

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

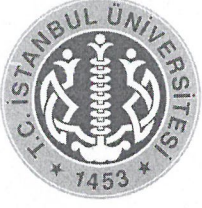
YOKSULLUK NAFAKASININ SÜRESİ

MESUT ÖCAL

2501151432

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. SUAT SARI

İSTANBUL 2018

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : MESUT ÖCAL

Numarası : 2501151432

Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : ÖZEL HUKUK

Danışmanı : PROF.DR. SUAT SARI

Tez Savunma Tarihi : 27.12.2018

Saati : 14.00

Tez Başlığı : YOKSULLUK NAFKASININ SÜRESİ

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF.DR. SUAT SARI		kabul
2-PROF.DR. EMREHAN İNAL		kabul
3-DR.ÖĞR. ÜYESİ SENDİ YAKUPPUR		kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-DR.ÖĞR. ÜYESİ NURİ AZİZ MİDYAT		
2-DR.ÖĞR. ÜYESİ MÜGE ÜREM		

ÖZ

YOKSULLUK NAFAKASININ SÜRESİ

MESUT ÖCAL

Türk Medeni Hukuku'nda nafaka türleri yardım nafakası ve bakım nafakası olarak ikiye ayrılmaktadır. Bakım nafakası ise kendi içinde; tedbir nafakası, yoksulluk nafakası ve iştirak nafakası olmak üzere üç alt başlığı içermektedir. Çalışma kapsamında yardım, tedbir ve iştirak nafakalarına yalnızca gerektiği yerlerde değinilmiş; tez çalışmasının genelinde yoksulluk nafakası ve özellikle bunun süresi üzerinde durulmuştur.

Türk boşanma hukukunda, evliliğin sona ermesinin mali sonuçlarından birisi de yoksulluk nafakasıdır. Yoksulluk nafakası istemi, eşler, daha doğrusu eski eşler arasında doğabilen bir istemdir. Yoksulluk nafakasının kendine has özelliklerinden biri, belki de en dikkat çekicisi “süresizliği”dir. Çalışmada yoksulluk nafakasının süresine ilişkin TMK.'nın 175. maddesinde yer alan düzenlemenin ve buna ilişkin yargı kararlarının, doktrinden ve karşılaştırmalı hukuktan yararlanılarak tahlil edilmesi amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda çalışmada öncelikle nafaka kavramı, nafaka alacağının özellikleri ve nafaka türleri hakkında genel bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde ise yoksulluk nafakası isteminin doğduğu andan, yoksulluk nafakasının sona erdiği ana kadarki hukuki aşamalar incelenmiş, yoksulluk nafakasının konusu ise üçüncü bölüme bırakılmıştır. Çalışmanın yalnızca yoksulluk nafakası süresini içeren üçüncü ve son bölümünde ise; ilke olarak süre ile ilgili yasal düzenlemelerin tarihçesi ile karşılaştırmalı hukukta yoksulluk nafakasının ve süre düzenlemelerinin görünümüleri incelenerek karşılaştırmalı hukuk ile Türk hukukunun farklılıkları üzerinde durulmuştur. Devamında, yoksulluk nafakasının süresi

bakımından hâkimin takdir yetkisi, süreye ilişkin doktrin eleştirileri ve Yargıtay uygulaması, Anayasa Mahkemesi kararları ile önerilerimiz ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Boşanma, Nafaka, Tedbir Nafakası, İştirak Nafakası, Yardım Nafakası, Yoksulluk Nafakası, Yoksulluk Nafakasının Süresi, Yoksulluk Nafakasının Süresi Bakımından Hâkimin Takdir Yetkisi

ABSTRACT

THE DURATION OF POVERTY ALIMONY

MESUT ÖCAL

In the Turkish Civil Law, alimony is divided into two categories: support alimony and care alimony. Care alimony which consists of three sub-titles in itself are temporary alimony, poverty alimony and child alimony. In the scope of study, support alimony, temporary alimony and child alimony are only mentioned as necessary, throughout the study of thesis focused on poverty alimony and especially its duration.

In the Turkish divorce law, one of the financial consequences of marriage is the poverty alimony. Poverty alimony that can be arisen between spouses / ex-spouses is a type of claim. One of the characteristics of the poverty alimony, even the most remarkable, is its "indefiniteness". The aim of the study is to analyze the regulation in Article 175 of the Turkish Civil Code concerning the duration of poverty alimony, related to this, judicial decisions by taking advantage of the doctrine and comparative law.

In accordance with this purpose, in the study, firstly, general information about the concept of alimony, characteristics of alimony claim and alimony types are given. In the second part the legal steps are analyzed from the emergence of poverty alimony claim to end of poverty alimony. In the third and last part of the study including only the duration of poverty alimony, firstly the history of legal regulations about the duration of poverty alimony, views of poverty alimony and its duration in comparative law are examined and the differences about these topics between Turkish law and comparative law are emphasized. In the following section, discretion power of judge in point of the duration of poverty alimony, criticisms in doctrine and application of the court of cassation which respecting of the duration of poverty alimony, decisions of Constitutional Court and our proposals are handled.

Keywords: Divorce, Alimony, Temporary Alimony, Child Alimony, Support Alimony, Poverty Alimony, The Duration of Poverty Alimony, Discretion Power of Judge in Point of the Duration of Poverty Alimony

ÖNSÖZ

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı kapsamında hazırlanan bu tez çalışmasında, ilk olarak yoksulluk nafakası ve özellikle bu nafaka türünün süresi ile ilgili genel bilgiler işlenmiş, sonrasında yoksulluk nafakasının süresi bakımından mevcut Yargıtay uygulaması ile Doktrin görüşlerine yer verilmek suretiyle süre rejiminin nasıl olması gerektiği hususu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Nihayete ermesi yoğun bir araştırma ve çalışma sürecinin ürünü olan bu tez çalışmasının doğup büyümesinde katkısı olan birçok kişiye ayrı ayrı teşekkür ederim. Bununla birlikte başta, tez danışmanlığı üstlenerek beni onurlandıran ve tez sürecinde bu çalışmanın nitelik kazanmasında büyük emekleri olan, beni her defasında büyük nezaket ve güleryüzle ağırlayan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi birinci sınıftan itibaren hocam ve akademik idolüm olan çok kıymetli Sayın Prof. Dr. Suat SARI'ya; tez savunma jürisinde olmayı kabul ederek değerli vakitlerini ayıran ve düzeltme sürecinde tez çalışmasına ufuk açıcı katkılar veren sayın jüri üyeleri değerli hocalarım Prof. Dr. Emrehan İNAL ve Dr. Öğr. Üyesi Sendi YAKUPPUR'a; tez çalışmasının da özünü teşkil eden konular bakımından kıymetli görüşlerini alma imkânı bulduğum değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Kürşad YAĞCI'ya; tez konusunu belirlememde yardımını esirgemeyen İÜHF Medeni Hukuk Anabilim Dalı Arş. Gör. Barış DEMİRSATAN'a; lisans dönemimizden beri öğrenim ve yol arkadaşım olan, beni bu çalışmanın her safhasında motive eden değerli arkadaşım ve dostum İÜHF Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı Arş. Gör. Yasin YAVŞAN'a şükranlarımı sunuyorum. Son olarak 2012'den beri bünyesinde bulunmaktan şeref duyduğum *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kültür ve Spor Kulübü'*ne, mezunlarına ve mensuplarına ayrıca teşekkürü bir borç bilirim.

Bu tez çalışmasını; bugünkü ben olmamı sağlayan ve her zaman fedakârlık gösteren, beni eğiten ve yetiştiren kıymetli anneciğim Asiya ÖÇAL'a, kıymetli babacığım İsmail ÖÇAL'a ve değerli müstakbel hayat arkadaşım Ceylan SEVER'e ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	III
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
KISALTMALAR LİSTESİ	XI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM: GENEL OLARAK NAFKA

I. NAFKA KAVRAMI	4
II. NAFKA ALACAĞININ HUKUKİ NİTELİĞİ	5
III. NAFKA ALACAĞININ ÖZELLİKLERİ	6
A. Nafaka Alacağı Devredilemez	6
B. Nafaka Alacağı Üzerinde Rehin Tesis Edilemez	7
C. Nafaka Alacağı, Alacaklının Onayı Olmaksızın Takas Edilemez	7
D. Doğmamış Nafaka Alacağı Talep Hakkından Feragat Edilemez ve Nafaka Alacağı Önceden İbra Edilemez	9
E. Nafaka Alacağı Haczedilemez	10
F. Nafaka Alacağı Kamu Düzeniyle İlgilidir	11
G. Nafaka Alacağının Mirasçılara İntikali	12
H. Nafaka Alacağının Yabancı Para ile Ödenebilmesi	13
IV. NAFKANIN TÜRLERİ	14
A. Bakım Nafakaları	15
1. Tedbir Nafakası	15
2. Yoksulluk Nafakası	18
3. İştirak Nafakası	19
B. Yardım Nafakası	22

İKİNCİ BÖLÜM: YOKSULLUK NAFKASI

I. GENEL OLARAK	31
II. YOKSULLUK NAFKASININ KOŞULLARI	31
A. Evliliğin Boşanma veya Butlana Karar Verilmesiyle Sona Ermesi	32
1. Boşanma Yoluyla	32
2. Butlan Yoluyla	33
B. Talepte Bulunulmuş Olması	35

C. Talepte Bulunanın Boşanma veya Butlan Nedeniyle Yoksulluğa Düşecek Olması.....	41
D. Talepte Bulunanın Daha Kusurlu Olmaması.....	46
III. YOKSULLUK NAFAKASININ BAŞLANGICI, MİKTARININ BELİRLENMESİ VE ÖDENMESİ	51
A. Yoksulluk Nafakasının Başlangıcı	51
B. Yoksulluk Nafakası Miktarının Belirlenmesi.....	53
C. Nafaka Miktarının Sonradan Artırılması ya da Azaltılması(Uyarılma)	54
D. Yoksulluk Nafakasının Ödenme Biçimi.....	59
IV. YOKSULLUK NAFAKASININ SONA ERMESİ.....	61
A. Yoksulluk Nafakasının Kendiliğinden Sona Ermesi.....	61
1. Genel Olarak	61
2. Süreli Yoksulluk Nafakalarında Sürenin Bitimi.....	62
3. Nafaka Borcunun Taraflarından Birinin Ölümü.....	63
4. Nafaka Alacaklısının Evlenmesi.....	64
5. Toptan Olarak Ödenen Yoksulluk Nafakasındaki Durum.....	65
B. Yoksulluk Nafakasının Mahkeme Kararı ile Kaldırılması.....	65
1. Genel Olarak	65
2. Nafaka Alacaklısının Evlenme Olmaksızın Fiilen Evliymiş Gibi Yaşamaları	66
3. Nafaka Alacaklısının Yoksulluğunun Ortadan Kalkması.....	66
4. Nafaka Alacaklısının Haysiyetsiz Hayat Sürmesi	70
5. Diğer Durumlar	71
V. YOKSULLUK NAFAKASINDA USUL HÜKÜMLERİ	71
A. Davanın Tarafları.....	71
B. Davada Görevli Mahkeme.....	72
C. Davada Yetkili Mahkeme.....	73
D. Davada İspat Yüğü	74
E. Davada Zamanaşımı	74
F. Davada Yargılama Giderleri, Vekâlet Ücreti ve Faiz	75
VI. YOKSULLUK NAFAKASININ DİĞER NAFKA TÜRLERİNDEN FARKLARI.....	77
A. Tedbir Nafakası ile Yoksulluk Nafakasının Karşılaştırılması.....	77
B. İştirak Nafakası ile Yoksulluk Nafakasının Karşılaştırılması	79
C. Yardım Nafakası ile Yoksulluk Nafakasının Karşılaştırılması	81

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YOKSULLUK NAFAKASININ SÜRESİ

I. YOKSULLUK NAFAKASI SÜRESİ BAKIMINDAN YASAL DÜZENLEMELERİN TARİHSEL GELİŞİMİ	83
II. ÇEŞİTLİ HUKUK SİSTEMLERİNDE YOKSULLUK NAFAKASI VE SÜRESİNİN TAYİNİNDE DİKKATE ALINANLAR.....	86
A. İsviçre Hukuku	86
B. Alman Hukuku	100

C. Avrupa Aile Hukuku Komisyonu(CEFL) Prensipleri	108
D. Yoksulluk Nafakası Düzenlemesi ve Süresi Bakımından Türk, İsviçre, Alman Hukukları ve Avrupa Aile Hukuku Komisyonu(CEFL) Prensipleri Karşılaştırması	111
1. Genel Olarak	111
2. Hâkim İlke Bakımından	112
3. Kusur Bakımından	114
4. Adlandırılma Bakımından	115
5. Nafaka Takdiri ve Nafaka Miktarının Belirlenmesi Bakımından	115
6. Nafaka Talebinin Reddedilmesi Bakımından	118
7. Sona Erme Halleri Bakımından	118
8. Süre Bakımından	120
9. Ödenme Biçimi Bakımından	121
III. TÜRK HUKUKUNDA YOKSULLUK NAFAKASININ SÜRESİ VE YOKSULLUK NAFAKASI SÜRESİ BAKIMINDAN HÂKİMİN TAKDİR YETKİSİ	122
A. Türk Hukukunda Yoksulluk Nafakasının Süresi	122
B. Türk Hukukunda Yoksulluk Nafakasının Süresi Bakımından Hâkimin Takdir Yetkisi	122
IV. TÜRK HUKUKUNDA YOKSULLUK NAFAKASININ SÜRESİNE İLİŞKİN ELEŞTİRİ VE GÖRÜŞLER	126
A. Doktrinde Yoksulluk Nafakasının Süresine İlişkin Değerlendirmeler	126
B. Yoksulluk Nafakasının Süresine İlişkin Anayasa Mahkemesi'ne Yapılan Başvurular	132
1. Usul Yönünden Reddedilen Başvurular	132
2. Esas Yönünden Reddedilen 2011/136 Esas Sayılı Başvuru	134
V. YOKSULLUK NAFAKASI SÜRESİNİN DAHA İYİ TAKDİR EDİLEBİLMESİ İÇİN ÖNERİLERİMİZ	139
SONUÇ	148
KAYNAKÇA	154
ELEKTRONİK KAYNAKLAR	174

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
AlmMK	: Alman Medeni Kanunu
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
b	: Bent
bkz	: Bakınız
C	: Cilt
CEFL	: Commission of Europe Family Law
dn	: Dipnot
GÜSBE	: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBK	: İçtihadı Birleştirme Kararı
İİK	: İcra ve İflas Kanunu
İMK	: İsviçre Medeni Kanunu
İÜHFMD	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İÜSBE	: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
m	: Madde
MÖHUK	: Milletlerarası Özel Hukuk Ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
MÜHFHAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
RG	: Resmi Gazete
S	: Sayı
s	: Sayfa
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
ÜFE	: Üretici Fiyat Endeksi
vd	: Ve Devamı
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi

GİRİŞ

İnsanların oluşturduğu topluluğun çekirdeği olan aile kurumu¹, toplumun en önemli ve en korunmaya değer parçasıdır. Toplumun bir arada huzur ve barış içinde yaşamaya devam etmesi için, aile kurumunun iyi bir biçimde düzenlenmiş olması ve sağlıklı bir şekilde varlığını sürdürmesi şarttır².

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 41. maddesinde “*Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar.*” denmektedir. Bu suretle, ailenin Türk toplumu açısından önemi ve onun korunması için devletin üstlendiği sorumluluk vurgulanmaktadır³.

Türk hukukunda evlenme ile kurulan ailede, eşler; birlikte yaşamak, birbirlerine sadakat göstermek ve yardım etmek, çocukların yetiştirilmesi ve eğitimi konularında, güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile maddi ve manevi anlamda katkı sunmakla yükümlüdürler (TMK m.185, m.186/III). Bu çerçevede Türk Medeni Kanunu eşlere; birbirleriyle dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğü uzantılarını ödev olarak yüklemektedir. Bu noktada Türk kanun koyucusu eşlerin bakım ve dayanışma yükümlülüğünü evlilik birliği ile sınırlandırmamış, yoksulluk nafakası ile evlilik sonrasında da bakım ve dayanışmanın sürmesini istemiştir. Türk boşanma hukukunda hâkim ilke; evlilik sonrası dayanışma ilkesi olmasına karşın, İsviçre ve Alman boşanma hukukunda ise boşanma sonrasında tarafların en kısa sürede ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları amacını güden evlilik sonrası kişisel sorumluluk ilkesidir.

“ **TMK. m.175-** *Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.*

¹ Mustafa Dural/ Tufan Ögüz/ Mustafa Alper Gümüş, **Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku**, Gözden Geçirilmiş 13.Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2018, s.2.

² Haluk Bozovalı, **Türk Medeni Hukukunda Bakım Nafakaları**, İstanbul, Kazancı Yayınevi, 1990, s.1.

³ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.2.

Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.”

Yoksulluk nafakası, Türk boşanma hukukunda evlilik sonrası dayanışma ilkesinin en önemli görünümlerinden biridir. Eşler; boşanma davasında veya sonrasında – bu halde eski eşler - bağımsız bir dava ile kusurları daha ağır olmamak koşuluyla boşanma nedeniyle yoksulluğa düşeceklerse birbirlerinden “süresiz yoksulluk nafakası” talep edebilirler (TMK m.175/I). Buna göre talep edilen yoksulluk nafakasının unsurlarını; birinci aşamada kusur incelemesi ile boşanma nedeniyle yoksulluğa düşülecek olması, bu aşama geçildiği takdirde ikinci aşamada talep edilenin mali gücüyle orantılı bir nafakaya hükmedilmesi oluşturmaktadır.

Çalışmanın amacı, yoksulluk nafakasının genel bir çerçevesini çizmek, gerektiği yerlerde doktrin tartışmalarına yer vermek ve nihayetinde yoksulluk nafakasının süresine ilişkin düzenlemenin açıklığa kavuşturulmasıdır. Bu doğrultuda; çalışmanın, diğer nafaka türlerinden genel olarak bahsedilerek yoksulluk nafakası ile sınırlandırılması amaçlanmaktadır. Boşanmanın yoksulluk nafakası ile beraber mali sonuçlarından olan maddi ve manevi tazminat kurumlarına (TMK m.174) ise çalışmanın amacından sapmamak ve kapsamını genişletmemek amacıyla yer verilmeyecektir.

Bu amaç ve kapsam ölçütü ışığında çalışmanın birinci bölümü; genel olarak nafaka alacağına ve nafaka türlerine ayrılmıştır. Bu bölümde önce nafaka kavramına ve hukuki niteliğine değinilecek, nafaka alacağının özellikleri başlıklar halinde açıklanacaktır. Sonrasında yoksulluk nafakası hariç olmak üzere nafaka türleri hakkında bilgi verilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümü ise süre konusu ayrık tutulmak kaydıyla yoksulluk nafakasını ve yoksulluk nafakasının diğer nafaka türlerinden farklarını içermektedir. İkinci bölümde öncelikle; evliliğin sona ermesi, talep, yoksulluk ve kusur olmak üzere yoksulluk nafakasının dört koşulu üzerinde durulacaktır. Bu noktada kusur incelemesi bakımından mehzaz İsviçre Medeni Kanunu’nun düzenlemeleri de ele alınacaktır. Bundan sonra ise ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakasının ödenme biçimine, miktarının belirlenmesine, başlangıcına, sona erme hallerine ve

usul hükümlerine değinilecektir. Bu bölümde son olarak yoksulluk nafakasının tedbir, iştirak ve yardım nafakalarından farkları işlenecektir.

Yoksulluk nafakası süre düzenlemelerinin tarihçesi ile başlayan üçüncü ve son bölümün ana teması ise tez çalışmasının da kimliği niteliğindeki yoksulluk nafakasının süresidir. Bu bölüme tarihçe ile giriş yapıldıktan sonra; İsviçre ve Alman hukukları ile CEFL prensiplerindeki yoksulluk nafakasına denk gelen kurumun düzenlemeleri incelenecektir. Bu incelemeden sonra yoksulluk nafakasının diğer unsurları ve süre unsuru bakımından bu dört hukuk sisteminin farklılıkları ele alınacaktır. Sonrasında Türk hukukunda yoksulluk nafakasının süresine değinilip, süre hususunda hâkimin takdir yetkisi pozitif düzenleme ve Yargıtay uygulaması ışığında tartışılacaktır. Son olarak yoksulluk nafakasının süresine ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi'ne yapılan üç başvuru ile Yüksek Mahkeme'nin karar gerekçeleri üzerinde durulacaktır.

Çalışmanın son başlığında ve sonuç kısmında ise; genelde yoksulluk nafakasına özelde ise yoksulluk nafakasının süresine ilişkin değerlendirmeler ve çözüm önerileri getirilmeye çalışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM: GENEL OLARAK NAFAKA

I. NAFAKA KAVRAMI

Nafaka kavramı, infak kelimesinden türemiştir⁴. İnfak kelimesi ise; harcıyıp tüketme, geçindirme, besleme gibi anlamları ihtiva etmektedir⁵. Nafaka da geçimlik, geçim için lüzumlu şey, birinin kanunen geçindirmek zorunda olduğu kimselere mahkeme kararı ile bağlanan aylık, “*zaruret içinde bulunan kimseye nakdi ve istisnai hallerde aynı olmak üzere yapılan yardım*”⁶ gibi manaları taşımaktadır⁷.

Nafaka kısaca; yoksulluk içinde olan kimseye yapılan yardım olarak tanımlanabilir⁸. Yargıtay’ın sade bir tanımına göre nafaka, bir kimsenin geçimini sağlamak üzere yapılan aynî veya nakdî yardımdır⁹. Daha geniş bir şekilde tanımlamak gerekirse nafaka; muhtaç durumdaki eşlerin, altsoy ve üstsoyun, kardeşlerinin birbirlerine karşı yükümlü oldukları aynî veya nakdî ödemedir¹⁰. Bu tanımlardan yola çıkarak nafakayı; yoksul durumda olan ve geçindirilmek zorunda olan kimselere, kanunda yükümlü olarak tanımlanan kimselerin kanunda öngörüldüğü hallerde vermeleri gereken nakdî veya aynî şeklindeki yardımlar şeklinde tanımlayabiliriz¹¹. Gerçekten kanun koyucu, bu önemli kurumun suiistimallere açık şekilde sınırlarının genişletilmesini önlemek amacıyla; nafaka

⁴ Bilal Köseoğlu, **Aile Mahkemelerinin İşleyişi**, Ankara, Seçkin Kitabevi, 2005, s.131.

⁵ Abdullah Yeğin vd., **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat**, İstanbul, Doğu Matbaası, 1978, s.655.

⁶ Ahmet M. Kılıçoğlu, **Aile Hukuku**, Genişletilmiş 3.Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, 2017, s.133.

⁷ Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Ankara, Doğu Matbaası, 1970, s.952; Yeğin vd., **a.g.e.**, s.1174.

⁸ Latif Mutlu, **Hukuk Sözlüğü**, İstanbul, Akademi-İstanbul Yayıncılık, Nisan 2004, s.241.

⁹ Yargıtay 3. HD. 17.04.2006, 3874/4440 ilgili karar için bkz. Nihat Yavuz, **Öğretide ve Uygulamada; Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2008, s.18.

¹⁰ Ejder Yılmaz, **Hukuk Sözlüğü**, Ankara, Seçkin Kitabevi, 1985, s.533.

¹¹ Yılmaz Ergenekon, **Türk Medeni Hukuku'nda Yardım Nafakaları**, Ankara, Yargıçoğlu Matbaası, 1966, s.26; Köseoğlu, **a.g.e.**, s.131; Bozovalı, **a.g.e.**, s.4-5.

yükümlülüğünün doğacağı halleri ve nafaka yükümlülerini saymak yoluna gitmiştir¹².

II. NAFKA ALACAĞININ HUKUKİ NİTELİĞİ

Türk hukukunda borç kaynakları, borcun doğumunda iradenin rolü bakımından iki ana gruba ayrılmaktadır¹³. Bunları; borcun doğumunun iradeye bağlı olduğu haller ile borcun doğumunun iradeye bağlı olmadığı haller olarak sıralayabiliriz. Borcun doğumunun iradeye bağlı olduğu haller; hukuki işlemden ve haksız fiilden doğan hallerdir. Borcun doğumunun iradeye bağlı olmadığı haller ise; sebepsiz zenginleşmeden veya doğrudan doğruya kanundan doğan hallerdir. Aslında tüm borçların dayanağı kanun olmakla beraber, doğrudan doğruya kanundan doğan haller denilmesinin amacı; bu tarz borçların hukuki işlem, haksız fiil ve sebepsiz zenginleşme kıstaslarından herhangi birinin kapsamına girmemesidir. İşte nafaka borcu da, kaynağını doğrudan doğruya kanundan alan bir borç türüdür¹⁴. Nafaka talep hakkı, kanunda öngörülen koşulların varlığı halinde kendiliğinden doğmaktadır.

Nafaka hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardandır¹⁵. Nafaka talep hakkı kişiye sıkı sıkıya bir hak olmakla beraber, nafaka davasının açılması ile birlikte kişiye sıkı sıkıya bağlılık özelliğini kaybeder ve bir malvarlığı hakkı hüviyetine bürünür¹⁶.

¹² “... Nafaka ile yükümlü olanlar MK’da sayılmış olduğundan kayınbaba gelinine nafaka vermekle yükümlü değildir.” Yargıtay 2. HD. 20.01.1944, 234/230; “...Üvey anaya nafaka ödenmesine dair mükellefiyet yoktur.” Yargıtay 2. HD. 27.01.1942, 5214/276 ilgili kararlar için bkz. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, **Türk Medeni Hukuku Cilt: II Aile Hukuku**, 5. Bası, İstanbul, Nurgök Matbaası, 1965, s.454.

¹³ M.Kemal Oğuzman/ Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C.1, Gözden Geçirilmiş 16. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2018, s.33.

¹⁴ Oğuzman/ Öz, **a.g.e.**, s.34.

¹⁵ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.379; Serap Helvacı, “Kişilik İşlemi Hakları(Münhasıran Şahsa Bağlı Haklar)”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, **İÜSBE**, 1993, s.39 (İleride “Serap Helvacı” olarak anılacaktır.) ; Nafaka hakkının nisbi olarak kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğu görüşünde Selahattin Sulhi Tekinay, **Türk Aile Hukuku**, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1990, s.596 (İleride “1990” olarak anılacaktır.); Fatma Tülay Karakaş, **Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2015, s.67; aksi görüşte Şeref Ertaş, “Şahsa Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar”, **Noterler Birliği Dergisi**, S:106, 2000, s.3.

¹⁶ Tekinay, 1990, s.597; Ahmet Cemal Ruhi, **Türk Hukukunda Nafaka ve Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsili**, Ankara, Seçkin Kitabevi, 2003, s.129 (İleride “Türk Hukukunda Nafaka” olarak anılacaktır.); Esra Şeren Demirel, “Yoksulluk Nafakası”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, **GÜSBE**, 2007, s.6.

III. NAFKAALACAĞININ ÖZELLİKLERİ

Türk özel hukukunda, borcun; hukuki işlemde, haksız fiilden, sebepsiz zenginleşmeden ya da doğrudan doğruya kanundan doğabileceği kabul edilmektedir¹⁷. Nafakadan doğan borç ilişkisi de herhangi bir hukuki işlemde, haksız fiilden veya sebepsiz zenginleşmeden doğmayıp kendine özgü özellikleri ihtiva eden aile hukukuna özgü bir borç ilişkisi ya da türüdür.

Buna göre bu çalışma kapsamında; nafaka alacağının taşıdığı özellikler aşağıda başlıklar halinde anlatılacaktır.

A. Nafaka Alacağı Devredilemez

TBK.'nın 183. maddesine göre; ilgili sözleşmenin veya işin özelliğine ters düşmedikçe alacaklı, borçlunun rızasına ihtiyaç duymaksızın alacağını bir başkasına devredebilir. Devre konu hak olan alacak hakkı ile alacaklının şahsı arasında sıkı denebilecek seviyede bir ilişki varsa alacak, bu niteliği gereği devredilemez. Nafaka alacağının da kişiye sıkı sıkıya bağlı olmasından ötürü devredilmesi mümkün değildir¹⁸. Zira nafakaya hükmedilirken kişinin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik koşullar dikkate alınır ve kanuni koşullar da mevcutsa, sosyal amacına

¹⁷ Bu dörtlü ayrım “doğrudan doğruya kanundan doğmak” ayrımı nedeniyle diğer üç türün kanundan doğmadığı yanılmasına düşülebilir. Esasen bu borç kaynaklarının her birinin yasal bir karşılığı bulunmaktadır. Buradaki ayrım “doğrudan doğruya kanundan doğan” borçların, diğer türden hiçbirine girmemesinden ileri gelmektedir. Bu tür bakımından *yoksulluk nafakası* (TMK m.175) ve *vekâletsiz iş görme* (TBK m.526-531) önemli örneklerdir. İşte bahsedilen ilk üç tür bakımından kanunda genel düzenlemelerden söz edilmekte, bunların dışında kalan ve kaynağını doğrudan doğruya kanundan alan borçlar ise genel düzenleme biçiminde değil de ayrı ayrı düzenlenmişler ve her biri kendi bahsinde incelenmişlerdir. İlgili görüş için bkz. Oğuzman/ Öz, **a.g.e.**, s.34-35; Buna karşın borcun kaynaklarını borçlunun iradesinin var olup olmamasına göre ikiye ayıran görüş de mevcuttur. Bu görüşe göre, borçlu kendi iradesiyle borç altına giriyorsa hukuki işlemde; borçlanma konusunda herhangi bir iradesi olmaksızın borç altına girmişse kanundan doğan bir borç mevcut olacaktır. İlgili görüş için bkz. Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 21. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2017, s.115-116; Şahin Akıncı, **Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler**, Onuncu Baskı, Konya, Sayram Yayınları, Ekim 2017, s.63.

¹⁸ Bülent Köprülü/ Selim Kaneti, **Aile Hukuku**, Gözden Geçirilmiş 2.Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1989, s.294; Rona Serozan, **Çocuk Hukuku**, Genişletilmiş 2.Basıdan Tıpkı Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017, s.248 (İleride “Çocuk” olarak anılacaktır.); Turgut Akıntürk/ Derya Ateş, **Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku İkinci Cilt**, Yenilenmiş 20.Bası, İstanbul, Beta Yayınevi, Eylül 2017, s.453; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.372.

uygun olarak nafakaya karar verilir. Kişinin geçimi için gerekli olan nafakanın devri, bu yüzden mümkün değildir. Ancak muaccel nafaka alacakları bunun istisnasını oluşturmaktadır. Bir nafaka alacağı, muaccel olduktan sonra sosyal amacını ve kişiye sıkı sıkıya bağlılık özelliğini yitireceğinden devredilebilir¹⁹.

B. Nafaka Alacağı Üzerinde Rehin Tesis Edilemez

Bilindiği üzere; rehin hakkı fer'i ve sınırlı ayni hak niteliğinde olup, rehinli alacaklısına ilgili borcun yerine getirilmemesi halinde, teminata konu devredilebilir eşya, hak veya alacağı paraya çevirtmek ve elde edilen paradan öncelikle alacağını sağlama yetkisini veren haktır²⁰. Bu çerçevede TMK.'nın 954. maddesine göre; eşya, hak veya alacakların rehnedilebilmeleri için bir başkasına devir kabiliyetini haiz olmaları gerekir.

Nafaka alacağı devri mümkün olmayan bir alacak olmasından ötürü, üzerinde rehin tesis edilemez²¹. Ancak muaccel nafaka alacakları, devredilmezliklerine gerekçe özelliklerini yitirmelerinden ötürü; devredilebilecekleri gibi üzerinde rehin tesisi özelliğine de sahip olurlar²².

C. Nafaka Alacağı, Alacaklının Onayı Olmaksızın Takas Edilemez

TBK.'nın 139. maddesine göre; birbirlerine miktarınca para veya özdeş edimler borçlu olan taraflardan herhangi biri, karşılıklı borçlar muaccel halde ise diğerinin onayına ihtiyaç duymaksızın takas hakkını kullanabilir. Kanun koyucu takasın kamu düzenine, dürüstlük kurallarına ve ahlaka aykırı olmaması

¹⁹ Ergenekon, **a.g.e.**, s.37; Tekinay, **1990**, s.597; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s.294; Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s.453; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.372; Bozovalı, **a.g.e.**, s.8; Gonca Gülfem Bozdağ, **Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Nafaka**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2015, s.122; Nurten Yetik, **Açıklamalı-İçtihatlı Nüfus Velayet Vesayet Nafaka**, Ankara, Bilge Yayınevi, 2007, s.406.

²⁰ M.Kemal Oğuzman/ Özer Seliçi/ Saibe Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, Gözden Geçirilmiş 20.Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2017, s.897; Haluk Nami Nomer/ Mehmet Serkan Ergüne, **Eşya Hukuku**, Gözden Geçirilmiş Genişletilmiş 5. Bası, İstanbul, On İki Levha Yayınları, Kasım 2017, s.174.

²¹ Serozan, **Çocuk**, s.248; Ergenekon, **a.g.e.**, s.37-38; Bozdağ, **a.g.e.**, s.118.

²² Ergenekon, **a.g.e.**, s.37; Tekinay, **1990**, İstanbul, s.597; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s.294.

gerektiğinden yola çıkarak bazı hallerde takas hakkının kullanılabilmesi için alacaklının onayını aramıştır²³. Bu haller anılan kanunun 144. maddesinde; “...tevdî edilmiş eşyanın geri verilmesine veya bedeline ilişkin alacaklar, haksız olarak alınmış veya aldatma sonucunda alıkonulmuş eşyanın geri verilmesine veya bedeline ilişkin alacaklar ile nafaka ve işçi ücreti gibi, borçlunun ve ailesinin bakımı için zorunlu olup, özel niteliği gereği, doğrudan alacaklıya verilmesi gereken alacaklar” olarak sayılmıştır.

Nafaka alacağı, hak sahibinin yaşantısını sürdürmesi için zorunlu bir ödeme olduğundan doğrudan takasa konu olamaz²⁴. Zira nafaka alacağı, alacaklısının geçimi için hayati önem taşıdığından fiilen alacaklıya verilmesi gerekir. Bu durumu göz önünde bulunduran kanun koyucu nafaka alacaklarını, alacaklının onayına bağlı olarak takas edilebilecek alacaklardan saymıştır. Sonuç olarak, nafaka yükümlüsü nafaka alacaklısının kendisine olan herhangi bir borcundan hareketle nafaka miktarını kendiliğinden takas edemeyecek bu işlemin geçerli olması için nafaka alacaklısının onayını alması gerekecektir²⁵. Öte yandan, nafaka alacakları bakımından onay koşulu tek taraflı olup, şayet nafaka alacaklısı tek taraflı olarak takas hakkını kullanmak isterse nafaka yükümlüsünün onayına ihtiyaç duymaksızın takas hakkını kullanabilecektir²⁶.

²³ Oğuzman/ Öz, **a.g.e.**, s.581-582; Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.380; Ergenekon, **a.g.e.**, s.33; Bozvalı, **a.g.e.**, s.82-83; Hüseyin Murat Develioğlu, **Takas**, 2.Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012, s.190; Bozdağ, **a.g.e.**, s.117; Hatice Perktas, “Boşanmada Yoksulluk Nafakası”, **Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2008, s.55.

²⁴ Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s.453; Serozan, **Çocuk**, s.248; Dural/Ögüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.380.

²⁵ Tekinay, **1990**, s.597; Yetik, **a.g.e.**, s.406; Azra Arkan Serim, “Yoksulluk Nafakası”, **İÜHFİM**, Cilt:65, Sayı:1, 2007, s.291; Emin Başaklar, **Nafaka Davaları**, Ankara, Halkevleri Kültür Vakfı Basımevi, Haziran 1974, s.181.

²⁶ Ruhi, **Türk Hukukunda Nafaka**, s.128; Dural/Ögüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.380; Tekinay, **1990**, s.598; Oğuzman/Dural, **a.g.e.**, s.390; Bozvalı, **a.g.e.**, s.83.

D. Doğmamış Nafaka Alacağı Talep Hakkından Feragat Edilemez ve Nafaka Alacağı Önceden İbra Edilemez

Feragat tek taraflı bir işlem ve akdi bir nitelik taşımamasından dolayı ibradan farklı olup, bir haktan karşı tarafın rızasına ihtiyaç duymaksızın vazgeçilmesidir²⁷. İbra ise alacaklının borçluyu borcu ifa etmeden borçtan kurtarmak amacıyla borçlu ile yaptığı ve alacak hakkını sona erdiren anlaşmadır²⁸.

Nafaka alacağı talep hakkından önceden feragat edilemez²⁹. Aynı şekilde Yargıtay'a göre de nafaka alacağı talep hakkından feragat edilemez³⁰. Ancak nafaka isteminden vazgeçmeyi feragat sayan ve ileriye dönük nafaka taleplerinin önünü kapatan kararlar da mevcuttur³¹. Doğmamış nafaka alacağı talep hakkından feragat için bir ödeme yapılmış olsa yani ivazlı feragat vuku bulsa dahi bu anlaşma geçersiz kabul edilir³².

Doğmamış nafaka alacağı talep hakkından feragat mümkün olmasa da bu kural, mevcut bir boşanma davasında nafaka talebinden veya açılan bir nafaka davasından ya da nafaka ilamına dayanarak gerçekleştirilen icra takibinden feragatin geçerli olmasına engel değildir³³. Zira nafaka alacağı talep hakkının dava edilmesi halinde feragat mümkün hale gelmektedir. Feragat işlemini kişi kendisi yapabilir

²⁷ Oğuzman/ Öz, **a.g.e.**, s.544-545.

²⁸ Oğuzman/ Öz, **a.g.e.**, s.542; Hüseyin Hatemi/ Emre Gökyayla, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm**, 4.Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017, 327.

²⁹ Tekinay, **1990**, s.598; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.380.

³⁰ “Davacının boşanma davası sırasında tazminat ve nafaka talebinden feragat ettiğine dair imzalı bir beyanı mevcut değildir. Boşanma kararı geçimsizlik nedenine dayalı olarak verilmiş olup, hüküm fıkrasında da nafaka ve tazminat yönlerinden bir ifadeye yer verilmediğinden temyize konu dava yönünden kesin hükümden de söz edilemez. Kaldı ki bir hakkın doğumundan önce feragat mümkün değildir. Davanın esasına girilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru değildir.” Yargıtay 2. HD. 24.02.2003, 1076/2320 ilgili karar için bkz. (Çevrimiçi) <http://www.turkhukuk sitesi.com/showthread.php?t=79348> Erişim Tarihi: 26.03.2018.

³¹ “... Davalı vekili 16.10.1996 tarihli duruşmada vekâletnamesindeki yetkiye dayanarak imzası ile onayladığı beyanında, yoksulluk nafakasından feragat etmiştir. Bu feragat beyanı, haktan feragat olup geçerlidir. Feragat beyanı, kanundaki sebeplerle ortadan kaldırılmadıkça feragat edeni bağlar. Feragatten rücu ile yeniden yoksulluk nafakası istenemez.” Yargıtay 2. HD. 01.07.1997, 5825/7678 ilgili karar için bkz. (Çevrimiçi) <https://legalbank.net/belge/y-2-hd-e-1997-5825-k-1997-7678-t-01-07-1997-yoksulluk-nafakasi-talebinden-feragat/403854/> Erişim Tarihi: 21.07.2018.

³² Ergenekon, **a.g.e.**, s.38; Bozovalı, **a.g.e.**, s.81.

³³ Tekinay, **1990**, s.598; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.372; Serozan, **Çocuk**, s.248; Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s.453; Bozovalı, **a.g.e.**, s.81.

fakat vekâletnamesinde feragat bakımından yetkili olduğu hususunu içeren özel bir yetki bulunması koşulu ile vekili de feragat işlemini gerçekleştirebilir³⁴ (HMK m.74). Bunun yanında hükmedilen nafaka alacağı ise ibra yoluyla sona erdirilebilir³⁵.

E. Nafaka Alacağı Haczedilemez

Nafaka alacağı bir mahkeme ilamına dayanıyorsa, bu ilamda tesis edilen nafaka miktarı nafaka alacaklısının geçimi için zorunlu olduğundan haczedilemeyecektir³⁶. Ancak nafaka alacağı ilama dayanmıyorsa İİK.'nın 83. maddesine göre kısmen haczedilebilir. Bu bilgilerden yola çıkarak nafaka alacağının hacze kabil olup olmadığının tespit edilebilmesi için üçlü bir ayrıma tabi tutulması gereklidir. Bundan hareketle nafaka alacağı; ilama dayanıp dayanmamasına göre ve ilama dayanan nafaka alacakları arasında birikmiş alacak olup olmamasına göre ayrıma tabi tutulabilir.

Yukarıda da bahsedildiği üzere nafaka, mahkeme ilamına dayanıyorsa haczedilemeyecektir. Fakat nafaka, ilama dayanmıyorsa İİK.'nın 83. maddesine göre, nafaka alacaklısının geçimi için gereken miktar icra memurunca tenzil edildikten sonra kalan bakiye miktar haczedilebilecektir³⁷. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre haczedilen miktarın alt sınırı nafaka miktarının dörtte biri kadardır.

İlama dayanan nafaka alacakları esas olarak haczedilememekle birlikte, eğer ilama dayanan nafaka alacağı artık “birikmiş nafaka alacağı” vasfında ise o halde bu nafaka da haczedilebilir. İlama dayanan nafaka alacağının hacze kabil olmamasının gerekçesi; nafaka alacaklısının hayati olup zorunlu ve gerekli olan ihtiyaçlarının karşılanması amacıdır³⁸. Birikmiş nafaka alacakları ise bu özellikleri yitirir ve alelde

³⁴ Baki Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2017, s.130; Ahmet Cemal Ruhi, **Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku**, Ankara, Seçkin Kitabevi, 2010, s.108 (İleride “İçtihatlı Nafaka” olarak anılacaktır.).

³⁵ Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s.453; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.380.

³⁶ Tekinay, **1990**, s.597; İlhan E. Postacioğlu/ Sümer Altay, **İcra Hukuku Esasları**, Güncelleştirilmiş Genişletilmiş 5. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010, s.425, dn.35; Ruhi, **Türk Hukukunda Nafaka**, s.128; M.Kemal Oğuzman/ Mustafa Dural, **Aile Hukuku**, 3.Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2001, s.389; Serozan, **Çocuk**, s.248; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.380; Perktas, **a.g.e.**, s.57.

³⁷ Tekinay, **1990**, s.597; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.380; Ergenekon, **a.g.e.**, s.36; Bozovalı, **a.g.e.**, s.81.

³⁸ Ramazan Arslan vd., **İcra ve İflas Hukuku**, 4. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s.278, dn.10.

birer alacak haline gelir. Bu yüzden birikmiş nafaka alacakları, diğer sıradan alacaklar gibi haczedilebilecektir³⁹.

F. Nafaka Alacağı Kamu Düzeniyle İlgilidir

Kamu düzeni, kamu hizmetlerinin layığıyla yerine getirilmesini temin eden, toplumun temelini ve kamusal menfaatini koruyan müesseseler ve kurallar bütünü olarak tanımlanabilir⁴⁰. Aile, toplumun en küçük ve en önemli parçasıdır, bundan ötürü günümüzde modern devletler aile ile ilgili düzenlemeleri birer devlet politikası haline getirmişlerdir ve dolayısıyla aile hukukunun kamu düzeni ile ilgili organik yanı dışında hukuki yanı da yasal düzenlemelerle beraber topluma aksettirilmektedir. Kamu otoritesinin aileye müdahalesine örnek olarak; evlendirme merasimi (TMK m.139-144), evliliğin mutlak butlan nedeniyle feshi davasını açma hakkı (TMK m.146) verilebilir⁴¹.

Nafaka kavramının da aile bireylerinin karşılıklı dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünden çıktığı düşünülürse, aile birliğinin devamlılığındaki rolünden de ötürü nafaka, kamu düzenine ilişkin bir hak ve kavram olarak kabul edilmektedir⁴².

Kamu düzeninin etkileri olan olumlu ve olumsuz etkisi nafaka alacağında da uygulama bulmaktadır. Örneğin yardım nafakası öngörülmeyen P ülkesinde bulunan A'nın, ekonomik refah düzeyi yüksek olan Türkiye'deki kardeşi B'den yardım nafakası talep etmesi halinde, yetkili yabancı kanun hükmü değil, Türk hukukunun ilgili hükümleri uygulanır(MÖHUK m.5). Zira nafakaya ilişkin düzenlemelerin kamu düzeninden olmasının sonucu olarak, mevcut durumda Türk kamu düzenine açıkça aykırılık bulunduğu için Türk hukuku uygulama alanı bulacaktır. İşte bu durumda P ülkesinin ilgili yasası kamu düzeninin olumsuz etkisi gereği bertaraf edilecek;

³⁹ Ergenekon, **a.g.e.**, s.36; Mehmet Akif Tutumlu, **Teorik ve Pratik Boşanma Yargılaması Hukuku Cilt II**, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2.Baskı, Ankara, Seçkin Kitabevi, Nisan 2009, s.1157.

⁴⁰ Arda Atakan, "Kamu Düzeni Kavramı", **MÜHFHAD**, Cilt: 13, Sayı: 1-2, 2007; Bozdağ, **a.g.e.**, s.91.

⁴¹ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.5.

⁴² Bozdağ, **a.g.e.**, s.91.

sonrasında A'ya ise kamu düzeninin olumlu etkisi gereği gerekli koşulların mevcudiyeti halinde yardım nafakası ödenecektir⁴³.

Nafaka alacağının kamu düzeni ile ilgili olmasının diğer bir sonucu, nafaka davasının her iki tarafı da yabancı olsa dahi bu davada Türk mahkemeleri davalının muvafakatine ihtiyaç duymaksızın yetkili olmasıdır(MÖHUK m.5)⁴⁴. Bunun dışında TMK.'nın 182/II. hükmünde yer alan, boşanma sonrası velayet kendisine verilmeyen eşin, müşterek çocuğun bakım ve eğitim giderlerine katılması da kamu düzenindendir ve bu noktada tarafların iradesi önemli değildir⁴⁵.

G. Nafaka Alacağının Mirasçılara İntikali

Nafaka talep hakkı, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğu için alacaklısının ölümü ile kendiliğinden sona erer⁴⁶. Bunun nedeni bu hakkın kişiye sıkı sıkıya bağlı ve kişi için hükmedilmiş bir alacak olmasıdır⁴⁷. Nafaka alacaklısının mirasçıları, ölüm tarihine dek muaccel olmuş ve ödenmemiş nafaka alacaklarını, nafaka

⁴³ Atakan, **a.g.m.**, s.78.

⁴⁴ "...Taraflar Türkiye'de oturmaktadırlar. Davacı yaşlı ve oğlunun yardımına muhtaç bulunmaktadır. Böyle bir durumda, davacı bakılmadığı ve sefalete düştüğü takdirde Türk Kamu Yardım Müesseseleri bu kişiye bakmak zorunda kalacaktır. Davacının nafaka isteği Türkiye'nin kamu düzeniyle ilgilidir. Türkiye'de yabancı da olsa sefalete düşmüş bir insanın bulunması kamu düzenini bozan bir olaydır. Aile hukukuna taalluk etse dahi Türk kamu düzenini ilgilendiren hususlarda Türkiye mahkemeleri davalının muvafakatini aramaksızın davayı incelemelidir. Aksinin kabulü Türk Devletler Özel Hukuku prensiplerine aykırı düşer. Bu cihetleri belirten özel daire bozma ilamına uyulmak gerekirken direnilmesi isabetsizdir." Yargıtay HGK 22.11.1967, 804/553 ilgili karar için bkz. Hilmi Yazıcı/Hasan Atasoy, **Şahıs, Aile ve Miras Hukuku ile İlgili Yargıtay Tatbikatı 1952-1970**, Ankara, Kardeş Matbaası, 1970, s.674, No.1184; Oğuzman/Dural, **a.g.e.**, s.388; Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s.453; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.380; Bozdağ, **a.g.e.**, s.125.

⁴⁵ Yargıtay 3. HD. 14.10.2010, 11887/16694 ilgili karar için bkz. (Çevrimiçi) <http://app.e-uyar.com/karar/index/8dc3c60d-4a78-41ad-aab4-540f3e519737> Erişim Tarihi: 27.07.2018; Boşanma sonrası velayet kendisine verilmeyen eşin, müşterek çocuğun bakım ve eğitim giderlerine katılması da kamu düzeninden olsa da nafakanın miktarı kamu düzeninden değildir. "...nafaka miktarı kamu düzenine ilişkin bir husus olmayıp, hâkimin takdir yetkisinin bulunması da anlaşma ile nafaka miktarını belirlemelerine engel değildir." Yargıtay 3. HD. 20.12.2005, 14028/14140 ilgili karar için bkz. (Çevrimiçi) <https://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=22&t=272352> Erişim Tarihi: 27.07.2018.

⁴⁶ Oğuzman/Dural, **a.g.e.**, s.389; Dural/ Öğüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.379; Akıntürk/ Ateş, **a.g.e.**, s.453; Ergenekon, **a.g.e.**, s.40; Bilge Öztan, **Aile Hukuku**, 6.Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, 2015, s.1204; August Egger, **Aile Hukuku Birinci Kısım: Evlenme Hukuku**, Çeviri: Tahir Çağa, İkinci ve Tamamen Değişik Tabı, İstanbul, Kenan Matbaası, 1943, s.234.

⁴⁷ Dural/ Öğüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.379.

yükümlüsünden talep edebilirler⁴⁸. Bunun yanında henüz muaccel olmamış nafaka alacakları ise talep edilemeyecektir⁴⁹. Bu açıklamalar, nafakanın irat biçiminde ödenmesi halinde geçerlidir.

Eğer nafakanın irat şeklinde değil de toptan şekilde ödenmesine karar verilmiş ve toptan olarak ödenmesi gereken nafaka bedeli alacaklıya ödenmemişse, bu bedel terekeye alelade bir alacak olarak dâhil olur ve mirasçılar bunu nafaka yükümlüsünden talep edebilirler⁵⁰.

Yukarıda nafaka alacaklısı bakımından ele alınan mirasçılara intikal hali, nafaka yükümlüsü için de geçerlidir⁵¹. Nafaka yükümlüsünün ölüm anına dek birikmiş nafaka borçları terekeye yazılır ve bu borçtan tereke sorumlu olur⁵². Ancak geleceğe yönelik nafaka yükümlülüğü ise terekeye ve mirasçılara geçmez.

H. Nafaka Alacağının Yabancı Para ile Ödenebilmesi

TBK.'nın 99. maddesine göre konusu para olan borçların ülke parası ile ödenmesi esastır. Nafaka borcunun konusu da para olduğuna göre, nafakanın ödendiği para birimi incelenirken de bu maddeye bakılır. Mahkemece nafakaya yabancı bir para birimi üzerinden hükmedilebilmesi için, tarafların bu hususta anlaşmış olmaları gerekir⁵³.

⁴⁸ Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s.453; "... Miras bırakanın sağlığında kullanmadığı nafaka isteme hakkı, ölümü halinde mirasçılardan tarafından kullanılamaz ise de, dava açıldıktan sonra hak sahibi olduğu takdirde mirasçılar, davayı külli halef olarak yürütebilirler. Çünkü dava açılmakla hak, mameleki nitelik alıp, ölümle de ölenin terekesine dâhil olur. Ancak açılmış davayı yürütme imkânı, dava günü ile ölüm günü arasındaki süre için gerçekleşmiş nafaka ile sınırlıdır ..." Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 06.05.1974, 2936/2795 ilgili karar için bkz.(Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=2hd-1973-2936.htm&kw='1974/2795'&fm> Erişim Tarihi: 03.07.2018; Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.379; Ruhi, **Türk Hukukunda Nafaka**, s.131.

⁴⁹ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.379; Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s.453; Bozovalı, **a.g.e.**, s.83; Bozdağ, **a.g.e.**, s.88.

⁵⁰ Tekinay, **1990**, s.597; Dural/Ögüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.153; Yetik, **a.g.e.**, s.406; Bozdağ, **a.g.e.**, s.88.

⁵¹ Oğuzman/Dural, **a.g.e.**, s.388; Tekinay, **1990**, s.597; Ruhi, **Türk Hukukunda Nafaka**, s.131.

⁵² Oğuzman/ Dural, **a.g.e.**, s.389; Öztan, **a.g.e.**, s.1204; Dural/Ögüz/Gümüş, **a.g.e.** s.371.

⁵³ "... Taraflar açılan boşanma davası sonucunda; TMK.'nın 134/3. maddesi gereğince 'anlaşmalı olarak' boşanmışlardır. Aralarında yaptıkları sözleşme, niteliği itibariyle Medeni Kanun hükümlerinden kaynaklanmakta ise de; genel sözleşme hükümlerine tabidir. Taraflar, velayeti anneye verilecek müşterek çocuk için davacı babanın aylık 1000 ABD Doları ödemesi hususunda anlaşmışlar, mahkemece bu anlaşma tasdik edilerek, aylık 1000 ABD Doları iştirak nafakasına hükmedilmiş, karar 30.04.1998 tarihinde kesinleşmiştir. Kesinleşen hükümle dolar üzerinden

Nafakanın yabancı bir para birimi üzerinden ödenmesine ilişkin bir anlaşma mevcutsa ve fakat anlaşmada “aynen ödeme” manasına gelen herhangi bir ifade yer almıyorsa nafaka yükümlüsü, nafakayı “*ödeme günündeki kur*⁵⁴”a göre Türk parası ile de ödeyebilir (TBK. m.99/II). Yabancı bir para birimi üzerinden ödenmesi kararlaştırılsa dahi, bir nafakanın ödeme gününde ödenmemesine binaen yapılacak icra takibinde nafaka alacağı, alacaklının seçimine göre aynen veya vade ya da fiili ödeme günündeki rayiç üzerinden Türk parası ile talep edilebilir (İİK m. 58/III, TBK m.99⁵⁵)⁵⁶.

IV. NAFAKANIN TÜRLERİ

İnsanların bir arada yaşamaya ve toplumu oluşturmaya başlamalarından beri, dayanışma ve yardımlaşma erdemi de sosyal bir yükümlülük olarak toplumla beraber yaşamıştır. Bu dayanışma ve yardımlaşma erdeminden doğar şekilde, geçimini temin edemeyenlere yardım sorumluluğu günümüzde; kanunda bildirilen kişiler açısından hukuki, kanunda bildirilen yakınlıkta olmayan kişiler için ise ahlaki ve insani bir

nafaka ödenmesi hususu BK.’nın 83. maddesine uygun olup, yasaya aykırılık teşkil etmemektedir.” Yargıtay 3. HD. 22.11.2004, 12750/12753 İlgili karar için bkz. Erkan Ertürk, **4721 Sayılı Yeni Medeni Kanuna Göre Uygulamada Nafaka Davaları**, İstanbul, Kazancı Yayınevi, 2005, s.235-237; “... *Taraflar arasında bir anlaşma olmadıkça nafakaya yabancı para cinsinden hükmolunamaz (TBK m.83/I).*” Yargıtay 2. HD. 15.03.2010, 3065/4902 ilgili karar için bkz. Ali İhsan Özüğür, **Gerekçeli-Açıklamalı-İçtihatlı Nafaka Hukuku**, Güncellenmiş 6. Baskı, Ankara, Seçkin Kitabevi, 2015, s.653.

⁵⁴ Ödeme günündeki kur ile kast edilen; üzerinden ödeneceği kararlaştırılan yabancı para biriminin ödeme gününde Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası’nca belirlenmiş ve geçerli olan resmi kurdur.

⁵⁵ Bu iki kanun hükmünde yabancı paranın ülke parasına çevirisiyle ilgili düzenleme mevcuttur. Ancak bu hükümler sistematik ve fonksiyonel olarak birbirinden farklıdır. Öncelikle İİK m.58/III icrai bir hüküm iken, TBK m.99 ise özel hukuka ilişkin bir hükümdür. İİK 58 hükmü Türkiye’deki tüm takiplerde uygulanırken, TBK m.99 ifa yeri Türkiye’de olan yabancı para borçları için uygulanmaktadır. İİK m.58 hükmü emredici nitelikte olduğu için taraflar aksine anlaşma yapamazlar ancak TBK m.99 hükmü ise emredici olmadığı için taraflar bu hükmün aksine anlaşma yapabilirler. İİK m.58 hükmü cebri icra tekniğine yönelik bir düzenleme ihtiva ederken, TBK m.99 hükmünde ise kanun koyucu ülke parasını koruma düşüncesinden hareket etmektedir. İlgili görüş için bkz. Hakan Pekcanıtez, **Yabancı Para Alacaklarının Tahsili**, 3. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları, 1998, s.161-162.

⁵⁶ Yargıtay 12. HD. 08.02.2005, 259/2119 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.109.

sorumluluktur⁵⁷. Bu noktada kanun ile düzenlenen ve niteliklerine göre bakım ve yardım nafakası olarak tasnif edilen nafakalardan söz edilebilir. Bakım nafakalarından tedbir nafakası; TMK.'nun 169. maddesinde yer almakta ve boşanma ya da ayrılık davasının açılmasından boşanma veya ayrılık hükmünün kesinleşmesine kadar ödenen “eş ve çocukların geçiminin sağlanması” amacıyla ihdas edilen bir nafaka türüdür. Bakım nafakalarından yoksulluk nafakası ise TMK.'nun 175. maddesinde yer alır ve eşler arasındaki nafaka yükümlülüğüne ilişkindir. Bakım nafakalarının sonuncusu iştirak nafakası ise boşanma veya ayrılık davası sonucunda velayet hakkı kendisine verilmeyen tarafın müşterek çocuğun geçimine mali gücü oranında katılmasını öngören ve TMK.'nun 182/II. maddesinde kendisine yer bulan nafaka türüdür. Yardım nafakası ise TMK.'nun 364. maddesinde yer alır ve daha çok aile içi nafaka yükümlülüğünü düzenlemektedir.

Nafaka, genel olarak bakım nafakası ve yardım nafakası olarak ikiye ayrılmaktadır. Bakım nafakası da kendi içinde tedbir, iştirak ve yoksulluk nafakaları olarak üçe ayrılmaktadır.

Konuyu öncelikle bakım nafakası ve yardım nafakası ayrımını yaparak inceleyeceğiz. Bu noktada önemle belirtilmelidir ki bakım nafakası yardım nafakasından önce gelen bir yükümlülüktür, yani hâlihazırda bakım nafakası yükümlüsü bulunduğu durumlarda yardım nafakasına başvurulamaz⁵⁸.

A. Bakım Nafakaları

Bakım nafakaları özelliklerine göre; tedbir nafakası, iştirak nafakası ve yoksulluk nafakası olarak üçe ayrılmaktadır.

1. Tedbir Nafakası

Tedbir nafakası; geçici önlem niteliği olan, sadece boşanma sırasında değil öncesinde de ödenmesine karar verilebilen nafaka türüdür. Evlilik birliğinin

⁵⁷ Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.133.

⁵⁸ Tekinay, **1990**, s.587; Ergenekon, **a.g.e.**, s.42-43; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 07.02.1962, 54/14 ilgili karar için bkz. Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.372.

korunması amacıyla veya boşanma/ayrılık davaları sürerken hükmedilen tedbir nafakasının amacı tarafların maddi varlıklarını dengelemek değildir⁵⁹. Tedbir nafakasının amacı; evlilik birliğinin korunması veya boşanma/ayrılık sürecindeki eşlerin ve müşterek çocuklarının bakım ve geçim giderlerinin karşılanması geçici olarak karara bağlanmasıdır⁶⁰. Tedbir nafakasına evlilik sürecinde evlilik birliğinin korunması amacı ile hükmedilebileceği gibi, boşanma, evliliğin butlanı veya ayrılık davaları sırasında da hükmedilebilir. Evlilik sürerken tedbir nafakasına hükmedilebilmesi için eşlerden birinin ya yükümlülüklerini yerine getirmemesi, ya da haklı nedenle ayrı yaşaması gereklidir (TMK m.197). Boşanma, ayrılık ve evliliğin butlanı nedeniyle iptali davalarının açılması halinde de yargılama sürecinde tedbir nafakası ödenmesine karar verilebilir (TMK m.158/II ve m.169).

TMK.'nın 169. maddesine göre boşanma veya ayrılık davaları bakımından tedbir nafakasının konusu; eşlerin ve çocukların bakım ve geçim giderleridir. Aynı durum evliliğin butlanına yönelik açılan davada hükmedilen tedbir nafakası için de geçerlidir. TMK.'nın 197'nci maddesine göre evlilik birliği içerisindeki tedbir nafakasının konusu ise, evlilik birliğinin doğasından gelen mali yükümlülüklerini yerine getirmeyen eşin bu yükümlülüğünü hâkim kararı ile yerine getirmesidir.

Tedbir nafakasında nafaka borcunun başlangıç tarihi, dava tarihidir⁶¹. Hâkim, tedbir nafakasının dava tarihinden itibaren ödenmesine karar vermelidir⁶². Tedbir

⁵⁹ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.133-134; Köseoğlu/ Kocağa, **a.g.e.**, s.157.

⁶⁰ Bozovalı, **a.g.e.**, s.25; Bilal Köseoğlu/ Köksal Kocağa, **Aile Hukuku ve Uygulaması**, Ekin Yayınları, Bursa, 2011, s.152-153.

⁶¹ Tekinay, **1990**, s.252; Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.133; Bozovalı, **a.g.e.**, s.38; Bozdağ, **a.g.e.**, s.46; Köseoğlu/ Kocağa, **a.g.e.**, s.161.

⁶² Tekinay, **1990**, s.252; Bozovalı, **a.g.e.**, s.38; "...Boşanma davası açılmakla eş ayrı yaşamaya hak kazanır. Mahkeme istek olmasa da kadın ve nezdindeki çocuk için tedbir nafakasını dava tarihinden geçerli olmak üzere karar altına almalıdır." Yargıtay 2.HD. 14.05.1996, 2691/5089 ilgili kararın tam metni için bkz. **Yargıtay Kararları Dergisi**, Cilt: 22, Sayı: 9, Eylül 1996, s.1386-1387. Öztan, tedbir nafakasının hükmü tarihinin hâkimin takdirine bağlı olduğunu, hâkimin başlangıç tarihini belirlerken somut olaya göre hareket etmesi gerektiğini söylemektedir. Öztan, **a.g.e.**, s.754. Öztan ile benzer görüşte; "...Başlangıçta tedbir nafakası istenmediğine göre **dava tarihinden itibaren değil istek tarihinden itibaren hükmedilmesi gerekir.**" Yargıtay 2. HD. 12.04.1999, 1276/3402 ilgili karar için bkz. Köseoğlu/ Kocağa, **a.g.e.**, s.161; Köseoğlu/Kocağa ise tedbir nafakası başlangıcının hangi tarihten itibaren başlaması gerektiği hususunda eş ve müşterek çocuk(lar) bakımından ayrıma gidilmesi gerektiğini savunmaktadır. Yazara göre, başlangıç tarihi müşterek çocuk(lar) bakımından mutlak olup dava tarihinden başlatılmalı fakat eş bakımından takdir edilen tedbir nafakasında eşin talebi daha sonraki bir tarihte ise bu tarih hâkim için bağlayıcı olmalıdır. Köseoğlu/ Kocağa, **a.g.e.**, s.158.

nafakası, geçici ve dönüşen⁶³ bir önlem olması nedeniyle “davanın devamı süresince⁶⁴” geçerli olacaktır. Bu suretle tedbir nafakası boşanma davasının kesinleşmesine kadar ödenmeye devam edilecektir⁶⁵. Önemle belirtmek gerekir ki herhangi bir boşanma veya ayrılık davası olmaksızın evlilik birliği içerisinde istenen tedbir nafakası dava tarihinden başlayarak değil, bunun bir yıl öncesinden başlayarak istenebilmektedir (TMK m.196/son).

Yalnızca boşanma, evliliğin butlanı veya ayrılık davaları mevcut ise tedbir nafakasına resen hükmedilir⁶⁶. Buna ilişkin olarak; TMK.’nın 169. maddesine göre hâkim, “...davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri re’sen alır.” Evlilik birliğinin korunması amacıyla hükmedilen tedbir nafakasına ise hâkim kendiliğinden karar veremez, bunun için eşlerden birinin istemde bulunması şarttır (TMK m.196).

Tedbir nafakasına karar verilmesi hususunda kusur değerlendirmesi bir önem taşımaz⁶⁷. Eşin daha kusurlu olması veya kusurun tamamen kendisinden olması onun lehine tedbir nafakasına hükmedilmesine engel değildir⁶⁸. Tedbir nafakasına hükmedilirken kusurun dikkate alınmamasının amacı; evliliğin devam ettiği ve fakat fiilen askıda olduğu dönemde eşlerin eşitliği ilkesi gereğince eşlerin –özellikle müşterek çocuklar bakımından- görevlerini yerine getirmelerini sağlamaktır⁶⁹. Hâkim tedbir nafakasına hükmederken, tarafların kusur derecelerini değil ödeme güçlerini araştırır. Hâkim eşlerin ödeme güçlerini araştırırken, gerçek ve farazi⁷⁰

⁶³ Tedbir nafakası boşanma hükmünün kesinleşmesi ile beraber ilgili koşullar mevcutsa, yöneldiği kişiye göre, yoksulluk veya iştirak nafakalarına dönüşür.

⁶⁴ TMK’nun 169’uncu maddesinde anılan bu ifadeden anlaşılması gereken bitiş anı, yerel mahkemedeki dava yargılamasının bitiş anı değil, kabulüne veya reddine karar verilen dava hükmünün kesinleştiği andır. Köseoğlu/ Kocaağa, **a.g.e.**, s.161; “... Boşanma davası sırasında takdir edilen tedbir nafakası kararın kesinleşmesi ile sona erer.” Yargıtay 12. HD. 22.05.1995, 7299/7306 ilgili karar için bkz. Köseoğlu/ Kocaağa, **a.g.e.**, s.161.

⁶⁵ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.134; Ergenekon, **a.g.e.**, s.21-23.

⁶⁶ Tedbir nafakasına hükmedilmesi için talebe gerek olmadığına ilişkin bkz. Yargıtay 2. HD. 14.05.1996, 2691/2641, **Yargıtay Kararları Dergisi**, c. XXII, s.1386.

⁶⁷ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.134; Öztan, **a.g.e.**, s.749.

⁶⁸ Oğuzman/ Dural, **a.g.e.**, (1998), s.136, Köprülü/ Kaneti, **a.g.e.**, s.187; Öztan, **a.g.e.**, s.749.

⁶⁹ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.134; Köseoğlu/ Kocaağa, **a.g.e.**, s.155.

⁷⁰ **Farazi kazanç:** “Eş, kötü niyetle veya ağır ihmalle kendisine iş bulmuyor, çalışmıyor ise, iyi niyetle çalışmış olsaydı ne kazanabilecek idiyse, bu miktar nafakaya hükmedilirken esas alınır.” Farazi

kazançlar dışında malvarlığında yer alan mevcut diğer hakları da hesaba katmalıdır⁷¹. Zira mevcut kazancı ile tedbir nafakası ödeyemeyecek durumda olan eşin, malvarlığında yer alan değerlere de başvurulması hususunda bir engel yoktur⁷². Ödeme güçleri bakımından, tedbir nafakasına hükmedilirken eşlerin artık iki ayrı konutun masrafları ile sorumlu oldukları mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır⁷³. Tedbir nafakasının miktarına karar verilirken lehine hükmedilen eş ve çocukların lüks değil olağan ve temel seviyedeki ihtiyaçları dikkate alınmalıdır⁷⁴. Nafaka miktarı bir yandan tarafların sosyal ve ekonomik seviyeleri ile örtüşmeli, bir yandan da yükümlüyü mali anlamda zor duruma sokmamalıdır⁷⁵.

2. Yoksulluk Nafakası

TMK.'nın 175. maddesine göre yoksulluk nafakası, boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek eşin diğer eşten kusuru daha fazla olmamak şartı ile süresiz olarak isteyebildiği, kural olarak irat şeklinde ödenmesine karar verilen nafaka türüdür. Yoksulluk nafakasının amacı, evliliğin sona ermesinden sonra da eşler arasındaki mali dayanışmanın devamını sağlamaktır⁷⁶. Yoksulluk nafakası çalışmamızın esasını teşkil ettiğinden ve ikinci bölümde detaylı şekilde ele alınacağından tekrara düşmemek adına bu aşamada bu bilgilerle yetiniyoruz.

kazanca konu olabilecek kişiye örnek olarak; kendisini babasının yanında asgari ücretle çalışıyormuş gibi gösteren fakat babasının işlettiği kuyumcu veya otomobil galerisi gibi yerlerde çalışan ve aylık harcamaları resmi gelirinin düzenli olarak çok üstünde olan kişiler gösterilebilir. Öztan, **a.g.e.**, s.751.

⁷¹ Öztan, **a.g.e.**, s.751; Bozdağ, **a.g.e.**, s.47 vd..

⁷² Öztan, **a.g.e.**, s.751.

⁷³ Yavuz, **a.g.e.**, s.5; Öztan, **a.g.e.**, s.755; Bozdağ, **a.g.e.**, s.48.

⁷⁴ Öztan, **a.g.e.**, s.751-752; Köseoğlu/ Kocaağa, **a.g.e.**, s.158-159.

⁷⁵ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.133; Köseoğlu/ Kocaağa, **a.g.e.**, s.159; Bozdağ, **a.g.e.**, s.48.

⁷⁶ Öztan, **a.g.e.**, s.832; Gediz Kocabaş, "Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler", **MÜHF-HAD**, Cilt:19, Sayı:1, 2013, s.360.

3. İştirak Nafakası

Hâkimin boşanma veya ayrılığa karar vermesi durumunda velayet hakkının verilmediği eş/taf, müşterek çocuğun bakım ve eğitim giderlerini bir başka deyişle ihtiyaçlarını, mali gücü oranında karşılamak zorundadır (TMK m.182/II). Bu nafaka türü doktrinde genel olarak “iştirak nafakası⁷⁷” olarak bilinse de “bakım ve eğitim giderlerine katılma nafakası⁷⁸” şeklinde terimsel ifadelere de rastlanmaktadır. Anlaşılabacağı üzere velayet hakkı kendisine verilmeyen tarafın müşterek çocuğa karşı yükümlülükleri boşanma veya ayrılık ile sona ermemekte, azalsa da devam etmektedir⁷⁹. Velayet hakkı kendisine tanınan taraf ise, müşterek çocuğun yalnızca bakım ve gözetiminden değil aynı zamanda eğitim giderlerinden de belirlenen oranda sorumlu olacaktır⁸⁰. İştirak nafakasının amacı, mahkeme kararı ile ortak hayatları sonlandırılan eşlerin, müşterek çocuğun yetiştirilmesindeki sorumluluklarının kanunen de devamının sağlanmasıdır⁸¹.

İştirak nafakası, kural olarak ergin olmayan müşterek çocuk için verilebilmektedir⁸². Bu halde bu nafaka kural olarak çocuk ergin oluncaya kadar devam eder (TMK m.328/I). Çocuğun ergin olması dışında, rüştün evlenme ya da kazai rüşt kararı ile kazanılması durumlarında da iştirak nafakası sona erer⁸³. Fakat çocuk ergin olduğu halde eğitimi sürdürüyorsa ya da sakat ve çalışamayacak durumda ise bu halde nafaka devam edecektir (TMK m.328/II). Ancak bu andan itibaren bu nafakanın hukuki niteliği iştirak değil yardım nafakası olacaktır⁸⁴.

Boşanma ve ayrılık davası süresince müşterek çocuğun ihtiyaçları tedbir nafakası ile sağlandığından ve dava sonucu kesinleşene dek sürdüğünden iştirak

⁷⁷ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.146; Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.195.

⁷⁸ Öztan, **a.g.e.**, s.795.

⁷⁹ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.146; Bozova, **a.g.e.**, s.54; Köseoğlu/Kocaağa, **a.g.e.**, s.215; Bozdağ, **a.g.e.**, s. 60.

⁸⁰ Yargıtay 2. HD. 15.01.1979, 9223/88 ilgili kararın tam metni için bkz. **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 1979, Sayı:1, s.51.

⁸¹ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.146; Köseoğlu/Kocaağa, **a.g.e.**, s.215.

⁸² Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.146; Öztan, **a.g.e.**, s.797.

⁸³ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.146; Köseoğlu/Kocaağa, **a.g.e.**, s.218-219; Bozdağ, **a.g.e.**, s.67.

⁸⁴ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.146; Öztan, **a.g.e.**, s.797.

nafakası, anılan davaların kesinleşmesi ile yürürlüğe girecektir⁸⁵. Bu sayede çocuğun ihtiyaçları tedbir ve iştirak nafakası ile kesintiye uğramaksızın sağlanmaktadır. Eğer boşanma kararı kesinleştikten sonra ayrı bir dava ile iştirak nafakası istenirse bu halde nafaka dava tarihinden itibaren doğacaktır⁸⁶.

Hâkim, iştirak nafakasına hükmederken öncelikle çocuğun ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak, tarafların mali durumlarını dikkate almak suretiyle mali güçleri oranında bu ihtiyaçların sağlanmasına yönelik olarak parasal sorumluluk yükler⁸⁷. Ancak çocuğun ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde bir geliri varsa, bu halde iştirak nafakasına karar verilmesine gerek kalmayacaktır (TMK m.355).

Velayet hakkının anneye verildiği ve hâlihazırda iştirak nafakası ödenen durumlarda, annenin sonradan bir başkası ile evlenmesi ve yeni eşinin mali gücünün fazla olması, nafaka borçlusunun yükümlülüğünü ortadan kaldırmak için haklı sebep teşkil etmez⁸⁸.

İştirak nafakası ile ilgili hükümler, çocuğun korunmasına ilişkin olduğu için kamu düzeninden olup hâkim tarafından talep olmasa dahi kendiliğinden dikkate alınır⁸⁹. Bu halde hâkim, taraflar herhangi bir talepte bulunmasa dahi kendiliğinden hareket ederek iştirak nafakasına karar verecektir⁹⁰. Bunun yanında tarafların anlaşmalı boşanma protokolündeki iştirak nafakasının miktarına veya ödenmeyeceğine⁹¹ ilişkin anlaşmalar, hâkimin onayına bağlı olarak yürürlük kazanabilir⁹² (TMK m.184/V). Fakat hâkim bu anlaşmayı kabul etmeyebilir ve yeniden düzenlenmesini isteyebilir.

İştirak nafakasının öznelere malî veya sosyal durumlarında yaşanan **önemli** değişikliklerden hareketle, nafaka miktarı yeniden tanzim edilebilir. Örnek olarak;

⁸⁵ Yargıtay 2. HD. 30.05.1985, 5087/5283 ilgili karar için bkz. Bozovalı, **a.g.e.**, s.61; Köseoğlu/ Kocağa, **a.g.e.**, s.218.

⁸⁶ Namık Yalçinkaya/ Şahin Kaleli, **Yeni Boşanma Hukuku**, 2.Cilt, 1988, s.1863; Bozovalı, **a.g.e.**, s.61.

⁸⁷ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.146; Öztan, **a.g.e.**, s.474.

⁸⁸ Yargıtay 2. HD. 07.03.1969, 1077/1206 ilgili karar için bkz. Öztan, **a.g.e.**, s.796.

⁸⁹ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.146; Öztan, **a.g.e.**, s.474; Köseoğlu/ Kocağa, **a.g.e.**, s.215.

⁹⁰ Köprülü/ Kaneti, **a.g.e.**, s.141; Köseoğlu/ Kocağa, **a.g.e.**, s.218; Yargıtay 2.HD. 01.07.2009, (2008)10559/12955 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.506-507.

⁹¹ Öztan, **a.g.e.**, s.796.

⁹² Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.146; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 26.05.1937, 51/28 ilgili karar için bkz. Öztan, **a.g.e.**, s.796.

ana ya da babanın başka biriyle evlenmesi veya ölmesi, nafaka yükümlüsünün veya velayet sahibinin mali gücünün önemli oranda değişmesi, çocuğun gelirinin artması, çocuğun gerekli olarak özel okul öğrenimine geçmesi ya da nafaka yükümlüsünün yeni çocuğu olması gibi durumlar nedeniyle iştirak nafakası miktarı yeniden düzenlenebilecektir (TMK m.183).

TMK.'nın 183. maddesinde belirtilen ve bunların benzeri yeni olguların ortaya çıkması halinde hâkim, resen ya da talep üzerine iştirak nafakası miktarının değiştirilmesine hükmeder. Nafakanın artırılmasına sebep olguların varlığı halinde hâkim, nafaka yükümlüsünün de mali gücünde önemli derecede artış olması koşuluyla⁹³, nafakanın artırılmasına hükmedebilir⁹⁴. Bu halde iştirak nafakasının artırımı karar tarihinden değil dava tarihinden başlayacaktır⁹⁵. Nafaka yükümlüsünün mali gücünde önemli oranda azalma meydana gelmesi, mali gücü aynı kalmasına karşın yeni bir çocuğu doğması, velayet sahibinin mali gücünün önemli oranda artması, çocuğun gelirinin artması gibi durumlarda iştirak nafakası miktarında indirimine gidilebilir⁹⁶. Fakat yükümlünün evlenmesi tek başına iştirak nafakasının indirilmesine gerekçe teşkil etmez⁹⁷. Bunlar gibi artırma veya indirim sebeplerinin varlığı halinde hâkim resen hareket edebileceği gibi, ana-baba ya da çocuğun talebi üzerine de nafaka miktarını uyarlayabilecektir (TMK m.183).

⁹³ Tekinay, **1990**, s.281-282; Bozdağ, **a.g.e.**, s.64; Yargıtay 2. HD. 20.11.1952, 6831/5609 ilgili karar için bkz. Öztan, **a.g.e.**, s.798.

⁹⁴ Tekinay, **1990**, s.281-282; Bozdağ, **a.g.e.**, s.64; Yargıtay 2. HD. 01.12.1971, 403/674 ilgili karar için bkz. Öztan, **a.g.e.**, s.798.

⁹⁵ Bozdağ, **a.g.e.**, s.63; Yargıtay 2. HD. 13.01.1972, 7999/127 ilgili karar için bkz. Öztan, **a.g.e.**, s.798.

⁹⁶ Öztan, **a.g.e.**, s.799; Bozdağ, **a.g.e.**, s.65; "... İştirak ve yoksulluk nafakasının kaldırılması talep edilen bu dava sırasında yapılan sosyal ve ekonomik durum araştırması sonucunda, davacının memuriyetten çıkarılma işlemine karşı idare mahkemesinde açtığı dava sonucunda, davacının mahkeme kararı ile işe iadesine ve biriken maaşlarının da ödenmesine karar verildiği anlaşılmıştır. Mahkemece, davacının gelir durumu, mal varlığı ve yaşam standardı yeniden araştırılarak; boşanma kararından sonra davacının mal varlığında ve gelirinde bir azalma olup olmadığı detaylı şekilde araştırılarak, azalma var ise bunun kararlaştırılan nafaka miktarını ödemede ne ölçüde etkisi bulunduğu tartışılarak, başlangıçtaki denge gözetilerek sonucu dairesinde hüküm kurulması gerekir." Yargıtay 3. HD. 09.12.2013, 14812/17433 ilgili karar için bkz. (Çevrimiçi) <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=5021> Erişim Tarihi: 17.11.2018.

⁹⁷ Tekinay, **1990**, s.251; Öztan, **a.g.e.**, s.798-799.

TMK.'nın 182/III. maddesine göre hâkim talep⁹⁸ edilmesi halinde, iştirak nafakasının gelecek yıllarda ne miktarda ödeneceğine boşanma kararı ile beraber hükmedebilir. Bu durumda, sonradan iştirak nafakasında değişiklik için dava açılmasına gerek kalmaz⁹⁹. Uygulamada hâkim, iştirak nafakası bakımından artış düzenlemesini yaparken ÜFE oranında bir artırımı öngörmektedir. ÜFE oranındaki artışın gerekçesi, nafaka miktarının enflasyon karşısında korunması gereğidir. Köseoğlu/Kocaağa iştirak nafakasının alacaklısının çocuk olması nedeniyle ÜFE artışından başka bir artışa da ihtiyaç olduğunu savunmaktadır¹⁰⁰. Yazara göre; alacaklının çocuk olduğu iştirak nafakası bakımından çocuğun yaşı arttıkça ihtiyaçları da doğal olarak arttığı için ÜFE artırımına ek olarak yaş nedeniyle artırıma da hükmedilmelidir.

B. Yardım Nafakası

Toplumsal insanlık tarihinin başlangıcından beri insanoğlu, başta hısım olan kimseler olmak üzere birbiriyle dayanışmayı ve yardımlaşmayı ahlaki ve toplumsal ödevlerden kabul etmiştir¹⁰¹. Kanun koyucu zaman içerisinde sosyal devlet ilkesi gereğince ihtiyacı olan kimselere yardımı kendi eliyle götürse de, yardım nafakası mükellefiyetini özellikle hısım olanlara ahlaki bir borç olma durumundan kanuni bir yükümlülük haline dönüştürmüştür¹⁰². Bu yükümlülük TMK.'nın 364. maddesinde; *“Herkes, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür.”* denilerek hükme bağlanmıştır. Yardım nafakası; hakkaniyete uygun olarak hükmedilen, karşılıklılık prensibinin hâkim

⁹⁸ Köseoğlu/ Kocaağa'ya göre; resen gözetilen iştirak nafakasının gelecek yıllara göre planlamasının talebe bağlanması doğru değildir. Yazara göre iştirak nafakasının ruhuna uygun olarak hâkim, artış düzenleme yetkisini talebe bağlı kalmaksızın kullanabilmelidir. Yazar, bu eksikliğin Yargıtay uygulaması ile giderilebileceğini belirtmektedir. Köseoğlu/ Kocaağa, **a.g.e.**, s.236.

⁹⁹ Öztan, **a.g.e.**, s.799; Bozdağ, **a.g.e.**, s.65.

¹⁰⁰ Köseoğlu/ Kocaağa, **a.g.e.**, s.236.

¹⁰¹ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.368.

¹⁰² Ferit H. Saymen/ Halid K. Elbir, **Türk Medeni Hukuku Cilt III Aile Hukuku**, İkinci Baskı, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1960, s.282; Ergenekon, **a.g.e.**, s.25; Oğuzman/ Dural, **a.g.e.**, s.379; Öztan, **a.g.e.**, s.1201.

olduğu ve sadece kanunda sınırlı şekilde sayılan akrabaların sorumlu tutulabildiği kurumun adıdır¹⁰³.

TMK.'nın 364/I. maddesi uyarınca, yardım nafakası yükümlüsü ve alacaklısı; ancak üstsoy ve altsoy kan hısımlığı bulunan kişiler ile kardeşler olabilir. Örneğin, kişinin büyükbabasının babasına karşı şartlar oluşmuşsa yardım nafakası yükümlülüğü oluşabileceği gibi torununun torununa karşı da bu yükümlülük ortaya çıkabilir. Kanuni hüküm, altsoy ve üstsoy kan hısımlığında sınır koymamak suretiyle bu imkânı tesis etmiştir. Bu suretle denebilir ki; yardım nafakası yükümlülüğü **çift yönlü** bir kurum olduğu için, kanun hükmünde anılan kişiler hem nafaka borçlusu hem de nafaka alacaklısı olabilirler¹⁰⁴. Ancak anılan kanun maddesinde kanun koyucu bu sayımı sınırlama amacına yönelik yapmıştır, bu yüzden bu kişiler istisnalar dışında genişletilemez¹⁰⁵.

Evlilik dışı doğum halinde ise nafaka ilişkisinin başlangıcının tespiti önem taşımaktadır. Tanıma (TMK m.295 vd.) veya Babalık Kararı (TMK m.301 vd.) bulunmadıkça yalnızca biyolojik kan hısımlığı var olan kişinin baba yönünden dikey kan hısımlarıyla ve kardeşleriyle yardım nafakası ilişkisi olması olanaksızdır¹⁰⁶. Kişinin, bu hısımlarla yardım nafakası ilişkisi ancak tanıma veya babalığa hüküm işlemlerinden sonra başlayabilir¹⁰⁷.

Evlat edinme müessesesinde, evlatlık ile evlat edinen arasında yardım nafakası yükümlülüğü doğmaktadır¹⁰⁸. Bu konuda özellik arz eden bir diğer durum ise evlat edinen ile evlatlık ve onun altsoyu arasında yardım nafakası ilişkisi doğup doğmayacağı hususudur. Evlat edinmeyle beraber soybağı tesis edildiğinden evlatlık ile evlat edinen arasında yardım nafakası ilişkisi kurulur ancak evlatlığın gerçek ebeveyniyle soybağı bu işlemle sona ermeyeceği için onlarla da yardım nafakası

¹⁰³ Egger, **a.g.e.**, s.338; Öztan, **a.g.e.**, s.1201.

¹⁰⁴ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.369; Ergenekon, **a.g.e.**, s.44.

¹⁰⁵ Egger, **a.g.e.**, s.338; Öztan, **a.g.e.**, s.1204. Kayın hısımları yönünden yardım nafakası yükümlülüğü doğmayacağına ilişkin Yargıtay 2. HD. 16.02.1952, 742/1003 ilgili karar için bkz. Yazıcı/ Atasoy, **a.g.e.**, s.693.

¹⁰⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.369; Ergenekon, **a.g.e.**, s.15; Tekinay, **1990**, s.584.

¹⁰⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.369; Ergenekon, **a.g.e.**, s.15.

¹⁰⁸ Tekinay, **1990**, s.590; Egger, **a.g.e.**, s.336.

ilişkisi devam eder¹⁰⁹. Evlatlığın altsoyu ile evlat edinen arasında TMK.'nın 364/I. maddesi gereğince nafaka ilişkisi kurulup kurulamayacağı doktrinde tartışmalıdır. Hısımlık ilişkisinin yalnızca evlat edinen ile evlatlık arasında geçerli olacağını savunan görüşe göre, soybağı tesisi bu kişiler dışına çıkamayacağı için evlat edinenle evlatlığın altsoyu arasında yardım nafakası ilişkisi kurulması mümkün olmaz¹¹⁰. Buna karşın evlat edinen ile evlatlık arasındaki hısımlık ilişkisinin evlatlığın altsoyuna da sirayet edeceğini düşünen görüşe göre ise sırf bu nedenden ötürü ilgili madde bağlamında yardım nafakası ilişkisi kurulabilir¹¹¹. Evlatlık ile evlat edinenin hısımları arasında ise TMK.'nın 314/I. maddesi uyarınca bir nafaka yükümlülüğü yoktur¹¹².

Kanun koyucu nafaka davası açılırken kişilere hangi sırayla başvurulması hususunda, mirastaki tertip sırasını esas almıştır (TMK m.365/I)¹¹³. Nafaka talep eden, yardım nafakası davasını ölümü halinde kendisine mirasçı olacaklara ve bunlar arasında da mirasçılık sırasına göre dava açmalıdır¹¹⁴. Yani yardım nafakası talep eden, eşi varken doğrudan altsoyuna ya da altsoyu varken üstsoyuna başvuramaz. Örneğin hâlihazırda potansiyel mirasçısı olarak evladı olan bir anne, evladına başvurmak yerine babasından yardım nafakası talep edemez¹¹⁵. Bununla beraber yardım nafakası yükümlülüğünde miras tertip sırası uygulamasının istisnası eşler bakımından mevcuttur. Eşlerin birbirine karşı müzaheret¹¹⁶ borcu TMK.'nın 185.

¹⁰⁹ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.368; Öztan, **a.g.e.**, s.1206; Yargıtay 2. HD. 21.4.1951, 2788/3105 ilgili karar için bkz. Senai Olgaç, **İçtihatlarla Türk Medeni Kanun Şerhi**, Üçüncü Baskı, Ankara, Olgaç Yayınları, 1975, s.261.

¹¹⁰ Tekinay, **1990**, s.468; Necmeddin Feyzi Feyzioğlu, **Aile Hukuku**, Bu baskıyı hazırlayanlar: Cumhur Özakman/ Enis Sarial, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1986, s.491.

¹¹¹ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.369; Oğuzman/ Dural, **a.g.e.**, s.260; Öztan, **a.g.e.**, s.1206.

¹¹² Öztan, **a.g.e.**, s.1206; Tuba Kutoğlu, **Üvey Ailede Hukuki İlişkiler**, Ankara, Seçkin Yayınları, Ocak 2018, s.179.

¹¹³ Dural/ Ögüz/ Gümüş ise kanun koyucunun bu hükümdeki kastının, miras hukukundaki zümre sisteminin uygulanması olmadığını aile hukukuna göre yakınlığı esas aldığını söylemektedir.

¹¹⁴ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s. 374-375; Öztan, **a.g.e.**, s.1208; Ergenekon, **a.g.e.**, s.74.

¹¹⁵ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 05.12.1962, 2-124/67 ilgili karar için bkz. Öztan, **a.g.e.**, s.1208; Ergenekon, **a.g.e.**, s.74.

¹¹⁶ (*isim*) “Yardım etme, arkalama, destekleme, arka çıkma” anlamların karşılamaktadır. (Çevrimiçi) http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=M%C3%9CZAHERET Erişim Tarihi: 18.11.2018.

maddesinden kaynaklanmaktadır ve bu hükmün doğası gereği eşlerden birinin ölümü halinde müzaheret borcu ölen eşin üstsoyuna geçmez¹¹⁷.

Yardım nafakası talebinin yöneltileceği zümrede birden fazla kişi mevcutsa, nafaka davası tümüne birden yöneltilmelidir¹¹⁸. Fakat talebin yöneltildiği kişilerin içinde kendisinden nafaka istenmesi hakkaniyete aykırılık teşkil edecek kişi veya kişiler varsa hâkim bu kişi veya kişilerin nafaka yükümlülüğünü azaltabileceği gibi tamamen de kaldırabilir (TMK m.365/III). Burada uyulması gereken nokta, nafaka talep edenin nafaka talebini zümrenin tümüne yöneltmesi ve nafaka yükümlülüğünden kısmen veya tamamen muafiyet takdirini ise hâkime bırakmasıdır. Hâkim, dava sonunda aynı zümrede yer alan kişileri ödeme güçleri oranında sorumlu tutacaktır zira burada mutlak eşitlik sorumluluğu değil izafi sorumluluk mevcuttur¹¹⁹. Kural olarak önceki zümrede kişiler mevcutsa sonraki zümreye başvurulmaz ancak aynı zümrede yer alan kişi ya da kişilerin ödeme güçleri yardım nafakasına yeterli gelmiyorsa bu halde bu kişilerin önce altsoylarına gidilir altsoyları yoksa bu halde bir sonraki zümreye geçilebilir¹²⁰. İşte bu gibi istisnai durumlarda, iki zümre birlikte yardım nafakası yükümlüsü olabilirler¹²¹. Kişi, yardım nafakası ödemeye yetecek ödeme gücünün olmadığı iddiasını ispatla mükelleftir¹²². Fakat bu ispat yükü, sadece kendisine yardım nafakası talebinin yöneldiği davada geçerlidir. Nafaka talep eden sonraki sıradaki kişiye açtığı davada önceki talep ettiği kişinin ödeme gücünün bulunmadığını ispat etmesi gereklidir¹²³.

Bu suretle yardım nafakası yükümlülüğünde sıra;

- Talep edenin çocukları ve çocuklarının altsoyları,
- Birinci üstsoyları olan anne ve babası,
- Refah içinde olmak şartı ile kardeşleri,
- Büyük anneleri ve büyük babalarından(pratik bir değeri olmamakla beraber onlarında üstsoylarından) oluşur.

¹¹⁷ Öztan, **a.g.e.**, s.1208.

¹¹⁸ Tekinay, **1990**, s.555; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.375.

¹¹⁹ Tekinay, **1990**, s.594; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.375; Öztan, **a.g.e.**, s.1209.

¹²⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.365; Öztan, **a.g.e.**, s.1209.

¹²¹ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.375; Ergenekon, **a.g.e.**, s.79.

¹²² Öztan, **a.g.e.**, s.1209; Ergenekon, **a.g.e.**, s.77.

¹²³ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.376; Ergenekon, **a.g.e.**, s.77.

Bir nafaka yükümlüsünün birden fazla kişiye yardım nafakası ödemesi gereken durumlarda alacaklılar arasında sıra hususunda ise kanunda bir yöntem öngörülme de, doktrinde bu boşluğun TMK.'nın 364/I. maddesine göre doldurulmasının yerinde olacağı belirtilmektedir¹²⁴.

Yardım nafakasının talep ve tesis edilebilmesinin şartları; gerekli çabayı gösterse de yoksulluğa düşecek olma ve nafaka yükümlüsünün ödeme gücünün(altsoy ve üstsoylar bakımından) veya refah içinde(kardeşler bakımından) olması gerekir (TMK m.364/II)¹²⁵. Öztan'a göre yoksulluk hali; kişinin kendi sosyal statüsüne göre, mütevazı da olsa, uygun bir hayat sürdürememesidir¹²⁶. Dural/Öğüz/Gümüş'e göre de; geçimi için gerekli vasıtalarla sahip olmayan talepte bulunanın, kendi kaynakları ile geçimini sağlayamadığı durumlarda yoksulluğa düştüğünün kabulü gerekir¹²⁷.

Yardım nafakası talebinin, talep eden yönünden şartı yoksulluğa düşecek değildir¹²⁸. Öncelikle yoksulluğun ölçüsü subjektif değil, objektif olmalıdır¹²⁹. Yani mühim olan talepte bulunanın kişisel ihtiyaçları değil, geçimi için gerekli vasıtalarla sahip olup olmadığıdır¹³⁰. Talepte bulunan, paraya çevrilebilir malvarlığı değerlerini tüketmesi de dâhil elinden gelen tüm çabayı göstermesine rağmen yoksulluğa düşecek olmalıdır¹³¹. Malvarlığının tüketilmesi ancak adalete aykırılık teşkil edecek durum için kendisinden beklenmez¹³². Bunun dışında talep edenin talebinde iyiniyetli olması, yani ihtiyaçlarını tüm çabasına rağmen karşılayamamış olması gerekir¹³³. Talep eden çalışma gücü ve imkânı olmasına karşın tembellik ederek kendi yoksulluğuna sebebiyet veriyorsa yardım nafakası talep edemez¹³⁴. Çalışma gücü

¹²⁴ Öztan, **a.g.e.**, s.1210; Ergenekon, **a.g.e.**, s.74 vd.

¹²⁵ Tekinay, **1990**, s.590; Öztan, **a.g.e.**, s.1210.

¹²⁶ Öztan, **a.g.e.**, s.1210-1211.

¹²⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.370.

¹²⁸ Öztan, **a.g.e.**, s.1210; Ergenekon, **a.g.e.**, s.57-58.

¹²⁹ Dural/Öğüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.370.

¹³⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.360; Öztan, **a.g.e.**, s.1211; Ergenekon, **a.g.e.**, s.58.

¹³¹ Öztan, **a.g.e.**, s.1211.

¹³² Malvarlığı tüketimi bakımından; talep edenin tek malı olan evini satmasının beklenmemesi hakkında, Yargıtay 2. HD. 22.10.1954, 5190/4923 ilgili karar için bkz. Dural/ Öğüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.371.

¹³³ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.371; Bozdağ, **a.g.e.**, s.98.

¹³⁴ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.371; Öztan, **a.g.e.**, s.1211-1212.

olan ve fakat öğrenimine devam eden kişilere de, güncel Yargıtay uygulamasına göre yardım nafakası verilebilmektedir¹³⁵. Ancak açık öğretim kurumunda okuyan kişiler bu hususta istisna teşkil eder¹³⁶. Öte yandan bu yoksulluk halinin talep edenin kusuru nedeniyle oluşup oluşmaması, nafaka yükümlüsünü/ nafaka talep edileni zarara sokmak için olmadıkça önem taşımaz¹³⁷. Diğer bir önemli husus yoksulluğun mutlaka talep edenin şahsında gerçekleşmiş olması gerekir, bakmakla yükümlü olduğu kişilerin ihtiyaçları bu hususta dikkate alınmaz¹³⁸. Son olarak yoksulluk haline dava tarihinde düşülmesi şart değildir, aranan koşul talep edene yardım edilmemesi halinde talep edenin yoksulluğa düşecek olmasıdır¹³⁹.

Yardım nafakası talebinin diğer şartı ise talep edilenin kardeş olup olmamasına göre değişmektedir. Talep edilenin altsoy veya üstsoy hısımlı olması durumunda ödeme gücünün varlığı yeterliyken (TMK m.364/I), kardeş olması durumunda ise refah halinde olması aranır (TMK m.364/II). Altsoy ve üstsoy hısımları; yoksulluğa düşen akrabaya yardım ettiklerinde kendileri yoksulluğa düşmeyeceklerse o halde ödeme gücünün varlığından söz edilebilir¹⁴⁰. Ödeme gücü hesaplanırken, talep edilenin bakmakla yükümlü olduğu kişiler de dikkate alınır zira bakım nafakası yardım nafakasına göre önceliklidir¹⁴¹. Geliri ve serveti olmayan kişiden ise nafaka istenemez¹⁴². Talep edilenin kardeş olması durumunda ise; nafaka yükümlülüğü refah içinde olmaya bağlıdır (TMK m.364/II). Yargıtay’a göre; bir kimse, geliri çevresine ve sosyal durumuna nazaran lüks sayılabilecek şeyleri elde edebilecek derecede ise refah içindedir¹⁴³. Doktrinde ise bir kimsenin refah halinde olduğunu kabul etmek için; belirli bir zenginliğe ulaşması, geliri ile kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra elinde gönlünce

¹³⁵ Yargıtay 2. HD. 24.12.1985, 10787/11100 ilgili karar için bkz. Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.371.

¹³⁶ Açıköğretimde okuyan kişi bakımından çalışma imkânsızlığından söz edilemeyeceğine dair, Yargıtay 2. HD. 23.06.1986, 6110/6293 ilgili kararın tam metni için bkz. **Yargıtay Kararları Dergisi**, Yıl: 1987, Cilt:13, s.34.

¹³⁷ Öztan, **a.g.e.**, 1211; Ergenekon, **a.g.e.**, s.64.

¹³⁸ Egger, **a.g.e.**, s.338-339; Öztan, **a.g.e.**, s.1211.

¹³⁹ Oğuzman/ Dural, **a.g.e.**, s.380; Öztan, **a.g.e.**, s.1211; Ergenekon, **a.g.e.**, s.62.

¹⁴⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.362; Öztan, **a.g.e.**, s.1212.

¹⁴¹ Tekinay, **1990**, s.592; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.372; Öztan, **a.g.e.**, s.1212.

¹⁴² Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.372; Öztan, **a.g.e.**, s.1212.

¹⁴³ Yargıtay 2. HD. 28.09.1972, 5848/5323 ilgili karar için bkz. Öztan, **a.g.e.**, s.1214.

harcayabileceği bir bedel kalması ve nafaka ödemekle de bu bedel dikkate değer ölçüde azalmaması şartları aranmaktadır¹⁴⁴.

Yardım nafakası ancak irat olarak kararlaştırılabilir, toptan bir kerede ödenecek bir meblağ olarak öngörülemmez¹⁴⁵. Yardım nafakası genellikle nakden kararlaştırılsa da bazı durumlarda nafaka alacaklısı sağlık kurumunda kalıyorsa masraflarının karşılanmasına ya da – kırsal kesimde her ay belli miktarda yiyecek malzemesinin verilmesi kararı gibi- aynen şekilde ödenmesine de karar verilebilir¹⁴⁶. Yardım nafakasının kapsamına yiyecek, giyim, barınma, tedavi, öğrenim gibi temel ihtiyaçlar girerken nafaka alacaklısının borçları gibi kalemler girmez¹⁴⁷. Zira yardım nafakası bir zenginleşme aracı olarak kullanılamaz, alacaklının zaruri ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir¹⁴⁸. TMK.’nın 365/II. maddesine göre nafaka miktarının alt sınırı nafaka yükümlüsünün ödeme gücü, üst sınırı ise nafaka alacaklısının geçimi için zorunlu miktardır. Bu sınırlar arasında kalmak kaydıyla hâkim nafaka miktarı hususunda geniş takdir yetkisine sahiptir¹⁴⁹. TMK.’nın 365/V. maddesine hâkim istem halinde tarafların ekonomik ve sosyal durumlarını göz önüne alarak nafaka miktarının gelecek yıllara göre planlamasını yapabilir. Nafaka kararı ile beraber böyle bir düzenleme yapılmaması durumunda sonraki dönemde, *clausula rebus sic stantibus ilkesi* gereği taraflar durumlarında değişiklik meydana geldiğini ileri sürerek nafakanın uyarlanması veya kaldırılmasını talep edebilirler¹⁵⁰.

Yardım nafakasının ne zaman işlemeye başlayacağı ve ne zaman sona ereceği hususları da önem taşımaktadır. İçtihadı göre¹⁵¹ nafaka, kararın kesinleşmesinden itibaren değil davanın açıldığı tarihten itibaren işlemeye başlar¹⁵². Nafaka ödeme

¹⁴⁴ Tekinay, 1990, s.592; Köprülü/ Kaneti, a.g.e., s.293; Oğuzman/Dural, a.g.e., s.384.

¹⁴⁵ Öztan, a.g.e., s.1218; Bozdağ, a.g.e., s.111.

¹⁴⁶ Oğuzman/ Dural, a.g.e., s.387; Öztan, a.g.e., s.1218.

¹⁴⁷ Egger, a.g.e., s.346; Öztan, a.g.e., s.1218.

¹⁴⁸ Yargıtay 2. HD. 01.07.1991, 7141/9740 ilgili karar için bkz. Öztan, a.g.e., s.1218.

¹⁴⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s.377.

¹⁵⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s.377-378; Bozdağ, a.g.e., s.110-111.

¹⁵¹ “... her davada açıldığı tarihte tespit edilen durum hükme esas alınmak icap eder.” Yargıtay İBK, 28.11.1956, 15/15; 2. HD., 28.11.1970, 2668/3226 ilgili kararlar için bkz. Dural/ Öğüz/ Gümüş, a.g.e., s.379.

¹⁵² Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s.379; Bozdağ, a.g.e., s.107.

yükümlülüğü ölümle varislere geçmez, kendiliğinden sona erer¹⁵³. Nafaka borçlusunun bakım gücünün sona ermesi veya yoksulluk halinin artık mevcut olmadığı hallerde ise nafaka yükümünün sona ermesi için mahkemenin buna hükmetmesi gereklidir, kendiliğinden sona ermeyecektir¹⁵⁴. Nafakanın uyarlanması davalarında çıkan artırma ve azaltma kararları da dava tarihinden itibaren sonuç doğurur¹⁵⁵.

Yardım nafakasında nafaka talep eden bizzat başvuru yapmalıdır¹⁵⁶. Fakat nafaka talep edene bakan bir müessese mevcutsa nafakayı bu müessese talep edebilecektir (TMK m.365/IV). Bunun dışında TMK.'nın 366. maddesine göre korunmaya muhtaç durumda bulunan kişilere bakan kurumlar da yaptıkları masrafları nafaka yükümlülerinden isteyebilirler.

Yardım nafakası borcu öyle bir borçtur ki ayırt etme gücüne sahip olmayanlardan dahi istenebilir¹⁵⁷. Bunun yanında hâkim yardım nafakasına hükmederken, hakkaniyete aykırılık hususunu geniş yoruma tabi tutmalı, bu konuda kendisine tanınan geniş takdir yetkisini hakkaniyete uygun hukuki durumlar yaratma yönünde kullanmalıdır. Örneğin; babasına şiddet uygulayan oğul karşısında babanın nafaka ödemesi ya da çocuğu büyürken onunla hiçbir şekilde ilgilenmeyip zamanı gelince kanundan yararlanarak çocuğundan yardım nafakası talep eden ebeveyne nafaka ödenmesi gibi durumlar hakkaniyete aykırılık ihtiva eder¹⁵⁸. Bu gibi hakkaniyete aykırı durumlarda hâkimin kanunu uygularken geniş takdir yetkisi vasıtası ile hakkaniyete uygun karar vermesi beklenir. Yardım nafakası alacağının muaccel olup olmamasına göre özellikleri değişebilmektedir. Şöyle ki muaccel olmamış yardım nafakası alacakları; miras yolu ile mirasçılara geçmez, üçüncü kişilere temlik edilemez, feragat işlemine konu olamaz¹⁵⁹. Fakat birikmiş yardım nafakası alacakları artık alelade bir alacak kimliğine büründüklerinden miras yolu ile

¹⁵³ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.379. Geleceğe dönük yardım nafakası ödeme yükümlülüğü mirasçılar bakımından ortadan kalkmış olsa da, murisin ölüm anına kadarki süreçte ödemediği yardım nafakası borçları terekeye eklenir ve bu borçlar mirası kabul eden mirasçılar tarafından ödenir.

¹⁵⁴ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.379.

¹⁵⁵ Tekinay, **1990**, s.557; Oğuzman/ Dural, **a.g.e.**, s.388.

¹⁵⁶ Egger, **a.g.e.**, s.357; Dural/ Öğüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s. 370.

¹⁵⁷ Öztan, **a.g.e.**, s.1203.

¹⁵⁸ Öztan, **a.g.e.**, s.1203.

¹⁵⁹ Dural/ Öğüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.379-380; Öztan, **a.g.e.**, s.1215-1216.

mirasçılara geçebilir, üçüncü kişilere temlik edilebilir ve ibra işlemine konu edilebilir¹⁶⁰.

¹⁶⁰ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.379-380; Öztan, **a.g.e.**, s.1215-1216.

İKİNCİ BÖLÜM: YOKSULLUK NAFAKASI

I. GENEL OLARAK

Çalışmamızın ikinci bölümünde yoksulluk nafakasının koşulları, başlangıcı, sona ermesi, ödenme biçimi, miktarının belirlenmesi ve usul hükümlerine yer verilecektir. Yoksulluk nafakasının süresi hususu ise çalışmamızın üçüncü bölümünde incelenecektir.

II. YOKSULLUK NAFKASININ KOŞULLARI

TMK.'nın 175. maddesi:

“ 2. Yoksulluk nafakası

Madde 175- Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.

Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.” şeklindedir.

Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için kanunda öngörülen, doktrin ve Yargıtay içtihatları ile de geliştirilen belli koşulların tümünün bulunması gerekmektedir¹. Bu koşullar; evliliğin boşanma veya butlan yoluyla sona ermesi, talepte bulunulmuş olması, boşanma yüzünden yoksulluğa düşülecek olması ve nafaka talep edenin daha kusurlu olmaması olarak sıralanabilir. Bu koşulların birlikte bulunmadığı durumlarda, yoksulluk nafakasına karar verilemez.

¹ Abdülkerim Yıldırım, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu”, **Legal Hukuk Dergisi**, C:14, S:157, Ocak 2016, s.63.

A. Evliliğin Boşanma veya Butlana Karar Verilmesiyle Sona Ermesi

Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için evliliğin boşanmaya veya butlana karar verilmek suretiyle sona erdirilmiş olması gerekir². Bunun için, öncelikle bir evlilik mevcut bulunmalıdır. Böyle bir evlilik, esas olarak boşanma yoluyla sona erdirilebilir. Fakat butlanla malul olan evliliklerde de evliliğin genel hükümleri uygulanacağından yoksulluk nafakasına karar verilmesi mümkündür (TMK m. 158/II)³. Zira evlenmenin geçerlilik şartlarının tümünü haiz olmayan ve butlanına karar verilen evliliklerde de mal rejiminin tasfiyesi, tazminat, soyadı ve nafakaya ilişkin hükümler TMK.'nın 158/II. maddesi gereğince uygulanmaktadır.

1. Boşanma Yoluyla

Boşanma; eşler hayattayken, kanunda öngörülen bir nedene dayanarak eşlerden birinin açtığı dava sonucunda hâkim tarafından birtakım hükümler tesis edilerek evlilik birliğinin sona erdirilmesidir⁴.

Kanun koyucu tarafından Türk Medeni Kanunu'nun genel ruhuna uygun olarak boşanmanın tanımına yer verilmemiş, buna karşın sebepleri üzerinde ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir⁵. TMK.'nda sayılan kanuni boşanma sebepleri; özel ve genel boşanma sebepleri olarak ikili bir ayrıma tabi tutulabilir. Bu ayrımın pratik gerekçesi; özel boşanma sebeplerinin hâlihazırda genel boşanma sebebi olan evlilik birliğinin temelden sarsılması özelliğini bünyesinde barındırmasıdır. İkili ayrım; zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk ve akıl hastalığı özel boşanma sebeplerini oluşturmaktadır. Genel boşanma sebepleri ise evlilik birliğinin temelden sarsılması ve anlaşmalı boşanma

² Tekinay, 1990, s.263; Feyzioğlu, a.g.e., s.396-397; Kılıçoğlu, a.g.e., s.134; Kürşad Yağcı, "Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu", İÜHFİM, Cilt:76, Sayı:1, 2018, s.323.

³ Kılıçoğlu, a.g.e., s.134.

⁴ "...Eşler hayattayken, kanunda öngörülmüş olan bir sebebe dayanarak, birinin açacağı dava sonucunda evlilik birliğine hakim kararı ile son verilmesi..." Dural/ Öğüz/ Gümüş, a.g.e., s.104; Kılıçoğlu, a.g.e., s.88; Mine Uzun, Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2013, s.22; Yıldırım, a.g.m., s.64.

⁵ Öztan, a.g.e., s.644; Uzun, a.g.e., s.22.

olarak kanunda sayılmıştır. Özel boşanma sebeplerinde belirli bir olgunun gerçekleşmesi gerekirken, genel boşanma sebeplerinde bu belirli olgunun varlığı gerekmez⁶.

Yoksulluk nafakasına hükmedilirken boşanma sebebinin hangisi olduğu önem taşımaz. Zira kanun koyucu boşanma sebebini değil, yalnızca boşanmayı koşul olarak yeterli görmüştür. Fakat yoksulluk nafakası talep edenin kusurlu olduğu bir boşanma sebebi söz konusu ise, bu durum hâkim tarafından dikkate alınacaktır.

Bu noktada belirtmek gerekir ki boşanma olmadan yoksulluk nafakasına hükmedilmesi mümkün değildir⁷. Yoksulluk nafakası takdiri için boşanma kararı olmazsa olmaz koşuldur. Bir diğer deyişle “*yoksulluk nafakası, boşanma davasının eki niteliğindedir*⁸”.

2. Butlan Yoluyla

Türk hukukunda evlenme bir aile hukuku sözleşmesi olup, bu evlilik sözleşmesi de diğer özel hukuk sözleşmeleri gibi kurucu unsurların bulunmasına ve belirli geçerlilik koşullarına tabidir⁹. Kurucu unsurları tamam olan evlenmenin geçerlilik şartlarından en az birini taşıyamaması sebebiyle, hâkim kararıyla ortadan kaldırılmasına evlenmenin butlanı adı verilir¹⁰. TMK.’nın 156. maddesine göre

⁶ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.105; Öztan, **a.g.e.**, s.644; Uzun, **a.g.e.**, s.22.

⁷ Esat Şener, **Uygulama ve Teoride Her Yönüyle Boşanma**, İkinci Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, Mayıs 1997, s.584; Zafer Ergün, **Boşanma Davaları: Nişanlanma-Evlenme-Butlan-Velayet-Kişisel İlişki-Nafaka- Maddi ve Manevi Tazminat Mal Rejimi (Yargıtay Kararları)**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 4.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2009, s.1238; Yetik, **a.g.e.**, s.419; Harun Bulut, **Aile Hukukunda Velayet ve Nafaka Davaları**, İstanbul, Beta Yayınları, 2007, s.105; Uzun, **a.g.e.**, s.22. Yargıtay 2. HD. 25.09.2007, 558/12628 “... Yoksulluk nafakasına ancak boşanma halinde hükmedilir (TMK. md. 175). Davacı kocanın boşanma davası reddedildiği halde davalı kadın yararına yoksulluk nafakası takdiri usul ve yasaya aykırıdır.” İlgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s. 433.

⁸ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 30.05.1990, 2-223/33 ilgili kararın tam metni için bkz. (Çevrimiçi) http://www.hukuki.net/ictihat/Yargitay_Hukuk_Genel_Kurulu_1990-2_223.php Erişim Tarihi: 03.07.2018.

⁹ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.47; Öztan, **a.g.e.**, s.125; Uzun, **a.g.e.**, s.24.

¹⁰ Tekinay, **1990**, s.111-112; Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.80; “Yoksulluk nafakası boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafın diğer taraftan talep edebileceği bir değer olduğundan evliliğin ölümle veya eşlerden biri hakkında ölüm karinesi uygulanması ile son bulduğu hallerde böyle bir talep söz konusu olamaz. Aynı şekilde gaiplik nedeniyle evliliğin feshi (TMK m.131) durumunda da nafaka talep edilemez. Öte yandan evliliğin hiç kurulmadığı yani yokluk

evlilik her ne kadar batıl olsa da kendiliğinden sona ermez, böyle bir evliliğin butlanı için mahkeme kararına ihtiyaç vardır¹¹.

Evliliğin butlanı hali, butlan sebeplerine göre kanunda iki ana başlığa ayrılmıştır. Bunlar; mutlak butlan ve nisbi butlan halleridir. TMK.'nın 145. maddesinde mutlak butlan halleri bentler halinde sayılmıştır. Buna göre; eşlerden biri evlenme sırasında hâlihazırda evliyse ya da sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun kalmışsa, eşlerden birinin evlenmeye mani olacak derecede bir akıl hastalığı mevcutsa veya eşler arasında evlenmeye mani olacak kadar hısımlık bulunuyorsa, işte bu durumlarda evlilik mutlak butlanla malul olacaktır. Kanun koyucu nisbi butlan hallerini ise bentler değil maddeler halinde sıralamayı tercih etmiştir. TMK.'nın 148-151. maddeleri arasında belirtildiği üzere; ayırt etme gücünden geçici yoksunluk, yanılma, aldatma ve korkutma halleri nisbi butlan sebepleri olarak sayılmıştır.

İster mutlak isterse nisbi butlan olsun, her iki halde de hâkimin butlana karar vermesine kadar normal bir evliliğin bütün sonuçları doğacaktır¹². Butlan kararının verilmesiyle evlilik sona erecektir. İşte bu durumda da gerekli diğer koşulların varlığı halinde evlenmenin butlanında da yoksulluk nafakası istenebilir¹³. TMK.'nın 175. maddesinde her ne kadar “*boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf*” ifadesi kullanılsa da, 158/II. maddesindeki açık atıf gereği batıl evlenmelerde de yoksulluk nafakası talep edilebilir¹⁴.

yaptırımının söz konusu olduğu hallerde de yoksulluk nafakası gündeme gelmez.”, Yıldırım, **a.g.m.**, s.64.

¹¹ Tekinay, **1990**, s.112; Uzun,**a.g.e.**, s.25; Yıldırım, **a.g.m.**, s.64.

¹² TMK m.156 hükmü şöyledir: “*Batıl bir evlilik ancak hâkimin kararıyla sona erer. Mutlak butlan hâlinde **bile** evlenme, hâkimin kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurur.*” Kanun koyucu madde metninde nisbi butlan sebeplerinin varlığı halinde hâkimin butlan kararına dek cari olan hükümleri belirtmemiş, bunun yerine yalnızca mutlak butlan halinden söz ederken “bile” edatını kullanmayı tercih etmiştir. Bunun manası, mutlak butlan halinde geçerli olacak hükümlerin nisbi butlan halinde de geçerli olmasıdır.

¹³ Yargıtay 2. HD. 22.03.2004, 2665/3562 ilgili karar için bkz. Ruhi, **Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku**, s.42.

¹⁴ Tekinay, **1990**, s.157-158; Arkan Serim, **a.g.m.**, s.286; “*Yoksulluk nafakası aynı şekilde mevcut bir evliliği şart kılar. Bu nafaka çeşitli boşanma neticesinde «tarafardan birinin büyük bir yoksulluğa düşmesi halinde verilmekte ve evliliğin ortadan kalkması halinde iktisadî sarsıntıyı kısmen ortadan kaldırma gayesini gütmektedir. Federal Mahkemenin yoksulluk nafakasını boşanmada olduğu gibi batıl evlenmelerde de öngörmüş olması batıl bir evlilik birliğinin mevcudiyetini ve muteberliğini*

Ancak bu noktada yoksulluk nafakası tesisinde kusurun rolü ile butlan halinde eşlerin iyiniyeti ilişkisi incelenmelidir. Taraflar butlan sebebini bilmeksizin veya gerekli özeni gösterse dahi bilecek durumda olmaksızın evliliği gerçekleştirmiş iseler iyiniyetli kabul edilirler ve yoksulluk nafakası tespit edilirken başvuru kusur tayininde butlan sebebi önem taşımaz. Dolayısıyla böyle bir halde hâkim butlan sebebini ölçüt almaksızın, gerekli şartları taşıyan taraf lehine yoksulluk nafakasına hükmedebilir¹⁵. Bunun yanında, batıl bir evlenmeye bilerek yol açan veya ilgili evliliğin butlanla sonuçlanacağını bilen eşin, kusurlu ve iyiniyetten yoksun olarak hareket ettiği ve dolayısı ile yoksulluk nafakasına hak kazanamayacağı açıktır¹⁶. Burada kişinin nafakaya hak kazanamamasında eşlerin kusurları yarışmaz, yalnızca butlanda iyiniyetli olmayan eşin kusuru dikkate alınır. Bunun gerekçesi ise kimsenin kendi hatalı hareketine dayanarak bundan istifade edemeyeceği görüşüdür¹⁷.

Butlan kararı hükümleri yönünden boşanmaya benzediğinden, butlan kararı kesinleşmeden eşlerden biri ölmüş veya dava reddedilmişse, bu halde yoksulluk nafakasına hükmedilemez¹⁸.

B. Talepte Bulunulmuş Olması

TMK.’nın 175. maddesinde belirtildiği üzere, mahkemece yoksulluk nafakası hususunda hüküm kurulabilmesi için yoksulluğa düşen *tarafça*¹⁹ talepte bulunulmuş olması gerekir²⁰.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 26. maddesinde belirtildiği üzere hukuk sistemimizde “taleple bağıllık ilkesi” geçerlidir²¹. Bu ilkeye göre hâkim, tarafların

kabul etmiş olduğu yolunda yorumlanabilir.” Bilge Öztan, “Batıl Evlenmelerde Eşlerin Durumu”, AÜHFD, Cilt:26, Sayı:1, 1969, s.199.

¹⁵ Tekinay, 1990, s.157-158; Öztan, a.g.m., s.205.

¹⁶ Tekinay, 1990, s.158; Öztan, a.g.m., s.210; Uzun, a.g.e., s.26.

¹⁷ Tekinay, 1990, s.159; Öztan, a.g.m., s.205.

¹⁸ Yıldırım, a.g.m., s.64.

¹⁹ *Yoksulluk nafakası isteminin yalnızca boşanma davası sürerken istenebilmesi şartı yoktur. Kanun koyucu bu nedenle “eş” yerine “taraf” nitelendirmesini yapmaktadır.* Yıldırım, a.g.m., s.65.

²⁰ Dural/ Ögüz/ Gümüş, a.g.e., s.150; Kılıçoğlu, a.g.e., s.134; Arkan Serim, a.g.m., s.288; Ruhi, *İçtihatlı Nafaka*, s.46; Ebru Ceylan, *Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları*, İstanbul, Beta Yayıncılık, Ocak 2006, s.107.

²¹ Uzun, a.g.e., s.57. Bu ilke mülga 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu(m.74) zamanında da “netice-i taleple bağıllık ilkesi” olarak benimsenmiştir.

sunduğu taleplerle bağlı olup talepte belirtilenden fazlasına veya anılmayan herhangi başka bir şeye karar veremez, ancak talepte belirtilenden daha azına hükmedebilir²². Demek oluyor ki yargılamayı yürüten hâkim, eğer taraflardan birinin talebi bulunmuyorsa, boşanma nedeniyle yoksulluğa düşüleceğini ve kusurun daha az olduğunu veya hiç olmadığını tespit etmiş olsa dahi kendiliğinden yoksulluk nafakasına hükmedemez²³. Diğer bir ifade ile öncelikle bir istem olmalı ve istemde bulunan tarafa talep ettiği yoksulluk nafakası miktarı açıklattırılmalıdır²⁴.

Önemle belirtmek gerekir ki özel boşanma sebepleri nedeni ile açılan boşanma davasında, dava kabul edildiği takdirde TMK.'nın 174/II. ve 175. maddelerinin koşulları oluşamayacağından davalının yoksulluk nafakası talebi olsa dahi bu yönde yoksulluk nafakasının tesisine karar verilemez²⁵.

Yoksulluk nafakası; boşanma istemi ile aynı dava dilekçesinde talep edilebileceği gibi, dava devam ederken sözlü olarak ya da boşanma davasının sonuçlanmasından sonra bağımsız bir dava ile de talep edilebilir²⁶.

Sözlü nafaka talebinin hukuki sonuç doğurabilmesi için duruşma zaptına geçirilmesi gerekir²⁷. Dava dilekçesinde yer almayan ve dava görüldüğü esnada sözlü

²² Kuru, **a.g.e.**, s.355; Uzun, **a.g.e.**, s.57-58.

²³ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 30.01.2008, 2-51/87 ilgili karar için bkz. Helvacı, **a.g.e.**, s.166; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.150; Arkan Serim, **a.g.m.**, s.288; Bozovalı, **a.g.e.**, s.70; Öztan, **a.g.e.**, s.497-498; Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.46; Yıldırım, **a.g.m.**, s.65; Ömer Arbek, "Boşanmanın Mali Sonuçları", **AÜHFD**, C:54, S:1, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 2004, s.140-141; Yavuz, **a.g.e.**, s.257. Yargıtay HGK 30.01.2008, 2-51/87 ilgili karar için bkz. (Çevrimiçi) <https://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=193&t=32252> Erişim Tarihi: 03.07.2018; Yargıtay 2. HD. 03.06.2009, (2008)8179/10706 ilgili karar için bkz. (Çevrimiçi) <http://www.hukukmedeniyeti.org/karar/92500/davaci-kadin-yoksulluk-nafakasi-tedbir-nafakasi-bo/> Erişim Tarihi: 03.07.2018; Yargıtay 2. HD. 25.05.2009, (2008)7694/9858 ilgili karar için bkz. (Çevrimiçi) <http://hukukmedeniyeti.org/karar/92560/manevi-tazminat-kisilik-haklarina-saldiri/> Erişim Tarihi: 03.07.2018; Yargıtay 2. HD. 03.05.2001, 5519/6977 ilgili karar için bkz. (Çevrimiçi) http://lxukesvygfcjiovnftldslsv.palmiyeweb.com/NewWindowPlmLinks.aspx?Link=0090202_20010551906977As Erişim Tarihi: 03.07.2018.

²⁴ Uzun, **a.g.e.**, s.59. Yargıtay 2.HD. 17.09.2008, (2007)12458/12060 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.47.

²⁵ Yargıtay 2. HD. 08.10.2008, (2007)12929/12826 ilgili kararın tam metni için bkz. İlhan Helvacı, **Gerekçeli-Karşılaştırmalı-İçtihatlı-Notlu Türk Medeni Kanunu Aile Hukuku**, C.II, B.1, İstanbul, XII Levha Yayınları, 2013, s.166.

²⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.150-151; Arkan Serim, **a.g.m.**, s.288; Uzun, **a.g.e.**, s.60; Yıldırım, **a.g.m.**, s.65; Yargıtay HGK 22.12.2010, 2-649/683 ilgili karar için bkz. Yıldırım, **a.g.m.**, s.68; Yargıtay 2. HD. 29.04.1991, 644/7146 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.46.

olarak talep edilen yoksulluk nafakası talebi, dava dilekçesinde yer almadığı gerekçesiyle reddedilemez²⁸. Öte yandan davanın görülmesi esnasında sözlü olarak talep edilen yoksulluk nafakası isteminin duruşma zaptına geçirilmesi yanında bu istemin yazıldığı kısmın altı, talepte bulunana imzalatılmalıdır²⁹.

Yukarıda da söz edildiği üzere, yoksulluk nafakası boşanma hükmünün kesinleşmesinden sonra bağımsız bir dava ile de istenebilir³⁰. TMK.'nın 178. maddesi gereğince bu davanın, boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren en geç bir yıl içerisinde açılması gerekir³¹. Ancak sonradan açılan nafaka davasının boşanma davası içinde hükme bağlanan nafaka talebinden birtakım farkları vardır. Sonradan açılan nafaka davasında nafakaya hükmedilen tarih, boşanma davasının kesinleştiği tarih değil, bu davanın açıldığı tarihtir³². Bir diğer fark ise, sonradan açılan nafaka davasında davacının yerleşim yeri mahkemesinin de yetkili olmasıdır (TMK m.177). Bu yetki hükmünün amacı, yoksulluk nafakası talebinde bulunan davacının bir de yol masraflarına katlanmasının önlenmesidir³³. Bu yetki hükmü seçimliktir, genel yetki kurallarını ortadan kaldırmaz.

Taraflar, yoksulluk nafakası talebini yukarıda sayılan şekillerde açıklayabilirler, hukuki nitelendirmeyi hâkim yapmalıdır³⁴. Nitekim dava sırasında “*tedbir nafakasının devam etmesinin istenmesi*”³⁵, “*boşandıktan sonra nafaka bağlanması istemi*”³⁶, “*boşanma davası kesinleştikten sonra tedbir nafakasının artırılması istemi*”³⁷, “*ömür boyu nafaka*”, “*sürekli nafaka*”³⁸ gibi sözlü veya yazılı

²⁷ Arkan Serim, **a.g.e.**, s.288; Uzun, **a.g.e.**, s.60. Yargıtay HGK 18.09.2013, 2-231/1370; Yargıtay 2. HD. 19.02.1990, 12474/2077 Karar için bkz. Köseoğlu/ Kocağa, **a.g.e.**, s.190-191, dn.123.

²⁸ Arkan Serim, **a.g.e.**, s.288.

²⁹ Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.46.

³⁰ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s.399; Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.151; Bozovalı, **a.g.e.**, s.70.

³¹ Arkan Serim, **a.g.e.**, s.288-289; Öztan, **a.g.e.**, s.856; Yıldırım, **a.g.m.**, s.65.

³² Ceylan, **a.g.e.**, s.115; Yıldırım, **a.g.m.**, s.65.

³³ Yargıtay 3. HD. 21.12.2004, 14500/14151 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.57.

³⁴ Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.47.

³⁵ Yargıtay 2. HD. 06.11.1992, 10107/1092 ilgili karar için bkz. Uzun, **a.g.e.**, s.60.

³⁶ Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.47.

³⁷ Yargıtay 2. HD. 05.03.1998, 2546/2601 ilgili karar için bkz. (Çevrimiçi) http://www.hukuki.net/ictihat/Yargitay_2_Hukuk_Dairesi_1998-2546.php Erişim Tarihi: 03.07.2018.

³⁸ Nazif Kaçak, **Açıklamalı İçtihatlı Boşanma Nafaka Mal Rejimleri Velayet**, Kartal Yayınevi, 2004, s.144-145.

beyanlarda bulunulması durumunda, bu sözlü veya yazılı beyanların da birer yoksulluk nafakası talebi niteliğinde oldukları söylenebilir³⁹.

Burada değinilmesi gereken bir diğer husus yoksulluk nafakasından feragatin hangi koşullarda mümkün olabileceğidir⁴⁰. Yoksulluk nafakasından feragatin hukuki sonuç doğurabilmesi için boşanma davası açılmış olmalıdır⁴¹. Zira bir haktan feragat edilebilmesi için o hakkın doğmuş olması ve feragat beyanının koşula bağlı olmaksızın sunulması gerekir⁴². Feragat işlemi, gerçekleştirildiği andan itibaren hüküm ve sonuçlarını meydana getirmeye başlar⁴³. O halde kişi yoksulluk

³⁹ Uzun, **a.g.e.**, s.60-61; Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.47; Sıla Tuna, “Boşanmanın Mali Sonuçlarından İştirak ve Yoksulluk Nafakası”, **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt: 89, Sayı: 2015/3, Mayıs-Haziran 2015, s.291.

⁴⁰ Bu noktada akla nafaka alacağının kamu düzeniyle ilgili olmasından ötürü nafaka alacağı talep hakkından feragatin mümkün olmayacağı akla gelebilir. Kanun koyucu çocuk için tedbir nafakası ve iştirak nafakası istemlerini, yoksulluk nafakasına göre kamu düzeni ile daha yakından ilişkilendirmiştir. Öyle ki çocuk için tedbir nafakasından ve iştirak nafakasından hâkim, talep olup olmamasına bakmaksızın kararlarını re’sen almaktadır. Bunun dayanağı; çocukların bakım, eğitim ve gelişimlerinin kamu düzeni için öncelikli olmasıdır. Kanun koyucu yoksulluk nafakasını ise talebe bağlı bir istem olarak görmüş, hâkime talep olmadıkça karar verme olanağı tanımamıştır. Bu nedenle yoksulluk nafakası talep hakkı, nafaka alacağının kamu düzeniyle ilgili olmasının bir istisnasını teşkil etmektedir.

⁴¹ Yargıtay 2. HD. 25.12.1975, 975-7510/9724 ilgili karar için bkz. **Ankara Barosu Dergisi**, 1976, s.1092; Uzun, **a.g.e.**, s.60; Ceylan, **a.g.e.**, s.105; “*..Doğmayan nafaka alacağından feragat edilemez; böyle bir feragat hükümsüzdür.*”, Tekinay, **1990**, s.568.

⁴² Eray Aksın Atar, “Nafakadan Feragat”, **MÜHFHAD: Cevdet Yavuz’a Armağan**, Cilt: I Özel Sayı, Cilt:22, Sayı:3, 2016, s.258.

⁴³ Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.48; Heinz Hausheer/ Stephan Wolf, “Switzerland”, **Grounds For Divorce And Maintenance Between Former Spouses**, Ekim 2002, (Çevrimiçi) <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Switzerland-Divorce.pdf> Erişim Tarihi: 19.11.2018, s.28; Bu konuda mağduriyete yol açacak bir durumun bahsini açmakta fayda görüyoruz. Bilindiği üzere feragat eden kişinin ileriye dönük yoksulluk nafakası talep hakkı ortadan kalkacaktır. Geçerli bir şekilde yoksulluk nafakasından feragat eden kişi, feragatten sonra “büyük bir yoksulluğa düşerse” ne yapılması gerekir? Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesinin koşullarından biri de talep edenin boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olmasıdır. Boşanma muhakemesi sırasında dahi “boşanma nedeniyle” yoksulluğa düşecek olmayı arayan kanun koyucu, kişinin sonradan herhangi bir sebeple “büyük bir yoksulluğa düşmesini” göz önüne almayabilir. Ancak yoksulluk nafakasından feragat edildiği kararını içeren boşanma sonrasında düşülen bu büyük yoksulluk ile boşanma arasında illiyet bağı kurulabiliyorsa, hâkimin yoksulluk nafakasına karar verebilmesi gerektiğini düşünüyoruz. İsviçre hukukunda karşı tarafın mali gücü yetersiz kaldığı için boşanma sonrası nafaka elde edemeyen taraf, karşı tarafın nafaka ödeyebilecek refah seviyesine ulaşması durumunda 5 yıl içinde mahkemeden lehine nafaka bağlanmasını isteyebilmektedir (İMK m.129/III). Boşanmanın kesinleşmesinden sonra talep edene mühlet tanıyan bu hüküm, Türk hukukunda da feragat halinde sonradan boşanma ile illiyet bağı içerisinde düşülecek büyük yoksullukta da uygulanabilir olmalıdır. Ancak kanaatimizce, Türk hukukundaki süre İMK.’nın 129/III. hükmündeki gibi 5 yıllık bir süre değil, TMK.’nın 178. maddesinde yer alan 1 yıllık süre olmalıdır. Sonuç olarak yoksulluk nafakasından feragat eden kişi, boşanmadan sonra boşanma ile illiyet bağı kurulabilen “büyük bir yoksulluğa düşerse”, boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren 1 yıl içinde mahkemeden lehine yoksulluk nafakası tesis edilmesini talep edebilmelidir.

nafakasından feragat işlemini boşanma davası sırasında sözlü⁴⁴ veya yazılı, sonrasında ise yazılı şekilde gerçekleştirebilecektir⁴⁵.

Bu noktada belirtmek gerekir ki, aile hukukundan gelen kişiye bağlı haklardan yoksulluk nafakası alacağından vekil yoluyla da feragat mümkündür⁴⁶. Fakat bunun için ilgili vekâletnamede *açık bir feragat yetkisini* de içeren “özel temsil yetkisi” verilmesi gerekir (HMK m.74)⁴⁷.

Anlaşmalı boşanma protokolünde açıkça nafakadan feragatin yazılması halinde bu hükmün kesin hüküm niteliğinde olduğu ve geleceğe yönelik nafaka taleplerinden vazgeçilmiş sayılacağı hususunda doktrin ve uygulamada görüş birliği⁴⁸ mevcut iken, görüşler daha çok anlaşma protokolünde yoksulluk nafakasına değinilmediği husus açısından birbirinden ayrılmaktadır. Doktrin ve uygulamadaki hâkim görüşe göre; anlaşmalı boşanmanın gerçekleştirilmesi için tarafların tüm mali hususlarda anlaşması zorunlu olduğundan yoksulluk nafakasına değinilmeyen durumlarda anılan nafakadan feragat edildiği karine kabul edilerek, boşanma kararı ile beraber ortaya çıkan kesin hüküm nedeniyle, sonradan yoksulluk nafakası istenemez⁴⁹. Bir görüşe göre ise; yoksulluk nafakasından feragat için, feragat içeren

⁴⁴ Boşanma davası sırasında feragat sözlü şekilde beyan edilirse bu beyanın sonuç doğurabilmesi için, duruşma tutanağına geçirilmesi gerekir. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.46.

⁴⁵ Uzun, **a.g.e.**, s.60-62; Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.48; Yargıtay 2. HD. 18.10.2005, 11942/14368 “ ... Davacı vekili 23.02.2005 tarihli oturumda ... müvekkili için ‘*nafaka talebimiz yoktur...*’ demiştir. Bu beyan yoksulluk nafakasından vazgeçme anlamındadır. Buna rağmen davacı yararına yoksulluk nafakası takdiri doğru değildir.” ilgili karar için bkz. Atar, **a.g.m.**, s.258, dn.39.

⁴⁶ Atar, **a.g.m.**, s.258.

⁴⁷ Kuru, **a.g.e.**, s.407.

⁴⁸ Öztan, **a.g.e.**, s.836; Arbek, **a.g.m.**, s.144; Uzun, **a.g.e.**, s.61; “ ... Taraflar boşanma davasında mali konularda anlaşmışlar ve bu anlaşmayı hâkim huzurunda da kabul etmişlerdir. Bu nedenle davacı Belîğ kendisi için nafaka ve tazminat talebinden vazgeçmiş ve bu karar kesinleşmiştir. TMK.’nın 175inci maddesine göre boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan eş yoksulluk nafakası isteyebilir ise de, davacı yönünden kesinleşen bu hüküm yoksulluğa düşmediği yönünde kesin hüküm oluşturmuştur. O halde, davacının artık yoksulluk nafakası talebinde bulunamayacağı düşünülmeyen talebin bu yönden de kısmen kabulü cihetine gidilmesi doğru görülmemiştir.” Yargıtay 3. HD. 26.02.2004, 889/1319 ilgili karar için bkz. Yavuz, **a.g.e.**, s.339; Yargıtay 2. HD. 30.10.2000, 11193/13239; Yargıtay 3. HD. 11.07.2006, 8381/9628; Yargıtay 2. HD. 10.05.2001, 5880/7315; Yargıtay 3. HD. 09.10.2006, 11111/12562 ilgili kararlar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.47.

⁴⁹ Arbek, **a.g.m.**, s.144; Atar, **a.g.m.**, s.258-259; “ ... davalının terk nedeniyle açtığı boşanma davasının duruşmasına gelerek evlilik birliğini yürütmek istemediğini söyleyerek nafaka istemeksizin boşanmayı kabul eden davacı, ayrılmada daha az kusurlu olduğunu ispat etmediği gibi, TMK.nun 134/3. maddesinde düzenlenen anlaşmalı boşanmanın unsurlarından biri de tarafların ‘boşanmanın mali sonuçlarında da’ anlaşmış olmalarıdır. Mali sonuçlar yoksulluk

cümlenin mutlaka anlaşma protokolünde şüpheye yer olmayacak şekilde açıkça yer alması gerekir⁵⁰. Bu görüşe göre; protokolde yoksulluk nafakasına olumlu ya da olumsuz biçimde değinilmemiş ise bu durum, boşanma hükmünün kesinleşmesinden sonraki yoksulluk nafakası talebinde bir engel oluşturmamalıdır⁵¹. Benzer yöndeki bir başka görüşe göre ise; taraflar arasında imzalanan anlaşmalı boşanma protokolünde, açıkça yoksulluk nafakası talep hakkının saklı tutulduğu yer alıyor ise, boşanma hükmünün kesinleşmesinden sonra yoksulluk nafakası istenebilir⁵². Hâkim görüşe göre, feragati gerçekleştiren eşin bu işlemi artık kesin hüküm teşkil eder ve bundan sonra yoksulluk nafakası istenemez⁵³. Bilindiği üzere anlaşmalı boşanmada, boşanmaya karar verilebilmesi için eşlerin –yoksulluk nafakası da dâhil olmak üzere⁵⁴- mali hususlarda⁵⁵ anlaşmış olmaları gerekmektedir⁵⁶. Sonuç olarak; anlaşmalı boşanma protokolünde yoksulluk nafakasına ilişkin koşula dayanmayan açık bir feragat hükmü yer alıyorsa bu feragatin geleceğe etki edeceği hususunda tartışma bulunmazken, protokolde yoksulluk nafakasının anılmadığı durumlarda sonucun ne olacağı hususunda tartışmalar olmakla birlikte hâkim görüş, bu durumun feragat niteliği taşıyacağı yönündedir.

nafakasını da kapsamaktadır. Anlaşmalı boşanma esnasında yoksulluk nafakası talep edilmemişse ve karar yoksulluk nafakasını içermiyorsa, taraflar açısından kesin hüküm olduğundan sonradan yoksulluk nafakası istenemez.” Yargıtay 3. HD. 20.09.2004, 8440/9335 ilgili karar için bkz. Yavuz, **a.g.e.**, s.342; Yargıtay 3. HD. 28.04.2009, 6942/7526 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.342.

⁵⁰ “... Anlaşmalı boşanmada hak sahibi olan tarafın yoksulluk nafakası istemediğini açıkça beyan etmesi halinde, daha sonra yoksulluk nafakası isteyemez. Çünkü bu beyan, bu olgunun varlığına engeldir.” Öztan, **a.g.e.**, s.837, Mefhumu muhalifinden hareket edilirse Öztan da feragatin varlığından söz edebilmek için “açıkça” beyan edilen bir feragat açıklamasını gerekli görmektedir. ; Uzun, **a.g.e.**, s.61; Ceylan, **a.g.e.**, s.127.

⁵¹ “... Hakkında kesin hüküm(muhkem kaziye) bulunmayan meselelerden dolayı mahkemeye yeniden başvurma bulunmaya engel olacak bir usul hukuku kuralı mevcut değildir.” Tekinay, **1990**, s.291; Aynı yönde Uzun, **a.g.e.**, s.63.

⁵² Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.47.

⁵³ Yargıtay 3. HD. 09.10.2006, 11111/12562 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.48.

⁵⁴ Tekinay, **1990**, s.289; Ceylan, **a.g.e.**, s.126.

⁵⁵ Doktrinde, eşlerin boşanmanın mali kalemlerinden yoksulluk nafakasının sınırlı süreyle verilmesi konusunda bir anlaşması varsa ve bu anlaşma hâkim tarafından onanmışsa bu karar kesin hüküm teşkil edeceğinden, sınırlı süre bittikten sonra alacaklının nafakanın uzatılması talebini ileri süremeyeceği savunulmaktadır. Yağcı, **a.g.m.**, s.326; Yıldırım, **a.g.m.**, s.78; Arbek, **a.g.m.**, s.145.

⁵⁶ Yağcı, **a.g.m.**, s.326; Atar, **a.g.m.**, s.258; Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.47.

Ayrıca yoksulluk nafakasından feragat yoluna, temyiz aşamasında⁵⁷ da, karar düzeltme⁵⁸ aşamasında da gidilebilir⁵⁹.

C. Talepte Bulunanın Boşanma veya Butlan Nedeniyle Yoksulluğa Düşecek Olması

TMK.'nın 175. maddesine göre “boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf” yoksulluk nafakasına hak kazanabilir. Bu ifadenin “boşanma yüzünden” bölümü yukarıda *A. Evliliğin Boşanma veya Butlana Karar Verilmesiyle Sona Ermesi* başlığı altında detaylı şekilde incelendiği için bu başlık altında “yoksulluğa düşecek olma” unsuru incelenecektir.

3444 sayılı kanun ile beraber 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nde yapılan değişiklikten önce, boşanma nedeniyle “büyük” bir yoksulluğa düşme olgusu yoksulluk nafakası talep etmenin ön koşulunu oluşturmaktaydı⁶⁰. Anılan kanun değişikliğiyle beraber “büyük” ibaresi kanundan çıkarılmıştır ve bu anlayış 4721 sayılı Türk Medeni Kanun döneminde de sürdürülmektedir. O halde denebilir ki; boşanma nedeniyle düşülecek yoksulluğun mutlaka büyük olması gerekmez, genel yaşam şartlarına göre normal ve ortalama düzeyde bir yoksulluk tehlikesi de

⁵⁷ Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.48; Yargıtay 2. HD. 14.04.2004, 3807/4741 “ ... davalı kadın temyiz dilekçesinde nafakayı temyiz ettiğine göre kendi lehine doğan bu haktan feragat etmiştir. Yoksulluk nafakası yönünden de feragat sebebiyle gerekli kararın verilmesi için hükmün bozulması gerekmektedir.”, Ömer Uğur Gençcan, **Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku Yargıtay Uygulaması Bilimsel Açıklama ve En Son İçtihatlar**, 7.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2017., s.1318.

⁵⁸ Yargıtay 2. HD. 10.09.2012, 17556/20544 “... davacı Birsen Baba 4.9.2012 tarihli dilekçesiyle velayet talebi, maddi-manevi tazminat, tedbir, yoksulluk ve iştirak nafakalarından feragat ettiğini bildirdiğinden bu husus gözetilerek davalının karar düzeltme talebinin kabulüne ...”, Gençcan, **a.g.e.**, s.1319.

⁵⁹ Atar, **a.g.m.**, s.259.

⁶⁰ Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.134; Yıldırım, **a.g.m.**, s.67.

yoksulluk nafakası talebi için yeterli kabul edilmelidir⁶¹. Kişinin bu denli yoksulluğa düşme tehlikesi bulunmuyorsa yoksulluk nafakasına hükmedilemez⁶².

Yoksulluk olgusunun tanımı kanunda yer almamaktadır⁶³. Gerçekten yoksulluğun sınırlarını belirlemek ve tanımını yapmak epey güç olmakla birlikte bu ölçüt; kişilere, yere, zamana, kültürlere, yaşam koşullarına, önceliklere ve bunlarla beraber birçok etkene göre farklılıklar gösterebilir⁶⁴. Bir tanıma göre yoksulluk; temel ihtiyaçlardan en azından kısmen yoksun kalınması yani beslenme, sağlık, eğitim, sosyal aktiviteler ve benzeri hizmetlerden kısmen veya tamamen mahrum kalınmasını ifade eder⁶⁵. Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun içtihatlarına göre, “ ... yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür, eğitim gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanların...”⁶⁶ yoksul olarak kabul edilmeleri gerekir. Denebilir

⁶¹ “... Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için davacının boşanma yüzünden yoksulluğa düştüğünün ispatı gerekir. Yoksulluk nafakası boşanma davasından ve bu davanın kesinleşmesinden sonra açılmışsa bu halde boşanma davasının kesinleştiği tarihte yoksulluğa düşüp düşmediğinin araştırılıp incelenmesi gerekir.”Yargıtay 2. HD. 01.04.1993, 2422/3152, **Yargıtay Kararları Dergisi**, S.3, 1994, s.363; Yıldırım, **a.g.m.**, s.67; Akıntürk/ Ateş, **a.g.e.**, s.304; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.151.

⁶² Yıldırım, **a.g.m.**, s.67; Yargıtay 2. HD. 17.03.2009, (2008)2286/4813, “...yeterli ve sürekli geliri olan eş lehine yoksulluk nafakasına karar verilemez.” ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.43.

⁶³ Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.42; Yıldırım, **a.g.m.**, s.68 Kanunda “yoksulluk” tanımının yer almaması, tanımlama boşluğu hüviyetinde bir kural içi boşluk bulunduğu anlamına gelmektedir. Tanımın yer almamasının amacı, kanun koyucunun hâkime takdir yetkisi vererek kanun hükmünün uygulanabilirliğini artırmak olabilir.; Öztan’a göre yoksulluk nafakası talep eden eşin yoksulluğunun tespiti hususunda; toplumun sosyal ve ekonomik bünyesi, mal rejimi tasfiyesi sonunda yoksulluk nafakası talep eden eşin yoksulluğun ortadan kaldıran bir meblağ elde edip edemeyeceği, çalıştığı işten elde ettiği gelirin veya devletin kendisine sağladığı emekli maaşı gibi meblağların yoksulluğunu ortadan kaldırıp kaldırmadığı, çalışma imkanı ve potansiyeli varken kendi tutum ve davranışları ile çalışmaktan kaçınıp kaçınmadığı, varsa mevcut malvarlığının zaruri ihtiyaçlarını yaşam süresi boyunca karşılayıp karşılayamayacağı hususları dikkate alınmalıdır. Öztan, **a.g.e.**, s.838-839; Kılıçoğlu boşanma yüzünden yoksulluğu, barınma ve geçimini temin etme hususundaki çaresizlik olarak tanımlamaktadır. Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.134.

⁶⁴ Uzun, **a.g.e.**, s.5.

⁶⁵ T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, **Politika Dokümanı Kadın ve Yoksulluk**, Ankara, 2008, (çevrimiçi) <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/542a8e0b369dc31550b3ac30/yoksulluk.pdf>, Erişim Tarihi:23.02.2018, s.5.

⁶⁶ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 07.10.1998, 2-656/68 ve 28.02.2007, 3-84/95 sayılı kararları, ilgili kararlar için bkz. Helvacı, **a.g.e.**, s.163; Yargıtay 2. HD. 10.10.1991, 9589/12321 ilgili karar için bkz. Cemal Oğuz, “Medeni Kanun Madde 174/I ile 175 Arasındaki Farklar”, 12.11.2014, (çevrimiçi) http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/4_3.pdf Erişim Tarihi: 25.05.2018 , s.5; Ertürk, **a.g.e.**, s.373.

ki, mevcut veya muhtemel durumdan ötürü asgari geçim şartlarını temin edemeyen ya da edemeyecek olan kişi yoksul olarak addedilebilir⁶⁷. Örneğin asgari ücretin altında dul, yetim⁶⁸ veya sakat aylığı⁶⁹ alan kişi de yoksul kabul edilmelidir. Bunun yanında, asgari ücretle çalışan kişi lehine yoksulluk nafakasına hükmedilemeyeceği söylenemez⁷⁰. Fakat yoksulluk nafakasının miktarına karar verirken kişinin asgari ücret kazanması dikkate alınmalıdır⁷¹.

Yoksulluk nafakasına karar verilirken tarafların gelir dengeleri de göz önüne alınması gereken önemli bir etmendir⁷². Özellikle asgari ücret civarında aylık geliri olan eşler bakımından; tarafların aylık gelirleri birbirine çok yakın ise, yoksulluk nafakasına karar verilmemelidir⁷³. Öte yandan Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 10.11.2010 tarihli ve 2-614/597 sayılı kararında içtihat ettiği üzere; davalı eşin ekonomik durumu zayıf olsa da, sırf bu şartlar nedeniyle boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek eş lehine nafakaya hükmedilmemesi ileriye dönük dava hakkını ortadan kaldıracığından, yoksulluk nafakasına az bir miktar da olsa hükmedilmelidir. Zira böylelikle nafaka yükümlüsünün ekonomik durumu sonradan iyileşirse nafakanın artırılması davası açılması mümkün olabilir. Bunun dışında boşanma davasında yoksulluk nafakası talep edilmiş ve bu talep reddedilip karar kesinleşmişse, bir daha yoksulluk nafakası talep edilemez⁷⁴.

Öte yandan kişinin yaşam düzeyinin boşanma öncesine nazaran daha düşük olması, onun yoksulluğa düştüğü anlamına gelmez ve yoksulluk nafakası talebi için haklı bir gerekçe oluşturmaz⁷⁵.

⁶⁷ Yargıtay HGK 30.03.1994, 2-915/173 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.43.

⁶⁸ Yargıtay 3. HD. 31.03.2009, 4896/5614 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.42.

⁶⁹ Yargıtay 2. HD. 11.11.2004, 12155/121-13489 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.42.

⁷⁰ Yargıtay 3. HD. 09.03.2009, 879/3641 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.43; Yargıtay HGK 10.11.2010, 2-614/597; Yargıtay HGK 11.03.2009, 2-73/118 ilgili kararlar için bkz. Helvacı, **a.g.e.**, s.162-166; Yargıtay 2. HD. 18.03.2015, (2004)20412/4902 ilgili karar için bkz. **Legal Hukuk Dergisi**, C.XIII, S.150, Y.2015, s.270; Yargıtay HGK 22.10.2003, 2-638/612 ilgili karar için bkz. Emin Şahin, **Aile Hukuku Davaları**, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2012, s.829-830.

⁷¹ Helvacı, **a.g.e.**, s.164.

⁷² Dural/ Öğüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.152; Öztan, **a.g.e.**, s.840; Bozdağ, **a.g.e.**, s.74-75.

⁷³ Yargıtay 2. HD. 13.04.2009, (2008)4558/7016 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.43.

⁷⁴ İlgili kararın tam metni için bkz. Helvacı, **a.g.e.**, s.162-164.

⁷⁵ Arkan Serim, **a.g.m.**, s.290; Öztan, **a.g.e.**, 841; Bozovalı, **a.g.e.**, s.70; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s.397.

Yoksulluğa düşme olgusu yoksulluk nafakasının edilebilmesi için en önemli yasal koşul olmakla beraber⁷⁶, bu yoksulluğa düşme halinin boşanma veya butlan kararından ötürü oluşması veya oluşma tehlikesinin mevcut olması gereklidir⁷⁷. Eğer yoksulluğa düşme olgusu boşanma dışında nedenlerle gerçekleşmişse bu halde nafaka istemi kabul olunamayacaktır⁷⁸. Örneğin; kişi dolandırılması, kendi tembelliği, savurganlığı, iflası, kumar oynaması gibi nedenlerle yoksulluğa düşerse kişinin yoksulluğa düşmesi ile boşanma kararı arasında uygun bir illiyet bağı oluşmaz⁷⁹. Kişinin kendi isteğiyle hâlihazırda çalıştığı işten ayrılması ve sırf bu nedenle yoksulluğa düşmesi halinde de yoksulluk nafakasına karar verilemez⁸⁰. Hatta yoksulluk nafakası alırken kendisini yoksulluk halinden kurtaracak seviyede kazanç getiren bir işe girdikten sonra, bu işten kendi isteğiyle ayrılan kişi lehine yeniden yoksulluk nafakasına hükmedilemez⁸¹. İşte uygun illiyet bağının oluşmadığı bu gibi durumlar, yoksulluk nafakası talebi için gerekçe oluşturmayacaktır. Hâkim TMK.'nın 4. maddesi gereğince, önüne gelen her somut olayda hukuka ve hakkaniyete riayet ederek talep eden taraf bakımından yoksulluğa düşecek olma ya da olmama hususunu açıklığa kavuşturmalıdır⁸². Hâkimin değerlendirmesinde yukarıda verilen tanımlardan da hareketle kişi, yoksulluk nafakası olmazsa asgari yaşam giderlerini sağlayamayacak durumda ise yoksul olarak kabul edilebilir⁸³.

⁷⁶ Oğuzman/ Dural, **a.g.e.**, s.146.

⁷⁷ Öztan, **a.g.e.**, s.842; Mehmet Hamzaçebi, “Türk Medeni Kanunu’na Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası”, Konya, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:10, s:3-4, 2002, s.33; Aydın Zevkliler vd., **Yeni Medeni Kanuna Göre Medeni Hukuk(Temel Bilgiler)**, 9.Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, 2015, s.302-303; Aydın Zevkliler/ Mehmet Beşir Acabey/ Emre Gökyayla, **Medeni Hukuk**, 6.Bası, Ankara, Seçkin Yayınevi, Ekim 2000, s.1035; Yıldırım, **a.g.m.**, s.67.

⁷⁸ Öztan, **a.g.e.**, s.842; Tutumlu, **a.g.e.**, s.1304; Arkan Serim, **a.g.m.**, s.290; Bozovalı, **a.g.e.**, s.69; Bozdağ, **a.g.e.**, s.76.

⁷⁹ Arkan Serim, **a.g.m.**, s.290; Öztan, **a.g.e.**, s.843; Bozovalı, **a.g.e.**, s.69; Yıldırım, **a.g.m.**, s.67.

⁸⁰ Yargıtay 2. HD. 16.06.2003, 7790/8775 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.43; Yargıtay 2. HD. 10.11.2014, 23048/22220 ilgili karar için bkz. Yıldırım, **a.g.m.**, s.68.

⁸¹ Yargıtay 2. HD. 21.11.1995, 11857/12547 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.43.

⁸² Yıldırım, **a.g.m.**, s.68.

⁸³ Tekinay, **1990**, s.263; Akıntürk/ Ateş Karaman, **a.g.e.**, s.303; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s.1035; Oğuz, **a.g.m.**, s.27; Kocabaş, **a.g.m.**, s.369; Köseoğlu/Kocaağa, **a.g.e.**, s.186; Bozovalı, **a.g.e.**, s.69; Yargıtay HGK 04.05.2011, 2-155/278; Yargıtay HGK 10.11.2010, 2614/597; Yargıtay 3.HD. 22.09.2005, 9325/8888; Yargıtay 3.HD. 07.07.2005, 7283/7591 (Legalbank) ilgili kararlar için bkz. Kocabaş, **a.g.m.**, s.369.

Bu konuda, evlilik birliğinin tabi olduğu mal rejiminin tasfiyesi ve boşanmanın mali sonuçlarının yoksulluk nafakasına etkisi de ele alınabilir. Her evlilik birliği yasal veya sözleşmesel bir mal rejimine tabidir⁸⁴. Boşanma kararının verilmesi, evlilik birliğinde geçerli mal rejiminin dava tarihinden itibaren sona ermesine yol açacaktır (TMK m.225/II)⁸⁵. Sona erme ile birlikte eşlere herhangi bir hak tanımayan mal ayrılığı rejimi bir tarafa bırakılırsa, diğer rejimlerin sona ermesi eşlere bazı haklar tanımaktadır. Yasal mal rejimi olan edinilmiş mallara katılma rejiminin sona ermesi halinde eşler katılma alacağı sahibi olmaktadır⁸⁶. Paylaştırmalı mal ayrılığında rejimin kapsamına giren malların aynen paylaştırılması söz konusu olmaktadır (TMK m.250/I). Mal ortaklığının sona ermesi halinde de her bir eş ortaklık mallarına ilişkin ortaklık payına hak kazanmaktadır (TMK m.276/I). Boşanma sonrasında evlilik birliğinin mal ayrılığına tabi olduğu haller dışında evlilik birliğinde geçerli olan mal rejiminin tasfiyesi gerekecektir. Bu tasfiye sonrasında yoksulluk nafakası talep eden eşin elde edeceği katılma alacağı veya ortaklık payı, onun yoksulluğunun ortadan kalmasına yol açabilir. Ancak söz konusu tasfiye boşanma kararının kesinleşmesinden sonra gerçekleşecek ve ilgili taraf katılma alacağını veya mal rejiminden doğan ortaklık payını mal rejimi tasfiye davasının sonunda elde edebilecektir⁸⁷. Buna bağlı olarak nafaka talep eden bakımından, katılma alacağını veya ortaklık payını elde edene kadar geçen sürede yoksulluk söz konusu olabilir⁸⁸. Bu nedenle muhtemel katılma alacağının veya ortaklık payının varlığı, yoksulluğa düşmeye mani değildir. Ancak katılma alacağının tahsil edilmesiyle veya ortaklık payına düşen malvarlığı değerlerinin elde edilmesiyle yoksulluk ortadan kalkmışsa bu halde yoksulluk nafakası sona erebilir.

⁸⁴ Suat Sarı, **Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi Olarak Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi**, İstanbul, Beşir Kitabevi, Şubat 2007, s.5; Şükran Şıpka/ Ayça Özdoğan, **Yargıtay Kararları Işığında Soru ve Cevaplarla Eşler Arasındaki Malvarlığı Davaları**, 2. Bası, İstanbul, On İki Levha Yayınları, Aralık 2017, s.1.

⁸⁵ Sarı, **a.g.e.**, s.96; Yargıtay 8. HD. 11.12.2012, 8516/ 12142 ilgili karar için bkz. Şıpka/ Özdoğan, **a.g.e.**, s.7-8.

⁸⁶ Sarı, **a.g.e.**, s.100.

⁸⁷ Sarı, **a.g.e.**, s.100.

⁸⁸ Yalçın Tosun, “Türk ve İsviçre Hukuku’nda Yoksulluk Nafakasının ve Doğurduğu Hukuki Sonuçların İncelenmesi”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:10, S: 129-130, Mayıs-Haziran 2015, s.66.

Boşanmanın diğer mali sonuçları, boşanma nedeniyle maddi ve manevi tazminat kalemleridir. Bilindiği üzere kişi, koşulların mevcut olması halinde maddi ve/veya manevi tazminat ile beraber yoksulluk nafakası da talep edebilmektedir⁸⁹. Yoksulluk nafakası talep eden kişi lehine tazminata hükmedilmesi halinde, bu tazminatın kişiyi yoksulluktan kurtaracak düzeyde olup olmadığı da nafakaya karar verilmezden önce mutlaka araştırılmalıdır. Eğer kişi lehine hükmedilen tazminat onu yoksulluktan kurtaracak bir düzeyde ise, kişi lehine yoksulluk nafakasına karar verilemez⁹⁰. Fakat lehine hükmedilen tazminat, kişiyi yoksulluktan kurtaracak düzeyde değilse kişi lehine yoksulluk nafakasına karar verilmesine engel teşkil etmeyecektir.

Yoksulluk nafakası daha önce de değinildiği üzere dava sürecinde veya sonrasında olmak üzere, iki farklı zamanda talep edilebilir. Dava sürecinde talep edilen yoksulluk nafakası istemi değerlendirilirken, dava boyunca kişinin ekonomik durumunda meydana gelen değişiklikler de incelenmelidir⁹¹. Bunun yanında yoksulluk nafakası, boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren 1 yıl içinde de talep edilebilir. Bu ihtimalde hâkim boşanma nedeniyle yoksulluğa düşme olgusunu dava tarihine göre değil, boşanmanın kesinleştiği tarihe göre tespit etmelidir⁹². Burada önemli olan husus, kişinin karar tarihinde boşanma veya butlan yüzünden yoksulluğa düştüğünü ve düşülen yoksulluk halinin hâlihazırda devam ettiğinin saptanmasıdır⁹³.

D. Talepte Bulunanın Daha Kusurlu Olmaması

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi döneminde 3444 sayılı Kanunla⁹⁴ gelen değişikliğe kadar, kişinin yoksulluk nafakası talep edebilmek için “kusursuz”⁹⁵

⁸⁹ Arkan Serim, **a.g.m.**, s.291; Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.44.

⁹⁰ Arkan Serim, **a.g.m.**, s.291.

⁹¹ Yargıtay HGK 27.03.2013, (2012)2-1165/406 ilgili karar için bkz. Yıldırım, **a.g.m.**, s.68.

⁹² Yargıtay 2. HD. 28.04.1942, 1127/1767 ilgili karar için bkz. Yavuz, **a.g.e.**, s.258.

⁹³ Yargıtay 2. HD. 22.01.2011, 860/1014 ilgili karar için bkz. Uzun, **a.g.e.**, s.63, dn.110; Yargıtay 2. HD. 11.02.2002, 1104/1667 ilgili karar için bkz. (Çevrimiçi) <http://www.turkhukuk sitesi.com/showthread.php?t=3287> Erişim Tarihi: 04.03.2018; Uzun, **a.g.e.**, s.63.

⁹⁴ “3444 Sayılı; 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin Bazı Maddelerinin ve 818 Sayılı Borçlar Kanununun 49 Uncu Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun” Tarih: 04.05.1988, Resmi Gazete: 12.05.1988, Yürürlük Durumu: Yürürlükte.

olması aranmaktaydı⁹⁶. Boşanmanın ruhu gereği her iki tarafın da kusurlu olmasının yüksek ihtimalli olmasından ötürü, yoksulluk nafakası talep edenin kusursuzluğunu aramak hiç şüphesiz o dönemde hükmün uygulama alanını büyük ölçüde kısıtlamıştır⁹⁷. Bu nedenle 3444 sayılı Kanunla getirilen; yoksulluk nafakası talep eden tarafın daha kusurlu olmamasının yeterli sayılması koşulu, hakkaniyete uygun ve yerinde olmuştur⁹⁸.

3444 sayılı Kanunla getirilen değişiklik 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu zamanında da benimsenerek, yoksulluk nafakasında kusur ölçütü konusunda cari uygulamayı teşkil etmektedir. Buna göre TMK.'nın 175. maddesi uyarınca nafaka talep eden kişi diğer eşten daha az kusurlu olması veya eşit kusurlu olması halinde, lehine nafakaya hükmedilebilir⁹⁹. Bunun yanında eşler arasında karşılıklı kusursuzluk söz konusu ise de TMK.'nın 175/II. maddesi gereğince yoksulluk nafakasına hükmedilebilecektir.

Yoksulluk nafakasında kusur ölçütünün nafaka talep eden ile edilen olmak üzere iki süjesi vardır. Anılan iki süje bakımından özellik arz eden durumlar mevcuttur. Talep eden, yoksulluk nafakasına hak kazanabilmek için ya daha az kusurlu ya da eşit kusurlu¹⁰⁰ olmalıdır¹⁰¹. Talep edilen kişi bakımından özellik arz eden husus ise TMK.'nın 175/II. maddesinde yer almaktadır. Kanun hükmüne göre

⁹⁵ Kusursuzluktan anlaşılması gereken; evliliğin bünyesindeki tüm fiillerde kusursuz olmak değil de evliliğin son bulmasına neden olan olaylardaki kusursuzluktur. Bu kusursuzluk mutlak olmamakla beraber, karşı tarafın kusuruna göre ölçeklendirilmelidir. İlgili görüş için bkz. Feyzioğlu, **a.g.e.**, s.397; Akıntürk, **a.g.m.**, s.185-186.

⁹⁶ Arkan Serim, **a.g.m.**, s.291; Bozova, **a.g.e.**, s.68.

⁹⁷ Yıldırım, **a.g.m.**, s.66.

⁹⁸ Saibe Oktay Özdemir, "Türk Hukukunda Boşanma Sisteminde Revizyon İhtiyacı", **Public and Private International Law Bulletin(Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni)**, Cilt: 35, Sayı:1, 2015, s.32; Yıldırım, **a.g.m.**, s.66; Arkan Serim, **a.g.m.**, s.291.

⁹⁹ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.151; Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.135; Yıldırım, **a.g.m.**, s.66-67; Arkan Serim, **a.g.m.**, s.291.

¹⁰⁰ "... Evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına neden olan olaylarda taraflar eşit kusurludur. Davalının boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceği de anlaşılmıştır. Türk Medeni Kanununun 175.maddesi koşulları gerçekleşmiştir. Kadın yararına uygun yoksulluk nafakası takdir edilmesi gerekir." Yargıtay HGK 14.04.2004, 2-223/225; "...Evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına neden olan olaylarda taraflar eşit kusurludur. Davalının boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceği de anlaşılmıştır. Türk Medeni Kanununun 175.maddesi koşulları gerçekleşmiştir. Kadın yararına uygun yoksulluk nafakası takdir edilmemesi bozmayı gerektirmiştir." Yargıtay 2. HD. 02.06.2003, 7038/7980 ilgili kararlar için bkz. (Çevrimiçi) <http://www.turkhukuk sitesi.com/showthread.php?t=3287>, Erişim Tarihi: 26.02.2018.

¹⁰¹ Yıldırım, **a.g.m.**, s.67; Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.44; Arkan Serim, **a.g.m.**, s.291.

yoksulluk nafakası talep edilen eşin kusursuz olması, nafakaya hükmedilmemesi için tek başına haklı bir neden teşkil etmez¹⁰². Talep edilen eşin kusursuzluğu ihtimalinde, nafaka talep eden eş de kusursuz ise “eşlerin boşanmada karşılıklı kusursuzluğu” nedeniyle yoksulluk nafakasına hükmolunabilir¹⁰³. Bu suretle denilebilir ki; yoksulluk nafakası talep edilen eş boşanmada kusursuz olduğunu ileri sürerek nafaka ödeme yükümünden kurtulamaz¹⁰⁴. Bu ancak, talep edilen eşin boşanmada kusursuzluğu ve talep eden eşin kusurlu olması halinde mümkün olabilecektir¹⁰⁵.

Bu konu kapsamında incelenmeye layık bir konu da, TMK.’nın 175. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları arasındaki çelişki olarak görülebilecek durumun aydınlatılması gereğidir¹⁰⁶. TMK.’nın 175. maddesine göre:“(1)*Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.*(2)*Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.*”

İlk bakışta ikinci fıkranın ihtiva ettiği manaya birinci fıkra zaten değinildiği düşünülebilir. Fakat kanun koyucunun bu maddeyi iki fıkraya ayırmasındaki amaç, kusur sebebine dayanan boşanma sebepleri ile kusur sebebine dayanmayan boşanma sebebi ayrımını ortaya koymaktır¹⁰⁷. Buna göre ikinci fıkra, kusur sebebine dayanmayan “akıl hastalığı” nedeniyle boşanma hali dikkate alınarak yazılmıştır. Bilindiği üzere; TMK.’nın 165. maddesi gereğince diğer eşin akıl hastası olması nedeniyle ortak hayat diğer eş için çekilmez hale gelirse ve bu durum yetkili kurumlarca da tespit edilirse, boşanma davası açılabilmektedir. İşte, fiilleri kusur değerlendirmesine tabi tutulamayacak akıl hastası eşten boşanmak isteyen kişinin, kusursuz olması halinde lehine yoksulluk nafakasına hükmedilebilecektir¹⁰⁸.

¹⁰² Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.151; Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.135; Öztan, **a.g.e.**, s.839.

¹⁰³ Yargıtay 2. HD. 21.06.2004, 7479/8108 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.44.

¹⁰⁴ Arkan Serim, **a.g.m.**, s.292; Bozdağ, **a.g.e.**, s.78.

¹⁰⁵ Tekinay, **1990**, s.263; Hüseyin Hatemi/ Rona Serozan, **Aile Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1993, s.253; Öztan, **a.g.e.**, s.840; Kaçak, **a.g.e.**, s.604.

¹⁰⁶ Arbek, **a.g.m.**, s.141; Uzun, **a.g.e.**, s.52.

¹⁰⁷ Arbek, **a.g.m.**, s.141.

¹⁰⁸ Eşin akıl hastası olması halinde dahi yoksulluk nafakası ödemesine hükmedilebileceğine dair Yargıtay 2. HD. 28.01.1971, 1970/4797 ilgili karar için bkz. Öztan, **a.g.e.**, s.839; Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s.303.

Denilebilir ki; hukuk sistemimize göre yoksulluk nafakası takdirinde taraf, davanın karşı tarafından daha ağır derecede kusurlu ise boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olması sabit olsa dahi lehine yoksulluk nafakasına hükmedilemez¹⁰⁹. Bu noktada Medeni Kanunumuzu iktibas ettiğimiz İsviçre hukukunda, boşanma sonrası nafaka¹¹⁰ tayininde özellikle kusurun rolü ile ilgili getirilen önemli yenilikleri anmakta fayda görüyoruz. 2000 yılında yürürlüğe giren reformlardan biri de “evliliğin sona ermesinin olabildiğince biçimsel hale getirilmesidir”¹¹¹. *Hausheer*’in cümleleriyle: “... Evliliğin bittiğinin kanıtlanması, olabildiğince biçimsel hale getirilmiştir. Ekonomik sonuçlar, eşler arasında dengeli bir çıkar dağılımını sağlayacak şekilde, nesnel koşullara göre düzenlenmiştir. **Kusur ilkesi esas olarak kaldırılmış** olup, istisnai olarak (tekil hallerde adaletin tesisi amacıyla) bazı özel durumlar için öngörülmüştür¹¹²”. Anlaşılabileceği üzere İsviçre Medeni Kanunu’nda 2000 reformu ile beraber; boşanmada olduğu gibi boşanma sonrası nafakada da kusurun rolü oldukça kısıtlanmış, istisnai haller dışında¹¹³ kusurun rolü kural olarak kaldırılmıştır¹¹⁴. Oysa reformdan önceki dönemde kusur, boşanma sonrası nafakaya karar verilebilmesinde önemli etkileri olan ölçütlerdendi¹¹⁵. Reformla beraber boşanma sonrası nafaka tayininde artık kural olarak kusur bir ölçüt olmaktan çıkarılmış, örneğin uzun yıllar süresince evliliğin kendisine yüklemiş olduğu tüm sorumlulukları layıkıyla yerine getirmiş olan kişinin

¹⁰⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.149; Tam kusurlu taraf lehine yoksulluk nafakasına karar verilemeyeceğine dair, Yargıtay 2. HD. 23.06.2005, 9845/9899; Daha ağır kusurlu taraf lehine yoksulluk nafakasına karar verilemeyeceğine dair, Yargıtay 2. HD. 08.04.2009, (2008)3813/6709 ilgili kararlar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.45. Tam kusurlu koca lehine yoksulluk nafakasına karar verilemeyeceğine dair, Yargıtay 2. HD. 24.02.2005, 1903/2822 ilgili karar için bkz. (Çevrimiçi) <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=3287>, Erişim Tarihi: 26.02.2018.

¹¹⁰ “İsviçre Medeni Kanunu’nda, Türk hukukunda yoksulluk nafakası olarak ifade edilen nafaka türü ‘boşanma sonrası nafaka’ başlığında düzenlenmektedir.” Tosun, **a.g.m.**, s.57.

¹¹¹ Heinz Hausheer, “Yeni İsviçre Boşanma Hukuku’nun Önemli Yenilikleri”, Çevirenler: Ali Çivi/Denise Unkan, **İsviçre Medeni Kanunu ve Borçlar Kanunu’nun Alınışının 80.Yılı**, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2007, s.32.

¹¹² Hausheer, **a.g.m.**, s.32.

¹¹³ İMK.’nun 125/III. hükmüne göre; nafaka alacaklısı aile bakım yükümlülüğünü ciddi biçimde ihlal etmişse, içinde bulunduğu yoksulluk halini kasten artmasına sebep olduysa, nafaka borçlusu veya yakınlarına karşı ciddi bir suç işlemişse nafaka talebi kısmen veya tamamen reddedilebilir. Kanun hükmünde *numerus clausus* ilkesinin tersine “özellikle” ibaresi kullanılarak, hakkaniyete açıkça aykırı addedilebilecek benzer durumların bulunması halinde hâkime takdir alanı bırakılmıştır.

¹¹⁴ Tosun, **a.g.m.**, s.60.

¹¹⁵ Tosun, **a.g.m.**, s.60.

sırf boşanmaya neden olan her türlü kusurundan ötürü boşanma sonrasında yoksulluğa mahkûm edilmesinin doğru olmadığı kabul edilmiştir¹¹⁶. Sonuç olarak Türk hukuku ve İsviçre hukuku *yoksulluk nafakasının/boşanma sonrası nafakanın* tayininde kusurun rolü açısından mukayese edildiğinde; Türk hukukunda kusurun, yoksulluk nafakasının takdirinde önemli derecede etkili olduğu, buna karşın İsviçre hukukunda 2000’de yürürlüğe giren reformla beraber kusurun bazı istisnai haller dışında boşanma sonrası nafaka takdirinde dikkate alınmadığı söylenebilir.

Sonuç olarak; karşılıklı kusursuzluk da dâhil olmak üzere kusuru diğer eşten daha ağır olmayan kişi lehine yoksulluk nafakasına karar verilebilir¹¹⁷. Bu durumun aksi halde ise yani boşanmada kusuru diğer eşe oranla daha fazla olan veya boşanmaya neden olan olaylarda tam kusurlu¹¹⁸ eş lehine yoksulluk nafakasına hükmedilemeyecektir¹¹⁹. Yüksek mahkeme kararlarıyla bu hususu somutlaştırmamız gerekirse; eşine sadakatsiz davranışlarda bulunan kadın¹²⁰, eşine sürekli hakaret eden kadın¹²¹, hasta olan eşine bakmamak suretiyle evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmeyen eş¹²², kocasını sevmediğini ve başka bir erkeğe

¹¹⁶ Tosun, **a.g.m.**, s.61.

¹¹⁷ Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.134-135; Bozdağ, **a.g.e.**, s.78.

¹¹⁸ Yargıtay 2. HD. 07.12.1998, 11716/13181 ilgili karar için bkz. Öztan, **a.g.e.**, s.838.

¹¹⁹ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.151; Bozdağ, **a.g.e.**, s.78; Burçak Çitak, “Eşler Arasındaki Nafaka Yükümlülüğü”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, **İÜSBE**, 2016, s.29.

¹²⁰ “...Yapılan soruşturma ve toplanan delillerden davalı kadının sadakatsiz davranışlarda bulunduğu anlaşılmaktadır. Boşanmaya neden olan olaylarda daha ağır kusurlu olan davalı kadın lehine yoksulluk nafakası takdir edilmesi usul ve yasaya aykırıdır. (TMK.md.175)” Yargıtay 2. HD. 03.05.2011, 6706/7565 ilgili karar için bkz. (Çevrimiçi) <http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=3287>, Erişim Tarihi: 26.02.2018; benzer yönde Yargıtay 2. HD. 04.12.2008, (2007)17080/16751 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.365.

¹²¹ Yargıtay 2. HD 14.07.2009, (2008)11554/14000 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s. 327; “...boşanmaya neden olan olaylarda eşine hakaret eden, birlik görevlerini yerine getirmeyen davalı kadının daha ziyade kusurlu olduğu, ağır kusurlu olduğu anlaşılan davalı kadın yararına maddi manevi tazminat ve yoksulluk nafakasına hükmedilmesi doğru görülmemiştir.” Yargıtay 2. HD.04.06.2009, (2008)7742/10828 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.336.

¹²² “Karara konu olayda, kocanın rahatsızlanarak hastanede tedavi görmesi sonrasında hastaneden çıktığı, karısının kendisine bakmadığı, birlik görevlerini yerine getirmediği, davacının da huzurevine yerleştiği tespit edilmiş, bu haliyle boşanmaya neden olan olaylarda davalı kadının tam kusurlu olduğu ve tam kusurlu olan kadın yararına yoksulluk nafakası takdir edilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.” Yargıtay 2. HD. 14.07.2009, 11801/14057 ilgili karar için bkz. Uzun, **a.g.e.**, s.54.

özlem duyduğunu ifade eden kadın¹²³, bir başka erkekle fiilen evliymiş gibi yaşayan kadın¹²⁴, eşini nedensizce sürekli şikâyet eden kadın¹²⁵, şiddetli geçimsizlik konulu boşanma davasında tam kusurlu olduğu tespit edilen kadın¹²⁶ lehine yoksulluk nafakası kararı verilemez¹²⁷.

III. YOKSULLUK NAFKASININ BAŞLANGICI, MİKTARININ BELİRLENMESİ VE ÖDENME BİÇİMİ

A. Yoksulluk Nafakasının Başlangıcı

Yoksulluk nafakasının başlangıcı ile kast edilen, yoksulluk nafakasının işlemeye başlayacağı tarihtir. Yoksulluk nafakası boşanma davası sırasında veya davanın kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde olmak üzere iki şekilde istenebilir. Yoksulluk nafakasının başlangıcı da, bu nafakanın ne zaman istendiğine göre değişmektedir.

Yoksulluk nafakasının boşanma davası sırasında istenmesi halinde yoksulluk nafakasının başlangıcı, boşanma davasının kesinleştiği tarihtir. Boşanma davası sırasında talep edilen yoksulluk nafakası, dava tarihinden¹²⁸ veya karar tarihinden¹²⁹ başlatılamaz.

¹²³ Yargıtay 2. HD. 24.12.2008, (2007)19233/17712 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.364-365.

¹²⁴ Bir başka erkekle fiilen evliymiş gibi yaşayan kadın lehine hükmedilen yoksulluk nafakası kararının Yargıtay'ın ilgili dairesince bozulmasına dair, Yargıtay 2. HD. 04.12.2008, (2007)16726/16670 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.365-366.

¹²⁵ Eşini sürekli yere sebepsizce şikâyet eden kadının tam kusurlu bulunduğu dair, Yargıtay 2. HD. 04.10.2007, 13680/13225 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.429.

¹²⁶ "...Davalı (koca) tarafından açılan K. 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2003/724 esas, 2004/428 karar sayılı şiddetli geçimsizlikten kaynaklanan boşanma davasında kadın tam kusurlu kabul edilerek, tarafların boşanmalarına karar verilmiş, bu karar 14.09.2004 tarihinde kesinleşmiştir. Anılan dosya ile bu davanın davacısı kadının tamamen kusurlu olduğu belirlenmiştir. Boşanmaya neden olan olaylarda tamamen kusurlu olan davacı kadın yoksulluk nafakası (TMK. md. 175) ve manevi tazminat (TMK. md. 174/2) isteyemez. Türk Medeni Kanununun 174/2. maddesi ve 175. maddesi koşullan oluşmadığından davacının davasının reddi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru olmamıştır." Yargıtay 2. HD. 25.01.2006, (2005)16288/315 ilgili karar için bkz. (Çevrimiçi) <http://www.turkhukuk sitesi.com/showthread.php?t=3287>, Erişim Tarihi: 26.02.2018.

¹²⁷ Uzun, **a.g.e.**, s.53-57; Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.45.

¹²⁸ "... Yoksulluk nafakasına yönelik temyize gelince; dava tarihinden geçerli olmak üzere yoksulluk nafakasına hükmedilmesi doğru değil ise de bu husus yeniden yargılama yapılmasını

Yoksulluk nafakasının boşanma hükmünün kesinleşmesinden sonra ayrı bir dava ile talep edilmesi halinde yoksulluk nafakasının başlangıcı, dava tarihidir¹³⁰. Belirtmek gerekir ki boşanma hükmünün kesinleşmesinden sonraki yoksulluk nafakası talebini içeren dava, boşanma davası sırasındaki yoksulluk nafakası talebinden farklı olarak harca tabidir¹³¹. Burada önemli olan nokta bu davada yoksulluk nafakasının başlangıcı olan dava tarihinin, harcın yatırıldığı tarih olduğudur¹³².

Konu kapsamında belirtilmesi gereken önemli bir husus da; yargılama sonucu hüküm altına alınan nafakaların niteliğinin ve başlangıç tarihlerinin gerekçeli kararda izah edilmesi gereğidir¹³³.

*gerektirmedüğinden hükmün düzeltilerek onanması gerekmiştir. Sonuç: temyiz olunan hükmün hüküm fıkrasının üçüncü bendinden(dava tarihinden) sözlerinin çıkartılmasına, yerine (**boşanma hükmünün kesinleştiği tarihten**) sözlerinin yazılmak suretiyle bu bölüme yönelik temyiz düzeltilerek;...”* Yargıtay 2. HD. 03.10.2006, 6384/13022; “...1- Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle kanuna uygun sebeplere ve özellikle delillerin takdirinde bir yanlışlık görülmemesine göre, davalı kocanın aşağıdaki bendin kapsamı dışında kalan temyiz itirazları yersizdir. 2- Yoksulluk nafakası boşanma kararının kesinleşmesi halinde ödenmesi gereken bir nafakadır. Davacı kadın lehine takdir edilen yoksulluk nafakasının boşanma kararının kesinleşme tarihinden itibaren başlatılması gerekirken, dava tarihinden başlatılması usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir. Ne var ki bu yanlışlığın giderilmesi yeniden yargılama yapılmasını gerektirmedüğinden hükmün bu bölümünün düzeltilerek onanmasına karar verilmesi gerekmiştir.” Yargıtay 2. HD. 22.04.2014, (2013)24559/9756 ilgili kararlar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1278-1279.

¹²⁹ “...Yoksulluk nafakasının **boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren** hükmedilir. Hükümde karar tarihinden itibaren yoksulluk nafakasına hükmedilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.” Yargıtay 2. HD. 26.01.2005, 15581/808; “...Yoksulluk nafakasına boşanma hükmünün kesinleştiği tarihten itibaren hükmedilmesi gerekirken; başlangıç tarihinin karar tarihi olarak gösterilmesi de isabetsizdir.” Yargıtay 2. HD. 31.03.2004, 2928/4059; “...Yoksulluk nafakasının başlangıç tarihi; boşanma hükmünün kesinleştiği tarihtir. Yoksulluk nafakasına karar tarihinden itibaren hükmedilmesi doğru görülmemiştir.” Yargıtay 2. HD. 29.11.2007, 2832/16649 ilgili kararlar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1277-1278.

¹³⁰ Bozovalı, **a.g.e.**, s.74; Arkan Serim, **a.g.m.**, s.294; Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.49.

¹³¹ Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.49.

¹³² Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.49.

¹³³ “...Hüküm altına alınan nafakaların niteliği ve hangi tarihten itibaren geçerli olacağının belirtilmemesi doğru değildir.” Yargıtay 2. HD. 05.07.2002, 7899/9052; “...Başlangıç tarihi belirtilmeden davacı için aylık 200 YTL yoksulluk nafakasının davalıdan alınıp davacıya ödenmesine biçiminde karar verilmesi doğru değildir. Ancak bu husus yeniden yargılama yapılmasını gerektirmedüğinden hükmün düzeltilerek onanması gerekmiştir. Sonuç: Temyiz olunan kararın hüküm fıkrasının ikinci bendinde yazılı nafakasının kelimesinden sonra gelmek üzere (boşanma tarihinin kesinleştiği tarihten itibaren) sözlerinin eklenmek suretiyle bu bölüme yönelik temyiz düzeltilerek, sair temyiz itirazlarının ise birinci bentte yazılı nedenle onanmasına,” Yargıtay 2. HD. 04.10.2006, 6397/13134 ilgili kararlar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1279.

Yoksulluk nafakası boşanma davasının ferilerinden olduğu için, boşanma davasının reddine karar verilen durumlarda yoksulluk nafakasına hükmedilemez¹³⁴.

B. Yoksulluk Nafakası Miktarının Belirlenmesi

TMK.'nın 175. maddesinin birinci fıkrasında “Boşanma yüzünden **yoksulluğa düşecek taraf**, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan **mali gücü oranında** süresiz olarak nafaka isteyebilir.” denmektedir. Yoksulluk nafakasının miktarı hâkim tarafından somut olayın özelliklerine göre belirlenebileceği gibi; taraflarca bir sözleşme ile de kararlaştırılabilir¹³⁵. Ancak taraflar arasında yapılan bu anlaşmanın geçerliliği, davayı gören hâkimin onayına bağlıdır (TMK. m.184/1.b-5).

Anılan maddeye, ayrıca Yargıtay uygulaması ve doktrindeki hâkim görüşe göre de hâkim gerekli koşulların bulunduğu farz edilerek yoksulluk nafakasına hükmederken; nafaka talep edenin asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanmasını gaye edinmeli, nafakayı takdir ederken de nafaka talep edilen tarafın mali gücünü ve varsa özel durumunu göz önünde bulundurmalıdır.

Yoksulluk nafakasının miktarının belirlenmesinde en önemli ölçüt, nafaka takdirinin nafaka talep edilenin mali gücü ile orantılı olması ölçütüdür¹³⁶. Burada hâkimin gözetmesi gereken denge; talep edenin zorunlu gereksinimi ile talep edilenin mali gücü arasındaki dengedir. *Dural/Öğüz/ Gümüş*’e göre yoksulluk nafakasının üst sınırı, nafaka yükümlüsü eşin mali gücüdür¹³⁷. *Yoksulluk* nafakası takdir edilirken talep edeni yoksulluktan kurtaracak miktar esas alınmalı, sırf talep edilenin mali gücü yüksek diye fazla bir yoksulluk nafakasına hükmedilmemelidir¹³⁸. Zira unutulmamalıdır ki yoksulluk nafakasının amacı nafaka alacaklısını zenginleştirmek değil yoksulluktan kurtarmaktır¹³⁹. Boşanmadan sonra da boşanmadan önceki yaşam

¹³⁴ Yargıtay 2. HD. 30.06.1994, 6512/6407; Yargıtay 2. HD 03.03.2003, 1539/2759 ilgili kararlar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.48-49.

¹³⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.152; Arbek, **a.g.m.**, s.143.

¹³⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.152; Yıldırım, **a.g.m.**, s.69; Kocabaş, **a.g.m.**, s.371; Ceylan, **a.g.e.**, s.111.

¹³⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.151-152.

¹³⁸ Tekinay, **1990**, s.264; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.152; Ceylan, **a.g.e.**, s.111.

¹³⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.152; Köseoğlu/ Kocaağa, **a.g.e.**, s.192; Yağcı, **a.g.m.**, s.324.

standardında yaşamak beklentisi yoksulluk nafakası talebinde yersiz olup, nafakanın esas amacı yalnızca asgari yaşam gereksinimlerinin sağlanması olmalıdır¹⁴⁰.

Bu suretle yoksulluk nafakasının miktarına hükmedilirken; tarafların sosyal yaşantıları, yoksulluğu ortadan kaldıracak ölçüt ve talep edilenin mali gücü göz önünde bulundurulmalıdır. Bunun dışında nafaka yükümlüsü eşin nafaka alacaklısı eşe maddi ya da manevi tazminat ödemesine karar verilmişse, bu nafaka miktarının tayininde bu ödemeler de göz önünde bulundurulmalıdır¹⁴¹.

C. Nafaka Miktarının Sonradan Artırılması ya da Azaltılması(Uyarlama)

TMK.'nın 176. maddesinin dördüncü fıkrasına göre: “*Tarafların mali durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hallerde iradın artırılması veya azaltılmasına karar verilebilir.*”

Öztan’a göre nafaka miktarının artırılması ya da azaltılması için uygulamada üç koşul birlikte bulunmalıdır. Bu koşullar; ekonomik durumda büyük bir değişiklik olması, bu değişikliğin süreklilik arz etmesi ve böyle bir değişikliğin ortaya çıkacağının boşanma kararı verilirken öngörülmesinin mümkün olmaması koşullarıdır¹⁴².

Yoksulluk nafakasının uyarlanması davası açılabilmesi için en önemli koşul hâlihazırda bir yoksulluk nafakası kararının yürürlükte olması gereklidir, zira bu karar olmaksızın bir artırım veya azaltma davası açılmaz¹⁴³. Ayrıca konu girişinde belirtilmesi gereken bir diğer husus da yoksulluk nafakasının uyarlanmasının, irat biçiminde ödenen yoksulluk nafakaları için söz konusu olmasıdır. Zira toptan şekilde ödenen yoksulluk nafakasında, nafaka borcu ve yükümü ödemenin yapıldığı anda sona ereceğinden bu şekilde ödenen yoksulluk nafakası, artırım veya azaltma

¹⁴⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.152; Ceylan, **a.g.e.**, s.111.

¹⁴¹ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.152; Ceylan, **a.g.e.**, s.111-112.

¹⁴² Öztan, **a.g.e.**, s.849.

¹⁴³ Yargıtay 3. HD. 16.12.2003, 14501/14405 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.51.

davalarına konu olamaz¹⁴⁴. Bu uyarlama davaları ancak irat şeklinde ödenen yoksulluk nafakaları bakımından gündeme gelebilir¹⁴⁵.

İrat şeklinde ödenen yoksulluk nafakasına ilişkin kararın kesinleşmesinden sonra taraflar, mali güçlerinin değiştiğinden veya hakkaniyetin gerektirdiğinden hareketle, hükmedilen nafakanın artırılmasını ya da azaltılmasını talep edebilirler¹⁴⁶. Nafaka miktarının değiştirilmesi davalarında; artırım talep eden taraf nafaka alacaklısı, azaltılmasını talep eden taraf ise nafaka borçlusudur¹⁴⁷.

Nafaka borçlusunun mali gücünün artması, mirasa hak kazanması veya nafaka alacaklısının tedavisi pahalı bir hastalığa yakalanması, eline geçen paranın alım gücünün önemli derecede azalması gibi durumlar halinde nafaka miktarının artırılmasına karar verilebilir¹⁴⁸. Nafaka alacaklısının çalışma gücünde artış meydana gelmesi, mirasa hak kazanması veya nafaka borçlusunun çalışma gücünde azalma meydana gelmesi, yeniden evlenmesi¹⁴⁹, hastalığa yakalanması, mali gücünde “**önemli ölçüde**” düşüş olması¹⁵⁰ gibi durumlarda ise nafaka miktarının azaltılmasına karar verilebilir¹⁵¹.

Yoksulluk nafakasının artırılabilmesi için; nafakayı gerektiren nedenlerde önemli ölçüde değişiklikler meydana gelmeli¹⁵², nafaka borçlusunun gelirinin arttığı

¹⁴⁴ Dural/ Ögüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.153.

¹⁴⁵ Bozovalı, **a.g.e.**, s.75; Ruhi, **a.g.e.**, s.51.

¹⁴⁶ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.153-154; Arbek, **a.g.m.**, s.148; Özüğür, **a.g.e.**, s.508.

¹⁴⁷ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.151.

¹⁴⁸ Öztan, **a.g.e.**, s.849; Dural/Ögüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.154.

¹⁴⁹ Öztan, **a.g.e.**, s.849-850.

¹⁵⁰ Öztan, **a.g.e.**, s.849-850; Ceylan, **a.g.e.**, s.122; “... İrat şeklinde maddi tazminat veya nafakayı gerektiren sebep ortadan kalkar ya da önemli ölçüde azalır veya borçlunun mali gücü önemli ölçüde eksilirse iradın indirilmesine veya kaldırılmasına karar verilebileceği gibi...” Yargıtay 3. HD. 04.06.2002, 5950/6428 ilgili karar için bkz. (Çevrimiçi) <http://www.turkhukuk sitesi.com/showthread.php?t=3287> Erişim Tarihi: 18.11.2018

¹⁵¹ Dural/Ögüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.153; Ceylan, **a.g.e.**, s.122.

¹⁵² “...Taraflar 07.05.2002’de boşanmış, davacı (kadın) yararına yirmi beş milyon yoksulluk nafakasına hükmedilmiş, karar temyiz edilmeyerek 13.06.2002’de kesinleşmiştir. Yoksulluk nafakasının artırılmasına yönelik bu dava ise gün geçtikten sonra 01.07.2002’de açılmıştır. Geçen on sekiz günlük süre içerisinde tarafların sosyal ekonomik durumlarında ciddi bir değişikliğin olduğu ispat edilmemiştir. Mahkemece isteğin reddi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması gerekirken usul ve yasaya aykırıdır.” Yargıtay 2. HD. 13.09.2004, 8652/9863; “...önceki davanın açıldığı tarihteki davacının durumu ile şimdiki davanın açıldığı tarihteki davacının durumu arasında gelir düzeyi yönünden bir fark bulunmamaktadır. O halde mahkemece karşılık davanın reddi ile yoksulluk nafakasının tarafların durumuna göre uygun miktarda arttırılmasına karar verilmesi gerekirken aksi düşüncelerle karar verilmiş olması doğru görülmemiştir.” Yargıtay 3. HD. 18.05.2004, 5419/5277 ilgili kararlar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1297.

ispat edilmeli¹⁵³, nafaka alacaklısının yoksulluğu devam ediyor olmalı¹⁵⁴ ve tüm bunların yanında hakkaniyet de yoksulluk nafakasının artırılmasını gerektiriyor¹⁵⁵ olmalıdır. Yoksulluk nafakasının artırımının talep edildiği davalarda, karşı dava veya istem yoksa nafakanın azaltılmasına yönelik karar verilemez¹⁵⁶. Yoksulluk nafakasının azaltılabilmesi için ise; nafakayı gerektiren nedenlerde önemli ölçüde

¹⁵³ “...Davalının, zabıta araştırmasındaki kendi beyanından; önceki davalarda ekonomik durumuna göre, gelirin arttığı anlaşılmaktadır. Nafakanın takdirinde, davalının hayat koşulları ve ödeme gücünün de dikkate alınması gerekmekte ise de; bu durum, yani davalının gelir seviyesinin düşüklüğü, nafakanın artırılması gerekliliğini büsbütün ortadan kaldırmaz. Hâkim, nafaka takdirinde; nafaka alacaklısı kadının ihtiyaçları ile nafaka yükümlüsü davalının gelir durumu arasındaki dengeyi kurarak, hakkaniyet ölçüsünde nafakayı artırmalıdır. Mahkemece, yanlışlı değerlendirme ile yazılı şekilde ret kararı verilmesi doğru görülmemiş bozmayı gerektirmiştir.” Yargıtay 3. HD. 24.05.2004, 5719/5483; “...Davalının önceki boşanma davasına göre maaşı artmıştır. Nafakanın takdirinde, davalının hayat koşulları ve ödeme gücünün de dikkate alınması gerekmekte ise de; bu durum, yani davalının gelir seviyesinin düşüklüğü nafakanın artırılması gerekliliğini büsbütün ortadan kaldırmaz. Hâkim, nafaka takdirinde; nafaka alacaklısı kadının ihtiyaçları ile nafaka yükümlüsü davalının gelir durumu arasındaki dengeyi kurarak, hakkaniyet ölçüsünde (az da olsa) nafakayı artırmalıdır. Mahkemece, yanlışlı değerlendirme ile yazılı şekilde ret kararı verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.” Yargıtay 3. HD. 07.06.2004, 6624/6158; “...Davalının gelirinde önemli ölçüde bir artış olduğunun anlaşılmasına göre, nafakanın da en az bu ölçüde artırılması gereklidir. Her ne kadar, davalı tanıkları, davacının camcı dükkânı açtığını beyan etmişler ise de, bu husus kanıtlanmış değildir. Soyut ifadelerle dayalı hüküm kurulması doğru görülmemiştir.” Yargıtay 3. HD. 16.02.2004, 961/914 ilgili kararlar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1297.

¹⁵⁴ Yargıtay 2. HD. 04.02.2002, (2001)17680/1277 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.52; “...Yoksulluk nafakasının artırılması için yoksulluğun artırım davası sırasında da devam ettiğinin kanıtlanması gerekir. Bu koşul gerçekleşmemiştir. Davanın yoksulluk nafakasının artırım istemi yönünden reddi gerekirken kabulü ve yazılı şekilde hüküm kurulması doğru bulunmamıştır.” Yargıtay 2. HD. 12.03.2002, 2743/3429; “...Yoksulluk nafakasının artırılabilmesi için yoksulluk nafakası artırım dava tarihinde de bu **yoksulluğun devam etmesi** gerekir.” Yargıtay 2. HD. 07.03.2002, 1898/3124; “...Yoksulluk nafakasının artırılabilmesi için yoksulluk halinin devamı gerekir.” Yargıtay 2. HD. 19.11.2001, 13350/16204; “...davalı asgari ücretle çalışsa bile yoksulluğunun ortadan kalkmayacağı sadece nafakanın miktarının tayininde rol oynayacağı anlaşılmakla yoksulluk nafakasının kaldırılması yönünde karar verilmesi doğru görülmemiştir.” Yargıtay 3. HD. 17.05.2004, 5161/5218; “...Hemen belirtmek gerekir ki; Hukuk Genel Kurulunun yerleşik kararlarında ‘asgari ücret düzeyinde gelire sahip olunması’ yoksulluğu ortadan kaldırıcı bir olgu olarak kabul edilmemiştir. Bu durum ancak nafakanın miktarını tayinde etken olarak dikkate alınmalıdır. O halde tarafların gerçekleşen sosyal ve ekonomik durumlarına, nafakanın niteliğine göre az da olsa nafaka miktarının artırılması gerekirken istemin tümüyle reddi doğru görülmemiştir.” Yargıtay 3. HD. 01.06.2004, 5785/5922 ilgili kararlar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1298.

¹⁵⁵ Hakkaniyet ölçüsünün eski ve yeni kanun maddeleri bakımından değişimi için bkz. Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.140; “...Yoksulluk nafakası, zaman içerisinde tarafların ekonomik durumlarındaki değişim dikkate alınarak artırılıp, azaltılabilir. Miktarı takdir edilirken de hakkaniyet kuralı dikkate alınmalıdır.” Yargıtay 2. HD. 01.02.2002, 50/993; “...Davacı daha önce tayin olunan yoksulluk nafakasının artırılmasını istemiştir. Artırmaya karar verilebilmesi için davacının yoksulluğunun devam etmesi ve değişen durumların, hakkaniyetin buna elvermesi gerekir.” Yargıtay 2. HD. 11.03.2002, 2746/3314 ilgili kararlar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1298.

¹⁵⁶ Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.52.

değişiklikler meydana gelmeli, nafaka borçlusunun iş gücünün ve mali gücünün önemli ölçüde azalmış olmalı, nafaka alacaklısının yoksulluğu veya ihtiyaçları dikkate değer ölçüde azalmış olmalı ve tüm bunların yanında hakkaniyet de yoksulluk nafakasının artırılmasını gerektiriyor olmalıdır. Kanun koyucu yoksulluk nafakasının miktarının değiştirilmesine yönelik davaların açılabilmesi için herhangi bir sürenin geçmesini öngörmemiş ve şart koşmamıştır¹⁵⁷. Bununla beraber “nafakanın bağlanmasından çok kısa bir zaman sonra miktarın değiştirilmesi ile bir dava açılması durumunda; bu dönem içerisinde tarafların mali durumlarında önemli ölçüde bir değişiklik meydana gelip gelmediğini araştırılması zorunludur¹⁵⁸”. Yoksulluk nafakası miktarının değiştirilmesine ilişkin davanın hâkimi; örneğin dava nafaka miktarının artırımına yönelik bir dava ise, bu talep dava edilmişken nafaka borçlusu da yoksulluk nafakasının kaldırılmasının talep ve dava etmişse, yoksulluk nafakasının kaldırılması davasının sonucunu beklemelidir¹⁵⁹.

Yoksulluk nafakasının miktarının değiştirilmesine ilişkin bir davada yoksulluk nafakasının tesisi sürecine ilişkin kusur tartışması yapılamaz¹⁶⁰. Bunun gerekçesi bu tartışmanın, yoksulluk nafakasına karar verilen davada yapılmış olmasıdır. Diğer bir deyişle yoksulluk nafakasının değiştirilmesine ilişkin sonradan açılan davalarda, yoksulluk nafakasının meşruiyeti tartışılmaz¹⁶¹. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi bir kararında; kadının evi terk etmesi nedeniyle boşanan taraflar arasında görülen dava sonucunda kadın lehine hükmedilen ve temyiz edilmeksizin kesinleşen yoksulluk nafakasının, sonraki yıllarda artırım istendiğinde artırım talep edilen ilgili mahkemenin kesin hükmün¹⁶² sonuçlarını değiştirici mahiyette yeniden delil ve

¹⁵⁷ “... Yasada nafakanın artırılabilmesi için kesin bir zaman diliminin geçmesi aranmamıştır. Ayrıca her dava açıldığı tarihteki koşullara göre değerlendirilecektir.” Yargıtay 3. HD. 09.03.2004, 1740/1789 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1299.

¹⁵⁸ Yargıtay 3. HD. 19.02.2004, 1171/1078 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1299.

¹⁵⁹ Yargıtay 2. HD. 18.03.1998, 2688/3327 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.52; Yargıtay 2. HD. 27.03.1998, 3381/3804 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1299; Özügür, **a.g.e.**, s.509.

¹⁶⁰ Yargıtay 2. HD. 28.11.1995, 11712/12892 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1299; Farklı yönde görüşler için bkz. Yıldırım, **a.g.m.**, 72-75 ve dn.49-54.

¹⁶¹ Gençcan, **a.g.e.**, s.1299.

¹⁶² Yoksulluk nafakası hükmünün kesinleşmesi ile ilgili karar kesin hüküm niteliği kazanır (HMK m. 303).

kusur değerlendirmesi yapmak suretiyle yoksulluk nafakasının kaldırılmasına ilişkin kararını bozmuştur¹⁶³.

Bazı durumlarda yoksulluk nafakasının azaltılmasına karar verilemez. Buna; “yoksulluk nafakasına hükmedilen kişiye karşı yoksulluk nafakasını içeren kararın kesinleşmesinden sonra, boşanma davasından sonra edinmediği yani önceki malvarlığı gerekçe gösterilerek nafakanın azaltılmasına verilemeyeceği¹⁶⁴” ya da nafaka yükümlüsünün kasten veya ağır ihmali neticesinde ekonomik gücünün azalması¹⁶⁵ durumları örnek olarak gösterilebilir.

Değinilmesi gereken bir diğer konu da anlaşma boşanmada kararlaştırılan yoksulluk nafakası miktarının değiştirilip değiştirilemeyeceğidir. Öyle ki Yargıtay da bu konuda içtihat değişikliğine gitmiştir. Daire önceleri yoksulluk nafakası hususunda anlaşmalı boşanma protokolünde uzlaşya varan tarafların güven ilkesi gereği sözleşmeye bağlı kalmaları gerektiğini ve sözleşmenin konusunun değiştirilemeyeceği görüşünde¹⁶⁶ iken; sonraları ise sözleşme yapıldığında karşılıklı edimler arasında mevcut olan denge, şartların olağanüstü değişmesi nedeniyle taraflardan biri için katlanılamayacak şekilde bozulmuşsa tarafların artık o anlaşma ile bağlı tutulamayacağı ve TMK.’nın 2’nci maddesinden yararlanarak sözleşmenin yeniden düzenlenmesini isteyebilecekleri görüşüne¹⁶⁷ erişmiştir. Gerçekten de taraflar yoksulluk nafakası miktarı hususunda anlaşmışlarsa bu anlaşma tarafları bağlar ve fakat anlaşma koşulları bakımından olağanüstü değişiklikler meydana geldiyse ve bu değişiklikler bir tarafı önemli ölçüde etkilediyse bu taraf nafaka miktarının yeniden düzenlenmesini hâkimden talep edebilir¹⁶⁸.

Bu hususta bahsedilmesi gereken bir diğer önemli konu da TMK.’ndaki yeni düzenleme gereği hâkimin istem halinde, irat biçiminde ödenen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilmesi hususudur (TMK m.176/V). Anılan fıkra; “ *Hâkim, istem*

¹⁶³ Yargıtay 3. HD. 15.06.2004, 6308/6639 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1286.

¹⁶⁴ Yargıtay HGK 19.10.1994, 2-367/617 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.53.

¹⁶⁵ Öztan, **a.g.e.**, s.849.

¹⁶⁶ Yargıtay 2. HD. 24.04.1991, 4082/6486 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1300.

¹⁶⁷ Yargıtay 3. HD. 21.06.2004, 6609/6826 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1301.

¹⁶⁸ Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.52.

hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.” denmektedir. Fıkranın konuluş amacı, zaten muhtaç durumda bulunan nafaka alacaklısının biri bitmeden öteki başlayan nafaka artırımı davalarına mecbur bırakılarak mağdur edilmesinin önüne geçilmesidir¹⁶⁹. Hâkimin bu fıkrayı işleme sokabilmesi için mevcut bir istemin bulunması şarttır¹⁷⁰, hâkim kendiliğinden bu fıkrayı uygulayamaz¹⁷¹. İstemin mevcut olması halinde artırımı, TÜİK¹⁷² tarafından açıklanan ÜFE’ye göre yapılmalıdır¹⁷³. Hâkim bu gibi durumlarda sabit oran ile artırıma karar veremez¹⁷⁴. İstem varlığı ve artırıma karar verilmesi halinde bu artırımın başlangıç tarihi; boşanma davası ile birlikte talep edilen yoksulluk nafakası bakımından boşanma tarihinin kesinleştiği tarih, bağımsız olarak açılan yoksulluk nafakası davası ya da nafaka artırımı davalarında¹⁷⁵ ise dava açılma tarihidir. İstem halinde hâkimin böyle bir karar vermesi halinde, sonradan değişen durumlar gerekçe gösterilerek artırma veya azaltma talebinde bulunulmasına gerek kalmayacaktır¹⁷⁶.

D. Yoksulluk Nafakasının Ödenme Biçimi

Aile mahkemesi hâkimi TMK.’nın 176. maddesinin birinci fıkrasına göre yoksulluk nafakasının toptan şekilde ya da durum gerektiriyor ise irat şeklinde ödenmesine karar verebilir. Taraflar da yoksulluk nafakasının ödenme biçimini

¹⁶⁹ Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.141.

¹⁷⁰ Yargıtay 2. HD. 06.02.2008, 4237/1046; Yargıtay 2. HD. 03.12.2007, 16564/16774; Yargıtay 2. HD. 21.02.2005, 579/2448 ilgili kararlar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1229; Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.154.

¹⁷¹ Yargıtay 2. HD. 24.01.2005, 15334/586; Yargıtay 2. HD. 25.03.2009, 3041/5529 ilgili kararlar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1303-1304.

¹⁷² T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu.

¹⁷³ Artırım oranının TÜİK tarafından yayınlanan ÜFE oranına göre değil de İTO tarafından yayınlanan ÜFE oranına göre belirlenmesinin bozma sebebi olması hakkında Yargıtay 3. HD. 18.09.2008, 9521/14960 ilgili kararın tam metni için bkz. Helvacı, **a.g.e.**, s.172-173; Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.141; Yargıtay 3. HD. 18.09.2008, 9521/14960 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.52.

¹⁷⁴ Yargıtay 2. HD. 26.01.2004, 244/931 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.52.

¹⁷⁵ Yargıtay 3. HD. 21.11.2004, 13376/12822 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.53.

¹⁷⁶ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.154.

aralarında yaptıkları anlaşma ile belirleyebilirler¹⁷⁷. Fakat bu anlaşmanın geçerli olabilmesi için hâkim tarafından onaylanması gerekir (TMK m. 184/1-b.5).

Yoksulluk nafakasının ödenme biçimi hususunda toptan ödemeye dair bir istek varsa, hâkim gerekçe göstermeden yoksulluk nafakasının irat biçiminde ödenmesine karar veremez¹⁷⁸. Aynı şekilde hâkim, yoksulluk nafakasının irat biçiminde ödenmesi yönünde bir istek varken gerekçesini ve geciktirici sebepleri göstermeksizin toptan ödemeye hükmedemeyecektir¹⁷⁹.

Eğer taraflar arasındaki anlaşma hâkim tarafından onaylanmamışsa ya da yoksulluk nafakasının ödenme biçimine taraflarca hiç değinilmemişse, ödeme biçimini hâkim belirleyecektir. İşte hâkim bu hususta takdir yetkisini kullanırken “...tarafların ekonomik ve sosyal güçlerini özenle belirlemeli eğer nafaka borçlusunun yoksulluk nafakası irat biçiminde ödeme dışında toptan ödeme gücü yoksa yoksulluk nafakasının toptan ödenmesine karar vermemeli nafakanın irat şeklinde ve aylık olarak ödenmesine karar vermelidir.”¹⁸⁰. Bu suretle denilebilir ki; hâkim ancak nafaka yükümlüsünün ekonomik durumunun toptan ödemeye uygun olduğu hallerde toptan olarak ödemeye karar verebilir¹⁸¹.

Bu konu kapsamında belirtmek gerekir ki; irat şeklinde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakası, hükümde aksine bir kayıt bulunmaması ve TMK.’nın 176. maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen sona erme sebeplerinden herhangi

¹⁷⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.153; Öztan, **a.g.e.**, s.848; Arkan Serim, **a.g.m.**, s.295; Yıldırım, **a.g.m.**, s.70.

¹⁷⁸ “...Davacı kadın beş yıllık süre ile sınırlı olmak üzere toplam onbeş milyar lira toptan yoksulluk nafakası istemiştir. Ayrıca artırım isteği yoktur. **Gerekçe gösterilmeden istek dışına çıkılarak toptan yerine irat şeklinde yoksulluk nafakasına hükmolunması doğru olmadığı gibi, yine istek dışına çıkılarak yıllar itibarıyla artırımı karar verilmesi de isabetsizdir.**” Yargıtay 2. HD 07.02.2005, 16697/1487 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1305-1306.

¹⁷⁹ “...Davacı, aylık irat biçiminde yoksulluk nafakası istemiş, mahkeme yoksulluk nafakasının toptan ödenmesine karar vermiştir. Gerekçesi ve geciktirici sebepleri gösterilmeden yoksulluk nafakasının toptan ödenmesine karar verilmesi de doğru görülmemiştir.” Yargıtay 2. HD 05.04.2005, 3639/5458 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1306.

¹⁸⁰ Özügür, **a.g.e.**, s.504.

¹⁸¹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 29..03.2006, 2-69/117 ilgili kararın tam metni için bkz. Helvacı, **a.g.e.**, s.171; Öztan, **a.g.e.**, s.846; “... Somut olayda nafaka yükümlüsünün, çalışması karşılığı kazancını “aylık” olarak elde ettiği, başkaca mal varlığı ve servetinin olmadığı görülmektedir. Toptan ödeme, ödenecek miktarın peşin sermaye değeri de dikkate alındığında, durumuna uygun değildir.” Yargıtay 2. HD. 12.12.2013, 16542/29453 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1306.

birinin meydana gelmemesi halinde, nafaka ödemeleri nafaka alacaklısının ölümüne kadar sürecektir¹⁸².

Sonuç olarak hâkim, yoksulluk nafakası ödenme biçimi hususunda kanundan aldığı yetkiyi kullanırken, nafaka alacaklısı ve özellikle nafaka borçlusunun sosyal ve mali durumları dışında bu tarafların taleplerini ve faydalarını da göz önünde bulundurmalıdır¹⁸³. Ülkemiz uygulamasında mahkemelerin yoksulluk nafakalarının büyük çoğunlukla irat şeklinde ödenmesine karar verildiğini de belirtiriz¹⁸⁴.

IV. YOKSULLUK NAFKASININ SONA ERMESİ

TMK.'nın 176/III. maddesinde belirtildiği üzere irat şeklinde ödenen yoksulluk nafakası, kendiliğinden ya da mahkeme kararıyla sona erebilir. Kanun koyucunun ayrımı ışığında konu incelenecek olup, toptan şekilde ödenen yoksulluk nafakası ödenmekle kendiliğinden sona ereceğinden “*Yoksulluk Nafakasının Kendiliğinden Sona Ermesi*” başlığı altında ele alınacaktır.

A. Yoksulluk Nafakasının Kendiliğinden Sona Ermesi

1. Genel Olarak

TMK.'nın 176. maddesinin üçüncü fıkrasına göre; “*İrat biçiminde ödenmesine karar verilen maddi tazminat veya nafaka, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü halinde kendiliğinden kalkar.*”. Bunun dışında sınırlı süreli olarak hükmedilen yoksulluk nafakalarında sürenin bitimi ve

¹⁸² Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.152; Tekinay, **1990**, s.266; Arkan Serim, **a.g.m.**, s.295; Yargıtay 2. HD. 14.11.1991, 11400/14144 ilgili karar için bkz. Şener, **a.g.e.**, s.604.

¹⁸³ Özüğür, **a.g.e.**, s.504; Arkan Serim, **a.g.m.**, s.295; “... Davacının gelir durumu, yaşı, bedeni ve fikri kabiliyeti ile evlenme ihtimalinin az olması, öte yandan davalı kocanın ödeme gücü değerlendirildiğinde, somut olayın özelliği itibarıyla boşanan eşler arasında mali ilişkinin uzaması sakıncalı olduğu sonucuna varılmıştır.” Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 29.03.2006, 2-69/117 ilgili karar için bkz. Helvacı, **a.g.e.**, s.171.

¹⁸⁴ Öztan, **a.g.e.**, s.846; Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.153; Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.137; Yağcı, **a.g.m.**, s.324; Özüğür, **a.g.e.**, s.504.

toptan olarak ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakalarında ödeme ile yoksulluk nafakası borcu başka herhangi bir hükme gerek duymaksızın sona erecektir.

2. Süreli Yoksulluk Nafakalarında Sürenin Bitimi

TMK.'nın 175. maddesine istem üzerine hâkim, kural olarak yoksulluk nafakasına süresiz hükmeder. Yoksulluk nafakası istemi sınırlı bir süre belirtilerek yapılmışsa hâkim, taleple bağlı olarak yoksulluk nafakasına ancak sınırlı süreli olarak hükmedebilir¹⁸⁵. Buna karşılık yoksulluk nafakası isteminde sınırlı bir süre belirtilmemişse bu kez hâkim takdir yetkisini kullanarak yoksulluk nafakasının sınırlı bir süre boyunca ödenmesine karar veremez, süresiz olarak hükmetmelidir¹⁸⁶. İşte bu hususta önemle belirtmek gerekir ki kanun koyucu yoksulluk nafakasının süresi konusunda hâkime takdir yetkisi tanımamıştır. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi de bir kararında¹⁸⁷; nafaka alacaklısı açıkça talep etmedikçe yoksulluk nafakasının süresini sınırlamanın yasada bulunmayan bir unsurun yasaya dâhil etmek anlamını taşıdığını, yoksulluk nafakasının süresi ile ilgili hâkime somut olayın özellikleri gerektirse dahi herhangi bir takdir yetkisi tanınmadığını, yasanın yoksulluk nafakasının süresiz olmasını açıkça belirttiğini, durum böyle iken hâkimin takdir hakkını kullanarak yoksulluk nafakasını istem olmaksızın süre ile sınırlandırmasını kanuna açık bir aykırılık olarak içtihat etmiştir.

Taraflar yoksulluk nafakası süresini aralarında bir anlaşma ile de kararlaştırabilirler. Ne var ki taraflar arasındaki bu anlaşmanın geçerliliği de davayı yürüten hâkimin onayına bağlı olarak geçerlilik kazanabilir (TMK. m.184/1-b.5). Hâkimin onayı halinde süreli olarak kararlaştırılan veya süreli olarak talep edilen yoksulluk nafakası, süresi bittiğinde kendiliğinden sona erecektir.

¹⁸⁵ “...*Davalı iki yıl süreyle yoksulluk nafakası talep etmesine karşın istek dışına çıkılarak bu süreye bağlı kalınmaksızın nafaka takdiri de isabetsizdir.*” Yargıtay 2. HD. 11.05.2004, 3009/6100 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1280.

¹⁸⁶ Gençcan, **a.g.e.**, s.1280.

¹⁸⁷ Yargıtay 2. HD. 11.07.2012, 14283/19487 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1280-1281.

3. Nafaka Borcunun Taraflarından Birinin Ölümü

Yoksulluk nafakası, nafaka alacaklısı ya da borçlusundan herhangi birinin ölümü ile kendiliğinden sona erer (TMK m.176/III). Nafaka alacak hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan ne alacaklısı ne de borçlusu bakımından terekeye ve dolayısı ile mirasçılara intikal etmez¹⁸⁸.

Mirasçılar ölüm tarihinden sonraki döneme yönelik nafaka borçlusundan herhangi bir istemde bulunamamakla beraber, muaccel olmuş nafaka alacaklarını talep edebilirler¹⁸⁹. Zira ödenmemiş olan bu nafakalar, bir alacak hakkı olarak nafaka alacaklısının terekesinde yer alır¹⁹⁰.

Kural bu olmakla birlikte doktrinde *Erdem* yerinde olarak, süresiz olarak hükmedilen yoksulluk nafakasının alacaklının ölümüyle son bulmasının normal karşılanabilirse de borçlunun ölümüyle sona ermesinin yerinde bir hüküm olmadığını, doğrusunun borçlunun ölümü halinde onun mirasçılarından en azından miras payları ölçüsünde bir talepte bulunabilmenin mümkün olması gerektiğini savunmaktadır¹⁹¹. Yazarın olması gerektiğini savunduğu bu imkân gerçekten de AlmMK.'nda mevcuttur. AlmMK.'nın 1586b/I. paragrafına göre nafaka borçlusunun ölümü halinde, nafaka borcu mirasçılar üzerinde devam eder. Ancak mirasçıların nafaka borcunun üst sınırı, boşanma gerçekleşmeseydi nafaka alacaklısının saklı payı ne olacaktı sorusunun cevabıdır. Nafaka borçlusunun ölümü, muhtaç durumdaki alacaklının maddi gücünde bir etki yaratmayacağı ve ihtiyaç hali devam edeceği için kanaatimizce de belirli bir süre boyunca yoksulluk nafakasının ödenmesine devam edilebilir. Nafaka alacaklısı tarafında durum bu iken, nafaka borçlusu tarafından da düşünmekte fayda vardır. Şöyle ki TMK.'nın 507/II. hükmüne göre muris ile birlikte

¹⁸⁸ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.154-155; Öztan, **a.g.e.**, s.852-853; Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.138; Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.54.

¹⁸⁹ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.155; Öztan, **a.g.e.**, s.852-853; Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.54; Özuğur, **a.g.e.**, s.505; "...*Davalı kocanın boşanma kararı kesinleştikten sonra 09.12.2011 tarihinde öldüğü ve kesinleşme tarihinden ölüm tarihine kadar davalı kocanın yoksulluk nafakasından sorumlu olacağına anlaşılmasına göre...*" Yargıtay 2. HD 10.10.2012, 1507/24142; "...*boşanma hükmünün 11.12.2003 tarihinde kesinleşmesine, yoksulluk nafakasının ise davacının ölüm tarihine kadar devam edeceğine göre (TMK m.176/III)...*" Yargıtay 2. HD. 30.11.2004, 13035/14241 ilgili kararlar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1284.

¹⁹⁰ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.155.

¹⁹¹ Mehmet Erdem, **Aile Hukuku**, İstanbul, Seçkin Yayınevi, 2018, s.207.

yaşayan ve onun bakmakla yükümlü olduğu kişilerin üç aylık bakım giderleri de terekeden indirilecek değerlerdendir. Murisin birlikte yaşadığı ve baktığı kişiler bakımından bile üç aylık bir bakım yükümü öngören kanun koyucunun, aralarında birlikte yaşama durumu ortadan kalkmış ve nafaka gibi kalemler dışında ilişki bulunmayan kişiler bakımından görünüşte daha geniş bir yükümlülük getirmesinin mümkün görünmediği de savunulabilir¹⁹². Kanaatimizce bu hususta makul çözüm, nafaka alacaklısı tarafın talebi halinde hâkimin; murisin tereke değerlerine bakarak, uygun görmesi halinde yoksulluk nafakasının ödenmesine makul bir süre daha devam edilmesine karar vermesi olacaktır¹⁹³.

4. Nafaka Alacaklısının Evlenmesi

Yoksulluk nafakası, nafaka alacaklısı tarafın evlenmesi ile kendiliğinden sona erer (TMK. m.176/III).Yoksulluk nafakasının evlenmesi ile kendiliğinden sona erebilmesinin koşulu, evlenen tarafın nafaka alacaklısı taraf olmasıdır¹⁹⁴. Nafaka borçlusunun yeniden evlenmesi kural olarak yoksulluk nafakası bakımından bir önem arz etmez ve nafaka borcunu sona erdirmez¹⁹⁵. Fakat nafaka borçlusunun yeniden evlenmesi, TMK.'nın 176. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca bir indirim sebebi olabilir¹⁹⁶. Nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi ile yoksulluk nafakasının kendiliğinden sona ermesinin gerekçesi, evlenme ile nafaka alacaklısına bakım yükümlülüğünün yeni eşe geçmiş olmasıdır¹⁹⁷.

¹⁹² Bu noktada bakım borcu ile bakım nafakası ilişkisi tartışılabilir. Kanun koyucunun murisin bakım borcu olan kişilerin giderlerinin 3 ay süreyle karşılanacağını öngörmesine karşın, murisin hayattayken bakım nafakası(konu bakımından yoksulluk nafakası) yükümlülüğü mevcut iken ölümü ile beraber bu nafaka yükümlülüğünün tamamen sona ermesi sorgulanması gereken bir konudur.

¹⁹³ Bu çözümlere alternatif olarak; yoksulluk nafakasının, borçlunun ölümü halinde TMK m.176/III hükmü gereği kendiliğinden sona erecek olmasından dolayı zor duruma düşecek olan nafaka alacaklısına, borçlunun emekli maaşından bir hak tanınabileceği de savunulmaktadır. İlgili görüş için bkz. Salih Polater, “İsviçre Medeni Kanunu İle Karşılaştırmalı Olarak Türk Hukukunda Emeklilikten Doğan Hakların Paylaştırılması”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 2, 2017, s.474.

¹⁹⁴ Öztan, **a.g.e.**, s.853; “...kadın lehine takdir edilen yoksulluk nafakasının TMK m.176/III gereğince evlenmekle kendiliğinden kalkacağına tabi bulunmasına göre...” Yargıtay 2. HD. 21.03.2005, 1614/4399 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1283-1284.

¹⁹⁵ Öztan, **a.g.e.**, s.853.

¹⁹⁶ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.155.

¹⁹⁷ Öztan, **a.g.e.**, s.853; Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.134.

Nafaka alacaklısının yeniden evlendiği için kendiliğinden sona eren yoksulluk nafakası, boşanma ile kaldığı yerden devam etmeyecektir¹⁹⁸. Böyle bir ihtimalin gerçekleşmesi halinde önceki eşten yoksulluk nafakası alan kişi, artık sadece son boşandığı eşinden yoksulluk nafakası talep edebilecektir¹⁹⁹.

5. Toptan Olarak Ödenen Yoksulluk Nafakasındaki Durum

TMK.'nın 176. maddesinin birinci fıkrasına göre hâkim, yoksulluk nafakasının toptan şekilde ya da durum gerektiriyor ise irat şeklinde ödenmesine karar verebilir. Mahkemece bu nafakanın toptan şekilde ödenmesine karar verilmesi halinde nafaka borcu, tek defa ödenme ile sona erecektir.

Yoksulluk nafakasının toptan şekilde ödeneceğine dair hüküm kesinleşip henüz ifa gerçekleşmeden nafaka borçlusu vefat ederse, nafaka borcu ölen kişinin terekesinin pasiflerine yazılır ve mirasçılara geçer²⁰⁰. Benzer şekilde ve koşullarda nafaka alacaklısı henüz ifa gerçekleşmeden vefat ederse, bu halde ilgili nafaka alacağı vefat eden eşin terekesinin aktiflerine yazılacak ve mirasçılara geçecektir²⁰¹.

B. Yoksulluk Nafakasının Mahkeme Kararı ile Kaldırılması

1. Genel Olarak

TMK.'nın 176. maddesinin üçüncü fıkrasına göre; “ *İrat biçiminde ödenmesine karar verilen maddi tazminat veya nafaka... alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşamayı, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi halinde, mahkeme kararıyla kaldırılır.*”. Aşağıda hem bu maddede sayılan haller hem de bu madde kapsamında belirtilmemiş olmakla birlikte

¹⁹⁸ Öztan, **a.g.e.**, s.853.

¹⁹⁹ Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.137.

²⁰⁰ Tekinay, **1990**, s.558; Bozovalı, **a.g.e.**, s.88.

²⁰¹ Tekinay, **1990**, s.558; Yetik, **a.g.e.**, s.406.

yoksulluk nafakasının mahkemece kaldırılmasına gerekçe oluşturabilecek diğer durumlar incelenecektir.

2. Nafaka Alacaklısının Evlenme Olmaksızın Fiilen Evliymiş Gibi Yaşamayı

Nafaka alacaklısının evlenmesi durumunda yoksulluk nafakası kendiliğinden sona ereceği için alacaklı bu nafakadan faydalanmaya devam edebilmek için bir evlilik akdinden imtina edebilir²⁰². Böyle nafaka alacaklısının evlenme olmaksızın evliymiş gibi yaşamayı²⁰³ durumunda yoksulluk nafakası, nafaka borçlusunun talebi üzerine mahkeme tarafından kaldırılır. Örneğin; nafaka alacaklısı kişi başka biriyle müştereken oturacakları bir ev satın almışlarsa, nişan yüzüğü taşıyorlarsa fiilen evliymiş gibi yaşadıkları kabul edilir²⁰⁴. Bunlar ve benzeri sebepler söz konusu ise talep olması halinde hâkimin takdir yetkisi yoktur, bu halde hâkimin yoksulluk nafakasının sona erdirilmesine karar vermesi gerekir²⁰⁵. Bu davanın kabul edilmesi halinde yoksulluk nafakasının dava tarihinden itibaren kaldırılmasına karar verilecektir²⁰⁶.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, nafaka alacaklısının evlenme olmaksızın evliymiş gibi yaşamayı durumunda yoksulluk nafakasının kaldırılması kararının verilebilmesi için nafaka borçlusunun talebi şarttır²⁰⁷.

3. Nafaka Alacaklısının Yoksulluğunun Ortadan Kalkması

²⁰² Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.138; Özüğür, **a.g.e.**, s.506.

²⁰³ Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.138; “*Bu birlikteliğin kadın-erkek arasında olması ile eşcinsel birliktelik olması arasında TMK m.176/III’ün uygulanabilirliği bakımından bir fark yoktur. Zira önemli olan ekonomik, sosyal ve cinsel yönden bir yaşam ortaklığının kurulmuş olmasıdır.*” Gençcan, **a.g.e.**, s.1284, dn.1102; Özüğür, **a.g.e.**, s.506.

²⁰⁴ Öztan, **a.g.e.**, s.854; Bu örnekler dışında yüksek mahkeme bir kararında, nafaka alacaklısının **kısa süreli de olsa** bir başkasıyla evlenme olmaksızın evliymiş gibi yaşamasının TMK m.176/III’ün koşullarını yerine getirdiğini ve yoksulluk nafakasının kaldırılması gerektiğini içtihat etmiştir. Yargıtay 2. HD. 10.02.2005, 15674/1697 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1285.

²⁰⁵ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.155-156.

²⁰⁶ Özüğür, **a.g.e.**, s.506.

²⁰⁷ Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.138; Özüğür, **a.g.e.**, s.506.

Lehine yoksulluk nafakasına hükmedilen kişinin yoksulluğunun ortadan kalktığı davacı nafaka borçlusunun açtığı dava sonucunda mahkeme tarafından tespit edildiği takdirde, yoksulluk nafakasının kaldırılmasına karar verilir²⁰⁸. Yoksulluktan kurtulma nedeniyle yoksulluk nafakasının sona erebilmesi için mutlaka bir davanın açılmış olması gerekir²⁰⁹. Zira talep olmadan mahkeme kendiliğinden bu karara hükmedemeyecektir.

Yoksulluğun ne olduğuna dair Yargıtay Hukuk Genel Kurulu; “ *Yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür, eğitim gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanları yoksul kabul etmek gerekir*²¹⁰.” demektedir. Hukuk Genel Kurulu’nun yoksulluk tanımının mefhum-u muhalifinden hareketle, karardaki kalemleri karşılayacak düzeyde imkânı olan kişi yoksul olarak adlandırılamaz, sonradan bu kalemleri karşılayacak düzeye erişen kişinin ise yoksulluktan kurtulduğu söylenebilir.

Bu konu bağlamında uygulamada sıklıkla görülen bir durum olarak nafaka alacaklısının asgari ücret düzeyinde bir maaş karşılığında çalışmaya başlaması, yoksulluk nafakasının kaldırılması için yeterli midir sorusu tartışılmaya değerdir. Asgari Ücret Yönetmeliği²¹¹’nin 4. maddesinin ‘d’ bendine göre asgari ücret; “ *İşçilere normal bir çalışma günü karşılığı ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücreti...*” ifade etmektedir. Yönetmeliğin 7. maddesinin ikinci fıkrasına göre de asgari ücretin belirlenmesinde; “...ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik durumu, ücretliler geçinme indekslerini, bu indeksler yoksa geçinme indekslerini, fiilen ödenmekte olan ücretlerin genel durumunu ve geçim şartları...” göz önünde bulundurulur. Asgari Ücret Yönetmeliğinin ilgili maddeleri

²⁰⁸ Kılıçoğlu, a.g.e., s.138.

²⁰⁹ Kılıçoğlu, a.g.e., s.138; Yargıtay 3. HD. 23.03.2004, 1930/2575 ilgili karar için bkz. Gençcan, a.g.e., s.1285-1286.

²¹⁰ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 07.07.2010, 2-371/364 ilgili karar için bkz. Yeliz Darende, ‘Asgari Ücretle Çalışıyor Olmak Yoksulluk Nafakası bağlanmasına engel midir? Ya da Yoksulluk nafakasının kaldırılmasını gerektirir mi?’, İstanbul, **Leges Hukuk Dergisi**, Yıldız Matbaacılık, 4. Yıl, 42. Sayı, Haziran 2013, s. 59.

²¹¹ Resmi Gazete Tarihi: 01.08.2004 Resmi Gazete Sayısı: 25540.

ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun yoksulluk tanımı birlikte değerlendirildiğinde görünüş olarak; gerekli ve zorunlu ihtiyaçların karşılanması hususunda kriterlerin örtüştüğü söylenebilir. Buna göre; asgari ücret kazanan bir kişinin gerekli ve zorunlu ihtiyaçlarını karşılayabildiği ve dolayısıyla yoksul sayılamayacağı söylenebilir. Bu doğrultuda Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 1995²¹² tarihli kararında asgari ücret kazanan kişinin yoksul kabul edilemeyeceğini içtihat etmiştir. Fakat Yargıtay sonraki kararlarında asgari ücretin başlı başına yoksulluğu ortadan kaldıran bir gelir olmadığını²¹³, somut olaydaki tarafların sosyal ve ekonomik durumlarının araştırılarak karar verilmesi gerektiğini, asgari ücret kazanan kişinin aldığı ücret kendisini yoksulluktan kurtarmayacak²¹⁴ ve insanca yaşayıp geçinme olanağı sağlayamayacak düzeyde ise yoksulluk nafakasının sırf bu nedenden dolayı sona erdirilemeyeceğini içtihat etmiştir²¹⁵.

Nafaka alacaklısına miras kalması, bağış yapılması veya nafaka alacaklısının düzenli gelir sağlayan bir işe girmesi gibi yeni gelişmelerden ötürü kişi yoksulluktan kurtulmuş ise nafaka borçlusu yetkili aile mahkemesinden yoksulluk nafakasının kaldırılmasını talep edebilir²¹⁶. Nafaka alacaklısının düzenli gelir sağlayan bir işe girmesi durumunda işin devamlılığı, ücretin yeterliliği gibi hususlar incelenmeksizin yoksulluk nafakasının kaldırılmasına karar verilemez²¹⁷.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 2007 tarihli bir kararında²¹⁸; tapuda adına kayıtlı 1 adet evi bulunan, bu evini kiraya veren ve aynı zamanda yoksulluk nafakası alan kadının; elde ettiği kira geliri ile yoksulluk nafakası miktarının toplamının onu yoksulluktan kurtaracak düzeyde olmamasından hareketle yerel mahkemenin yoksulluk nafakasının kaldırılması yönünde verdiği direnme kararını bozmuştur. Karardan hareketle; nafaka alacaklısının evi olması, kira geliri olması tek başına

²¹² Yargıtay 2. HD. 21.11.1995, 11857/12547 ilgili karar için bkz. Darende, **a.g.m.**, s.59.

²¹³ Yargıtay 3. HD. 10.10.2005, 10548/9759 ilgili karar için bkz. (Çevrimiçi) http://www.turkhukusitesi.com/makale_545.htm Erişim Tarihi: 05.07.2018.

²¹⁴ Yargıtay 3. HD. 30.09.2004, 10323/10219 ilgili karar için bkz. (Çevrimiçi) http://www.turkhukusitesi.com/makale_545.htm Erişim Tarihi: 05.07.2018.

²¹⁵ Yargıtay 3. HD. 10.03.2008, 846/3873 ilgili kararın tam metni için bkz. Helvacı, **a.g.e.**, s.173.

²¹⁶ Yıldırım, **a.g.m.**, s.76.

²¹⁷ Yıldırım, **a.g.m.**, s.76-77.

²¹⁸ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 26.09.2007, 3-641/623 ilgili kararın tam metni için bkz. Helvacı, **a.g.e.**, s.171.

yoksulluğu ortadan kaldırmadığı gibi yoksulluk nafakasının kaldırılmasına da tek başına sebep teşkil edemez. Karara konu davada davacı alacaklının kira geliri ile aldığı nafaka tutarlarının toplamı o yılların asgari ücret miktarından daha düşük iken astsubaylık mesleğini icra eden davalı borçlunun aylık geliri ise asgari ücretin 2 ila 3 katı arasında bir miktardır. Fakat bu herhangi bir evi olanın ve bu evi kiraya verenin, yoksulluk nafakasını almaya kesinkes devam edebileceği yönünde anlaşılmamalıdır. Zira örneğin lüks sayılabilecek nitelikte evi olan ya da asgari ücretin çok üzerinde bir miktara malik olduğu evini kiraya veren alacaklının yoksulluk nafakasından faydalanmaya devam etmesinin hakkaniyete aykırı olacağını düşünüyoruz. Bu noktada malik olunan evin değerinin ve bununla bağlantılı olarak kiraya verilen evin kira bedelinin, yoksulluk tespitiyle yakın ilişkili olarak değerlendirilmesi gereklidir.

Önemle belirtmek gerekir ki, yoksulluktan kurtulan nafaka alacaklısı tarafın ileride tekrar yoksulluğa düşebileceğinden hareketle yoksulluk nafakasının kaldırılması yerine yoksulluk nafakasının indirilmesi kararına hükmedilemez. Bunun gerekçesi Yargıtay Hukuk Genel Kurulu tarafından şöyle açıklanmaktadır: “...nasıl boşanma sırasında yoksulluk nafakasına hükmedilme koşulları olmamakla beraber sonradan bu koşulların ortaya çıkması halinde yoksulluk nafakasına hükmedilemeyecekse, başlangıçta nafaka hükmedilmesi için gerekli koşullar varken, sonradan bu koşulların ortadan kalkması halinde de nafaka kaldırılabilir. Örneğin nafaka bağlanan kadın yeniden evlendiğinde ileride boşanabilir düşüncesi ile nafakanın kaldırılmaması yoluna gidilemeyeceği gibi, yoksulluk nafakası bağlanmasına rağmen yoksulluktan kurtulan eş de gelecekteki durumlar düşünülerek, ileride tekrar yoksulluğa düşebilir düşüncesi ile nafaka miktarının kaldırılması yerine, indirilmesi yoluna gidilemeyecektir²¹⁹”.

Yoksulluktan kurtulduğu gerekçesi ile lehine hükmedilen yoksulluk nafakası kaldırılan kişi, sonradan tekrar yoksulluk nafakası talebinde bulunamaz²²⁰.

²¹⁹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 21.09.2011, 3-514/542 kararın tam metni için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1286-1288.

²²⁰ Yargıtay 2. HD. 21.11.1995, 11857/12547 ilgili karar için bkz. Öztan, **a.g.e.**, s.850; “Davacı için daha önce takdir edilen yoksulluk nafakası yoksul olmaktan kurtulduğu için kaldırılmış, hüküm kesinleşmiştir. Davacı ekonomik durumunun yeniden bozulması nedeniyle tekrar yoksulluk

4. Nafaka Alacaklısının Haysiyetsiz Hayat Sürmesi

Haysiyetsiz hayat sürme, kişinin; süreklilik arz edecek şekilde toplumun şeref, namus, haysiyet ve ahlak gibi genel değer yargıları ile çatışan bir hayat sürmesidir²²¹. Kadın ticareti yapma, uyuşturucu bağımlılığı ve ticareti, hayat kadını olarak çalışma, devamlı ve bağımlı şekilde içki içme, hırsızlık yapma, yüz kızartıcı ve özellikle cinsel suç işleme, anormal cinsel saplantı halleri haysiyetsiz hayat sürmeye verilecek başlıca örneklerdendir²²². Nafaka alacaklısının aldığı nafaka hayatını idame ettirmeye yetecek miktarda iken dilenmek gibi eylemlerde bulunması ve kişilerin evlilik dışı ilişkilerine aracılık etmesi durumları da haysiyetsiz hayat sürme kabul edilmektedir²²³. Bu gibi haysiyetsiz hayat sürme halleri nedeniyle yoksulluk nafakasının kaldırılabilmesi için, sürdürülen yaşam biçiminin devamlılığı yanında mutlaka nafaka borçlusu kişi için “haysiyet, onur kırıcı” olması gerekir²²⁴.

Bu noktada önemle değinmek gerekir ki Yargıtay mevcut haysiyetsiz hayat sürmenin bir süreklilik arz etmesini aramış, “az çok uzun süreli bir yaşam tarzı haline gelmeyen²²⁵” haysiyetsiz kabul edilen yaşantıları nafakanın sona erdirilebilmesi için yeterli görmemiştir²²⁶.

Önemle belirtmek gerekir ki; davada hâkim nafaka alacaklısının haysiyetsiz hayat sürdüğünü, bu yaşam biçiminin sürekli olduğu ve nafaka borçlusu için de haysiyet ve onur kırıcı olduğu tespit ederek, yoksulluk nafakasının kaldırılmasına

nafakası isteyemez.” Yargıtay 3. HD. 22.11.2010, 17488/18838 ilgili karar için bkz. Özüğür, **a.g.e.**, s.635-636.

²²¹ Yargıtay 2. HD. 26.06.2012, (2011)22536/17686 ilgili kararın tam metni için bkz. (Çevrimiçi) <http://www.hukukitavsiyeler.com/2015/08/05/yargitay-esin-baskasiyla-mesajlasmasi-haysiyetsiz-hayat-surme-sayilmaz/> Erişim Tarihi: 05.07.2018.

²²² Öztan, **a.g.e.**, s.854; Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.56; Özüğür, **a.g.e.**, s.507; Yıldırım, **a.g.m.**, s.77.

²²³ Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.139.

²²⁴ Uzun, **a.g.e.**, s.79.

²²⁵ Yargıtay 3. HD. 13.09.2004, 10124/8558 ilgili karar için bkz Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.139.

²²⁶ Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.139.

hükmeder ise, yoksulluk nafakasının karar tarihinden itibaren değil dava tarihinden itibaren kaldırılmasına karar vermelidir²²⁷.

5. Diğer Durumlar

Yukarıda sayılan durumlar dışında da yoksulluk nafakası sona ermesine karar verilebilir. Yoksulluk nafakası, nafaka yükümlüsünün acze düşmesi durumunda tamamen; askere gitmesi ve askerlik süresince başka bir gelirin olmaması halinde de bu süre boyunca kaldırılabilir²²⁸. Yargıtay'ın 12.12.1966 tarihli ve 5/11 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı'na göre, o dönem çok cüzi olan asker aylığı ve erkeğin başka bir işle meşgul olamayacağı nedeniyle askerlik dönemi boyunca nafakayla yükümlü tutulamayacağı oyçokluğuyla karara bağlanmıştır²²⁹. Anılan karara göre erkeğin askerlik görevi örneğinde olduğu gibi; hastalık, sakatlık veya yaşlılık nedeniyle kusur atfedilmeksizin mali gücünü yitirmesi durumunda, nafaka ödeme hususunda imkânsızlığa düştüğü kabul edilir ve nafakanın kaldırılmasına karar verilebilir²³⁰.

V. YOKSULLUK NAFAKASINDA USUL HÜKÜMLERİ

A. Davanın Tarafları

²²⁷ Özüğür, **a.g.e.**, s.508.

²²⁸ Yetik, **a.g.e.**, s.406; Bozdağ, **a.g.e.**, s.54; Çitak, **a.g.e.**, s.72; "...Davalının, 19.11.2001 tarihinde askerlik görevi nedeniyle çalıştığı işten ayrıldığı, 21.11.2001 tarihinde de er olarak askere sevk edildiği, ücreti dışında başka bir gelirin ve servetinin bulunmadığı anlaşılmaktadır. 12.12.1966 tarihli 5/11 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı uyarınca askerlik süresince davalı kocanın tedbir ve yoksulluk nafakası ile sorumlu tutulamayacağı gözetilmeden, dava tarihinden, kocanın askere sevk edildiği tarihe kadar tedbir nafakasına hükmedilmesi ve askerlik süresince yoksulluk nafakasına hükmedilmemesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi bozmayı gerektirmiştir." Yargıtay 2. HD. 06.02.2003, 670/1770 ilgili karar için bkz. (Çevrimiçi) <http://www.hukuki.net/archive/index.php?t-28566.html> Erişim Tarihi:26.07.2018.

²²⁹ İlgili karar için bkz. (Çevrimiçi) <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=31597> Erişim Tarihi: 26.07.2018.

²³⁰ Bozovalı, **a.g.e.**,s.13; Çitak, **a.g.e.**, s.72.

HMK.'nın 50. maddesine göre medeni haklardan yararlanabilen her kişi, davada taraf ehliyetine de sahiptir. Buna göre TMK.'nın 8. maddesinde yer alan hak ehliyetinin medeni yargılama hukukunda büründüğü tanım, taraf ehliyetidir. TMK.'nın 8. maddesine göre her insanın hak ehliyeti olduğuna göre çalışmamız bakımından taraf ehliyeti hususunda duraksama bulunmamaktadır. Dava ehliyeti ise medeni hakları kullanma konusunda ehliyetin derecesine göre tespit edilir (HMK m.51). Medeni hukuk bakımından tam ehliyetsizler dışındaki kişiler, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olan yoksulluk nafakası talep hakkını kullanabilirler²³¹. Tam ehliyetsizler ise bu haklarını kendileri adına hukuki işlem yapmaya yetkili vasileri aracılığıyla kullanabilirler(TMK m.16).

Yoksulluk nafakası talep hakkı ister boşanma davasında ister ayrı bir davada ileri sürülsün taraflar, mevcut veya geçmiş evlilik birliğinin öznelidir²³². Yoksulluk nafakası talep hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır ve fiil ehliyetini haiz kişi dava ehliyetini de haizdir (TMK m.9). Buna göre fiil ehliyetini haiz olan kişi yoksulluk nafakası davasını bizzat açıp yürütebileceği gibi bir avukat eliyle de açıp yürütebilir²³³.

Bu hak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olsa da, ayırt etme gücünden yoksun kişiler bakımından mevcut ihtiyaca yönelik olarak kanuni temsilci ile yoksulluk nafakası talep ve dava edebilme imkânı da vardır²³⁴. Bunun yanında ayırt etme gücünü sahip kısıtlılar ise bu hakkı yasal temsilcinin rızasına ihtiyaç duymaksızın kendileri kullanabilirler (TMK m.16/I.2)²³⁵.

B. Davada Görevli Mahkeme

²³¹ Tutumlu, **a.g.e.**, s.259.

²³² Ancak TMK.'nın 146. maddesine göre evliliğin mutlak butlanı davasını Cumhuriyet savcısı veya ilgisi olan kişiler de açabilmektedir.

²³³ Ruhi, **İçtihat Nafaka**, s.56.

²³⁴ Mustafa Dural/ Tufan Ögüz, **Türk Özel Hukuku Cilt II: Kişiler Hukuku**, 19. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2018, s.82-83; Yargıtay 2. HD. 03.03.1947, 5923/1219 ilgili karar için bkz.; Rona Serozan, **Medeni Hukuk Genel Bölüm/ Kişiler Hukuku**, 7. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, Eylül 2017, s.436(İleride “Kişiler” olarak anılacaktır.);Halit Kömürcüoğlu/ Hilmi Ergüney, **Şahıs, Aile ve Miras Hukuku**, Ankara, Güney Matbaacılık, 1951, s.252.

²³⁵ Dural/ Ögüz, **a.g.e.**, s.93; Serozan, **Kişiler**, s.439 ve s.445.

4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun²³⁶, un 4. maddesine göre aile hukukundan doğan dava ve işlerde aile mahkemeleri görevlidir. Bu suretle boşanma davası ile birlikte istenen ve bağımsız bir dava ile ileri sürülen yoksulluk nafakası talepleri, yoksulluk nafakasının artırılması, azaltılması ve kaldırılması gibi davalar da aile mahkemelerinin görev kapsamına girmektedir²³⁷.

Önemle belirtmek gerekir ki ülkemizin her ilçesinde aile mahkemesi bulunmamaktadır. Bu ihtimalde, 4787 sayılı Kanunun 2. maddesinin ikinci fıkrasına göre aile mahkemesi kurulmamış yerlerde aile hukukundan doğan dava ve işlere, Hâkim ve Savcılar Kurulu'nun belirlediği asliye hukuk mahkemesince bakılır. Bu noktada önemli olan husus, belirlenen asliye hukuk mahkemesinin aile hukukundan doğan dava ve işlere aile mahkemesi sıfatı ile bakmasıdır. Zira belirlenen asliye hukuk mahkemesinin aile hukukundan doğan dava ve işlere, aile mahkemesi sıfatı ile bakmaması başlı başına bir bozma sebebidir²³⁸. Öyle ki, asliye hukuk mahkemesi aile hukukundan doğan davaya aile mahkemesi sıfatıyla bakmadığı takdirde bu mahkemenin verdiği kararın temyiz edilmeyen bölümlerinin dahi kesinleştiğinden söz edilemeyecektir²³⁹.

C. Davada Yetkili Mahkeme

Yoksulluk nafakası talebinin konu olduğu davalarda yetki bakımından; yoksulluk nafakasının boşanma davası çerçevesinde talep edilmesi halinde yetkili mahkeme ve boşanma hükmünün kesinleşmesinden sonra bağımsız bir dava ile talep edilmesi halinde yetkili mahkeme olarak ikili bir ayrıma gidilmesi gerekir.

²³⁶ 4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun; Resmi Gazete Tarihi: 18.01.2003, Resmi Gazete Sayı: 24997.

²³⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.152; Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.141.

²³⁸ "...Davaya Aile Mahkemesi sıfatıyla bakılması gerekirken, bu husus düşünülmeden Asliye Hukuk Mahkemesi sıfatıyla yargılamaya devam edilip, yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır." Yargıtay 2. HD. 09.03.2009, 9935/4226 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1309-1310.

²³⁹ "...Eskişehir 2. AHM'nin 25.09.2003 günlü kararı görev yönünden bozulmuş, mahkemece bozmaya uyularak dava Aile Mahkemesi'ne devredilmiştir. Karar görev yönünden bozulduğuna göre **görevsiz mahkemenin kararının temyiz edilmeyen bölümlerinin kesinleştiğinden söz edilemez.**" Yargıtay 2. HD. 09.06.2004, 6589/7491 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1309.

Yoksulluk nafakasının boşanma davası çerçevesinde talep edilmesi halinde yetkili mahkeme; hâlihazırda boşanma davasını gören mahkemedir²⁴⁰.

Boşanma hükmünün kesinleşmesinden sonra açılan yoksulluk nafakası davasında ise nafaka talep edenin yerleşim yeri mahkemeleri yetkilidir (TMK m.177)²⁴¹. 4721 sayılı TMK ile getirilen bu yeni yetki kuralının amacı, zaten yoksulluk nafakasına muhtaç olan tarafın bir de davalının yerleşim yerindeki mahkemeye masraf yapıp gelmek zorunda kalmasının önlenmesidir²⁴².

D. Davada İspat Yükü

TMK.'nın 6. maddesine göre; “*Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandığı olguları varlığını ispatla yükümlüdür.*”. Bu maddeye ve onunla paralel içerikteki HMK.'nin 190/I. hükmüne göre yoksulluk nafakası davasında taraflar ileri sürdükleri iddiaları ispatla mükelleftirler²⁴³.

Çalışmamız kapsamında ispat yükünü somutlaştırmak gerekirse, yoksulluk nafakası talep eden eş bu talebi boşanma davası çerçevesinde öne sürdüyse boşanma hükmünün kesinleşmesi ile yoksulluğa düşeceğini; boşanma hükmünün kesinleşmesinden sonra öne sürdüyse boşanma tarihinin kesinleştiği tarihte yoksulluğa düştüğünü ispat etmesi gerekir.

Yoksulluk nafakası talep edilen eş ayrıca, yeterli mali gücünün bulunmadığı, talep edenin daha ağır kusurlu olduğu gibi lehine olan hususları ispatla yükümlü olacaktır.

E. Davada Zamanaşımı

TMK.'nin 178. maddesine göre; “*Evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava hakları, boşanma kararının kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.*”. Bu hüküm, boşanan kadının soyadı talebi (TMK.

²⁴⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.152; Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.141.

²⁴¹ Yargıtay 3. HD. 07.07.2009, 8389/11862 ilgili kararın tam metni için bkz. **Yargıtay Kararları Dergisi**, Cilt: 36, Sayı: 7, Temmuz 2010, s.1208-1209; Arbek, **a.g.m.**, s.143; Ceylan, **a.g.e.** s.124 .

²⁴² Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.141; Kaçak, **a.g.e.**, s.608; Özüğür, **a.g.e.**, s.511.

²⁴³ Yargıtay 3. HD. 13.09.2004, 10124/8558 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.58.

m.173/II), maddi ve manevi tazminat talepleri(TMK. m.174) ile beraber yoksulluk nafakasını da kapsamaktadır²⁴⁴. İlgili maddenin gerekçesinde belirtildiği üzere zamanaşımı süresinin 1 yıl gibi kısa denebilecek bir süre olarak belirlenmesinin amacı, evliliğin boşanma nedeniyle son bulmasına rağmen eşlerin yıllar sonra maddi ve manevi tazminat istemleri, ilk kez istenen yoksulluk nafakası gibi nedenlerle karşı karşıya gelmesinin önlenmesidir²⁴⁵.

Çalışmamız bakımından önemle belirtilmelidir ki 1 yıllık zamanaşımı süresi, ilk kez istenen yoksulluk nafakası içindir. Boşanma hükmünün ferisi olarak hükmedilen yoksulluk nafakasının miktarının azaltılması ve artırımı davaları bu zamanaşımı süresine tabi değildirler²⁴⁶. Bu davalar herhangi bir zamanaşımı süresine tabi olmaksızın her zaman açılabilir davalardır²⁴⁷.

Kanun hükmünde belirtilen bu 1 yıl zamanaşımı süresi, süre geçtikten sonra dava açılmasına engel teşkil etmemektedir. Zira boşanma hükmünün kesinleşmesini takip eden 1 yıldan sonra açılacak ilk kez istenen yoksulluk nafakası davasında hâkim zamanaşımı süresini kendiliğinden dikkate alamaz²⁴⁸. Ancak talep edilen taraf zamanaşımı defini ileri sürerse, bu dava reddedilmelidir.

F. Davada Yargılama Giderleri, Vekâlet Ücreti ve Faiz

Boşanma davası dilekçesinde veya dava devam ederken talep edilen yoksulluk nafakası boşanma davasının ferisi niteliğinde olduğu için, ayrıca harca tabi

²⁴⁴ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.152.

²⁴⁵ Buna karşılık Kılıçoğlu, madde başlık ve metninde zamanaşımı olarak düzenlenen bu hükmün; zamanaşımı değil de hak düşürücü süre şeklinde düzenlenmiş olsa idi daha isabetli ve hükmün konuluş amacına daha uygun olacağı görüşündedir. İlgili görüş için bkz. Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.142; Madde Gerekçesi için bkz. Helvacı, **a.g.e.**, s.183.

²⁴⁶ Yargıtay 3. HD. 30.09.2004, 10451/10197 ilgili karar için bkz. Helvacı, **a.g.e.**, s.182; Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.142.

²⁴⁷ Bozdağ, **a.g.e.**, s.123.

²⁴⁸ “... Dava, boşanma kararının kesinleşmesinden sonra açılan, boşanma sebebiyle maddi ve manevi tazminat ve yoksulluk nafakası isteğine ilişkindir. Zamanaşımı def'i olarak dermeyan edilmesi halinde nazara alınır. Dermeyan edilmediği surette hakim, zamanaşımını kendiliğinden nazara alamaz. Davalının zamanaşımı def'i bulunmamaktadır. Bu yön gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir...” Yargıtay 2. HD. 21.02.2008, (2007)21667/2029 ilgili karar için bkz. Mustafa Kırmızı, **Yargıtay Kararları Işığında Aile Hukuku Davaları**, İkinci Baskı, Ankara, Bilge Yayınevi, 2018, s.599.

değildir²⁴⁹. Fakat yoksulluk nafakası boşanma davasının kesinleşmesinden sonra ayrı bir dava ile istenmişse bu halde iş bu dava harca tabi olacaktır²⁵⁰. Boşanma davasının kesinleşmesinden sonra açılan yoksulluk nafakası davasında nispi harç, dava değeri olan yoksulluk nafakası yıllık tutarının toplamı üzerinden hesaplanır²⁵¹. Bu noktada ihtiyaç sahibi kişinin yol masrafını TMK m.177 gereğince asgari düzeye çekmek isteyen kanun koyucunun, boşanma hükmünün kesinleşmesinden sonra istenen yoksulluk nafakasında kişiyi neden harç ödemeye mecbur bıraktığı düşünülebilir. 2018 yılı harç tarifesine²⁵² göre bu davada nisbi harç talep edilen yoksulluk nafakasının bir yıllık toplamının binde 11,38'i olduğu ve dolayısıyla çok cüzi bir miktar olduğu için davacıya ağır bir yük yüklemeyeceği ve ondan bu harca katlanması beklenebileceği söylenebilir. Boşanma davasının kesinleşmesinden sonra açılan yoksulluk nafakasına ilişkin davada harcın yatırıldığı tarih, davanın açıldığı tarih olarak da kabul edilir²⁵³. Bunun pratik önemi, boşanma davasının kesinleşmesinden sonra açılan davada yoksulluk nafakasının istenmeye başladığı tarihin karar tarihi değil de dava tarihi olmasıdır²⁵⁴.

Boşanma davası başlangıcında veya dava devam ederken yoksulluk nafakası talep edilmişse, bu talep boşanma davasının ferî niteliğinde olduğundan, talep sonucu her ne olursa olsun ayrıca vekâlet ücretine hükmedilemez²⁵⁵. Bunun yanında boşanma davası kesinleştikten sonra açılan yoksulluk nafakası istemine ilişkin davada vekâlet ücretine hükmedilir. Bu vekâlet ücreti, bir yıllık nafaka miktarı esas alınıp Avukatlık Asgari Ücret Tarifesinin üçüncü kısmı dikkate alınarak

²⁴⁹ Yargıtay 2. HD. 25.12.2006, 11218/18277 ilgili kararın tam metni için bkz. Helvacı, **a.g.e.**, s.166; Yargıtay 2. HD. 09.02.2009, (2007)21261/1610 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.49.

²⁵⁰ Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.49.

²⁵¹ Yargıtay 2. HD. 04.05.2017, (2006)5078/5338 ilgili karar için bkz. (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com.tr/gunluk/2hd-2016-5078.htm> Erişim Tarihi: 18.11.2018.

²⁵² Nafaka harçları 2018 yılı yargı harçları tarifesinin A.III.1.d. bölümünde yer almaktadır. Önemle belirtmek gerekir ki nispi harçlar 35.90 TL'den az olamaz. Tarifenin tamamı için bkz. 29.12.2017'de yayımlanan Harçlar Kanunu Genel Tebliği(Seri No:80), (Çevrimiçi) <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/12/20171229M1-5.htm> Erişim Tarihi: 18.11.2018.

²⁵³ Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.49.

²⁵⁴ Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.49.

²⁵⁵ Yargıtay 2. HD. 25.12.2006, 11218/18277 ilgili kararın tam metni için bkz. Helvacı, **a.g.e.**, s.166; Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.49; ; Özügür, **a.g.e.**, s.512.

hesaplanmalıdır²⁵⁶. Anılan tarifenin 9. maddesinin ikinci fıkrasına göre; “*Nafaka davalarında reddedilen kısım için avukatlık ücretine hükmedilemez.*”²⁵⁷.

Yoksulluk nafakası dava tarihinde muayyen ve muaccel olmadığından, karar oluşmadan yoksulluk nafakası istenmesi de mümkün olmadığı için yoksulluk nafakasına dava tarihinden itibaren faiz yürütülemeyecektir²⁵⁸. Faiz istenmesi halinde yoksulluk nafakasının muaccel olduğu tarihten itibaren faize hükmedilebilir²⁵⁹. Yürütülecek olan faizin oranı, yasal faiz oranıdır²⁶⁰.

VI. YOKSULLUK NAFKASININ DİĞER NAFKA TÜRLERİNDEN FARKLARI

A. Tedbir Nafakası ile Yoksulluk Nafakasının Karşılaştırılması

Tedbir nafakasına boşanma veya ayrılık davası açılmadan karar verilebileceği gibi (TMK m.195 vd.), boşanma davası süresince de hükmedilebilir (TMK m. 169). Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için ise, boşanma hükmünün kesinleşmesi gerekir.

Yoksulluk nafakası istemi ancak eşler arasında mümkün bir talep iken, tedbir nafakası kararı ise eşler ve varsa çocuklar bakımından mümkün olabilmektedir. Yani yoksulluk nafakasında sorumluluk, eski eşe karşı evlilik sonrası dayanışma yükümlülüğü ilkesinden ileri gelmekte iken; tedbir nafakasında sorumluluk aile

²⁵⁶ Yargıtay 3. HD. 03.11.2003, 13334/13111 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.50; ; Özüğür, **a.g.e.**, s.512.

²⁵⁷ Yargıtay 3. HD. 23.09.2004, 7711/9758 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.50; ; Özüğür, **a.g.e.**, s.512.

²⁵⁸ Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.49; Arbek, **a.g.m.**, s.149.

²⁵⁹ Arbek, **a.g.m.**, s.149; Yargıtay 3. HD. 01.11.2004, 11566/11941 ilgili karar için bkz. Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.49.

²⁶⁰ Arbek, **a.g.m.**, s.149.

hukukundan doğan yükümlülüklerin devamı sağlanması amacıyla eş ve çocukların tümünü kapsar.

TMK.'nın 175. maddesinde de belirtildiği üzere yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için gerekli şartlardan bir de talep eden eşin boşanma anında yoksulluğa düşecek olmasıdır. Tedbir nafakasına hükmedilebilmesi için ise böyle bir koşulun gerçekleşmesi aranmaz. Yoksulluk nafakasının amacı boşanma nedeniyle yoksulluğa düşen tarafın bu yoksulluk halinin ortadan kaldırılması iken tedbir nafakasında amaç evlilik birliği içerisindeki yaşam düzeyinin korunmasıdır²⁶¹. Bu suretle tedbir nafakasının, yoksulluk nafakasına göre daha geniş sınırları olan bir bakım nafakası olduğu söylenebilir.

Yoksulluk nafakasının miktarına karar verilirken esas alınan değer, talep eden eşin düşeceği yoksulluğu ortadan kaldıracak değerdir²⁶². Tedbir nafakasına hükmedilirken esas alınan değer ise, evlilik birliği içerisindeki yaşam düzeyinin korunmasına yetecek değerdir²⁶³. Bu bakım nafakalarının üst sınırları karşılaştırıldığında üst sınırı yaşam düzeyi olan tedbir nafakasının, üst sınır yoksulluk sınırı olan yoksulluk nafakasından daha geniş imkânlar sunan bir nafaka türü olduğu söylenebilir.

Tedbir nafakasına karar verilirken kusur araştırması yapılmaz²⁶⁴. Bunun nedeni, tedbir nafakasının kaynağının evliliğin sürmesinden ötürü aile hukukundan doğan yükümlülüklerin ya da eş ve çocukların bakım ve geçimlerinin sağlanmasına dair yükümlülüklerin mevcudiyetidir²⁶⁵. Bu suretle eşin daha kusurlu veya tam kusurlu olması, onun lehine tedbir nafakasına hükmedilmesine bir mani teşkil etmez²⁶⁶. Buna karşın yoksulluk nafakasına hükmedilirken kusur araştırması mutlaka yapılmaktadır. TMK.'nın 175. maddesine göre kusuru ancak diğer eşten daha çok olmayan taraf hakkında yoksulluk nafakasına karar verilebilir.

²⁶¹ Öztan, **a.g.e.**, s.751.

²⁶² Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.152; Ceylan, **a.g.e.**, s.111.

²⁶³ Bozovalı, **a.g.e.**, s.25; Köseoğlu/ Kocaağa, **a.g.e.**, s.152-153.

²⁶⁴ Öztan, **a.g.e.**, s.749.

²⁶⁵ Köseoğlu/ Kocaağa, **a.g.e.**, s.155.

²⁶⁶ Köprülü/ Kaneti, **a.g.e.**, s.187; Öztan, **a.g.e.**, s.749-750.

Tedbir nafakası ile yoksulluk nafakası arasındaki bir diğer fark ise taleple bağılılık ilkesi hususundadır. Hâkim tedbir nafakasına kendiliğinden hükmedebilirken²⁶⁷, yoksulluk nafakası şartlarını inceleyebilmek için talebe ihtiyaç duymaktadır²⁶⁸. Bu suretle tedbir nafakası için herhangi bir zamanaşımı bulunmazken yoksulluk nafakası zamanaşımı, boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren 1 yıldır (TMK m.178).

Yoksulluk nafakasının işlemeye başladığı tarih, boşanma hükmünün kesinleştiği tarihtir. Yoksulluk nafakasına dava veya karar tarihinden itibaren hükmedilemez²⁶⁹. Tedbir nafakası ise kural olarak dava tarihinden işlemeye başlar²⁷⁰. Ancak TMK.'nın 196/son. maddesine göre tedbir nafakası talep/dava tarihinin 1 yıl öncesinden de başlatılabilir.

Tedbir nafakası en erken dava tarihinden 1 yıl önce başlatılıp dava süresince istenebilir²⁷¹. Yani tedbir nafakasının süresi dava süresi ile eşittir ve boşanma hükmünün kesinleşmesine dek devam eder. Buna karşın yoksulluk nafakasına kural olarak süresiz hükmedilmektedir (TMK m.175/I).

B. İştirak Nafakası ile Yoksulluk Nafakasının Karşılaştırılması

²⁶⁷ Tedbir nafakasına hükmedilmesi için talebe gerek olmadığına ilişkin bkz. Yargıtay 2. HD. 14.05.1996, 2691/2641, **Yargıtay Kararları Dergisi**, c. XXII, s.1386.

²⁶⁸ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.150; Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.134; Arkan Serim, **a.g.m.**, s.288; Ceylan, **a.g.e.**, s.107.

²⁶⁹ "...2- Yoksulluk nafakası boşanma kararının kesinleşmesi halinde ödenmesi gereken bir nafakadır. Davacı kadın lehine takdir edilen yoksulluk nafakasının boşanma kararının kesinleşme tarihinden itibaren başlatılması gerekirken, dava tarihinden başlatılması usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir. Ne var ki bu yanlışlığın giderilmesi yeniden yargılama yapılmasını gerektirmediğinden hükmün bu bölümünün düzeltilerek onanmasına karar verilmesi gerekmiştir." Yargıtay 2. HD. 22.04.2014, (2013)24559/9756 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1278-1279; "...Yoksulluk nafakasının başlangıç tarihi; boşanma hükmünün kesinleştiği tarihtir. **Yoksulluk nafakasına karar tarihinden itibaren hükmedilmesi doğru görülmemiştir.**" Yargıtay 2. HD. 29.11.2007, 2832/16649 ilgili kararlar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1277.

²⁷⁰ Tekinay, **1990**, s.252; Bozovalı, **a.g.e.**, s.38; Köseoğlu/ Kocaağa, **a.g.e.**, s.161.

²⁷¹ "... Boşanma davası sırasında takdir edilen tedbir nafakası kararın kesinleşmesi ile sona erer." Yargıtay 12. HD. 22.05.1995, 7299/7306 ilgili karar için bkz. Köseoğlu/ Kocaağa, **a.g.e.**, s.161.

İştirak nafakası ebeveyn olmanın doğal neticesidir²⁷². Boşanma kararı ile müşterek çocukların velayet kendisine verilmeyen taraf, TMK.'nın 182/II. maddesi gereğince iştirak nafakası ödemek suretiyle müşterek çocukların bakım ve eğitim giderlerine mali gücü oranında katılmaya devam eder. Zira boşanan tarafların, müşterek çocuklarına karşı yükümlülükleri sona ermemekte bilakis mümkün olduğu ölçüde aynen devam etmektedir²⁷³. Yoksulluk nafakası ise, boşanma yüzünden yoksulluğa düşülecek ise istenebilecek bir bakım nafakası türüdür.

İştirak nafakasına ergin olmayan müşterek çocuklar için hükmedilirken, yoksulluk nafakasını ancak eş talep edebilir.

İştirak nafakasına karar verilirken ebeveyn olmanın sorumluluğu nedeniyle, herhangi bir kusur araştırması yapılmaz. Yoksulluk nafakası talebi incelenirken ise vakıalar mutlaka kusur incelemesinden geçirilir. Talep eden ancak karşı taraftan daha ağır kusurlu değilse, lehine yoksulluk nafakasına hükmedilebilir (TMK m.175).

Yoksulluk nafakasına ancak bu yönde bir talep olması halinde hükmedilebilirken, iştirak nafakasının gerekliliğini hâkim kendiliğinden²⁷⁴ dikkate almaktadır. Bunun gerekçesi ebeveyn olmanın getirdiği sorumluluk ile iştirak nafakası ile ilgili hükümlerin çocukların korunmasına ilişkin olması nedeniyle kamu düzeninden sayılmalarıdır²⁷⁵.

İştirak nafakası kural olarak müşterek çocuk ergin olana dek devam eder (TMK m.328/I)²⁷⁶. Fakat bazı istisnai hallerde -özellikle eğitimin devamı- devamına karar verilebilir (TMK m.328/II). Ancak bu andan itibaren ergin çocuğa bağlanan nafakanın türü, iştirak nafakası değil yardım nafakası olacaktır²⁷⁷. Yoksulluk nafakası ise talep halinde kural olarak süresiz verilmektedir.

Yoksulluk nafakası talebi bakımından zamanaşımı süresi, boşanma hükmünün kesinleştiği tarihten itibaren 1 yıldır (TMK m.178). İştirak nafakasında ise müşterek çocuğun ergin olduğu tarih, zamanaşımı tarihidir (TMK m.328/I).

²⁷² Bozovalı, **a.g.e.**, s.55.

²⁷³ Köseoğlu/Kocaağa, **a.g.e.**, s.215.

²⁷⁴ Köprülü/ Kaneti, **a.g.e.**, s.141; Köseoğlu/ Kocaağa, **a.g.e.**, s.218

²⁷⁵ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.146; Öztan, **a.g.e.**, s.796; Köseoğlu/ Kocaağa, **a.g.e.**, s.215.

²⁷⁶ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.146; Öztan, **a.g.e.**, s.797.

²⁷⁷ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.146; Öztan, **a.g.e.**, s.797.

C. Yardım Nafakası ile Yoksulluk Nafakasının Karşılaştırılması

Yoksulluk nafakasının kaynağı, yasal düzen tarafından geçerli addedilen evliliğin – butlan hali saklı kalmak üzere- sona ermesi nedeniyle eşler arasında doğabilen muhtemelen ödense istemleridir. Yani yoksulluk nafakası istemi, sırf eş olmaktan ileri gelen bir istemdir. Yardım nafakası ise altsoy ve üstsoy hısımlar ile kardeşler arasındaki akrabalık ilişkisinden doğan bir istemdir. Yoksulluk nafakası talebinde önceden kurulmuş bir evlilik sözleşmesi şart iken, yardım nafakasında ise istemin kaynağı akrabalık ilişkileri olduğu için herhangi bir sözleşmenin varlığı aranmaz.

Bakım nafakaları, yardım nafakasına göre önceliklidir²⁷⁸. Bunun manası, yardım nafakasına ancak bakım nafakaları talep edilemediği hallerde başvurulacağı hususudur.

Altsoy ve üstsoy hısımlar ile kardeşler arasında talebe konu olabilen yardım nafakası, çift yönlülük esasına dayanır²⁷⁹. Yani TMK.'nın 364/I. maddesinde sayılan kişiler, birbirlerinden yardım nafakası talep edebilirler. Yoksulluk nafakası ise bir bakım nafakası çeşidi olmasından ve ebeveynin çocuğa ve eşlerin birbirine karşı yükümlülüklerinden doğmasından ötürü tek taraflıdır²⁸⁰.

Esas olarak yardım ve yoksulluk nafakalarında, talep edilenin ödeme gücü ölçütleri benzerdir. Buna göre yeterli ödeme gücüne sahip altsoy ve üstsoy hısımlar, yardım nafakası borcu altına girerler²⁸¹. Buradaki yeterli ödeme gücü ile kast edilen; talep edene yardım ettiklerinde kendilerinin yoksulluğa düşmeyeceği durumudur²⁸². Ancak TMK.'nın 364/II. maddesine göre kardeşler arasındaki yardım nafakası istemlerinin başarıya ulaşabilmesi, talep edilen kardeşin refah içinde bulunmasına bağlıdır. Yoksulluk nafakası istemi incelenirken ise refah içinde olmak aranmamakta, ödeme gücünün bulunması yeterli kabul edilmektedir.

²⁷⁸ Tekinay, 1990, s.592; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s.362; Öztan, a.g.e., s.1202.

²⁷⁹ Dural/ Öğüz/ Gümüş, a.g.e., s.361; Öztan, a.g.e., s.1202-1203.

²⁸⁰ Öztan, a.g.e., s.1202-1203.

²⁸¹ Tekinay, 1990, s.590; Öztan, a.g.e., s.1213.

²⁸² Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s.372; Öztan, a.g.e., s.1213.

Yardım nafakası talebi incelenirken kural olarak kusur incelemesi yapılmamaktadır. Ancak ihtiyaç hali talep edenin kendi tembelliğinden kaynaklanıyorsa veya talep eden, nafaka talep edileni zarara uğratmak için kusurlu fiillerde bulunuyorsa bu hallerde yardım nafakasına hükmedilmez²⁸³. Bu hakkaniyet kayıtları dışında, yardım nafakası talebi araştırılırken kusur incelemesi yapılmaz. Yani yardım nafakası talep edenin; talep edilenin şahsı ve ihtiyaçlarını karşılayamama noktasında iyiniyetli davranması beklenmektedir²⁸⁴. Yoksulluk nafakası talebinin kabulü için ise talep edenin, karşı taraftan daha ağır kusurlu olmaması gerekir (TMK m.175).

Yardım nafakasının başlangıç tarihi, dava tarihidir²⁸⁵. Yoksulluk nafakasının başlangıç tarihi ise boşanma hükmünün kesinleştiği tarihtir.

Yardım nafakası yalnızca irat olarak ödenebilir²⁸⁶. Buna karşın yoksulluk nafakası genelde irat olarak ödenirken, istisnai hallerde ise toptan olarak da ödenebilir.

Yoksulluk nafakası istemi, boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren 1 yıl içinde ileri sürülmedikçe zamanaşımına uğrar (TMK m.178). Buna karşın yardım nafakası istemi süreklidir, zamanaşımına uğramaz.

²⁸³ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.371; Öztan, **a.g.e.**, s.1211; Ergenekon, **a.g.e.**, s.64.

²⁸⁴ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.371.

²⁸⁵ “ ... her davada açıldığı tarihte tespit edilen durum hükme esas alınmak icap eder.” Yargıtay İBK, 28.11.1956, 15/15 ilgili karar için bkz. Dural/ Öğüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.369; Öztan, **a.g.e.**, s.1220.

²⁸⁶ Öztan, **a.g.e.**, s.1218.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YOKSULLUK NAFAKASININ SÜRESİ

I. YOKSULLUK NAFAKASI SÜRESİ BAKIMINDAN YASAL DÜZENLEMELERİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Günümüzde 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 175. maddesinde yer bulan yoksulluk nafakası, cumhuriyet dönemi boyunca iki önemli değişikliği uğramıştır ve haliyle üç ayrı uygulama dönemi geçirmiştir.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi döneminde yoksulluk nafakası 144. maddede düzenlenmişti. Anılan düzenleme hükmünde “Kabahatsiz olan karı yahut koca, boşanma neticesi olarak büyük bir yoksulluğa düşerse, diğeri boşanmaya sebebiyet vermemiş olsa dahi kudreti ile mütenasip bir surette bir sene müddetle nafaka itasına mahkûm edilebilir.” denmekteydi.

Türk Kanunu Medenisi’nin yürürlüğe girmesinden 1988 tarihinde 3444 sayılı Kanun ile yapılan değişikliğe değin bu hüküm uygulanmıştır. Hükme göre yoksulluk nafakası ancak bir yıl süre ile verilebiliyordu. Bu sınırlama, yoksulluk nafakasının amacına aykırı olması ve bunun yanında sosyal devlet işleyişinin aksaklığı nedeniyle o dönem doktrinde eleştirilmiştir¹. Anılan dönemde mevcut düzenlemeyi en çok

¹ “... İsviçre Medeni Kanunu’nda yoksulluk nafakası zaman bakımından sınırlandırılmamış, bu nokta yargıcın takdirine bırakılmıştır. Oysa bizim kanunumuza göre yoksulluk nafakası bir yıldan fazla bir süre devam edemez. İhtimal, Türk Kanun Koyucusu, boşanan eşler arasındaki mali ilişkinin daha fazla uzamasını sakıncalı görmüştür. Fakat çeviri sırasında yapılan bu değişikliğin, sosyal amaçlar bakımından faydalı olduğu asla söylenemez.” Selahattin Sulhi Tekinay, **Aile Hukuku**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Dördüncü Bası, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1982, s.274 (İleride “1982” olarak anılacaktır.) ve “...İsviçre Medeni Kanunu’nda yoksulluk nafakası zaman bakımından sınırlandırılmamış, bu nokta yargıcın takdirine bırakılmıştır. Oysa bizim kanunumuza göre yoksulluk nafakası bir yıldan fazla bir süre devam edemez. İhtimal, Türk Kanun Koyucusu, boşanan eşler arasındaki mali ilişkinin daha fazla uzamasını sakıncalı görmüştür. Fakat çeviri sırasında yapılan bu değişikliğin, sosyal amaçlar bakımından faydalı olduğu asla söylenemezdi. 3444 sayılı Kanun, bir senelik süre kaydını kaldırmış ve süresiz olarak yoksulluk nafakası istenebilmesini mümkün kılmıştır. Bununla beraber yoksulluk nafakası her zaman, yaşam boyunca ödenecek değildir. Hâkim, boşanma yüzünden yoksul kalan eşin yeteneklerini, iş bularak çalışabilme gücünü göz önünde tutarak yoksulluk halinin ne kadar devam edeceğini kararında

eleştirenlerden *Velidedeoğlu*, yurttaki sosyal yardım kurumlarının yetersizliğini misal vererek, boşananın-özellikle kadının- çalışma imkânı ve yeterliliği yoksa dilenmeye mahkûm olacağını bu nedenle de 144. maddedeki süre sınırlamasının kaldırılmasının yerinde olacağını ifade etmiştir².

Bu eleştiriler ve toplumda yükselen mağduriyet ışığında 04.05.1988 tarihli 3444 sayılı Kanun ile 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin 144. maddesi değiştirilmiş ve süre sınırı kaldırılmıştır. İlgili düzenleme hükmünde “*Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek eş, kusur daha ağır olmamak şartıyla geçimi için diğer eşten mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Ancak erkeğin kadından nafaka isteyebilmesi için, kadının hali refahta bulunması gerekir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.*” denmekteydi.

belirtip nafakayı bu süre ile sınırlayabileceği gibi, nafaka alacaklısı olan eşin mali ve sosyal durumundaki değişiklikler ve özellikle bu eşin yeniden evlenmesi veya önemli bir fırsat menfaati elde etmesi üzerine yoksulluk nafakasını sonradan da kaldırabilir.” Tekinay, **1990**, s.264 ; “... İsviçre’de bu nafaka daimi olarak karar altına alınabildiği halde, MK m.144’e göre ancak bir sene müddetle ita olunabilmesi, Türk Hukuku’nda bu prensibin tesirini ehemmiyetli derecede kaybettiğini gösteriyor.” Andreas Schwarz, **Aile Hukuku I**, Çeviren: Bülent Davran, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş İkinci Bası, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1946, s.175; “... bu müddet ne sebeple konulmuş olursa olsun, m.144’ün kuvvetini bir hayli azaltmaktadır. Her şeyden evvel, müddetle mukayyet olma keyfiyeti, nafaka müessesesinin gayesi ile kabili telif değildir. Gaye yoksulluğa düşen eşi himaye ise ona, yoksulluğu devam ettiği müddetçe muavenette bulunmak lazımdır.” Saymen/ Elbir, **a.g.e.**, s.467; “... İsviçre MK. ’nun (bizim 144’üncü maddeyi karşılayan) 152nci maddesinde böyle bir müddet kaydı yoktur; orada yoksulluk nafakası ebedi olabilir ki, doğrusu da budur; mademki kanun yoksulluk nafakasını sosyal ve ahlaki düşüncelere dayandırmış ve bir vakitler beraber yaşamış ve belki de iyi günler görmüş karı veya kocanın boşanma yüzünden yoksul ve perişan kalmasına meydan vermek istememiştir, şu halde bu bir yıllık müddetin manası nedir, kanun koyucunun bu bir sene tahdidini memleketimiz halkının ekonomik durumunu göz önüne alarak koymuş olduğu düşünülebilirse de, yoksul ve çalışmaktan da aciz bir kimse, bir yıl sonra ne yapacaktır? **Yurdumuzda sosyal yardım müesseseleri yeteri kadar olmadığı için**, böyle bir insan dilenmeğe mahkûmdur. Bundan dolayı 144üncü maddedeki bir sene kaydının kaldırılması doğru olur.” Velidedeoğlu, **a.g.e.**, s.262; “Yoksulluk nafakasına ancak bir yıl için hükümlenabilir. Oysa meihazımız İMK yoksulluk nafakasını süreyle sınırlamış değildir(Art. 152). Kanunumuzun bu konuda mehaz kanundan ayrılmış olması birçok yazarların haklı tenkitlerine yol açmıştır. Gerçekten Türk doktrinde hemen hemen bütün yazarlar, nafakanın bir yıl gibi kısa bir süreyle sınırlandırılmış olmasının 144üncü maddenin gayesiyle bağdaşamayacağı fikrindedirler ve bu sürenin kaldırılmasını teklif etmektedirler ki biz de bu fikre katılıyoruz.” Turgut Akıntürk, “Boşanmanın Hukuki Sonuçları”, **Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı 1925-1975**, C.II, Boşanma Hukuku Haftası, Ankara, Sevinç Matbaası, 1977, s.193; “... Şu var ki bizde ancak 1 yıl için hükmedilebilen bu sürenin, yoksulluk nafakasının anlam ve amacına uygun düşmediği ortadadır. Bu nedenle bizde de (İsviçre’deki aslında olduğu gibi) yoksulluk nafakasına süresiz olarak hükmedilmesi için madde değiştirilmelidir.”, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s.399; Yıldırım, **a.g.m.**, s.60.

² Velidedeoğlu, **a.g.e.**, s.262.

Hükümden de anlaşılacağı üzere 60 yılı aşkın bir süre boyunca azami bir yıl süreyle verilmesine hükmedilebilen yoksulluk nafakası, bu kanun değişikliği ile beraber artık süresiz olarak da istenebilir hale gelmiştir. Fakat bu kanun değişikliğiyle beraber maddeye nafakayı talep edecek eşin cinsiyeti bakımından ek bir koşul da konulmuştu. Bu ek koşula göre, kadın eşin nafaka talebinden farklı olarak erkek eşin yoksulluk nafakası isteyebilmesi kadının refahının³ yerinde olması aranmaktaydı.

Nihayet 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu⁴'nun 175. maddesinde düzenlenen yoksulluk nafakası bugünkü halini almıştır. Yeni kanun maddesinde, 3444 sayılı Kanun ile değişen 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin içeriği büyük oranda korunmuştur. Yalnızca, yeni kanunun bütününe etki eden kadın erkek eşitliği ilkesi ışığında “... ancak erkeğin kadından nafaka isteyebilmesi için kadın hali refahta bulunması gerekir.” cümlesi maddeden çıkartılmıştır⁵.

Cari düzenleme ışığında boşanmış veya boşanan kişi, boşanma nedeniyle yoksulluğa düşmüş veya düşecekse, kusuru daha fazla olmamak kaydıyla diğer eşinin ekonomik gücü oranında ve süresiz olarak yoksulluk nafakası talep edebilmektedir⁶.

³ “ Geliri çevresine ve sosyal durumuna göre lüks sayılabilecek şeyleri sağlamaya elverişli bulunan ve ihtiyaçları dışında her şeyi elde edebilecek bir bolluk ve zenginlik içinde olan kimse, refah halinde sayılır.” Yargıtay 2. HD. 1.4.1993, 2422/3152 ilgili karar için bkz. Yavuz, **a.g.e.**, s.258.

⁴ Kabul Tarihi: 22.11.2001, Kanun No: 4721.

⁵ “1926 tarihli Türk Kanunu Medenisi döneminde evliliğe bağlanan hükümlere dayanarak, kadın ve erkeğin o dönemki toplumsal rollerine uygun olarak ‘ev kadınlığı ailesi’ modelinin benimsendiği söylenebilir. Fakat kanun koyucu, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile artık ‘eşit haklara dayanan hayat ortaklığı’ sistemini kabul etmiştir.” Demet Özdamar, **Türk Hukukunda Özellikle Türk Medeni Kanunu Hükümleri Karşısında Kadının Hukuki Durumu**, Ankara, 2002, s.230; Cem Baygın, “Tanzimat’tan Günümüze Aile Hukukunun Gelişimine Kısa Bir Bakış”, **MÜHFAD**, Cevdet Yavuz’a Armağan, I. Cilt, Özel Sayı, , Cilt:22, Sayı:3, Beta Yayınları, 2016, s.459-460.

⁶ Tosun, **a.g.m.**, s.56.

II. ÇEŞİTLİ HUKUK SİSTEMLERİNDE YOKSULLUK NAFAKASI VE SÜRESİNİN TAYİNİNDE DİKKATE ALINANLAR

A. İsviçre Hukuku

İsviçre Medeni Kanunu'nda 2000'de yürürlüğe giren değişikliğe değin; yoksulluk nafakası bakımından evlilik sonrası dayanışma ilkesinin hâkim olduğu ve TMK. 175. maddesi benzeri bir hüküm bulunmaktaydı. Yoksulluk nafakası bakımından İsviçre Federal Mahkemesi ve doktrin tarafından zaman içinde geliştirilen ölçütler, bu boşanma hukuku revizyonu ile yasal hale getirilmiştir. İsviçre boşanma hukukunda gerçekleştirilen bu revizyonun temelinde evlilik sonrası özellikle ekonomik açıdan bağımsız bir yaşam düzeni kurulması amacı yatmaktadır⁷.

İsviçre Medeni Kanunu'nda 26 Haziran 1998 tarihli kanunla, özellikle boşanma hukukunda önemli reformları beraberinde getiren revizyona ilişkin değişiklikler 01.01.2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir⁸. Bu revizyonla beraber evliliğin sona erdirilmesi adi ortaklık tasfiyesine benzer şekilde oldukça biçimsel bir hal almıştır⁹. Önemle değinmek gerekir ki, revizyonla birlikte *boşanma sonrası nafaka*¹⁰ bakımından kusur değerlendirmesi ve evlilik sonrası dayanışma ilkesi rolü oldukça sınırlı hale getirilmiş, Anglo-Amerikan menşeli bir ilke olan Clean Break ilkesi temel ilke haline gelmiştir¹¹. Revizyondan önce İsviçre Medeni Kanunu'nun 152. maddesinde yer alan boşanma sonrası nafaka, boşanma hukuku revizyonu sonrası İsviçre Medeni Kanunu'nun 125. maddesinde kendisine yer bulmuştur¹².

⁷ Kocabaş, **a.g.m.**, s.363.

⁸ Uygulamada var olan ve fakat İsviçre Medeni Kanunu'nda daha önce yer almayan “Anlaşmalı Boşanma” kurumu, bu değişikliklerin en önemlilerindendir. Hausheer, **a.g.m.**, s.32; Tosun, **a.g.m.**, s.57; Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.2.

⁹ Hausheer, **a.g.m.**, s.32; Tosun, **a.g.m.**, s.57.

¹⁰ İsviçre Medeni Kanunu'nda “Boşanma Sonrası Nafaka”, Türk Medeni Kanunu'nda “Yoksulluk Nafakası” kavramına karşılık gelmektedir.

¹¹ Ingeborg Schwenzer/ Tomie Keller, “Recent Developments in Swiss Family Law”, **Public and Private International Law Bulletin(Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni)**, Cilt: 35, Sayı: 1, 2015, s.8.

¹² İsviçre Medeni Kanunu'na yapılan atıflar, İsviçre Federal Hükümeti tarafından yapılan İngilizce tercüme esas alınarak yapılmıştır. İlgili kanun çevirisinin tam metni için bkz. (Çevrimiçi)

Genel olarak boşanma sonrası nafakaya ilişkin hükümler ise İMK.'nun 125-132. maddeleri arasındadır¹³.

2000 yılında yürürlüğe giren değişiklikle beraber, bundan önceki İsviçre boşanma hukukunda hâkim olan evlilik sonrası dayanışma ilkesi büyük oranda terk edilmiş ve Clean Break ilkesi hâkim ilke haline gelmiştir¹⁴. Bu ilke geçişi birinin tamamen terk edilerek diğerine geçiş şeklinde değil de, önceki hâkim ilke olan evlilik sonrası dayanışma ilkesinin Clean Break ilkesi vasıtası ile sınırlandırılması şeklinde gerçekleşmiştir¹⁵.

2000 revizyonu öncesi İsviçre boşanma hukuku sisteminde eşler; evlilik birliği süresince birbirleriyle yardımlaşma ve dayanışma, bu birliğin giderlerine sermaye ve emekleri ile katılmak yükümlülüğü altındadırlar¹⁶. Evlilik birliği sona erdiğinde bu yükümlülükler kendiliğinden sona erer ve meydana gelen değişiklikler nedeniyle ekonomik zorluklar meydana gelebilir. Bu ekonomik zorlukların ortadan kaldırılabilmesi ve geçimini sağlamakta yetersiz olan eş, evlilik sonrası dayanışma ilkesi gereğince mali gücü yerinde olan diğer eşten yoksulluk nafakası isteyebilir¹⁷. Bu ilke kapsamında can alıcı nokta, eşlerden birinin boşanmadan sonra ekonomik özgürlüğüne kavuşabilmesi hususunda diğer eşin yükümlülüğünün olmasıdır. Evlilik sonrası dayanışma ilkesinde evliliğin sona ermesinden sonra mali açıdan eşlerin kişisel sorumluluğu değil mali zorluk karşısında dayanışma sorumluluğu esastır. Bu suretle denebilir ki 2000 revizyonu öncesi İsviçre boşanma hukukunda olduğu gibi Türk hukukunda da hâkim ilke olan evlilik sonrası dayanışma ilkesine göre mühim olan, eşlerden birinin evliliğin sona ermesinden sonra geçim zorluğuna düşmesi ve diğer eşin bu mali zorluğun giderilmesine katkıda bulunabilmesi bakımından bir mali gücünün olmasıdır¹⁸.

<https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19070042/201801010000/210.pdf>

Erişim

Tarihi: 31.01.2018.

¹³ Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s.42, dn.30; Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.20.

¹⁴ Hausheer'e göre yeni boşanma hukukunun esası "nasıl evliyse öyle boşanılmalı" ilkesidir. Hausheer, **a.g.m.**, s.31; Kocabaş, **a.g.m.**, s.364 vd; Yağcı, **a.g.m.**, s.328.

¹⁵ Schwenzer/ Keller, **a.g.m.**, s.8; Kocabaş, **a.g.m.**, s.368.

¹⁶ Kocabaş, **a.g.m.**, s.360.

¹⁷ Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.20; Kocabaş, **a.g.m.**, s.360.

¹⁸ Kocabaş, **a.g.m.**, s.360-361.

Zaman içinde evlilik sonrası dayanışma ilkesinin sınırsız olarak uygulanmasının boşanma sonrası yeni ve bağımsız bir yaşam düzeni kurulması bakımından hukuki bir belirsizliğe yol açacağını düşünen İsviçre kanun koyucusu, bu ilkeyi sınırlama yoluna gitmiştir¹⁹. İsviçre boşanma hukukunda 2000’de yürürlüğe giren revizyon hükümleri, Clean Break ilkesi ışığında kaleme alınmıştır²⁰. İsviçre kanun koyucusu Clean Break ilkesinin egemen olduğu yeni hükümlerle beraber boşanma nedeniyle yaşanan muhtemel ekonomik olumsuzlukların taraflar arasında paylaştırılarak giderilmesini ve eşler arasındaki ekonomik istemlerin en aza indirilmesini hedeflemiştir²¹. Böylece taraflar boşanma sonrasında kendi kişisel sorumluluklarını üstlenecek, mali nitelikte taleplerle olabildiğince karşı karşıya gelmeyecek ve en kısa sürede kendi –özellikle ekonomik açıdan- bağımsız yaşam düzenlerini tekrar kuracaklardır²².

2000 yılında yürürlüğe giren revizyondan beri İsviçre boşanma hukukunun hâkim ilkesi olan Clean Break ilkesi esasında Anglo-Amerikan hukuk sistemi menşei bir ilkedir. Clean Break ilkesinin boşanma hukuku bakımından açıklaması; evliliğin sona ermesinden sonra tarafların/eski eşlerin karşılıklı bağlarının olabildiğince hızlı ve net biçimde sona erdirilmesidir. İsviçre Federal Mahkemesi Clean Break ilkesini, boşanma ile beraber tarafların/ eski eşlerin ekonomik ihtiyaçları ile tek başına başa çıkabilmesi ve bunun için gerekli görüldüğü takdirde desteklenmesi olarak tanımlamaktadır²³. Clean Break ilkesi esas alınarak, taraflar/eski eşler arasındaki uyuşmazlıkların ve ekonomik bağların net bir şekilde hükme bağlanması ve sona erdirilmesi sağlanır.

¹⁹ Kocabaş, **a.g.m.**, s.363.

²⁰ Kocabaş, **a.g.m.**, s.363; 2000 revizyonu sonrası İsviçre boşanma hukukunda Clean Break ilkesinin egemen olduğunu belirten BGer 5A_441/2008 ilgili Federal Mahkeme kararı için bkz. http://relevancy.bger.ch/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F29-12-2008-5A_441-2008&lang=de&type=show_document Erişim Tarihi: 08.05.2018.

²¹ Kocabaş, **a.g.m.**, s.364.

²² Hausheer, **a.g.m.**, s.43; Kocabaş, **a.g.m.**, s.364-365.

²³ Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.22-23; Schwenzer/ Keller, **a.g.m.**, s.10; Kocabaş, **a.g.m.**, s.365 ve s.365/dn.28, BGer 5P.352/2003 ilgili Federal Mahkeme kararı için bkz. (Çevrimiçi) https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/fr/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F28-11-2003-5P-352-2003&lang=fr&type=show_document&zoom=YES& Erişim Tarihi: 07.05.2018.

Çalışmamız bakımından değerlendirilirse; yoksulluk nafakası talebinde de esas olan ilke; önceden evlilik sonrası dayanışma ilkesi iken 2000 revizyonu ile beraber Clean Break ilkesi olmuştur²⁴. Yani evlilik sonrası dayanışma yükümlülüğünden kişisel sorumluluğa geçiş yapılmış olup şu anda esas olan, evlilik sonrası kişisel ekonomik dengesini kuramayan kişinin en kısa zamanda ekonomik bağımsızlığına kavuşturulmasıdır. Bu noktada esas olan kişisel sorumluluk olmakla birlikte ancak İMK.'nın 125. maddesinde sayılan koşulların bulunması halinde *yoksulluk nafakası/ boşanma sonrası nafaka* tesis edilebilir²⁵. Temel nokta; boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek eşin yoksulluk nafakası talep etmesi hakkının doğması değil, Clean Break ilkesi ışığında kişinin kendi geçimini sağlama yeteneğini en süratli şekilde kazanmasıdır. Clean Break ilkesi ayrıca; yoksulluk nafakası miktarı bakımından doğrudan, uyarlanması bakımından da dolaylı olarak önemli etkilere sahiptir. Yoksulluk nafakasının uyarlanması uygulamasında Türk boşanma hukuku ve önceki İsviçre boşanma hukukunda, tarafların/eski eşlerin evliliğin sona ermesinden sonraki malvarlığı değişimleri uyarlamaya direkt etki etmektedir. Fakat 2000 revizyonundan itibaren İsviçre boşanma hukukunda Clean Break ilkesi etkisi ile artık boşanmadan sonraki malvarlığı değişimleri uyarlama istenebilmesi için haklı neden oluşturamamaktadır²⁶. Zira boşanma sonrası taraflar/eski eşler arası mali güce dayalı dayanışma yükümü olabildiğince sınırlandırılmış, taraflar artık kendi ekonomik sorumluluklarını üstlenmişlerdir²⁷. 2000 revizyonu öncesi dönemde kural ihtiyaç sahibi tarafa diğer tarafın süresiz boşanma sonrası nafaka ödemesi iken, Clean Break ilkesinin hâkim olduğu revizyondan sonra kural kişinin tek başına geçimini sağlamasıdır. İlke gereğince taraflar arası bağlar en kısa sürede olabildiğince azaltılmalı ya da sona erdirilmelidir.

Revizyon sonrası İsviçre boşanma hukukunda –özellikle yoksulluk nafakası bakımından- Clean Break ilkesi büyük oranda hâkim olsa da, evlilik sonrası

²⁴ Kocabaş, **a.g.m.**, s.360 vd.

²⁵ Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.24; Schwenzer/ Keller, **a.g.m.**, s.10; Helvacı, **a.g.e.**, s.168-169; Yağcı, **a.g.m.**, s.328.

²⁶ Kocabaş, **a.g.m.**, s.363.

²⁷ Hausheer, **a.g.m.**,s.43; Kocabaş, **a.g.m.**, s.363.

dayanışma ilkesine de sınırlanmış biçimde yer verilmektedir²⁸. Bu suretle yeni İsviçre boşanma hukukunda; Clean Break ilkesi ile sınırlanmış evlilik sonrası dayanışma ilkesinin bir arada uygulanması, yoksulluk nafakası isteminin temel taşıdır. Önemle belirtmek gerekir ki Clean Break ilkesi ile evlilik sonrası dayanışma ilkesinin çatışmakta olan ilkeler olduğu söylenebilirse de; esasında Clean Break ilkesi, sınırsız olması hakkaniyeti zedeleyen evlilik sonrası dayanışma ilkesinin uygulama alanının ve kapsamının sınırlandırılmasına hizmet eder²⁹.

İMK.'nin 125. maddesinin birinci fıkrası ışığında eşlerden beklenen boşanma sonrasında kendi ekonomik sorumluluklarını üstlenmeleridir ve fakat eşlerden biri açısından *“bir emeklilik geliri de dâhil olmak üzere geçimini makul koşullarda sağlama imkânı bulunmuyorsa”* ve hakkaniyet de gerektiriyorsa diğer eşin makul bir boşanma sonrası nafaka ödemesi yükümlülüğü doğabilir³⁰. Clean Break ilkesi temelinde ve sınırlandırılmış evlilik sonrası dayanışma ilkesi varlığında kural olarak eşlerin boşanma sonrasında birbirlerine karşı bir bakım yükümleri olmayacak, her eş yalnızca kendi geçimini sağlamakla mükellef olacaktır³¹. Denebilir ki anılan maddenin birinci fıkrasında tespit konusu boşanma sonrası nafakanın gerekli olup olmadığı hususudur. İlgili hükme göre; geçimini sağlaması kendisinden beklenmeyecek taraf lehine, çaba gösterme yükümlülüğüne tabi olan diğer tarafın varsayımsal geliri(mali gücü) hesaba katılarak ve tekil haller dışında (İMK m.125/III) kusur dikkate alınmaksızın boşanma sonrası nafakaya karar verilebilir.

Geçimini sağlama yeteneği, boşanma sonrası nafakası talebi hususunda asli belirleyici unsurdur³². Taraflar, evlilik birliğini sona erdiğinde geçimini sağlama yeteneğine sahip olacaklarsa boşanma sonrası nafaka tartışılmaz. Zira nafakanın tartışılması için eşlerden birinin geçimini sağlamasının kendisinden beklenemeyecek durumda olması gerekir (İMK m.125/I). İsviçre Federal Mahkemesi'ne göre “geçimini sağlama yeteneği” bulunup bulunmamasına göre, Clean Break ilkesi ya da

²⁸ Schwenzer/ Keller, **a.g.m.**, s.10; Kocabaş, **a.g.m.**, s.368.

²⁹ Kocabaş, **a.g.m.**, s.368.

³⁰ Schwenzer/ Keller, **a.g.m.**, s.10; Tosun, **a.g.m.**, s.57-58.

³¹ Hausheer, **a.g.m.**, s.42; Tosun, **a.g.m.**, s.58.

³² Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.24; Kocabaş, **a.g.m.**, s.369, dn.42.

evlilik sonrası dayanışma ilkesi uygulama alanı bulabilir³³. Geçimini sağlama kabiliyetinin mevcut olması durumunda Clean Break ilkesi dikkate alınarak nafaka talebi reddedilmekte iken, bu kabiliyetten mahrum olunan hallerde – özellikle ileride değineceğimiz ‘yaşamı biçimlendirici nitelikteki evlilikler’ bakımından- somut olayın özellikleri de elverişli ise evlilik sonrası dayanışma ilkesi sınırlı uygulanmamak suretiyle boşanma sonrası nafakaya hükmedilmektedir³⁴. Eğer kişinin geçimini sağlama yeteneği bulunmuyorsa ikinci aşama olarak nafaka talep edilenin mali gücü dikkate alınır³⁵. Kişinin mali gücü hesaplanırken gizli, eksik veya yanlış gelir tespitinin önlenmesi amacı ile aylık gelirin yanında yan gelir kalemlerini de içeren fiili kazancı hesaplanır³⁶. Gelirin gizlenmesi yanında gelirden kasten mahrum kalma eğilimine yönelik olarak Federal Mahkeme “varsayımsal gelir” yöntemini de geliştirmiştir³⁷. Varsayımsal gelir yöntemine göre, nafaka talep edilen taraf çaba gösterme yükümlülüğüne halel getirmeyecek bir işte çalışması gereklidir³⁸. Birlikte değerlendirildiğinde boşanma sonrası nafaka yükümlülüğünün meydana getirdiği sonucun, çalışma özgürlüğünü sınırladığı söylenebilir³⁹. Varsayımsal gelir ve çaba gösterme yükümlülüğü değerlendirilirken kişinin eğitim durumu, mesleki deneyimi ve yaşına ek olarak piyasa koşulları da dikkate alınır⁴⁰. Bu iki koşul yanında kusurun boşanma sonrası nafakaya etkisine de değinilmesi gerekir. Boşanma hukuku revizyonundan önce İsviçre boşanma hukukunu karakterize eden kusur ilkesi, revizyonla beraber terk edilmiştir. Buna göre boşanma sonrası nafaka isteminde de kusur dikkate alınmamış fakat hakkaniyet kaydı getirilerek bazı tekil hallerde nafakanın kısmen veya tamamen reddedebileceği hükme bağlanmıştır⁴¹. Buna göre nafaka isteminin hakkaniyete aykırı olarak ileri sürülmesi, özellikle talep edenin; aile

³³ Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.24; Kocabaş, **a.g.m.**, s.369.

³⁴ Hausheer, **a.g.m.**,s.43; Kocabaş, **a.g.m.**, s.369.

³⁵ Hausheer, **a.g.m.**,s.44; “*Talep edilenin mali gücü bulunmuyorsa, nafaka talep eden geçimini sağlama yeteneğini haiz olmasa dahi boşanma sonrası nafaka gündeme gelmez.*” Kocabaş, **a.g.m.**, s.369.

³⁶ Kocabaş, **a.g.m.**, s.369.

³⁷ Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.27-28; Kocabaş, **a.g.m.**, s.369.

³⁸ Kişinin kendisinden beklenen çaba gösterme yükümlülüğünün mali üst sınırı, nafaka talep edenin evlilik içindeki yaşam düzeyidir.

³⁹ Kocabaş, **a.g.m.**, s.369.

⁴⁰ Kocabaş, **a.g.m.**, s.369-370.

⁴¹ Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.24; Kocabaş, **a.g.m.**, s.371, dn.51.

hukukundan doğan sorumluluklarını ağır ihlal etmesi, kasten yoksulluğa neden olması ya da talep edilenin kendisi veya yakınlarına karşı ağır nitelikli suç işlemesi halinde istem kısmen veya tamamen reddedilebilir (İMK m.125/III). Düzenlemenin yol gösterici niteliğinden ötürü; hakkaniyete aykırılık teşkil edecek durumlar bunlarla sınırlı değildir ve somut olaya göre çeşitlendirilebilir fakat bu düzenleme kusur ilkesini canlandırmak için kullanılamaz⁴². Bu suretle, kural olarak boşanma sonrası nafaka takdirinde kusurun dikkate alınmayacağı ancak istisnai haller(hakkaniyete aykırılık esasına göre) ile karşılaşılması durumuna ilişkin hükümlerin saklı olduğu söylenebilir.

Eğer İMK.’nın 125. maddesinin birinci fıkrasına göre boşanma sonrası nafakanın ödenmesine karar verilir ise, aynı maddenin ikinci fıkrasında sekiz bent olarak sıralanan “belirleyici ölçütler” ışığında boşanma sonrası nafakanın niceliklerine (*miktarı, süresi*) karar verilmektedir. Bu ölçütler kanuna girmeden önce Federal Mahkeme tarafından oluşturulmuş, daha sonra ise bu sekiz bent ile sınırlanmamak yoluyla hâkime geniş takdir yetkisi sağlanarak bir kanuni hüküm vasfını kazanmıştır⁴³. Zira İsviçre kanun koyucusu bu unsurların sayıldığı İMK.’nin 125. maddesinin ikinci fıkrasında “**özellikle** (*in particular*)⁴⁴” ifadesine yer verdiği için sınırlı sayı prensibi (*numerus clausus*) esas alınmadığı açıktır⁴⁵. Buna göre boşanma sonrası nafakaya hükmedilirken hâkim sadece sayılan ölçütlerle bağlı kalmadan hareket edebilir ve hâkimin takdirine göre bu sekiz bent dışında da etkili olan hususlar dikkate alınabilir. Boşanma sonrası nafaka değerlendirmesinde anılan maddenin birinci fıkrasındaki genel prensibin, ikinci fıkradaki yol gösterici hareket

⁴² Kocabaş, **a.g.m.**, s.371, dn.51.

⁴³ Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.26; Kocabaş, **a.g.m.**, s.374.

⁴⁴ “*E. Post Marital Maintenance*

1.Requirements

Art. 125

...

2. *In deciding whether such a contribution is to be made and, if so, in what amount and for how long, the following factors **in particular** must be considered: ...” (Çevrimiçi)*

<https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19070042/201801010000/210.pdf>

Erişim

Tarihi: 10.05.2018.

⁴⁵ Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.26; Tosun, **a.g.m.**, s.58.

noktaları niteliğindeki belirleyici ölçütler vasıtası ile somutlaştırıldığı söylenebilir⁴⁶.

Bu belirleyici ölçütler;

- Evlilik sürerken eşler arasında görev paylaşımının ne şekilde yapıldığı,
- Evliliğin ne kadar sürdüğü,
- Evlilik süresince eşlerin yaşam seviyeleri,
- Eşlerin yaş ve sağlık durumları,
- Eşlerin gelirleri ve servetleri,
- Bakmakla yükümlü olunan çocukların bakım kapsamı ve süresi,
- Eşlerin mesleki durumları ve olası gelecek kazançları ile boşanma sonrası nafakadan faydalanan eşin muhtemel işe yerleştirilme masrafları,
- Hastalık, yaşlılık gibi bakım ihtiyacını ortadan kaldırabilecek muhtemel sigorta gelirleri kalemleridir⁴⁷.

Belirleyici ölçütler birbiriyle organik ve işlevsel bağlara sahip olduğu için hiç biri değerlendirmede tek başına etkili olamaz, sağlıklı bir değerlendirme için tüm ölçütlerin bir arada değerlendirilmesi gerekir⁴⁸.

Bu ölçütler hakkında bazı teknik bilgiler vermeyi gerekli görüyoruz. Anılan fıkranın altıncı bendinde bakım yükümlülüğü kapsamındaki müşterek çocuk⁴⁹ bakımından Federal Mahkeme yol gösterici bir yöntem geliştirmiştir⁵⁰. Kural olarak 16 yaş altında birden fazla veya 10 yaş altında müşterek çocuk olması durumunda çocuk ya da çocuklara bakan tarafın tam ya da yarı zamanlı çalışma olasılığı yoktur⁵¹. Eğer 16 yaş altında müşterek çocuk bir tane ise bu halde; kişinin çalışma olasılığı başka çocuk yoksa %50 iken, 16-18 yaş aralığında başka bir çocuk da var

⁴⁶ Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.26; Kocabaş, **a.g.m.**, s.373.

⁴⁷ Helvacı, **a.g.e.**, s.168-169; Tosun, **a.g.m.**, s.58-59; Yağcı, **a.g.m.**, s.328.

⁴⁸ Kocabaş, **a.g.m.**, s.375, dn.69.

⁴⁹ "...Bu ölçütün, çocuğa bağlanan iştirak nafakası ile bir ilgisi yoktur. İştirak nafakasına rağmen, çocuğa bakması dolayısıyla eş, hiç çalışmıyor, daha az gelir elde ediyor ya da tam zamanlı çalışmıyor olabilir. Tüm bunlar yoksulluk nafakası belirlenirken, çocuğa bakma sürecinde çalışma ve gelir etme imkânını olumsuz etkilediği için, dikkate alınacaktır." Yağcı, **a.g.m.**, s.352.

⁵⁰ Schwenzer/ Keller, **a.g.m.**, s.12; Müşterek çocuk dışındaki çocuklar bakımından bakım yükümlülüğü bulunmamaktadır. Kocabaş, **a.g.m.**, s.378.

⁵¹ Hausheer, **a.g.m.**, s.43; Yağcı, **a.g.m.**, s.352-353; Hastalık veya engel durumu nedeniyle bakım yükümlülüğünün arttığı hallerde yaş dikkate alınmaz. Daha geniş bilgi için bkz. Kocabaş, **a.g.m.**, s.378; Yağcı, **a.g.m.**, s.353.

ise %30 olarak hesaplanır⁵². Müşterek çocuk sayısının bir olması durumunda ise somut olayın özelliklerine göre, yaş sınırı 16'dan aşağı çekilebilir⁵³.

Üçüncü bentte anılan eşlerin evlilik süresince sürdükleri yaşam seviyesi, boşanma sonrası nafaka miktarının takdirinde de nafaka sorumluluğunun üst sınırı olarak karşımıza çıkmaktadır⁵⁴. Yaşam seviyesi tespitinde evlilik sırasındaki seviye ile boşanma sonrası oluşacak seviye karşılaştırılarak; talepte bulunanın evlilik sırasındaki yaşam seviyesine göre yaşadığı düşüşün telafisi amaçlanır⁵⁵. Clean Break ilkesi gereğince varsayımsal gelir durumu boşanmadan önceki dönemle sınırlıdır, boşanma sonrası dönemdeki mali değişiklikler dikkate alınmaz⁵⁶.

Dördüncü bentte kendisine yer bulan eşlerin yaş ve sağlık durumları da önemle ele alınması gereken etmenlerdendir. Zira talep eden ve edilen bakımından önemli olan bu etmenler, yeniden çalışma hayatına dönme ve mevcut çalışma hayatındaki potansiyel gelecek ile mevcut ya da muhtemel sosyal yardımların hesaplanmasında önemli rol oynamaktadırlar⁵⁷.

Fıkranın ikinci bendinde yer alan evliliğin süresi ölçütü evlilikten doğan yükümlülüklerin paylaşımına göre asli ya da tali bir ölçüt niteliğinde olabilir. Eşlerden her ikisinin de çalıştığı ve ekonomik güce sahip olduğu ve bununla beraber evliliğin gereklerinin müşterek olarak yerine getirildiği durumlarda evliliğin süresi tali nitelikli bir ölçüt olarak ele alınabilir⁵⁸. Fakat eşlerden birinin çalıştığı ve diğer eşin çalışmadığı durumlarda, çalışmayan eşin boşanma sonrası kendi geçimini sağlama yeteneği evliliğin süresi arttıkça azalacağı kabul edilmektedir⁵⁹. Evliliğin biçimlendirici etkisi – yoğunluğu⁶⁰ - arttıkça boşanma sonrası geçim sağlama yeteneğini kazanma beklentisi azalır. Revizyon öncesi ve sonrası değişmeyen

⁵² Hausheer, **a.g.m.**,s.43; Kocabaş, **a.g.m.**, s.378.

⁵³ Kocabaş, **a.g.m.**, s.378, dn.82.

⁵⁴ Hausheer, **a.g.m.**,s.44; Kocabaş, **a.g.m.**, s.379; Yağcı, **a.g.m.**, s.351.

⁵⁵ Kocabaş, **a.g.m.**, s.380; Yağcı, **a.g.m.**, s.351.

⁵⁶ Hausheer, **a.g.m.**,s.43; Kocabaş, **a.g.m.**, s.380.

⁵⁷ Hausheer, **a.g.m.**,s.43; Revizyon öncesi dönemde kural olarak 45 yaşın üzerindeki kadından boşanmadan sonra iş hayatına dönmesi beklenmezken, bu kural günümüzde terk edilmiş olup “kendi geçimini sağlama yükümlülüğü” nedeniyle yaş hususu her olayın kendi verilerine göre değerlendirilmelidir. Kocabaş, **a.g.m.**, s.381; Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.28; Yağcı, **a.g.m.**, s.351.

⁵⁸ Kocabaş, **a.g.m.**, s.382; Yağcı, **a.g.m.**, s.349.

⁵⁹ Hausheer, **a.g.m.**,s.42; Kocabaş, **a.g.m.**, s.382.

⁶⁰ Yağcı, **a.g.m.**, s.349.

uygulamaya göre; 5 yıldan az süren evlilikler kısa, 5 ile 10 yıl arası süren evlilikler orta süreli, 10 yıldan fazla süren evlilikler ise uzun evlilikler olarak nitelendirilmekte fakat bu sürelerin kesin sınırlar teşkil etmediği, mevcut durumun koşulları ile beraber değerlendirildiğinde anlam kazanacağını belirtmek gerekir⁶¹. Bununla beraber evliliğin süresi, somut olaya uygulanacak ilke bakımından da önem taşımaktadır. Zira 5 yıldan az süren evliliklerin yaşam üzerindeki biçimlendirici etkisi hukuken önem taşımayacak derecede kabul edildiği için, Clean Break ilkesinin uygulama alanı genişlemekte ve boşanma sonrası geçim yeteneği kişiden çok daha fazla beklenmektedir⁶². *Hausheer*'e göre kısa süreli evliliklerde boşanmayla uğranılan zararda ölçüt mesleki gelişim kesintisi ile sınırlı olmalı, boşanma sonrası nafaka takdiri seviyesine genişletilmemelidir⁶³. Orta süreli evliliklerde ise kural, yaşamı biçimlendirici bir etkiden söz edilemeyeceği ise de somut olayın özellikleri biçimlendirici bir etkiyi barındırıyorsa bu etki boşanma sonrası nafaka takdirinde dikkate alınabilir⁶⁴. Uzun süreli evliliklerde ise kural olarak biçimlendirici etkinin varlığı kabul edilir ve evlilik sonrası dayanışma ilkesi daha az sınırlanmış şekilde uygulanır⁶⁵. Anılan süre sınırları kesin nitelik taşımamakta ancak genel kural niteliğinde olup yol gösterici mahiyettedir zira somut olayın özellikleri süreden beklenen biçimlendirici etkinin tam tersini de gösterebilir⁶⁶. Örneğin; 28 yıl süren uzun süreli bir evlilikte eşlerin her ikisinin de ekonomik güçleri mevcutsa ve müşterek çocuk bulunmuyorsa biçimlendirici etkinin varlığından söz edilemeyeceği gibi, kısa süreli bir evlilikte kişi sosyal çevresinden ayrılmak zorunda kalmış ve üçüz dünyaya getirdiyse hayli biçimlendirici bir etkiden söz etmek mümkün hale gelebilir⁶⁷.

Birinci bentte yer alan evlilik doğan yükümlülüklerin paylaşılma düzeni hususu, genelde evlilik içinde örtülü bir uzlaşmaya dayanmakta fakat boşanma süreçlerinde ise zaman zaman adil olmadığı savunularak parasal taleplere konu

⁶¹ Tosun, **a.g.m.**, s.67; Kocabaş, **a.g.m.**, s.382-383; Yağcı, **a.g.m.**, s.328.

⁶² Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.33; Tosun, **a.g.m.**, s.67; Kocabaş, **a.g.m.**, s.383.

⁶³ Hausheer, **a.g.m.**, s.42-43.

⁶⁴ Kocabaş, **a.g.m.**, s.383; Yağcı, **a.g.m.**, s.350.

⁶⁵ Hausheer, **a.g.m.**, s.42; Kocabaş, **a.g.m.**, s.383.

⁶⁶ Kocabaş, **a.g.m.**, s.383-384; Yağcı, **a.g.m.**, s.350.

⁶⁷ Kocabaş, **a.g.m.**, s.383, dn.109-110; Yağcı, **a.g.m.**, s.350.

edilebilmektedir. Özellikle tek eşin ekonomik sorumluluğu, diğer eşin ise ev işlerinin ve çocukların bakım sorumluluğunu üstlendiği evlilikler açısından tarafların kendisinin daha ağır yük altında olduğu iddiaları gündeme gelebilmekte ve tartışmalara konu olmaktadır⁶⁸. Bu tartışmaları en aza indirmek ve ortak çözümler sağlamak adına doktrin tarafından evlilikler yükümlülüklerin paylaşımı dikkate alınarak; modern(çifte gelirli), yarı modern, yarı geleneksel ve geleneksel evlilik olmak üzere dörtlü ayrıma tabi tutulmuştur. Bunlardan ilki olan modern evlilikte; iki eş de düzenli bir işe ve gelire sahip olduğu için kural olarak boşanma nedeniyle geçim yeteneği yitirilmez, bu nedenle modern evlilikte kural olarak Clean Break ilkesi geniş uygulama alanı bulurken, boşanma sonrası nafakaya ancak istisnai hallerde hükmedilebilir⁶⁹. Eşlerden birinin tam zamanlı diğerinin %50-90 aralığında yarı zamanlı çalıştığı yarı modern evlilik, modern evliliğe daha yakın olsa da icra edilen yarı zamanlı işin vasfına göre hareket edilmesi ve bundan ötürü boşanma sonrası nafaka konusunda somut olayın özellikleri daha dikkatli incelenmesi gerekir⁷⁰. Buna karşın eşlerden birinin tam zamanlı diğerinin %50'den daha düşük oranda yarı zamanlı çalıştığı yarı geleneksel evlilikte, yarı zamanlı çalışan eşin genellikle bir meslek sahibi olmaması nedeniyle boşanma sonrası tam verimli çalışma yeteneğine kavuşması kural olarak kendisinden beklenmeyeceği için boşanma sonrası nafakanın koşulları daha kolay oluşabilir⁷¹. Geleneksel evlilikte yani eşlerden birinin ekonomik sorumluluğu üstlendiği diğer eşin ise ev işleri ve çocukların bakımını üstlendiği evlilikte ise boşanma nedeniyle yaşanacak ekonomik olumsuzlukların yoğun biçimde gerçekleşmesi bir karine teşkil eder⁷². Bu nedenle geleneksel evlilikte kural olarak Clean Break ilkesi vasıtası ile evlilik sonrası dayanışma ilkesinin geniş sınırlanması yolu adaletle aykırı durumlara yol açabileceğinden tercih edilmez, bu tür evlilikler evlilik sonrası dayanışma ilkesinin uygulamasını sürdürdüğü yegâne evliliklerdir.

⁶⁸ Kocabaş, **a.g.m.**, s.384; Yağcı, **a.g.m.**, s.349.

⁶⁹ Kocabaş, **a.g.m.**, s.385.

⁷⁰ Kocabaş, **a.g.m.**, s.386.

⁷¹ Kocabaş, **a.g.m.**, s.386.

⁷² Kocabaş, **a.g.m.**, s.385; Yağcı, **a.g.m.**, s.349.

Anılan maddenin üçüncü fıkrasında ise hâkimin, boşanma sonrası nafaka talebini kısmen veya tamamen reddedebileceği durumlara yer verilmiştir. Bu durumlar nedeniyle boşanma sonrası nafaka talebinin reddedilebilmesi için, hükümde yer verilen durumların varlığı nedeniyle boşanma sonrası nafaka ödenmesi hakkaniyeti açıkça aykırı olmalıdır⁷³. Bu durumlar;

- Boşanma sonrası nafaka talep eden eşin aile hukukundan doğan yükümlülüklerini ağır bir şekilde ihlal etmesi,
- İçinde bulunduğu zaruret haline bilerek ve isteyerek yol açması,
- Muhtemel nafaka yükümlüsünün kendisine ya da yakınlarına karşı ciddi bir suç işlemesi halleridir⁷⁴.

İsviçre kanun koyucusu ikinci fıkradaki gibi bu fıkra da “**özellikle-bilhassa** (*particularly*⁷⁵)” ifadesini kullanarak, bu fıkra da sayılmayan ve fakat hakkaniyet gerektiren durumlar mevcut ise boşanma sonrası nafaka talebinin kısmen veya tamamen reddedilebileceğini hükme bağlamıştır⁷⁶. Buna göre, hâkim üçüncü fıkrayı dikkate alacaktır fakat incelemesini bu fıkra ile sınırlamayacaktır. Hâkimin takdirine göre üçüncü fıkranın bentlerinde anılmayan hakkaniyet gerektiren durumlar varsa hâkim, bu nafaka talebinin kısmen veya tamamen reddine karar verebilecektir⁷⁷.

Revizyon ile beraber boşanma sonrası nafakanın süre takdiri konusunda; Clean Break ilkesi tek başına etkili olmamakta, ileri düzeyde geliştirilmiş paylaşırma tekniğinden de faydalanılmaktadır⁷⁸. İMK.’nda açık bir hüküm olmasa da İsviçre boşanma hukukunda, boşanma sonrası nafakanın süreli takdir edilmesi

⁷³ Hausheer, **a.g.m.**,s.46; Schwenzer/ Keller, **a.g.m.**, s.11; Helvacı, **a.g.e.**, s.169; Tosun, **a.g.m.**, 58-59.

⁷⁴ Helvacı, **a.g.e.**, s.169; Tosun, **a.g.m.**, 58-59.

⁷⁵“ *E. Post Marital Maintenance*
1.Requirements
Art. 125

...

3. *Exceptionally, a maintenance contribution may be denied or reduced if it would clearly be inequitable, particularly because the spouse otherwise entitled to receive such contribution: ...”*
(Çevrimiçi) <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19070042/201801010000/210.pdf> Erişim Tarihi: 10.05.2018.

⁷⁶ Hausheer, **a.g.m.**, s.46.

⁷⁷ Tosun, **a.g.m.**, s.59-60.

⁷⁸ Hausheer, **a.g.m.**,s.47; Schwenzer/ Keller, **a.g.m.**, s.11.

yönünde bir eğilim mevcuttur⁷⁹. Bu eğilim revizyonla beraber yerleşen bir eğilim değil bilakis revizyondan sonra da uygulanmaya devam eden bir eğilimdir⁸⁰.

Boşanma sonrası nafakanın ödenmesine ilişkin yeni hükümler, boşanma hukuku revizyonunun getirdiği en önemli konulardan biridir. Önceki dönemde ödenmesine karar verilen nafakanın tahsilinde sorunlar çıkmakta, bazen gecikmeli, eksik ödenmekte bazen ise hiç ödenmemekteydi⁸¹. Yeni hükme göre boşanma sonrası nafakanın sekteye uğratıldığı durumlarda bu olumsuz durumun giderilmesi için resmi kurumların yardımı öngörülmekte (İMK m.131), gerektiğinde nafaka yükümlüsü ya da işverenine talimatlar verilebilmektedir (İMK m.132/I)⁸². Bu yeni hükümler uyarınca örneğin; B'ye boşanma sonrası nafaka ödemesi kararlaştırılan banka çalışanı A nafaka ödemelerini aksatıyor ise, hâkimin karar vermesi halinde nafaka yükümlüsünün işvereni banka nafaka miktarını direkt olarak maaştan mahsup ederek nafaka alacaklısına ödeyecektir⁸³.

2000 revizyonu ile İsviçre boşanma hukukunda gerçekleşen önemli değişikliklerden biri de kusurun boşanma sonrası nafaka tesisi bakımından rolü konusundadır. Revizyondan önceki dönemde kusur, boşanma sonrası nafaka tayininde önemli ölçütlerden birini teşkil etmekteydi⁸⁴. 2000 revizyonu ile beraber *modern aile hukuku anlayışı*⁸⁵na uygun olarak kusur; boşanma sonrası nafaka tesisi

⁷⁹ Hausheer, **a.g.m.**, s.47; Ceylan, **a.g.e.**, s.116; Tosun, **a.g.m.**, s.67-69.

⁸⁰ Kocabaş, **a.g.m.**, s.383; Tosun, **a.g.m.**, s.67.

⁸¹ Hausheer, **a.g.m.**, s.49.

⁸² Hausheer, **a.g.m.**, s.49; Oktay Özdemir mehz İMK.'nda yer alan nafaka tahsilatında kamu gücünün devreye girmesini içeren düzenlemelerin Türk hukukuna da getirilebileceği, böylece devletin nafaka alacaklısının nafakasının garantörlüğünü üstlenerek mağduriyetleri giderebileceği görüşündedir. Daha fazla bilgi için bkz. Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s.43-44; Ayrıca halihazırda 08.08.2018 tarihinde Kocaeli milletvekili Lütfü Türkkkan tarafından *Alacağı Tahsil Edemeyen Nafaka Alacaklılarının Haklarının Korunmasına Dair Kanun teklifi* Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu nezdinde TBMM Başkanlığı'na sunulmuştur. İlgili kanun teklifinin tam metni için bkz. (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-0928.pdf> Erişim Tarihi: 25.11.2018.

⁸³ Hausheer, **a.g.m.**, s.49.

⁸⁴ Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.2; Tosun, **a.g.m.**, s.60.

⁸⁵ Tosun'a göre; modern Aile Hukuku'nda sosyal boyutu ile büyük önem taşıyan bir mali yükümlülük olan nafaka bakımından kusur koşulunu olabildiğince önemsiz hale getirmek ve hatta etkisizleştirme eğilimleri vardır. Bu konu bağlamında nafaka bakımından kusurun tümünden etkisizleştirilmesi kast edilmemekte, İMK.'nın 125'inci maddesinin üçüncü fıkrasındaki haller gibi - örneğin nafaka talep edenin muhtemel nafaka yükümlüsünün kendisine veya yakınlarına karşı ciddi bir suç işlemesi gibi - durumlar kusur değerlendirilmesi bakımından dışarıda bırakılmaktadır. Tosun, **a.g.m.**, s.60.

bakımından kural olarak kaldırılarak, önemli ölçüt vasfını kaybetmiştir⁸⁶. Fakat bu değişim kusurun boşanma sonrası nafaka bakımından tamamen kaldırıldığı manasına gelmemektedir. Zira kusur, İMK.'nın 125. maddesinin üçüncü fıkrasında üç bent halinde sayılan durumlar ve benzerleri gibi istisnai durumlarda adaletin tesisi gayesi ile dikkate alınabilmektedir⁸⁷. Anılan hallerin varlığı veya gerçekleşmesi halinde hâkim, boşanma sonrası nafaka talebini kısmen veya tamamen reddedebilecektir. Bu suretle denilebilir ki; kusur kural olarak boşanma sonrası nafakanın tespit ve tayininde dikkate alınmayacak, fakat anılan maddenin üçüncü fıkrası kapsamındaki hallerde nafakanın tespit ve tayini açısından istisnai olarak değerlendirilebilecektir⁸⁸. Anılan üçüncü fıkra kapsamında muhtemel nafaka alacaklısının talebi; aile hukukundan doğan yükümlülüklerini ağır bir şekilde ihlal etmişse veya içinde bulunduğu zaruret haline bilerek ve isteyerek yol açmışsa ya da muhtemel nafaka yükümlüsünün kendisine ya da yakınlarına karşı ciddi bir suç işlemişse kısmen veya tamamen reddedilebilir. Üçüncü fıkra da sayılan bu haller bakımından kusurun mutlak varlığının aranmadığı da önemle vurgulanmalıdır⁸⁹. Zira örneğin çelişkili davranış yasağına (*venire contra pactum proprium*) aykırı bir hareket de kusur ihtiva etmese dahi boşanma sonrası nafaka talebinin kısmen veya tamamen reddine karar verilmesine neden olabilir⁹⁰.

İsviçre hukukunda kural, boşanma sonrası nafakanın irat biçiminde ödenmesidir (İMK m.126/I)⁹¹. Fakat özel koşulların haklı göstermesi halinde hâkim, boşanma sonrası nafakanın toptan olarak ödenmesine de karar verebilir (İMK m.126/II)⁹².

İsviçre hukukunda boşanma sonrası nafaka, nafaka borçlusunun mali durumu önemli ölçüde kalıcı şekilde kötüleşirse ya da nafaka alacaklısının mali durumu iyileşirse (İMK m.129/I) veya nafakanın taraflarından birinin ölümü ile sona erer (İMK m.130/I). Bunun yanında aksine anlaşma yapılabilmesi kaydı ile nafaka

⁸⁶ Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.2; Schwenger/ Keller, **a.g.m.**, s.8; Hausheer, **a.g.m.**, s.32.

⁸⁷ Hausheer, **a.g.m.**, s.32; Tosun, **a.g.m.**, s.60-61.

⁸⁸ Tosun, **a.g.m.**, s.61.

⁸⁹ Hausheer, **a.g.m.**, s.47; Tosun, **a.g.m.**, s.61.

⁹⁰ Tosun, **a.g.m.**, s.61.

⁹¹ Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.34.

⁹² Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.34.

alacaklısının evlenmesi de boşanma sonrası nafakasının sona erme sebeplerindendir (İMK m.130/II)⁹³. Hâkim, nafaka borçlusunun mali durumunun bozulma seviyesinin nafakanın kaldırılmasını gerektirmeyeceği durumda nafakanın indirilmesine veya bir süre askıya alınmasına da karar verebilir(İMK m.129/I). Bunun yanında İMK.’nun 129.maddesinin ikinci fıkrasına göre nafaka borçlusunun gelirinde beklenmeyen önemli bir artış olması halinde nafaka alacaklısı, boşanma sonrası nafaka miktarının geleceğe dönük artırılmasını isteyebilir⁹⁴. Ayrıca boşanma anında mali gücü nafaka ödemeye yetecek derecede olmayan tarafın, bu andan sonra nafaka ödeyecek seviyede mali güce ulaşması durumunda karşı taraf boşanmadan itibaren 5 yıl içinde, mahkemeden kendisine nafaka bağlanmasını talep edebilecektir (İMK m.129/III)⁹⁵.

B. Alman Hukuku

İsviçre hukuku ve Türk hukukunda yoksulluk nafakasına ilişkin genel düzenlemeler (İMK m.125/I, TMK m.175/I) bulunmasına karşın, Alman hukukunda yoksulluk nafakasına ilişkin genel bir düzenleme yoktur⁹⁶. Alman kanun koyucu; çocuk nafakası (AlmMK § 1570), yaşlılık nafakası (AlmMK § 1571), hastalık ve sakatlık nafakası (AlmMK § 1572), işsizlik nafakası (AlmMK § 1573), eğitim nafakası (AlmMK § 1575) ve hakkaniyet nafakasını (AlmMK § 1576) kanunda saymak suretiyle genel bir düzenlemeye gitmemiş fakat nafaka talebine konu olabilecek halleri kanunda saymıştır⁹⁷. Bazı yazarlar kanunda sayılan haller bakımından sınırlı sayı ilkesinin geçerli olduğu belirtse⁹⁸ de AlmMK.’nun 1576. paragrafında düzenlenen hakkaniyet nafakası, önceki maddelerde değinilmeyen fakat hakkaniyet gereği nafaka verilmesini gerektiren halleri kapsamına almıştır. Örneğin; evlilik süresince önemli parasal katkılar yapmış olan eş lehine 1570, 1571, 1572,

⁹³ Ceylan, **a.g.e.**, s.121.

⁹⁴ Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.37.

⁹⁵ Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.28.

⁹⁶ Alman Medeni Kanunu’na yapılan atıflar, Alman Federal Hükümeti tarafından Langenscheidt Çeviri Kurumu’na yaptırılan ve Neil Mussett tarafından güncelleştirilen İngilizce tercümesi esas alınarak yapılmıştır. İlgili kanun çevirisinin tam metni için bkz. (Çevrimiçi) https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/index.html Erişim Tarihi: 31.01.2018.;Kocabaş, **a.g.m.**, s.359, dn.6.

⁹⁷ Kocabaş, **a.g.m.**, s.359.

⁹⁸ Yağcı, **a.g.m.**, s.329; Kocabaş, **a.g.m.**, s.362 ve dn.14’teki yazarlar.

1573 ve 1575. paragraflar gereği nafaka hakkı doğmuyorsa da bu parasal katkı hakkaniyeti gerektiriyorsa hakkaniyet nafakasına hükmedilebilir⁹⁹. Bu suretle ilgili 1576. paragraf gereği nafaka talebine konu olan haller bakımından sınırlı sayı ilkesinin geçerli olmayacağı söylenebilir.

Alman boşanma hukukunda kusur ilkesi 1977 Evlilik ve Aile Hukuku Reformu¹⁰⁰ ile terk edilmiş olup, bu ilkenin yerini başarısızlık ilkesi almıştır¹⁰¹. Alman hukukunda 1977 reformu ile beraber kusur ilkesinin kaldırılmasına paralel olarak boşanma sebepleri de kaldırılmış ve boşanma sebebi olarak bir tek “evliliğin başarısızlığı” öngörülmüştür (AlmMK § 1565)¹⁰². 1977 reformundan sonraki en kapsamlı değişim ise 2008 reformu ile gerçekleşmiştir. Reformdan önce çocuklar ve eski eşler nafaka talep sırasında eşit konumda iken, reform sonrası çocuklara çok daha fazla öncelik verilmiştir. Evlilik sonrası nafaka reformdan önce daha çok kural niteliğinde iken reform sonra boşanma sonrası kişisel sorumluluk ilkesinin etkisi ile istisnai hale gelmiştir¹⁰³. 2008 reformu Almanya’daki neredeyse tüm evlilikleri etkilemiştir, ancak 1977 öncesinde yapılan evliliklerin bu değişikliğin kapsamına alınmadığı belirtilmiştir¹⁰⁴. Sonuç olarak söylenebilir ki; 1977 reformu Alman boşanma hukukunu kusurdan arındırırken, 2008 reformu ise boşanma sonrası kişisel sorumluluğu Alman boşanma hukukuna büyük oranda hâkim kılmış ve çocuğun haklarına, eşin haklarına göre öncelik¹⁰⁵ tanımıştır.

⁹⁹ Haluk Burcuoğlu, “Alman Hukukunda Yeni Boşanma Sistemi ve Bu Sistem Işığında Türk Boşanma Hukukuna İlişkin Bazı Öneriler”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 48, Sayılar: 1-4, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1983, s.131.

¹⁰⁰ Evlilik ve Aile Reformu Hakkında Birinci Yasa 14 Haziran 1976 tarihinde yayımlanmış ve 1 Temmuz 1977’de yürürlüğe girmiştir.

¹⁰¹ Burcuoğlu, **a.g.m.**, s.114; Markus Wörz, “Family Dissolution and Public Policies in Germany: Social Provisions and Institutional Changes Since the 1980s”, **WZB Discussion Paper**, SP I 2011-207, Nisan 2011, (çevrimiçi) <https://www.econstor.eu/obitstream/10419/56794/1/689923112.pdf> Erişim Tarihi: 21.11.2018, s.10 ; Julia Bredtmann/ Christina Vonnahme, “Less Alimony After Divorce – Spouses’ Behavioral Response to the 2008 Alimony Reform in Germany”, **IZA – Institute of Labour Economics**, Discussion Paper No: 10864, Haziran 2017, s.4; Dieter Martiny/ Dieter Schwab, “Germany”, **Grounds for Divorce and Maintenance Between Former Spouses**, Ekim 2002, (Çevrimiçi) <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Germany-Divorce.pdf> Erişim Tarihi: 12.06.2018, s.3.

¹⁰² Bu boşanma sebebinin bir benzeri Türk hukukunda “Evlilik Birliğinin Temelden Sarsılması” olarak öne çıkmaktadır. Burcuoğlu, **a.g.m.**, s.114; Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.3.

¹⁰³ Bredtmann/ Vonnahme, **a.g.m.**, s.29; Wörz, **a.g.m.**, s.11.

¹⁰⁴ Bredtmann/ Vonnahme, **a.g.m.**, s.6.

¹⁰⁵ Bredtmann/ Vonnahme, **a.g.m.**, s.5; Yağcı, **a.g.m.**, s.329.

Alman Medeni Kanunu'nda boşanma sonrası nafaka veya yoksulluk nafakası manasına gelen genel kapsamlı bir nafaka müessesesi olmadığını ve nafakanın kanunda sayılmak suretiyle çeşitlendirildiğinden yukarıda söz etmiştik¹⁰⁶. Bu nafaka türlerinden AlmMK.'nun 1570. paragrafında yer alan çocuk bakımı için nafaka dışındaki nafaka türleri, Türk hukuk sistemindeki genel düzenleme şeklinde olan yoksulluk nafakası düzenlemesinin adeta konularına göre sınıflandırılmış halleridir.

AlmMK.'nun 1569. paragrafına göre Alman hukukunda boşanma sonrası her bir eş, kendi kişisel sorumluluğunu üstlenmek zorundadır¹⁰⁷. Türk ve İsviçre Medeni Kanunlarında boşanma sonrası kişisel sorumluluk ile ilgili bir kanuni hüküm bulunmazken, Alman hukukunda AlmMK.'nun 1569. paragrafı vesilesi ile kanuni bir hüviyet kazanmıştır¹⁰⁸. Kural olarak, boşanan eşlerden kendi geçimlerini sağlamaları beklenmektedir (AlmMK § 1569 ve § 1577/I). Fakat talep eden eş – özellikle müşterek çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi bakımından (AlmMK § 1570)¹⁰⁹ – bu imkânı haiz değilse, evlilik sonrası dayanışma ilkesi gereği karşı taraftan nafaka talep edebilecektir¹¹⁰. Fakat bu ilke çok kısıtlı şekilde uygulanır, eğer geniş uygulanıyor olsaydı temel ilke olan boşanma sonrası kişisel sorumluluk ilkesi ile açık bir tezat içerirdi¹¹¹. Sonuç olarak; Alman boşanma hukukunda da İsviçre boşanma hukukunda olduğu gibi evlilik sonrası dayanışma ilkesinin istisnai hallerde uygulanması devam etmektedir.

Alman boşanma hukuku kişilerin evlilik öncesi ve sonrası dönemdeki sorumluluklarını tamamen farklı biçimde düzenlemiş olsa da, Clean Break ilkesinin uygulandığı manasına gelmez¹¹². Bu durumun göstergelerinden biri olarak, boşanma sonrası sorumluluklardan farklı olarak ayrılık süresince bir eşin diğerine karşı geçim

¹⁰⁶ Kocabaş, **a.g.m.**, s.359.

¹⁰⁷ Wörz, **a.g.m.**, s.11; Daniela Kreidler-Pleus, **Family Law in Germany**, 01.11.2017, (Çevrimiçi) [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/8-575-0676?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&comp=pluk&bhcp=1](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/8-575-0676?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&comp=pluk&bhcp=1)
Erişim Tarihi: 09.07.2018, s.14-15; Yağcı, **a.g.m.**, s.329.

¹⁰⁸ Kocabaş, **a.g.m.**, s.361.

¹⁰⁹ 6 yaşından küçük olan çocuğuna bakmakla yükümlü olan kadından genel olarak çalışması beklenmemektedir. Wörz, **a.g.m.**, s.11.

¹¹⁰ Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.23; Wörz, **a.g.m.**, s.11.

¹¹¹ Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.23.

¹¹² Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.9.

yükümü örnek verilebilir¹¹³. Anılan maddenin ikinci cümlesinde, boşanma sonrası kişisel sorumluluklarını yerine getiremeyen eşin, sonraki maddeleri referans göstererek nafaka talebinde bulunabileceği belirtilmiştir. Buna göre Alman boşanma hukukunda kişiler, boşanma sonrası kural olarak kendi kişisel sorumluluklarını ve geçim yükümlülüklerini üstlenmek zorundadırlar. Eğer bu imkânlardan yoksun kalırsa karşı taraftan nafaka istenebilecektir¹¹⁴. Bu bakımdan söylenebilir ki, Alman boşanma hukukunda evlilik sonrası kişisel sorumluluk ilkesi ile nafaka istemi arasında bir kural-istisna ilişkisi mevcuttur¹¹⁵.

Alman hukukunda kural boşanan kişilerin evlilik sonrası kişisel sorumluluklarını üstlenmeleri olmakla birlikte, kişi eğer geçim yeteneğinden mahrum ise yani tüm çabasına rağmen yoksulluğa düşecekse bu halde boşandığı kişiden konusuna göre nafaka talebinde bulunabilir¹¹⁶. Yani öncelikle aranan, kişinin kendi kazancını veya malvarlığını kullanarak geçimini temin etmesidir. Kişi geçimini; ortak çocuğun bakımı veya yetiştirilmesi (AlmMK § 1570), yaşlılık (AlmMK § 1571), hastalık veya sakatlık (AlmMK § 1572), kazanç getirici uygun bir iş¹¹⁷ bulamamak (AlmMK § 1573), evlilik sırasında kesintiye uğrayan eğitimini tekrar başlatmak (AlmMK § 1575) ve hakkaniyet nedenlerinden (AlmMK § 1576) ötürü sağlayamıyorsa bu halde karşı taraftan, kusur ilkesi önemsenmeksizin nafaka talep edebilir¹¹⁸.

Yoksulluk durumu oluşsa ve kişi kanunda sayılan özelliklerden birini haiz olsa dahi önemle dikkate alınması gereken bir diğer husus nafaka talep edilen kişinin ödeme gücüdür¹¹⁹. Yukarıdaki şartlar oluştuğu takdirde, nafaka talep edilen kişi kendi geçimini ve diğer maddi masraflarını herhangi bir tehlike olmaksızın

¹¹³ Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.9.

¹¹⁴ Bredtmann/ Vonnahme, **a.g.m.**, s.4.

¹¹⁵ Kocabaş, **a.g.m.**, s.362.

¹¹⁶ Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s.42-43, dn.31; Bredtmann/ Vonnahme, **a.g.m.**, s.4.

¹¹⁷ Alman Medeni Kanunu'na göre kazanç getiren iş; çalışması beklenen eşin eğitim ve sağlık durumuna, yaşına ve evlilikteki yaşam standardına en azından hakkaniyet çerçevesinde uygun olduğu derecede mevcut kabul edilebilir. Evlilikteki yaşam standardı bakımından; evliliğin süresi ile ortak çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi süreleri özellikle dikkate alınır. Bunun dışında kişinin böyle bir kazanç getiren işe girebilmesi için kendisinden bir eğitimi tamamlaması bekleniyorsa, kişi bu eğitimi tamamlamakla da mükelleftir (AlmMK § 1574/ II-III).

¹¹⁸ Burcuoğlu, **a.g.m.**, s.131.

¹¹⁹ Burcuoğlu, **a.g.m.**, s.130.

karşılıyacak durumda değilse, ondan yalnızca hakkaniyetin gerektirdiği ölçüde nafaka istenebilir (AlmMK § 1581/I.1). Ödeme gücü hesaplanırken kişinin gelirinin yanında malvarlığı da dikkate alınır fakat malvarlığı kullanımının ekonomik olmayacağı veya taraflar arası adil dengeyi bozacağı durumlarda bu kullanım kişiden beklenmez (AlmMK § 1581/I.2)¹²⁰. Kişinin geliri dikkate alınırken yalnızca mevcut geliri değil muhtemel/beklenen geliri – özellikle talep edilenin olası ve kazançlı işten kaçındığı durumlarda- de dikkate alınır¹²¹.

İncelendiğinde talep eden yönünden şartlar mevcut ise, talep edilen yönünden nafaka alt sınırı hakkaniyet ölçüsüdür. Nafakanın alt sınırı hakkaniyet ölçüsü olmakla birlikte, kural olan evlilikteki yaşam düzeyinin devam etmesi amaçlanmaktadır (AlmMK § 1578/I)¹²². Ancak talep edilenin mali gücü evlilikteki yaşam düzeyini koruyabilecek seviyede olmaması halinde, hakkaniyet ölçüsünde bir nafaka miktarına hükmedilebilir (AlmMK § 1578b). Nafakanın amacı evlilikteki yaşam düzeyinin korunması olmakla birlikte; evlilikteki yaşam düzeyinin hangi ölçüte göre belirleneceğini ve hangi andaki yaşam düzeyinin önem taşıdığını da belirtmek gerekmektedir. Evlilikteki yaşam düzeyi ölçütü eşlerin harcamaları değil, eşlerin mevcut ve muhtemel gelirleri karşılığı olarak ifade edilmektedir; bunun dışında evlilikteki yaşam düzeyinin hesaplanacağı an olarak da boşanma tarihi esas alınmaktadır¹²³.

Alman nafaka hukukunda nafaka talebinin kabul edilebilirliği, talep edenin geçim yeteneğinin olmaması, mevcut ihtiyaçları ve yaşam düzeyi ile talep edilenin ödeme gücü unsurlarına güçlü şekilde bağlıdır¹²⁴. Nafaka talebinde bulunabilmek için ilk ve en önemli dayanak noktası hiç şüphesiz geçim yeteneğinden mahrum olma halidir¹²⁵. Bundan sonra ise talep edilenin ödeme gücü de önemli bir diğer dayanak noktası olarak karşımıza çıkmaktadır¹²⁶. Bu temel dayanak noktaları tüm nafaka türleri için ortak olmakla beraber yukarıda konusuna göre belirtilen her nafaka

¹²⁰ Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.40.

¹²¹ Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.40-41.

¹²² Burcuoğlu, **a.g.m.**, s.131.

¹²³ Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.32.

¹²⁴ Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.27.

¹²⁵ Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.27.

¹²⁶ Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.27.

türünün kendine has koşulları da bu temel dayanak noktalarına ek olarak aranmaktadır (AlmMK § 1569 ve § 1570-1576 arası, § 1574 hariç)¹²⁷. Bunlara ek olarak belirtmek gerekir ki, talep edenin ihtiyaç halinin evlilik nedeniyle oluşması gerektiğine dair bir hüküm mevcut değildir¹²⁸.

Alman hukukunda nafaka süresi, esnek bir uygulamaya sahiptir. Bazı durumlarda süresiz nafakaya hükmedilebileceği gibi, bazı durumlarda ise sınırlı süreli biçimde nafakaya hükmedilebilir¹²⁹. Esnek uygulaması olan nafaka süresi hesaplanırken; evliliğin süresi, müşterek çocuğun bakım sorumluluğu, ev işleri ve gelirden eşlerin sorumluluğu ne kadar paylaştığı ölçütleri mutlaka dikkate alınmalıdır¹³⁰. Ayrıca yargıç, lehine nafakaya hükmedilen eşin ekonomik bağımsızlığını kazanması için gerekli süreyi muhakkak dikkate almalıdır¹³¹. 2008 Alman boşanma hukuku reformu ile beraber süresiz nafaka iyice istisnai hale gelmiş ve nafaka sürelerine büyük çoğunlukla sınırlı süreli olarak hükmedilmektedir¹³². 2008 reformundan önce 20 yılı aşkın süreli evlilikler bakımından süresiz/ yaşam boyu nafakaya hükmedilebiliyorken, reform sonrasında ise bu denli uzun süren evliliklerde bile sınırlı süreli nafakaya hükmedilebilmektedir¹³³. 2008 reformunun bir diğer değişimi ise; müşterek çocuğun bakımını üstlenen tarafa en küçük müşterek çocuğun 3 yaşını doldurmasından itibaren çalışma yükümlülüğü getirmesidir¹³⁴. Müşterek çocuğun ilk 3 yaşında bakımını üstlenen tarafın nafaka hakkı mevcut iken, 3 yaşın dolması ile kural olarak nafaka devam etmez fakat çocuğun ihtiyaçları ve taraflar arası adil denge buna müsait ise nafaka süresi artırılabilir (AlmMK § 1570/II)¹³⁵.

¹²⁷ Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.27.

¹²⁸ Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.30-31.

¹²⁹ Ursula Günther/ Martin Herzog/ Stephanie Müssig, "Researching Mahr in Germany: A Multidisciplinary Approach", **Review of Middle East Studies**, Cilt: 49, Sayı: 1, Ekim 2015, s.31; Kreidler-Pleus, **a.g.m.**, s.15.

¹³⁰ Kreidler-Pleus, **a.g.m.**, s.15.

¹³¹ Kreidler-Pleus, **a.g.m.**, s.15.

¹³² Kreidler-Pleus, **a.g.m.**, s.15.

¹³³ Kreidler-Pleus, **a.g.m.**, s.15.

¹³⁴ Kreidler-Pleus, **a.g.m.**, s.15.

¹³⁵ Marianna Schaubert, "Do Alimony Regulations Matter inside Marriage? Evidence from the 2008 Reform of the German Maintenance Law," **EconStor Preprints 173193**, ZBW - German National Library of Economics, 2017, s.14.

Alman hukukunda nafaka alacaklısı, nafaka ödemesini güvence altına almak isterse karşı tarafın teminat göstermesini isteyebilir (AlmMK § 1585a/I.1). Teminat talebi olması halinde nafaka borçlusu, nafakanın ödenmesi hususunda hiçbir tehlike yoksa ya da teminat istemi hakkaniyete aykırı ise teminat göstermek zorunda değildir (AlmMK § 1585a/I.2). Fakat bu durumlar söz konusu değilse teminat göstermek zorundadır (AlmMK § 1585a/I.2). Bunun dışında nafaka borçlusu ve alacaklısı, karşı tarafın talebi olması durumunda kazançları ve malvarlıkları hakkında istenen bilgileri paylaşmak zorundadırlar (AlmMK § 1580). Yani Alman boşanma hukukunda nafaka tarafları bakımından, talep halinde zorunlu bilgi yükümlülüğü mevcuttur¹³⁶.

AlmMK.'nın 1579. paragrafında nafaka isteminin reddedilebileceği, indirilebileceği veya süre ile sınırlanabileceği sayılmış hallere değinilmiştir. Bu sayılmış halleri tek tek ele almamız gerekirse;

- Evliliğin kısa sürmesi^{137,138} (AlmMK. § 1579/I.1),
- Nafaka talep edenin başkasıyla süreklilik kazanmış bir fiili birlikteliğinin mevcut olması (AlmMK. § 1579/I.2),
- Nafaka talep edenin ağır bir suç işlemesi veya karşı taraf ya da yakınlarına karşı kasten hafif nitelikli olsa da bir suç işlemesi (AlmMK. § 1579/I.3),
- Nafaka talep edenin kendi yoksulluğuna kasten sebebiyet vermesi (AlmMK. § 1579/I.4),
- Nafaka talep edenin, karşı tarafın mülkiyet hakkından doğan çıkarlarını kasten ihmal etmesi (AlmMK. § 1579/I.5),
- Nafaka talep edenin ayrılıktan önce aile hukukundan doğan yükümlülüklerini uzun süredir yerine getirmemesi (AlmMK. § 1579/I.6),
- Nafaka talep edenin, karşı tarafın ağır bir külfet altına girmesinden açıkça sorumlu tutulabilmesi (AlmMK. § 1579/I.7),

¹³⁶ Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.26.

¹³⁷ AlmMK.'nın 1570. paragrafından kaynaklanan müşterek çocuğun bakımı veya yetiştirilmesi için nafaka talep hakkı saklıdır (AlmMK. § 1579/I.1).

¹³⁸ Uygulamada 2 yıldan fazla sürmeyen evlilikler, kısa süreli evlilik kabul edilir. Evliliğin gerçekleştiği tarih ile boşanmanın onaylandığı tarih arasında 3 yıldan fazla bir süre olması durumunda ise bu evliliğe artık kısa süreli evlilik denilemez. Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.50; Bredtmann/ Vonnahme, **a.g.m.**, s.4.

ve bu yedi hal dışında olan fakat bu haller kadar ağır olan sebeplerin olması durumunda da nafaka isteminin reddine, indirilmesine veya süre ile sınırlandırılmasına karar verilebilir (AlmMK. § 1579/I.8)¹³⁹. Bu noktada önemle belirtilmelidir ki, talep edenin davranışları boşanmaya sebep olduysa dahi sırf bu davranışlarından kişi, kusur ilkesinin terk edilmesinden ve evliliğin başarısızlığı ilkesinden ötürü nafakadan mahrum bırakılamaz¹⁴⁰.

Alman hukukunda nafaka kural olarak irat şeklinde aylık ödenir (AlmMK § 1585/I.1-2)¹⁴¹. Önemli bir gerekçe olması halinde ve bu durum talep edilen bakımından ağır bir yük yaratmıyorsa bu halde talep eden nafakanın toptan şekilde ödenmesini isteyebilir (AlmMK. § 1585/II)¹⁴². Ayrıca belirtmek gerekir ki nafakanın tahakkuk ettiği ay içinde nafaka alacaklısının ölümü veya yeniden evlenmesi nedeniyle nafaka hakkının sona erdiği durumlarda, içinde bulunulan ayın tamamı borçlanılır (AlmMK § 1585/I.3).

Alman boşanma hukukunda nafakanın sona erme sebepleri AlmMK.'nın 1586. paragrafında düzenlenmiştir. Buna göre nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi, fiili bir birliktelik yaşaması veya ölmesi halinde nafaka hakkı kendiliğinden sona erer (AlmMK § 1586)¹⁴³. Bunun yanında muaccel olmuş ve ödenmemiş nafaka alacaklarından doğan haklar ise var olmaya devam eder. Bu geriye dönük nafaka alacağı tespitine, sona erme sebebinin ortaya çıktığı anda muaccel olan nafaka da dâhil edilir (AlmMK § 1586/II.2). Alman boşanma hukukunda nafaka hakkının yukarıdaki sebeplerden ötürü sona ermesi, kural olarak nihai nitelik taşır¹⁴⁴. Fakat 1570. paragraftan doğan bir nafaka hakkı mevcutsa, bu nafaka yine talep edilebilir¹⁴⁵. Bunlar haricinde nafaka borçlusunun ölümü halinde nafaka yükümlülüğüne ne olacağı hususuna da değinilmiştir. AlmMK.'nın 1586b. paragrafına göre nafaka yükümlülüğü, borçlunun ölümü ile kendiliğinden sona

¹³⁹ Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.22; Schaubert, **a.g.m.**, s.5.

¹⁴⁰ Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.51.

¹⁴¹ Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.36.

¹⁴² Burcuoğlu, **a.g.m.**, s.131.

¹⁴³ Burcuoğlu, **a.g.m.**, s.131.

¹⁴⁴ Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.48.

¹⁴⁵ Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.48.

ermez¹⁴⁶. Nafaka yükümlülüğü, tereke borcu olarak mirasçılara geçer ve mirasçılar bakımından bu nafakayı ödeme borcu devam edecektir¹⁴⁷. Fakat Alman kanun koyucusu bunun da sınırını şöyle belirlemiştir; eğer boşanma olmasaydı nafaka alacaklısının ne kadar saklı payı olacak idiyse mirasçılar o bedeli ödemekle yükümlüdür, bu bedelden fazlasıyla sorumlu tutulamazlar (AlmMK § 1586b)¹⁴⁸.

C. Avrupa Aile Hukuku Komisyonu(CEFL) Prensipleri

Avrupa Aile Hukuku Komisyonu, Avrupa Aile Hukuku Prensipleri oluşturulması amacı ile 1 Eylül 2001’de farklı ülkelerden akademisyenler tarafından kurulan bilimsel kuruluştur¹⁴⁹. Komisyonun temel amacı Avrupa Birliği’ne üye ülkelerin Aile Hukuku alanında bütünleşmesini, birleşmesini sağlamak olup vatandaşı olunan ülkeye göre farklı sonuçlarla karşılaşmayı en aza indirmektedir¹⁵⁰. Komisyon bu bütünleşmenin sağlanması için tekdüze kurallar konulmasına gerek olmadığı, uyumlaştırmanın gerçekleştirilmesiyle Avrupa Birliği Aile Hukuku’nun ideal şekline bürüneceğini ifade etmektedir¹⁵¹.

Komisyon, Avrupa Aile Hukuku Prensipleri konusunda 10 maddelik boşanma hukuku prensibi ve 10 maddelik nafaka hukuku prensibinden oluşan ilk çalışmasını 2004 yılının Aralık ayında yayınlamıştır¹⁵². Çalışmamızla ilgili olması bakımından bu prensiplerden sadece nafaka hukuku kısmı incelenecektir. Komisyonca kaleme alınan Aile Hukuku Prensiplerinin ikinci bölümü olan Boşanma Sonrası Nafaka bölümü de kendi içerisinde; *Genel Hükümler*, *Nafaka Talebinin Koşulları* ve *Özel Durumlar* olmak üzere üç kısma ayrılmıştır.

¹⁴⁶ Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.51.

¹⁴⁷ Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.51.

¹⁴⁸ Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.51.

¹⁴⁹ Katharina Boele-Woelki, “The Principles of European Family Law: Its Aims and Prospects”, **Utrecht Law Review**, Volume: 1, Issue: 2, December 2005, s.160; Şükran Şıpka, “Avrupa Birliği Aile Hukuku ve CEFL(Avrupa Birliği Aile Hukuku Komisyonu, Prensipleri, Amaçları ve Yapılan Çalışmalar)”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl: 5, Sayı: 10, Güz, 2006/2, s.163.

¹⁵⁰ Boele-Woelki, **a.g.m.**, s.160; Şıpka, **a.g.m.**, s.164.

¹⁵¹ Boele-Woelki, **a.g.m.**, s.165; Şıpka, **a.g.m.**, s.167.

¹⁵² Komisyonun yayınlamış olduğu, boşanma ve nafaka Konusunda tavsiye niteliğindeki Avrupa Aile Hukuku Prensiplerinin orijinal metni için bkz. (Çevrimiçi) <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-English.pdf> Erişim Tarihi: 08.06.2018; Metnin Türkçe çevirisi için bkz. Şıpka, **a.g.m.**, s.167-170.

Düzenlemenin 2:1. maddesine göre nafakaya ilişkin kurallar boşanma şeklinden bağımsız tutulmuştur. Bu hükme göre komisyonun görüşü; boşanma yargılamasındaki kusur tartışmalarının boşanma sonrası nafaka talebi safhasında dikkate alınmaması gerektiği hususudur. Buna göre; boşanma yargılamasında ağır kusurlu olduğuna hükmedilen kişi de ihtiyacı olması durumunda boşanma sonrası nafaka talep edebilmelidir. İncelendiğinde, ilgili hükmün Avrupa hukuk sistemlerinde boşanma sonrası nafaka talebinde kusurun önemini yitirmesi eğilimine paralel olarak ele alındığı söylenebilir¹⁵³.

Düzenlemenin 2:2. maddesine göre ise boşanma sonrası kişisel sorumluluk prensibi kabul edilmiştir. Bu prensip, Alman boşanma hukukundaki kişisel sorumluluk (AlmMK § 1569) ve İsviçre boşanma hukukundaki Clean Break ilkesi (İMK m.125/I) ile örtüşmektedir¹⁵⁴.

İlgili düzenlemeye göre boşanma sonrası nafaka, talep edenin zaruri ihtiyaçlarını karşılayacak miktarda ve talep edilenin mali gücü oranında talep edilebilir (2:3). İsviçre hukukunda ve Alman hukukunda boşanma sonrası nafaka hesaplanırken evlilikteki yaşam düzeyi esas alınırken düzenlemede zaruri ihtiyaç ölçütü getirilmesi önemli bir farklılık teşkil etmektedir.

Boşanma sonrası nafaka kararı verilirken; evliliğin süresi, evlilik sürecince görev dağılımı ve yaşam ilişkileri, eşlerin iş, yaş ve sağlık durumları, müşterek çocukların bakımı ve varsa yeni evlilik veya fiili beraberlik özellikle dikkate alınmalıdır (2:4). Komisyon bu maddede “**özellikle** (in particular of¹⁵⁵)” ifadesine yer

¹⁵³ Özellikle 20.yüzyılda birçok Avrupa ülkesinde nafaka talebi kusurdan arındırılmıştır. Bunlardan Avusturya 1999’da, Almanya 1976’da, İngiltere, Hollanda ve Galler 1971’de, İsviçre 1998’de bu değişiklikleri gerçekleştirmişlerdir. Daha geniş bilgi ve prensibin gerekçesi için bkz. Katharina Boele-Woelki vd., **Principles Of European Family Law Regarding Divorce And Maintenance Between Former Spouses**, 1. Bası, Antwerp-Oxford, Intersentia, Kasım 2004, s.73-74; Anca-Monica Ardăleanu, “Principles of European Family Law Regarding Divorce – Special View over The Romanian Civil Code”, (Çevrimiçi) <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-of-European-Family-Law-Regarding-Divorce-Special-View-over-The-Romanian-Civil-Code.pdf> Erişim Tarihi: 09.06.2018, s.52-53.

¹⁵⁴ Kocabaş, **a.g.m.**, s.363.

¹⁵⁵ “*Principle 2:4 Determining claims for maintenance*
In determining a claim for maintenance, account should be taken in particular of factors such as:” (Çevrimiçi) <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-English.pdf> Erişim Tarihi: 08.06.2018.

vererek dikkate alınması gereken kalemlerin bunlarla sınırlı olmadığını vurgulamıştır.

Düzenlemenin 2:5/1. maddesine göre boşanma sonrası nafaka; önceden, irat şeklinde ve belirli aralıklarla ödenmelidir. Ancak taraflardan birinin veya her ikisinin nafakanın toptan ödenmesi yolunda talebi varsa, yetkili makam somut olayın özelliklerini dikkate alarak boşanma sonrası nafakanın toptan ödenmesine de karar verebilir (2:5/2).

Nafaka yükümlüsü, nafaka alacaklısının herhangi bir davranışı nedeniyle zaruret haline düşerse yetkili makam hükmedilen veya hükmedilecek nafakayı, kısmen veya tamamen reddedebilir ya da tamamen kaldırılmasına karar verebilir (2:6).

Düzenlemenin 2:7. maddesine göre boşanma sonrası nafaka talep edilen eşin talep edene karşı nafaka yükümlülüğü belirlenirken; talep edilenin ergin olmayan çocuklarının nafaka taleplerine öncelik verilmelidir. Bu aşamada nafaka talep edilen eşin varsa yeni eşine karşı bakım yükümlülüğü de dikkate alınmalıdır (2:7/b).

Boşanma sonrası nafakanın süresi hususunda düzenleme kural olarak nafakanın süreli verilmesini, istisnai olarak ise süresiz de verilebileceğini düzenlemiştir (2:8). Nafaka süresinin kural olarak sınırlandırılması, düzenlemenin 2:2. maddesinde öngörülen boşanma sonrası kişisel sorumluluk ilkesi ile tutarlı bir bütünlük oluşturmaktadır.

Komisyon düzenlemenin 2:9. maddesinde nafaka borcunun hangi hallerde sona ereceği konusuna değinilmiştir. Buna göre nafaka borcu; nafaka alacaklısı yeniden evlenirse veya fiili bir beraberlik yaşamaya başlarsa ya da taraflardan herhangi biri ölürse sona erer (2:9/1-3). Yeniden evlenen veya fiili beraberlik yaşayan nafaka alacaklısının bu ilişkisi sona erdiğinde, boşanma sonrası nafaka yükümlülüğü yeniden doğmayacaktır (2:9/2).

Düzenlemenin 2:10. maddesine göre taraflar yazılı şekle uymak kaydı ile boşanma sonrası nafaka anlaşması yapabilirler (2:10/2). Bu anlaşmada taraflar; nafaka miktarını, kapsamını, ödeme süresini, yerine getirilmesi ve sona ermesini düzenleyebilirler (2:10/1). Taraflar bu anlaşmayla nafakadan feragat konusunda da

anlaşabilirler. Yetkili makam taraflar arasında yapılan anlaşma ile bağlı kalmak zorunlu olmaksızın, nafaka anlaşmasının detaylarını ve geçerliliğini irdelemek zorundadır (2:10/3).

Komisyon bu düzenlemede yer alan prensipler ile genel olarak; nafaka-boşanma hükümleri ayrımını, boşanma sonrası kişisel sorumluluk ilkesini, nafaka koşulları ve nafaka tesisinde özellikle dikkate alınacak ölçütleri, nafakanın ödeme şeklini ve periyodunu kaleme almıştır. Komisyon düzenleme ile ayrıca nafaka alacaklısının olumsuz davranışına bağlanan sonuçları, nafaka talep edilen kişi bakımından dikkate alınması gereken hususları, nafaka süresini, nafakanın sona ermesini ve nafaka anlaşmasını düzenlemiştir.

Avrupa Aile Hukuku Komisyonu'nun amacı sadece ülkeler arası düzenleme farklılıklarını azami oranda kaldırmak olmayıp, aynı zamanda Avrupa Birliği'nde yabancı unsurlu evlilik gibi konular için de sınırlar ötesi uyumlaştırma hedeflenmektedir¹⁵⁶. Bu hedefe ulaşılabilirse; eşlerin başka ülkelerde başka boşanma sonuçları elde etme gibi etik olmayan çabaları büyük oranda sonuçsuzlaşacak ve yabancı mahkeme kararlarının tanıma tenfizinde kolaylıklar sağlanacaktır¹⁵⁷.

Önemle belirtmek gerekir ki, Avrupa Aile Hukuku Komisyonu'nun çalışmaları ve bu çalışmaların sonucunda elde edilerek yayımlanan Avrupa Aile Hukuku Prensipleri ancak tavsiye niteliği taşımaktadır ve bağlayıcılığı bulunmamaktadır¹⁵⁸.

D. Yoksulluk Nafakası Düzenlemesi ve Süresi Bakımından Türk, İsviçre, Alman Hukukları ve Avrupa Aile Hukuku Komisyonu(CEFL) Prensipleri Karşılaştırması

1. Genel Olarak

Yoksulluk nafakası düzenlemesi ve süresi bakımından Türk hukukunu anılan öteki sistemler ile karşılaştırırken; öncelikle bu düzenlemelere hâkim ilkeden ve

¹⁵⁶ Şıpka, **a.g.m.**, s.170.

¹⁵⁷ Şıpka, **a.g.m.**, s.171-172.

¹⁵⁸ Şıpka, **a.g.m.**, s.171.

kusurun etkisinden, bundan sonra ise genel manada nafakanın çeşitlendirilip çeşitlendirilmediğinden söz edilecektir. Sonrasında yoksulluk nafakasının koşulları ve özellikleri bakımından önem arz eden farklılıklara değinilecektir.

2. Hâkim İlke Bakımından

Türk boşanma hukukunda eşlerin aile hukukundan doğan yükümlülüklerinin evlilik sona ermesinden sonra da dolaylı olarak sürmesini öngören evlilik sonrası dayanışma ilkesi hâkimdir. İsviçre boşanma hukukunda ise 2000 revizyonundan önce evlilik sonrası dayanışma ilkesi egemen ilke iken revizyondan itibaren; tarafların boşanma sonrası ekonomik özgürlüklerinin olması gerektiği esasına dayanan Clean Break ilkesi egemen hale gelmiştir¹⁵⁹. Clean Break ilkesinin amacı tarafların, boşanma sonrası dönemde ekonomik istemlerine en az derecede yer vermek ve ekonomik bağımsızlıklarını en kısa sürede kazanmalarını sağlamaktır¹⁶⁰. İsviçre hukukunda Clean Break ilkesinin egemen olması ile beraber evlilik sonrası dayanışma ilkesi de tamamen terk edilmiş değildir. Zira boşanmalarda ve özellikle nafaka taleplerinde genel manada Clean Break ilkesi uygulama alanı bulmakta iken yeri geldikçe sınırlanmış biçimde evlilik sonrası dayanışma ilkesine de – özellikle uzun süreli evliliklerde – başvurulmaktadır¹⁶¹. Türk ve İsviçre boşanma hukuklarında egemen ilkenin ne olduğuna dair bir pozitif düzenleme yer almazken, Alman boşanma hukukunda egemen ilke olan boşanma sonrası kişisel sorumluluk ilkesi AlmMK.'nın 1569. paragrafında kendine yer bulmaktadır¹⁶². Boşanma sonrası kişisel sorumluluk ilkesi ile amaçlanan, tarafların boşanma sonrasında kişisel ekonomik sorumluluklarını üstlenmeleri ve ancak kanunda belirtilen koşulların varlığı halinde nafakaya karar verilebilmesidir (AlmMK § 1570 ve devamı)¹⁶³. İsviçre hukukunda olduğu gibi Alman hukukunda da egemen ilkenin yanında belirli koşulların varlığı halinde sınırlandırılmış evlilik sonrası dayanışma ilkesinin

¹⁵⁹ Schwenzer/ Keller, **a.g.m.**, s.8; Kocabaş, **a.g.m.**, s.363.

¹⁶⁰ Hausheer, **a.g.m.**,s.43; Schwenzer/ Keller, **a.g.m.**, s.10; Kocabaş, **a.g.m.**, s.363.

¹⁶¹ Kocabaş, **a.g.m.**, s.364.

¹⁶² Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.23; Wörz, **a.g.m.**, s.11; Kocabaş, **a.g.m.**, s.361.

¹⁶³ Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.23.

uygulama alanı bulabildiğini söylemek gerekir¹⁶⁴. Öte yandan Avrupa Aile Hukuku Prensipleri 2:2. maddesinde de Alman hukukunda olduğu gibi eşlerin boşanma sonrası kendi geçimlerinden sorumlu olacağı kişisel sorumluluk ilkesi anılmıştır. İsviçre hukukundaki egemen ilke Clean Break ilkesi de, Alman hukukundaki ve CEFL prensiplerindeki hâkim ilke kişisel sorumluluk ilkesi de boşanan kişilerin en kısa sürede ekonomik özgürlüklerini kazanmaları amacına yönelmiş ilkeler olup aralarındaki ufak farklar dışında ve uygulamaları itibariyle birbirine çok benzemektedir¹⁶⁵. Bu sistemlerde; boşanma sonrası kişisel sorumluluğun üstlenilmesi kural, nafaka takdiri istisna vasfı taşımaktadır. Türk hukukunda ise egemen ilke evlilik sonrası dayanışma ilkesi ışığında tarafların yalnızca mevcut ekonomik durumları dikkate alınmakta, onları ekonomik bağımsızlığa kavuşturma amacı ise gündeme gelmemektedir¹⁶⁶.

Buna göre İsviçre ve Alman hukukları ile CEFL prensiplerine göre kişinin nafakaya hak kazanabilmesi için “geçimini sağlamasının kendisinden beklenememesi” yani ekonomik bağımsızlığa hazır olmadığının tespiti gereklidir. Türk hukukunda ise yoksulluk nafakasına hak kazanılabilmesi için “boşanma nedeniyle yoksulluğa düşülecek olması” yani mevcut ekonomik durum tespiti yeterli olmakta, talep edenin ekonomik bağımsızlığını kazanması ile ilgili herhangi bir karara hükmedilmemektedir. Bunun sonucunda Türk hukukunda hükmeden yalnızca boşanma nedeniyle yoksulluğa düşüp düşmediğiyle yetinmekte ve geleceğe dönük ekonomik bağımsızlığın kazanabileceği süre ve koşullar hakkında bir kanaat bildirmemektedir. Karşılaştırılan diğer hukuklarda ise boşanan tarafların en kısa sürede ekonomik bağımsızlığına kavuşması amaçlanmakta, böylece tasfiye olunan ailenin bireylerinin en kısa sürede çalışma hayatına girerek ülkenin ekonomisine katkı sağlamaları hızlandırılmaktadır. Türk hukukunda ise boşanma anındaki yoksulluğu dolayısıyla lehine yoksulluk nafakasına hükmedilen bireylerin bir kısmı, verilen nafakaya tamah edebilmekte ve aldıkları nafakanın kaldırılmaması için

¹⁶⁴ Wörz, **a.g.m.**, s.11; Kocabaş, **a.g.m.**, s.362; Yağcı, **a.g.m.**, s.328-329.

¹⁶⁵ Kocabaş, **a.g.m.**, s.363; Yağcı, **a.g.m.**, s.328.

¹⁶⁶ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.151; karşıt görüş için Tekinay, **1990**, s.264.

çalışmamayı tercih etmektedirler. Bu durum, nafaka yükümlüsüne ve geniş anlamda ülke ekonomisine olumsuz etki etmektedir.

3. Kusur Bakımından

TMK.'nın 175. maddesine göre “*Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.*”. Buna göre Türk boşanma hukukunda kusur ilkesinin önemli derecede etkili olduğu açıktır. Türk hukukunda kişi, boşanma sonrası yoksulluğa düşecek olsa dahi eğer daha kusurlu olduğu tespit edilirse lehine yoksulluk nafakasına hükmedilemez. Türk hukukunda kusur ilkesi bu denli önemliyken, İsviçre ve Alman hukuklarında kusur ilkesi kural olarak terk edilmiştir. Alman hukukunda 1 Temmuz 1977’de yürürlüğe giren Aile Hukuku Reformu ile kaldırılan kusur ilkesi yerine, “evliliğin başarısızlığı/ evlilik birliğinin temelden sarsılması” esasına dayalı bir sistem getirilmiştir¹⁶⁷. İsviçre boşanma hukukunda da kusur ilkesi; revizyon öncesi dönemde önemli bir ölçüt vasfında iken, 2000 revizyonu ile terk edilmiştir¹⁶⁸. Bu doğrultuda İMK.’nin boşanmaya ilişkin maddeleri, tarafların boşanmaya sebep vakıalardaki kusur tartışmalarından bağımsız olarak kaleme alınmıştır¹⁶⁹. Alman ve İsviçre hukukunda kusur ilkesi kural olarak terk edilmekle beraber, her iki hukuk sisteminde de istisna mahiyetinde kusura yer verilmiştir ve fakat bu durum kusur ilkesini canlandırıcı mahiyette kullanılamaz¹⁷⁰. Öyle ki İMK.’nin 125/III. maddesinde ve AlmMK.’nin 1579. paragrafında getirilen hakkaniyet kaydı hükümlerinin, kusur ilkesinin istisnai bir görünümü oldukları söylenebilir¹⁷¹. CEFL prensiplerinin 2:1. maddesinde de; boşanan eşlerin nafaka hakkına ilişkin hükümlerin, boşanmaya neden olan vakıalardaki kusur tartışmalarından bağımsız değerlendirilmesi gerektiği kaleme alınmıştır. Buna göre,

¹⁶⁷ Burcuoğlu, **a.g.m.**, s.114; Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.3; Wörz, **a.g.m.**, s.10; Bredtmann/ Vonnahme, **a.g.m.**, s.4.

¹⁶⁸ Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s.32; Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.2; Schwenger/ Keller, **a.g.m.**, s.8; Hausheer, **a.g.m.**, s.32; Tosun, **a.g.m.**, s.60.

¹⁶⁹ Kocabaş, **a.g.m.**, s.370.

¹⁷⁰ Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.2; Schwenger/ Keller, **a.g.m.**, s.8; Kocabaş, **a.g.m.**, s.371, dn.51.

¹⁷¹ Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.22; Schaubert, **a.g.m.**, s.5; Tosun, **a.g.m.**, s.61; Kocabaş, **a.g.m.**, s.371.

komisyon prensiplerine göre de kişi boşanmaya neden olan vakıalarda kusuru sabit olsa dahi ihtiyaç halinde nafakaya hak kazanabilmelidir. Sonuç olarak; Türk boşanma hukukunda kusur ilkesi hala egemen iken, incelenen diğer hukuk sistemlerinde ise boşanma hukukunun kusurdan olabildiğince arındırıldığı, ancak istisnai durumlarda kusurla ilişkili hakkaniyet kayıtlarının uygulama alanı bulabildiği söylenebilir.

4. Adlandırılma Bakımından

Türk hukukunda yoksulluk nafakası olarak adlandırılan¹⁷² ve boşanılan eşe ödenen nafaka; İsviçre hukukunda ve CEFL prensiplerinde “boşanma sonrası nafaka” olarak nitelendirilmektedir. Bu üç hukuk sisteminde nafaka vasıflandırması, nafakanın gerekçesine göre çeşitlendirilmemekte; yoksulluk nafakası, boşanma sonrası nafaka gibi genel vasıflandırma ile yetinilmektedir. Alman hukukunda ise bu üç hukuk sisteminden farklı olarak eşe ödenen nafakalar, gerekçelerine göre sınıflandırılmaktadır. Öyle ki AlmMK.’nda eşe ödenen nafakalar; ihtiyarlık sebebiyle nafaka (AlmMK § 1571), hastalık veya engellilik sebebiyle nafaka (AlmMK § 1572), işsizlik sebebiyle nafaka ve denkleştirme nafakası (AlmMK § 1573), mesleki amaçlı ve normal eğitim nafakası (AlmMK § 1575) ve hakkaniyet nafakası (AlmMK § 1576) olarak sebeplerine göre ayrı ayrı düzenlenmiştir¹⁷³.

5. Nafaka Takdiri ve Nafaka Miktarının Belirlenmesi Bakımından

Çalışma kapsamında incelenen bu dört hukuk sistemi arasındaki bir diğer fark ise nafakanın takdirinde ve miktarının belirlenmesinde hangi ekonomik ölçütlerin

¹⁷² Doktrinde Şükran Şıpka, Serap Helvacı ve Şebnem Akipek Öcal kanun hükmünden “yoksulluk” ibaresinin kaldırılması gerektiğini, bunun yerine bu yardımın “boşanma sonrası destek nafakası” veya “boşanma sonrası katkı nafakası” olarak adlandırılmasının daha doğru olacağı görüşünü belirtmektedirler. Bu görüşler 8-9 Kasım 2018’de İstanbul Barosu’nda düzenlenen *Yargıtay Kararları Işığında Güncel Medeni Hukuk Problemleri Sempozyumu*’nda ve 24 Kasım 2018’de Galatasaray Üniversitesi’nde yapılan *Yoksulluk Nafakası Çalıştayı*’nda sunulan tebliğler esnasında sözlü olarak dile getirilmiştir.

¹⁷³ Kocabaş, **a.g.m.**, s.359.

etkili olduğu ve bu kavramlar ile bir bütünlük oluşturan talep edilenin ödeme gücü konusundadır¹⁷⁴. Türk hukukunda yoksulluk nafakası takdir edilirken, nafaka talep edenin yoksulluktan kurtulması amaçlanmaktadır. Sırf talep edilenin ödeme gücü fazla diye, ödeme gücüne göre bir nafakaya hükmedilemez¹⁷⁵. Zira Türk hukukunda yoksulluk nafakasının amacı talep edeni yoksulluktan kurtarmaktır¹⁷⁶. CEFL prensiplerinin 2:3. maddesinde de Türk hukukuna benzer şekilde boşanma sonrası nafakanın amacının, talep eden eşin zaruri ihtiyaçlarının karşılanması olduğu kaleme alınmıştır. Fakat CEFL prensiplerinin genel amacı çerçeve niteliğinde prensipler belirlemek olduğundan, anılan maddede belirtilen “talep edilenin zaruri ihtiyaçlarının karşılanması” ölçütü, üye ülkelere tavsiye edilen asgari bir ölçüt olarak yorumlanabilir. Buna karşın İsviçre ve Alman hukuklarında ise boşanma sonrası nafakanın amacı, talep eden ve geçim yeteneğinden mahrum olan tarafın evlilikteki yaşam düzeyinin korunmasıdır (İMK m.125, AlmMK § 1578)¹⁷⁷. Türk hukukunda ise kişinin yaşam düzeyinin boşanma öncesine nazaran daha düşük olması, onun yoksulluğa düştüğü anlamına gelmez ve yoksulluk nafakası talebi için haklı bir gerekçe oluşturmaz¹⁷⁸. Bu suretle boşanma sonrası eşe ödenen nafakanın üst sınırı bakımından bir değerlendirme yapıldığında; Türk hukukunun yoksulluktan kurtarmayı, İsviçre ve Alman hukuklarının ise evlilikteki yaşam düzeyinin devamını amaçladığı söylenebilir. Öte yandan incelenen tüm hukuk sistemlerinde boşanma sonrası eşe ödenen nafakaya karar verilirken talep edilenin ödeme gücüne göre hüküm kurulur, başka bir deyişle bu sistemlerin tümünde nafakanın üst sınırını talep edilenin ödeme gücü oluşturmaktadır.

Türk hukukunda yoksulluk nafakasının takdirinde dikkate alınacak ölçütler hususunda pozitif bir düzenleme olmamakla beraber, kanun koyucu bu ölçütlerin belirlenmesini doktrine ve uygulamaya bırakmıştır¹⁷⁹. Bu gelişme ışığında doktrin¹⁸⁰

¹⁷⁴ Burcuoğlu, **a.g.m.**, s.131; Dural/ Öğüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.152; Kocabaş, **a.g.m.**, s.379.

¹⁷⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.150; Ceylan, **a.g.e.**, s.111.

¹⁷⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.150.

¹⁷⁷ Kocabaş, **a.g.m.**, s.379-380.

¹⁷⁸ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s.150; Ceylan, **a.g.e.**, s.111.

¹⁷⁹ Kocabaş, **a.g.m.**, s.374-375.

¹⁸⁰ Özüğür, **a.g.e.**, 514-520.

ve Yargıtay¹⁸¹ tarafından bir takım ölçütler geliştirilip uygulanmaktadır. Türk hukukunda belirlenmesi doktrin ve uygulamaya bırakılan bu ölçütler, İsviçre hukukunda ise kendine pozitif düzenlemede yer bulmuştur. İMK.'nin 125. maddesinin ikinci fıkrasında boşanma sonrası nafakanın takdiri, süresi ve miktarı bakımından dikkate alınacak ölçütler sekiz bentte sayılmak suretiyle kaleme alınmıştır¹⁸². Önemle belirtmek gerekir ki, anılan fıkra “özellikle” sayılan bu ölçütler, önemli birer örnek ölçüt niteliğindedir ve sınırlı sayıda değildir¹⁸³. İsviçre hukuku ile benzer şekilde CEFL prensiplerinin 2:4. maddesinde de boşanma sonrası nafakaya karar verilirken dikkate alınması gereken olgular altı bent halinde sayılmıştır. Alman kanun koyucusu ise bu ölçütleri ne Türk hukukundaki gibi tamamen doktrin ve uygulamaya bırakmış, ne de İsviçre hukuku ve CEFL prensiplerindeki gibi tek bir maddenin altında tüm ölçütleri saymıştır¹⁸⁴. Alman kanun koyucusu, talep edenin yaşam düzeyini korumak için gerekli geçim yeteneğine sahip olamaması ve talep edilenin ödeme gücünün yeterli olması önkoşulları ile hareket etmekte; bu koşulların bulunması ile beraber, 1570. vd. paragraflarında bulunan konusuna göre ek koşulların varlığı halinde nafakaya hükmedilebilmesini kaleme almıştır¹⁸⁵.

¹⁸¹ “...Yoksulluk durumu; günün ekonomik koşulları ile birlikte tarafların sosyal ve ekonomik durumları, yaşam tarzları, evlilik süreleri, evlilik boyunca ve boşanma sonrası oluşacak yaşam düzeyleri birlikte değerlendirilerek takdir edilmelidir.” Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 11.03.2009, 2-73/118 ilgili karar için bkz. (Çevrimiçi) <https://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=193&t=33162> Erişim Tarihi: 13.07.2018; “...Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 07.10.1998 gün ve 1998/2-656-688; 28.02.2007 gün ve 2007/3-84-95; 16.05.2007 gün ve 2007/2-275-275; 11.03.2009 gün ve 2009/2-73-118 sayılı kararlarında; ‘yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür, eğitim’ gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanların ‘yoksul’ kabul edilmesi gerektiği benimsenmiştir. Yoksulluk durumu günün ekonomik koşulları ile birlikte, tarafların sosyal ve ekonomik durumları ve yaşam tarzları değerlendirilerek takdir edilmelidir.” Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 10.11.2010, 2-614/597 ilgili karar için bkz. (Çevrimiçi) <https://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=193&t=33679> Erişim Tarihi: 13.07.2018.

¹⁸² Tosun, **a.g.m.**, s.64.

¹⁸³ Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.26; Kocabaş, **a.g.m.**, s.374; Tosun, **a.g.m.**, s.58.

¹⁸⁴ Kocabaş, **a.g.m.**, s.359.

¹⁸⁵ Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.23.

6. Nafaka Talebinin Reddedilmesi Bakımından

Türk boşanma hukukunda yoksulluk nafakası istemi ancak nafaka koşulları (talep, boşanma veya butlan, kusur ve yoksulluk) mevcut değilse reddedilebilir. Yani Türk hukukunda yoksulluk nafakası istemi bakımından özel ret sebeplerine dair pozitif bir düzenleme yoktur. Buna karşın İsviçre hukukunda ise boşanma sonrası nafaka bakımından hakkaniyet kaydı düzenlemesi vardır. İMK.'nın 125. maddesinin üçüncü fıkrasında, nafaka verilmesinin açıkça hakkaniyete aykırı görüldüğü haller sınırlı sayı ilkesi gözetilmeksizin belirtilmiştir. Anılan fıkradaki vakıaların meydana gelmesi halinde – örneğin, kişinin kendi yoksulluğuna bilerek sebebiyet vermesi – hâkim, boşanma sonrası nafakanın diğer unsurları mevcut olsa dahi talebin kısmen veya tamamen reddine karar vermektedir¹⁸⁶. Alman hukukunda ise İsviçre hukuku ile benzer ve fakat daha geniş bir şekilde bu hakkaniyet kayıtları ile ilgili pozitif düzenleme mevcuttur. AlmMK.'nın 1579. paragrafında nafakanın hakkaniyete aykırılık sebebiyle sınırlandırılması veya reddedilmesi gereken haller bentler halinde ve sınırlı sayı gözetilmeksizin sayılmıştır. Karşılaştırıldığında; nafaka konusunda Alman hukukundaki hakkaniyet kayıtlarının İsviçre hukukundaki hakkaniyet kayıtlarına nazaran daha geniş ele alındığı söylenebilir¹⁸⁷. Ancak nihayetinde her iki hukuk sisteminde de sınırlı sayı ilkesi gözetilmediği için aralarındaki fark ancak pozitif düzenleme bakımındandır. CEFL prensiplerinde ise boşanma sonrası nafaka isteminin reddi dar bir çerçevede ele alınmıştır. CEFL prensiplerinin 2:6. maddesine göre nafaka talep edilen, talep edenin herhangi bir davranışı nedeniyle zaruret haline düşerse yetkili makam hükmedilecek nafakayı, kısmen veya tamamen reddedebilir.

7. Sona Erme Halleri Bakımından

Türk boşanma hukukunda yoksulluk nafakası kendiliğinden sona erebileceği gibi, mahkeme kararı ile de sona erebilmektedir(TMK m.176/III). Türk hukukunda yoksulluk nafakası; sınırlı süreli hükmedildiyse süre bitiminde, toptan ödenmesine

¹⁸⁶ Hausheer, **a.g.m.**,s.46; Schwenger/ Keller, **a.g.m.**, s.11; Helvacı, **a.g.e.**, s.169; Tosun, **a.g.m.**, 58-59; Kocabaş, **a.g.m.**, s.371.

¹⁸⁷ Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.49; Kocabaş, **a.g.m.**, s.370-371.

karar verildiyse ödendiği tarihte, nafaka borcunun taraflardan birinin ölümü halinde veya nafaka alacaklısının evlenmesi halinde kendiliğinden sona erer. Nafaka alacaklısının fiili bir birliktelik yaşaması, yoksulluk halinden kurtulması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi halinde ise yoksulluk nafakası kendiliğinden sona ermez, ancak mahkeme kararı ile sona erdirilebilir. İsviçre boşanma hukukunda da boşanma sonrası nafaka alacaklısının evlenmesi ya da nafaka borcunun taraflarından birinin ölümü, nafaka borcunu sona erdirmektedir (İMK m.130)¹⁸⁸. Fakat Türk hukukundan farklı olarak İsviçre hukukunda nafaka alacaklısının evlenmesi halinde boşanma sonrası nafakanın süreceğine dair anlaşmalar yapılabilmektedir (İMK m.130/II)¹⁸⁹. Alman boşanma hukukunda, nafaka alacaklısının ölümü, fiili bir birliktelik yaşaması ya da evlenmesi halinde nafaka borcu sona erer (AlmMK § 1586)¹⁹⁰. Ancak Alman hukukunda nafaka yükümlülüğü, borçlunun ölümü ile kendiliğinden sona ermez. Nafaka yükümlülüğü, tereke borcu olarak mirasçılara geçer ve mirasçılar bakımından bu nafakayı ödeme borcu devam eder¹⁹¹. Alman kanun koyucusu bunun da sınırını şöyle belirlemiştir; eğer boşanma olmasaydı nafaka alacaklısının ne kadar saklı payı olacak idiyse mirasçılar o bedeli ödemekle yükümlüdürler, bu bedelden fazlasıyla sorumlu tutulamazlar (AlmMK § 1586b)¹⁹². CEFL prensiplerinin 2:9. maddesine göre de boşanma sonrası nafaka; nafaka borcunun taraflarından birinin ölümü, nafaka alacaklısının fiili bir birliktelik yaşaması veya evlenmesi halinde sona erer. Nafakanın sona erme sebeplerine bakıldığında hukuk sistemleri arasında çok büyük farklar olmadığı fakat bazı önemli noktalarda birbirinden ayrıldıkları söylenebilir. Örneğin; İsviçre hukuku, nafaka alacaklısının evlenmesi halinde dahi nafakanın sürebilmesi hususunda, Alman hukuku nafaka borçlusunun ölümünde dahi nafaka borcunun sona ermeyeceği hususunda, Türk hukuku ise nafaka alacaklısı eşin

¹⁸⁸ Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.49.

¹⁸⁹ Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.47.

¹⁹⁰ Burcuoğlu, **a.g.m.**, s.131.

¹⁹¹ Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.51.

¹⁹² Martiny/ Schwab, **a.g.m.**, s.51.

haysiyetsiz hayat sürmesi durumunda mahkemeden nafakanın kaldırılması istenebileceği hususunda diğer hukuk sistemlerinden ayrılmaktadır¹⁹³.

8. Süre Bakımından

TMK.'nın 175. maddesinde yoksulluk nafakasının süresiz olarak istenebileceği hükme bağlanmıştır. Öte yandan Yargıtay uygulamasında; talep edilen yoksulluk nafakasının koşulları mevcutsa ve fakat istem süresiz olarak ileri sürüldüyse hâkim, talep bağıllık ilkesi yoksulluk nafakasına süreli olarak hükmedememektedir¹⁹⁴. Bu açıdan bakıldığında süresiz bir yoksulluk nafakası talebi karşısında hâkim ya istemi reddedecek ya da zorunlu olarak süresiz yoksulluk nafakasına karar verecektir. Süreli yoksulluk nafakası talebinde de hâkim talebi ya reddedebilir ya da istenilen süre ile bağlı kalmak koşuluyla yoksulluk nafakası ödenmesine karar verebilir¹⁹⁵. Bu bilgiler ışığında Türk hukukunda yoksulluk nafakasının süresi hususunda hâkime takdir yetkisi tanınmadığı içtihatla da sabittir¹⁹⁶. Öte yandan İsviçre boşanma hukukunda, İMK.'nda açık bir hüküm olmasa da boşanma sonrası nafakanın süreli takdir edilmesi yönünde bir eğilim mevcuttur¹⁹⁷. 2000 revizyonundan önceki dönemde kanunda kural olarak yer bulan süresiz nafakaya¹⁹⁸ belirli kişilerin emeğinin – özellikle ev hanımı olarak emek harcayan eşin-korunmasına yönelik olarak hükmedilmekteydi ve çok yaygın bir uygulaması bulunmamaktaydı¹⁹⁹. Örneğin İsviçre'de 1997 yılında boşanan kadınların %45'inden daha azı boşanma sonrası nafakadan faydalanırken; hükmedilen bu nafakaların %27'sine 5 yıldan az, %37'sine 5-10 yıl aralığında, %20'sine ise 10 yıldan fazla bir nafaka süresi öngörülmüştür²⁰⁰. Bu eğilim, revizyon sonrası dönemde de devam

¹⁹³ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.155; Bredtmann/ Vonnahme, **a.g.m.**, s.5-6; Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.47; CEFL prensipleri 2:9.

¹⁹⁴ Yargıtay 2. HD. 11.07.2012, 14283/19487 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1280-1281.

¹⁹⁵ Yargıtay 2. HD. 17.11.2009, 14788/19943 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1280.

¹⁹⁶ Yargıtay 2. HD. 11.05.2004, 3009/6100 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1280.

¹⁹⁷ Hausheer, **a.g.m.**, s.47; Tosun, **a.g.m.**, s.67-69; Ceylan, **a.g.e.**, s.116; Yağcı, **a.g.m.**, s.327-328.

¹⁹⁸ Ceylan, **a.g.e.**, s.115, dn.658.

¹⁹⁹ Tosun, **a.g.m.**, s.66.

²⁰⁰ Ceylan, **a.g.m.**, s.116, dn.665.

etmektedir²⁰¹. Alman hukukunda ise boşanma sonrası kişisel sorumluluk ilkesi sınırları çerçevesinde bazı durumlarda süresiz nafakaya hükmedilebileceği gibi, bazı durumlarda ise sınırlı süreli biçimde nafakaya hükmedilebilir²⁰². Nafaka süresi hesaplanırken; evliliğin süresi, müşterek çocuğun bakım sorumluluğu, ev işleri ve gelirden eşlerin sorumluluğu ne kadar paylaştığı ölçütleri ile²⁰³ lehine nafakaya hükmedilen eşin ekonomik bağımsızlığını kazanması için gerekli süreyi muhakkak dikkate almalıdır²⁰⁴. 2008 Alman boşanma hukuku reformundan sonra süresiz nafaka iyice istisnai hale gelmiş ve nafaka sürelerine büyük çoğunlukla sınırlı süreli olarak karar verilmeye başlanmıştır²⁰⁵. AlmMK.'nda bu sınırlı süre ile ilgili açık bir hüküm olmamasına karşın uygulamada 2-3 yıl aralığında bir süre ile verilmesi yaygındır²⁰⁶. 2008 reformundan önce 20 yılı aşkın süreli evlilikler bakımından süresiz/ yaşam boyu nafakaya hükmedilebiliyorken, reform sonrasında ise bu denli uzun süren evliliklerde bile sınırlı süreli nafakaya hükmedilebilmektedir²⁰⁷. CEFL prensiplerinin 2:8. Maddesinde boşanma sonrası nafaka da kural olarak nafakaya süreli olarak hükmedilmesi gerektiği fakat istisnai – hakkaniyet gereği- hallerde süresiz nafakaya da hükmedilebileceği belirtilmiştir. Türk hukuku ile diğer üç hukuk sistemi arasında nafakanın süresi hususundaki temel fark; süreli ve süresiz nafakanın kural-istisna ilişkisi bakımından birbirine taban tabana zıt olmalarıdır. Türk hukuku kural olarak süresiz nafakayı öngörürken ve bu konuda hâkime süre takdiri hususunda söz hakkı tanımazken, incelenen diğer hukukların tümünde ise süreli nafakanın kural olduğu, ancak istisnai durumlarda süresiz nafakanın tartışılabilirliği öngörülmektedir.

9. Ödenme Biçimi Bakımından

Boşanma sonrası eşe ödenen nafakanın ödenme biçimi bakımından, incelenen dört hukukta da benzer hükümler yer almaktadır. Buna göre bu nafakanın irat

²⁰¹ Ceylan, **a.g.m.**, s.115.

²⁰² Kreidler-Pleus, **a.g.m.**, s.14.

²⁰³ Kreidler-Pleus, **a.g.m.**, s.14.

²⁰⁴ Kreidler-Pleus, **a.g.m.**, s.14.

²⁰⁵ Bredtmann/ Vonnahme, **a.g.m.**, s.4; Kreidler-Pleus, **a.g.m.**, s.14-15.

²⁰⁶ Bredtmann/ Vonnahme, **a.g.m.**, s.4.

²⁰⁷ Kreidler-Pleus, **a.g.m.**, s.14.

şeklinde ödenmesi kural olmakla beraber özellik arz eden durumlarda toptan şekilde ödenmesine de karar verilebilir (TMK m.176, İMK m.126, AlmMK m.1585, CEFL Prensipleri m.2:5).

III. TÜRK HUKUKUNDA YOKSULLUK NAFAKASININ SÜRESİ VE YOKSULLUK NAFAKASI SÜRESİ BAKIMINDAN HÂKİMİN TAKDİR YETKİSİ

A. Türk Hukukunda Yoksulluk Nafakasının Süresi

TMK.'nın 175. maddesine göre kural yoksulluk nafakasına süresiz hükmedilmesidir. Hukuk sistemimizde yoksulluk nafakasının süresi bir kere değişikliğe uğramıştır. 1926'da yürürlüğe giren Türk Kanunu Medenisi'nin²⁰⁸ 144. maddesinde 1 yıl süre ile hükmedilebileceği belirlenen yoksulluk nafakasının, 1988'de yapılan 3444 sayılı Kanun değişikliği ile beraber kural olarak süresiz şekilde tesis edilebilmesine imkân vermiştir²⁰⁹. Yoksulluk nafakasının süresi ile ilgili hüküm, 2002 yılının başlangıcı ile yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunu²¹⁰nda da korunmuş olup bugün de bu şeklini muhafaza etmektedir.

B. Türk Hukukunda Yoksulluk Nafakasının Süresi Bakımından Hâkimin Takdir Yetkisi

Türk hukukunda yoksulluk nafakası isteminde süre hususunda hâkimin takdir yetkisine yer verilmemiştir²¹¹. Öyle ki, yoksulluk nafakası talebi süreli olarak

²⁰⁸ Türk Kanunu Medenisi 17 Şubat 1926'da TBMM'de kabul edilmiş olup, 4 Ekim 1926'da yürürlüğe girmiştir.

²⁰⁹ 3444 sayılı Kanunun hükümet gerekçesinin 6. maddesinde, "...bir yıllık kaydın adalete uygun düşmediği nazara alınıp kaynak İsviçre Medeni Kanununun 152. maddesine uygun olarak süresiz nafaka mecburiyeti esası kabul edilmiştir." denilmiştir.

²¹⁰ 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, 22.11.2001'de TBMM'nde kabul edilmiş, 08.12.2001'de Resmi Gazete'de yayınlanmış ve 01.01.2002'de yürürlüğe girmiştir.

²¹¹ Yağcı, **a.g.m.**, s.323.

sunuldu ise hâkim ancak istenilen süre kadar yoksulluk nafakasına hükmedebilir²¹². Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 17.11.2009 tarihli bir içtihadında, davacının 1 yıl süreyle yoksulluk nafakası talep etmesine karşın istek dışında süresiz yoksulluk nafaka takdirinin usul ve yasaya aykırı olduğunu belirterek ve fakat bu aykırılığın yeniden yargılamayı gerektirmeyecek bir husus olmasından ötürü yerel mahkeme kararının düzeltilerek onanmasına karar vermiştir²¹³. Bu gibi yoksulluk nafakasının belirli bir süreyle sınırlı olarak talep edildiği hallerde hâkim, taleple bağlılık ilkesi²¹⁴ gereğince talep edilen süreden daha fazla bir süre nafaka ödenmesine karar veremez²¹⁵.

Yoksulluk nafakası talebinin sınırlı süreli olarak yapılmasında durum bu iken, süresiz olarak yapılmasında da değişen bir durum yoktur. Eğer yoksulluk nafakası süresiz olarak talep edilmişse, hâkim isteğin dışına çıkarak yoksulluk nafakası süresini sınırlandıramayacaktır. Bu halde hâkimin verebileceği iki karar vardır; ya yoksulluk nafakasına süresiz olarak hükmetmeli, ya da yoksulluk nafakasının koşulları oluşmadı ise talebi reddetmelidir²¹⁶.

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 11.07.2012 tarihli bir içtihadında, yoksulluk nafakasının süresiz talep edilmesine karşın 4 yıl süre ile sınırlı olmak üzere tesis edilmesini, hâkime takdir yetkisi sunulmayan bir alanda takdir hakkının kullanılarak nafaka süresinin kısaltılmasının kanuna açık aykırılık teşkil ettiğine karar vermiştir²¹⁷. Anılan içtihadı konu kararda yerel mahkeme, süresiz talep edilen yoksulluk nafakasının süresinin sınırlandırılmasına gerekçe olarak; bu nafakanın süresiz tesis edilmesinin hakkaniyete uygun olmayacağını ve tarafların yaşları da dikkate alınarak iradın 4 yıla sınırlandırılmasının hak ve nesafete uygun olacağını belirtmiştir. 2. Hukuk Dairesi ise, TMK.'nın 175. maddesinin birinci fıkrasında

²¹² Yıldırım, **a.g.m.**, s.77; Arbek, **a.g.m.**, s.145; Yağcı, **a.g.m.**, s.326; Yargıtay 2. HD. 20.10.1995, 10569/10750 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1280.

²¹³ Yargıtay 2. HD. 17.11.2009, 14788/19943 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1205; Daire bir başka kararında da 2 yıl süreyle yoksulluk nafakası talep edilmesine karşın bu süreyle bağlı kalınmaksızın yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin isabetsiz olduğunu içtihat etmiştir. Yargıtay 2. HD. 11.05.2004, 3009/6100 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1280; Benzer yönde Özuğur, **a.g.e.**, s.502.

²¹⁴ HMK m.26'ya göre hâkim, tarafların talepleri ile bağlı kalmak suretiyle talepten daha fazlasına hükmedemez lakin durumun gereklerine göre talepten daha azına hükmedebilir.

²¹⁵ Yağcı, **a.g.m.**, s.326.

²¹⁶ Gençcan, **a.g.e.**, s.1280.

²¹⁷ Yargıtay 2. HD. 11.07.2012, 14283/19487 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1280-1281.

yoksulluk nafakası süresinin sınırlandırılmadığını dolayısıyla süresiz olarak istenebileceğini öngördüğü görüşünü ifade etmektedir. Anılan Daire bu nedenle, açıkça talep edilmedikçe yoksulluk nafakasının belirli bir süreyle sınırlandırılmasının kanunda bulunmayan bir unsuru kanuna dâhil etmek anlamına geleceğini; kanunda, yoksulluk nafakasının süresi ile ilgili hâkime herhangi bir takdir yetkisinin tanınmadığını, somut olay gerektirse veya haklı sebepler bulunsa da²¹⁸ hâkimin bunları dikkate alarak yoksulluk nafakasına süresine ilişkin takdir yetkisini kullanamayacağını, kullanması durumunda bunun kanuna açık aykırılık oluşturacağını içtihat etmiştir²¹⁹.

Özellikle süresiz yoksulluk nafakası istemi bakımından hâkime somut olay gerektirse veya haklı sebepler bulunsa dahi takdir yetkisi verilmemesinin doğru bir uygulama olmadığı kanaatindeyiz. Hâkime takdir yetkisi verilmemesinin gerekçesi olarak “*katı uygulanan*” taleple bağıllık ilkesi²²⁰ veya “*Yargıtay’ın ilgili kanun*

²¹⁸ Yargıtay’ın yorumuna göre yoksulluk nafakasının, kanunda sınırlı süreli olarak hükmedilebileceğine dair hüküm bulunmadığı için süreli nafakaya hükmedilemez. Yağcı ise Yargıtay’ın bu gerekçesine karşı; “...*Kanunda açıkça yazılmayan hallerin tamamında, kanunun açıkça ifade etmediği şeylerin yasaklanmış olduğunun kabul edilmesi gerekeceği gibi bir hukuki yorum türü mevcut olmadığı gibi, böyle bir yorum mantık kuralları ile de bağdaşmaz. Bir lafzi yorum metodu olan kanunun zıt anlamından sonuç çıkarmak, böyle bir çıkarımın mümkün olduğu hallerde geçerlidir. Eğer amaca göre yorum, zıt anlamdan sonuç çıkarmaya elverişli değilse, zıt anlama dayalı lafzi yoruma değer atfedilemez.*” görüşündedir. Yağcı’ya göre kanun hükmünün yanlış yorumlanması ve dolayısıyla ortaya çıkan Yargıtay içtihadı, toplumsal anlayışa ve gereksinimlere de cevap vermemekte; bazı durumlarda – bir yıl süren ve müşterek çocuk olmayan evliliklerden doğan süresiz nafaka kararlarının uzun süreli yükümlülük yaratması gibi – hakkaniyete aykırı durumlara yol açmış ve toplumsal adalet anlayışına gölge düşürmüştür. Ayrıca 30 yıldan beri hükme bağlanan süresiz yoksulluk nafakası kararları ve bunun arkasındaki asıl dayanak olan Yargıtay’ın hâkime takdir yetkisi tanınmadığı yönündeki içtihadı, zamanla toplumda toplu mağduriyetlere neden olmuş ve neticesinde söz konusu kanun hükmünde değişiklik yapılması zorunluluğu, ilgili mercilere iletilmiştir. Daha geniş bilgi için bkz. Yağcı, **a.g.m.**, s.338.

²¹⁹ Yargıtay 2. HD. 11.07.2012, 14283/19487 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1281; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 12.12.2017 tarihli, 8859/14407 numaralı başka bir kararında da “...*Kanun, yoksulluk nafakasının süresiyle ilgili hakime herhangi bir takdir hakkı tanımamış, süresini durumun gerekleri ya da haklı sebepleri gözönünde tutarak belirlemeyi de emretmemiştir. Kanun, bu nafakanın süresiz olmasını açıkça öngördüğüne göre, takdir hakkına sığınarak nafakayı belirli bir süreyle sınırlamak kanuna açık aykırılık oluşturur.*” demek suretiyle süre konusunda hâkime takdir yetkisi tanınmadığı içtihadını sürdürmüştür. Anılan karar için bkz. (Çevrimiçi) <http://www.hukukmedeniyeti.org/ictihatyazdir.asp?id=868778> Erişim Tarihi: 25.11.2018.

²²⁰ 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun “Taleple Bağıllık İlkesi” başlıklı 26. maddesi metninde; “Hâkim, tarafların talep sonuçlarıyla bağıllıdır; ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez. **Duruma göre, talep sonucundan daha azına karar verebilir.**” denmektedir. Madde metninden açık biçimde anlaşıldığı kadarıyla taleple bağıllık ilkesinin manası, hakim talep sonucuna veya daha azına hükmedebileceğidir.; “... *Mahkeme, yukarıda görüldüğü gibi, talepten fazlaya ya da başka bir şeye hüküm veremez ise de, tahkikat sonunda gerçekleşecek duruma göre*

*hükümünü salt emredici nitelikte görmesi*²²¹” gösterilebilir ve faydası olarak da nafaka talep eden muhtemel yoksul durumdaki kişinin korunmasından söz edilebilir. Fakat bu durumun sınırlı faydasının yanında adaletin tesisi bakımından önemli sakıncaları içerdiği de açıktır. Zira mevcut uygulamaya göre hâkim, takdir yetkisi olmadığı için somut olay gerektirse veya haklı sebepler bulunsa dahi miktarına müdahale edebilmekte iken yoksulluk nafakası süresi isteminin niceliğine müdahale edememektedir. Yoksulluk nafakası gibi büyük sosyal öneme sahip olan mali bir sorumluluğun kapsamı bakımından hüküm veren hâkimin miktar bakımından²²² takdir yetkisine sahipken süre bakımından takdir yetkisinin olmaması, hâkimin, önemli başına bir sosyal olay olan boşanmanın sonuçları üzerinde somut olaya göre sağlıklı şekilde karar vermesini engellemektedir. Çünkü boşanma, ortalama olarak belli bir geçmişi bir arada geçirmiş, ortak anıları ve bütünlüğü olan bir ailenin, büyük maddi ve manevi sonuçları olacak şekilde tasfiye edilmesi sürecini içeren bir sosyal olaydır. Bu sosyal olayın sonuçları ve yaratabileceği etkilerin çok çeşitli olmasından ötürü, bu sosyal olayın gerçekleştiricisi hâkimin takdir yetkisinin de miktarda olduğu gibi sürede de somut olayın gereklerine cevap verebilecek derecede, taleple bağlılık ilkesine uymak koşuluyla, geniş olabilmesi gerekmektedir. Bu durumda hâkim, hakkaniyete göre olması gerekenden fazlasını(süresiz yoksulluk nafakası talebi) talep eden taraf karşısında, somut olay gerektiriyorsa yoksulluk nafakası süresini sınırlayabilmelidir²²³. Üstelik yoksulluk nafakası bakımından hâkimin takdir yetkisi

talep sonucundan daha azına karar verebilir. Misal: 100 bin liralık bir alacak davasında, mahkeme, alacağın 40 bin lirasının ödenmiş olduğunu tespit ederse, davalıyı 60 bin lira ödemeye mahkûm eder ve davanın 40 bin liralık bölümünün reddine karar verir.” Kuru, a.g.e., s.355.

²²¹ “...Yargıtay kararlarındaki saik, kanun koyucunun Mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin 144.maddesinde 04.05.1988 tarihli ve 3444 sayılı Kanunla yaptığı değişiklik ile maddedeki bir yıllık süreyi kaldırarak yerine “süresiz” olarak nafaka istenebileceğine dair hükmü getirmesinin “bilinçli” bir değişiklik olduğu ve hâkime belirli süreyle sınırlı olarak nafakaya hükmedebilme konusunda takdir yetkisi vermediğidir. Oysa kanun koyucunun bilinçli bir değişiklik yaptığı muhakkak ise de, söz konusu değişiklik ile hâkime belirli bir süreyle sınırlı olarak nafakaya hükmedebilme konusunda takdir yetkisi verilmediği sonucuna varılması için madde metninde bir dayanak bulunmamaktadır. Kaldı ki kanunun ruhuna göre yapılacak yorum ile de böyle bir sonuca varılması mümkün değildir.” İlgili görüş için bkz. Yağcı, a.g.m., s.337.

²²² İMK.’nın 125/II. Hükmündeki kriterler, Yargıtay uygulamasında süre bakımından uygulanmazken miktar bakımından uygulanmaktadır. İlgili kararlar için bkz. Yağcı, a.g.m., s.329, dn.24; Kocabaş, a.g.m., s.375.

²²³ Benzer görüşte Yağcı, a.g.m., s.337-338.

hususunda kanunda emredici bir hüküm yer almamaktadır²²⁴. Zira madde metninde yer alan; “...süresiz olarak nafaka isteyebilir.” ifadesi kanaatimize göre emredici bir nitelik taşımamaktadır²²⁵. Fakat önemle belirtmek gerekir ki, TMK.’nın 4. maddesine göre; “*Kanunun takdir yetkisi tanıdığı veya durumun gereklerini ya da haklı sebepleri göz önünde tutmayı emrettiği konularda hâkim, hukuka ve hakkaniyete göre karar verir.*” İki hüküm birlikte düşünüldüğünde 175. maddede süre bakımından hâkimin takdir yetkisine yer verilmediği söylenebilir fakat konunun sosyal amacına uygun olarak madde metninin lâfzî yorumdan ziyade kanunun ruhuna uygun yoruma göre anlamlandırılmasını faydalı görüyoruz. Bu çerçevede kanun koyucu ve Yargıtay’ın, kanun yorumunda ilk derece mahkemelerine güvenerek yoksulluk nafakasının süresi bakımından –esasnda hükmün içerisinde var olan- hâkimin takdir yetkisine yer vermesini konunun sosyal, ekonomik ve toplumsal amacına uygun buluyoruz²²⁶.

IV. TÜRK HUKUKUNDA YOKSULLUK NAFKASININ SÜRESİNE İLİŞKİN ELEŞTİRİ VE GÖRÜŞLER

A. Doktrinde Yoksulluk Nafakasının Süresine İlişkin Değerlendirmeler

Bilindiği üzere irat olarak ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakası, TMK.’nın 176/III. maddesindeki sona erme halleri gerçekleşmedikçe zaman sınırı olmaksızın süresiz olarak devam edecektir²²⁷. Türk hukuk doktrinde yoksulluk nafakası düzenlemesine ilişkin eleştiriler; büyük oranda yoksulluk nafakasının

²²⁴ Tekinay, **a.g.e.**, s.264; Yağcı, **a.g.m.**, s.337-338; Nafiye Yücedağ, “Kadının Talep Ettiği Yoksulluk Nafakası (Women’s Alimony)”, **6.Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali**, Editör: Prof. Dr. Adem Sözüer “Yoksulluk”, Tebliğler, İstanbul, On İki Levha Yayınları, Aralık 2017, s.525.

²²⁵ Yağcı, **a.g.m.**, s.337-338.

²²⁶ Mevcut düzenlemelerde halihazırda hakimın takdir yetkisine sahip olduğunu ve hakimın süresiz yoksulluk nafakası talebinde de nafakaya süreli olarak hükmedebileceğini savunan görüş için bkz. Tekinay, **1990**, s.264; Köseoğlu/Kocaağa, **a.g.e.**, s.233; Hamzaçebi, **a.g.m.**, s.35; Kocabaş, **a.g.m.**, s.366-367; Oğuz, **a.g.m.**, s.33; Yağcı, **a.g.m.**, s.340 ve s.346; Yücedağ, **a.g.m.**, s.525-526.

²²⁷ Tekinay, **1990**, s.264; Dural/ Öğüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.150; Arbek, **a.g.m.**, s.145; Uzun, **a.g.e.**, s.99; Yıldırım, **a.g.m.**, s.78.

süresizliği ve süresi konusunda hâkimin takdir yetkisiyle ilişkili olarak taleple bağıllık ilkesi konularında toplanmaktadır.

Doktrinde bir görüş yoksulluk nafakasının süresinin mutlaka sınırlandırılması²²⁸ gerektiği savunurken, bir başka görüş²²⁹ ise yoksulluk nafakasının süresiz ödenmesinin doğru uygulama olduğunu savunmaktadır. Bu iki görüşe göre esnekliği daha yüksek olan ve somut olayda mağduriyetleri önlemesi bir nebze daha mümkün görünen karma nitelikli bir başka görüş ise, belirli ölçütler ve hakkaniyet kaydı olması getirilmesi koşuluyla yoksulluk nafakasının süresiz de talep edilebileceğini savunmaktadır²³⁰. Son zamanlarda daha fazla taraftar bulan ve bizim de katıldığımız görüşe göre ise hâkim durumun gereklerini dikkate almak suretiyle süresiz olarak yoksulluk nafakası talebinde süreli nafakaya hükmedebilir, zira ilgili madde hükmü(TMK m.175/I) emredici değildir ve hâkimin takdir yetkisine cevaz vermektedir²³¹. Medeni Kanunu iktibas ettiğimiz İsviçre’de (boşanma sonrası nafaka bir istisna halini alsa da, özellikle uzun süren evlilikler bakımından hala uzun süreli nafaka mümkün), 2000 yılında değişen İMK.’nun 125/II. hükmünde nafaka ölçütleri, 125/III. hükmünde ise hakkaniyet kaydı getirilmiş, revizyon öncesi dönemde kural olan süresiz nafaka ise istisna haline gelmiştir²³².

Yoksulluk nafakasının TMK.’nun 175. ve 176/III. hükümleri sınırlarının içerisinde dahi adil olmadığı görüşünde olan *Arbek*; kişinin davranışından ötürü, sona erme sebepleri(TMK m.176/III) gerçekleşmedikçe ömür boyu nafaka ile yükümlü tutulmasının, zamanaşımı ile hak düşürücü süre kavramlarının tanındığı hukuk sistemimizde hem hukuka hem de hakkaniyete aykırılık teşkil ettiğini belirtmektedir²³³. Ayrıca yazar, sona erme sebepleri gerçekleşmedikçe bir tarafa adeta mülkiyet hakkı gibi bahsedilen yoksulluk nafakasının, diğer tarafı süresiz bir

²²⁸ Arbek, **a.g.m.**, s.145-146; Yıldırım, **a.g.m.**, s.83; Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.46; Gençcan, **a.g.e.**, s.1281.

²²⁹ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.152; Uzun, **a.g.e.**, s.99.

²³⁰ Erdem, **a.g.e.**, s.203-204.

²³¹ Tekinay, **1990**, s.264; Köseoğlu/Kocaağa, **a.g.e.**, s.233; Hamzaçebi, **a.g.m.**, s.35; Kocabaş, **a.g.m.**, s.366-367; Oğuz, **a.g.m.**, s.33; Yağcı, **a.g.m.**, s.340; Yücedağ, **a.g.m.**, s.525-526.

²³² Hausheer/ Wolf, **a.g.m.**, s.22-23; Schwenzer/ Keller, **a.g.m.**, s.10; Hausheer, **a.g.m.**, s.43; Ceylan, **a.g.e.**, s.115.

²³³ Arbek, **a.g.m.**, s.145-146.

yükümlülük altına sokmasının da adalet duygusunu zedelediğini vurgulamaktadır²³⁴. Boşanma sonrası süreçte tarafların hayatlarını yeniden düzene sokabilmeleri için birbirlerinden kopmaları gerektiğini belirten²³⁵ yazar, mevcut durumda yoksulluk nafakasının irat şeklinde ödenmesi nedeniyle tarafların sürekli bir ilişkide olduğunu, nafaka yükümlüsünün de nafakanın kaldırılmasına dönük sürekli bir araştırmanın içinde olması ve dolayısıyla alacaklının özel hayatına müdahale riski arz ettiğini ifade etmektedir²³⁶. Öte yandan yazar, İMK.'nun 125/III. maddesinde yer alan hakkaniyet kayıtları, özellikle kişinin kasten ihtiyaç halini sürdürmesi durumu, hakkında Türk kanun koyucusu tarafından pozitif bir düzenleme getirilmemiş olmasını bir eksiklik olarak görmektedir²³⁷. Bilindiği üzere İMK.'nun 125/III. hükmünde, boşanma sonrası nafakanın koşulları mevcut olsa dahi hangi hallerde kısmen veya tamamen reddedileceği kaleme alınmıştır. Türk hukukunda yoksulluk nafakasının süresiz verilmesine ek olarak bir de hakkaniyet kayıtları getirilmemesini eleştiren *Arbek*, bu durumun nafaka alacaklısını; iyiniyetli veya kötü niyetli olarak tembelliğe yöneltebileceğini, çalışmak yerine yoksulluk nafakasına kanaat etmeye yönlendirebileceğini savunmaktadır²³⁸.

Mevcut durumu eleştiren ve yoksulluk nafakasının süresi bakımından hâkime takdir yetkisi tanınmadığı²³⁹ görüşünde olan *Yıldırım* da, özellikle uzun süren evliliklerde oluşan ilişki ve emeğin karşılığının uzun bir bakım ilişkisine güveni doğurabileceğini hariç tutarak, özellikle kısa süren evliliklerde TMK.'nun 176/III. maddesindeki nedenlerin gerçekleşmemesi halinde ömür boyu nafaka yükümlülüğü doğmasının hakkaniyete aykırı bir durum olduğu görüşündedir²⁴⁰. Süresizlik olgusunun, aralarında evlilik bağı kalmamış taraflar arasında sürekli bir mali ilişkiye

²³⁴ Arbek, **a.g.m.**, s.146.

²³⁵ Gerçekten de gerek İsviçre boşanma hukukunda Clean Break ilkesi gerekse Alman boşanma hukuku ve CEFL prensiplerinde yer alan boşanma sonrası kişisel sorumluluk ilkesi ile amaçlanan da, tarafların boşanma sonrası ekonomik istemlerinin en aza indirilmesidir. Bu yönüyle yazarın, Türk boşanma hukukunda hâkim ilke olan evlilik sonrası dayanışma ilkesinden ziyade anılan hukuk sistemlerindeki hâkim ilke olan boşanma sonrası tarafların kişisel sorumluluğu ilkesine daha yakın olduğu söylenebilir.

²³⁶ Arbek, **a.g.m.**, s.146; Benzer görüşte bkz. Yağcı, **a.g.m.**, s.342-343.

²³⁷ Arbek, **a.g.m.**, s.146.

²³⁸ Arbek, **a.g.m.**, s.146.

²³⁹ Yıldırım, **a.g.m.**, s.78.

²⁴⁰ Yıldırım, **a.g.m.**, s.82.

ve problemlerin oluşması ihtimaline neden olduğunu savunan yazar, kanun koyucunun boşanma sonrası tarafların karşı karşıya gelmemesi amacıyla TMK.'nın 178. maddesinde 1 yıllık zamanaşımı süresini kaleme aldığını; bu iki hükmün ve amaçlarının çelişki teşkil ettiğini belirtmektedir²⁴¹. Tıpkı *Arbek*²⁴² gibi *Yıldırım* da, istemediği bir ilişkiye süresiz ve belirsiz olarak zorlanmasının, kişinin ekonomik ve kişisel geleceğini belirleme özgürlüğünü aşırı derecede sınırlayacağını ve bunun kişilik değerlerinin ihlali sayılacağını söylemektedir²⁴³.

Yoksulluk nafakası süresi ile ilgili düzenlemenin adaletli olmadığını belirten *Ruhi* ve *Gençcan* da, anılan nafakanın süresinin mutlaka sınırlandırılması gerektiği görüşündedirler²⁴⁴. Aksi halde mevcut koşullar sürdükçe aradaki sun'i bağın süreceğini ifade eden yazarlar, nafaka talep edilen eşin sosyal güvenlik kurumu olarak ya da sosyal devletin yerine geçen bir konumda görülmemesi gerektiğini vurgulamaktadırlar²⁴⁵.

Yoksulluk nafakası süresinin sınırlandırılması gerektiğini belirten görüşe karşın, TMK.'nın 176/III. hükmünde yer alan nafakanın sona erme sebeplerinin geniş içerikli olmasından ve nafaka borçlusunu korumasından ötürü yoksulluk nafakasının süresinin sınırlanmaması gerektiğini savunan bir görüş de mevcuttur²⁴⁶.

²⁴¹ Yıldırım, **a.g.m.**, s.82-83.

²⁴² Arbek, **a.g.m.**, s.146.

²⁴³ Yıldırım, **a.g.m.**, s.83.

²⁴⁴ "...Boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre hâkimin takdirine bağlı olarak ve tarafların evli olarak kaldıkları süre dikkate alınarak bir yıldan üç yıla kadar bir süre ile sınırlandırılması yerinde olacaktır." Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.46; Gençcan, **a.g.e.**, s.1281; Bu yazarlara ek olarak *Demir* de yoksulluk nafakasının süre bakımından bir üst sınırı olması gerektiği görüşündedir. "...Ortadaki sorunun çözümü, yoksulluk nafakasının belli bir süreye bağlanması ve hâkime sürenin miktarının belirlemek açısından takdir yetkisi verilmesi(ile ortadan kalkacaktır.)dir. Örneğin, bu sürenin üst sınırının 5 yıl olarak belirlenmesi halinde hâkim her olayın özelliğine, eşlerin sosyal ve ekonomik durumlarına göre süreyi belirleyebilecektir." Mecit Demir, **Türk Medeni Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, Ocak 2018, s.66.

²⁴⁵ Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.46; Gençcan, **a.g.e.**, s.1282; Anılan yazarlardan farklı bir bakış açısı olarak *Kurşat*, sosyal devletin amacının kişilere doğrudan yardım eli uzatmanın yanında durumu iyi olanın kötü olana katkı sağlaması olduğunu savunmaktadır. *Kurşat*'a göre yoksulluk nafakası sosyal devlet ilkesine değil, benimsenecek mülkiyet perspektifine göre mülkiyet veya kişilik hakkına aykırılığı tartışılacak bir kurum olarak nitelendirilebilmelidir. Daha geniş bilgi için bkz. Zekeriya Kurşat, "Anayasa Mahkemesinin Anlaşmalı Boşanma ve Nafakaya İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi", **Anayasa Mahkemesinin Medeni Hukuka İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumu(21 Mayıs 2012)**, İstanbul, Seçkin Yayıncılık, 2013, s.226-227.

²⁴⁶ Dural/ Ögüz/ Gümüş, **a.g.e.**, s.152; Uzun, **a.g.e.**, s.100.

Bu iki görüşten farklı olarak karma nitelikte bir görüşte olan *Erdem*'e göre ise; evliliğin süresi ve çalışma gücü ölçütleri nazarında, İMK.'nin 125/III.2. hükmüne benzer biçimde kendisinden çalışma beklenen kişinin çalışmaması durumunda nafakaya hak kazanamayacağı hakkaniyet kaydını dikkate aldıktan sonra yoksulluk nafakası süresiz de verilebilir²⁴⁷. Görüşü yorumlandığında, yazarın; TMK.'nin 175. maddesinin, nafakanın tesisi konusunda bir nebze yeterli olsa da, özellikle süresi bakımından ele alınan ölçütler ve hakkaniyet kayıtları bakımından yetersiz olduğu görüşünde olduğu söylenebilir.

Yoksulluk nafakasının süresi bakımından hâkimin takdir yetkisiyle ilişkili olarak taleple bağıllık ilkesinin ne şekilde uygulanacağı konusunda Yargıtay'ın bir içtihadı²⁴⁸ olmakla beraber, doktrinde Yargıtay'ın geliştirdiği içtihadı eleştiren farklı görüşler de ileri sürülmüştür. Bir önceki başlıkta incelendiği üzere Yargıtay'ın görüşü; yoksulluk nafakasının süresiz talep edilmesi halinde, hâkimin yoksulluk nafakasına süreli olarak hükmetmek hususunda takdir yetkisi olmadığı yönündedir²⁴⁹. Doktrinde Yargıtay'ın bu içtihadını eleştiren görüşe göre ise; yoksulluk nafakası, süresiz talep edilse bile hâkim tarafından somut olayın özelliklerine ve hakkaniyete göre uygun koşullar mevcut ise sınırlanabilir²⁵⁰. Bizim de katıldığımız bu görüşe göre, hâkim yoksulluk nafakası süresiz şekilde talep edilmiş olsa da; nafaka talep eden eşin yeteneklerini, iş bulma imkânını, çalışma gücünü, velayet altındaki çocuğun bakım süresini ve yoksulluğun geçici bir süre süreceğinin anlaşıldığı durumlarda bu süreyi dikkate alarak sınırlı süreli olarak yoksulluk nafakasına hükmedebilmelidir²⁵¹.

Gerçekten de HMK.'nin 26. maddesine göre; “*Hâkim, tarafların talep sonuçlarıyla bağlıdır; ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez. Duruma*

²⁴⁷ Erdem, **a.g.e.**, s.203-204.

²⁴⁸ Yargıtay 2. HD. 11.07.2012, 14283/19487 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1280-1281.

²⁴⁹ Yıldırım, **a.g.m.**, s.78.

²⁵⁰ Tekinay, **1990**, s.264; Kocabaş, **a.g.m.**, s.367; Köseoğlu/Kocaağa, **a.g.e.**, s.193; Alper Keskin, **Boşanma Davaları**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, Ağustos 2017, s.168-169; Yıldırım ve Oğuz ise süresizliğin olmaması gerektiği kabulü ile, yoksulluk nafakası talebinin süre bakımından sınırlandırılabilmesi için **yoksulluğun geçici bir süre içerisinde kalkacağının açıkça görülmesi** gerektiği görüşündedirler. Yıldırım, **a.g.m.**, s.78; Oğuz, **a.g.m.**, s.11.

²⁵¹ Tekinay, **1990**, s.264; Köseoğlu/Kocaağa, **a.g.e.**, s.233; Hamzaçebi, **a.g.m.**, s.35; Kocabaş, **a.g.m.**, s.366-367; Oğuz, **a.g.m.**, s.33; Yağcı, **a.g.m.**, s.340; Yücedağ, **a.g.m.**, s.525-526; Keskin, **a.g.e.**, s.168-169.

göre, talep sonucundan daha azına karar verebilir.”. Anılan hükümde taleple bağıllık ilkesinin, talep sonucundan fazlasına veya başka bir şeye hükmedilmesini yasakladığı açık olup; durumun gereklerine göre talep sonucundan aza hükmedebileceği kaleme alınmıştır. Hal böyle iken, Yargıtay’ın süresiz yoksulluk nafakası talebinde mahkemenin somut olayın özelliklerine göre süreli yoksulluk nafakasına hükmedemeyeceğine dair içtihadı HMK.’nın 26. maddesine aykırılık teşkil etmektedir. Ayrıca içtihadta dayanak gösterilen TMK.’nın 4. maddesindeki hâkimin takdir yetkisinin, yoksulluk nafakasının miktarı ve ödenme biçimi²⁵² bakımından öngörülüp yalnızca süre açısından öngörülmemesi de ayrı bir eleştiri konusudur. Zira TMK.’nın 176/I. hükmü, “*Maddî tazminat ve yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebilir.*” şeklinde iken; 175/I. hükmü de “*Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.*” şeklindedir. Ödenme biçimine ilişkin hükümden, yoksulluk nafakasının irat veya toptan biçimde ödenmesine karar verilebileceği yani hâkimin önünde iki seçenek olduğu anlaşılmaktadır. Yoksulluk nafakasını düzenleyen genel hükümde ise kanun koyucu “...**süresiz olarak nafaka isteyebilir.**” demekle, kanun koyucunun süresizliği yoksulluk nafakasının süresi bakımından üst sınır olarak belirlediği sonucuna ulaşılabilir. Süre hükmünün doğası gereği, ödenme biçimi gibi iki seçenekli olması beklenmemelidir. Bu suretle, tıpkı ödenme biçimi ve yoksulluk nafakası miktarında taleple bağıllık kuralı çerçevesinde hâkimin takdir yetkisine yer verildiği gibi, yoksulluk nafakasının süresi hususunda da hâkimin somut olayın özellikleri çerçevesinde takdir yetkisine yer verilmesi gerektiği görüşündeyiz.

²⁵² “...*Davalı kadının yoksulluk nafakası talebi hakkında Türk Medeni Kanununun 176/I. maddesi nazara alınarak hâkimin takdir yetkisi çerçevesinde "toptan ödeme kararı" verilmesinde yasaya aykırı bir durum yok ise de; kusur dağılımı ve tarafların tespit edilen ekonomik ve sosyal durumu gözönüne alındığında davalı yararına hükmedilen toptan yoksulluk nafakası miktarı az olmuştur. Daha uygun ve yeterli miktarda yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.*” Yargıtay 2. HD. 08.02.2016, 2014/1958 ilgili kararın tam metni için bkz. (Çevrimiçi) <http://www.hukukmedeniyeti.org/karar/691605/yargitay-2-hukuk-dairesi-e-2016-2014-k-2016-1958/?v=list&aranan=hakimin%20takdir%20yetkisi> Erişim Tarihi: 18.07.2018.

Yoksulluk nafakasının sınırlı süreli verilmesini savunan görüşe göre hâkim nafakanın süresini; evliliğin süresi, tarafların yaşları, çalışma yetenekleri, gelir ve sağlık durumları, sosyo-ekonomik durumları, müşterek çocuğun olup olmaması ve varsa bakım yükümlülüğünün kapsam ve süresi ile bunlar dışındaki benzeri durumları bir bütün halinde inceleyerek belirlemelidir²⁵³.

Sonuç olarak yoksulluk nafakası düzenlemesine ve Yargıtay'ın uygulamasına doktrinde getirilen eleştiriler genel olarak; bu nafakanın süresizliği ile hâkimin süreye hükmederken takdir yetkisinin olmaması konularında toplanmaktadır. Kanaatimizce ilk etapta olması gereken, özellikle yaşlı veya bakıma muhtaç olanlar bakımından kesin olarak konulan sınırlı süreli nafakanın mağduriyete yol açacağından; -Yargıtay içtihatlarında- hâkime yoksulluk nafakasının süresi konusunda takdir yetkisi vermek suretiyle süresiz nafakanın istisnai hallerde hükmedilen bir üst sınır olmasıdır.

B. Yoksulluk Nafakasının Süresine İlişkin Anayasa Mahkemesi'ne Yapılan Başvurular

Anayasa Mahkemesi'ne, yoksulluk nafakasının süresine ilişkin olarak (TMK m.175/I) üç başvuru yapılmıştır. Bu başvurulardan ikisi usul yönünden²⁵⁴, biri ise esas yönünden²⁵⁵ reddedilmiştir. Öncelikle usul yönünden reddedilen başvurulara değinilerek, sonrasında esas yönünden reddedilen başvuru incelenecektir.

1. Usul Yönünden Reddedilen Başvurular

Anayasa Mahkemesi, 2005/56 esas sayısı ile yapılan başvuruyu; yerel mahkemede bakılmakta olan davanın nafakanın artırılması davası olduğundan ve TMK.'nun 175/I. hükmünün bu davaya uygulanacak bir hüküm olmamasından ötürü,

²⁵³ Tosun, **a.g.m.**, s.66-69; Yıldırım, **a.g.m.**, s.83; Ruhi, **a.g.e.**, s.46.

²⁵⁴ Anayasa Mahkemesi'nin, TMK.'nun 175/I. maddesi bakımından usul yönünden reddettiği kararlar; 2005(56)/94 sayılı ve 25.06.2009 tarihli kararı ile 57/58 sayılı ve 17.06.2015 tarihli kararlarıdır.

²⁵⁵ Anayasa Mahkemesi'nin, TMK.'nun 175/I. maddesi bakımından esas yönünden reddettiği karar; (2011)136/72 sayılı ve 17.05.2012 tarihli kararıdır.

mahkemenin yetkisizliğini gerekçe göstererek esasa geçmeksizin oybirliğiyle reddetmiştir²⁵⁶.

Mahkeme, 2015/57 esas sayısı ile yapılan başvuruyu ise; ilgili konuda daha önce de başvuru yapıldığını ve yapılan başvurunun reddine karar verildiğini, bu konuda yeni bir başvurunun yapılabilmesi için on yıl geçmesi gerektiğini gerekçe göstererek esasa geçmeksizin oyçokluğu ile reddetmiştir²⁵⁷.

²⁵⁶ AYM 25.06.2009, (2005)56/94 “...Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddesine göre, bir davaya bakmakta olan mahkeme, o dava sebebiyle uygulanacak bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık savının ciddi olduğu kanısına varırsa, bu hükmün iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmayaya yetkilidir. Ancak, bu kurallar uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için, elinde yöntemince açılmış ve mahkemenin görevine giren bir davanın bulunması ve iptali istenen kuralın o davada uygulanacak olması gerekir. Uygulanacak yasa kuralları ise, davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz etki yapacak nitelikteki kurallardır.

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinin birinci fıkrası ile 176. maddesinin dördüncü fıkrasının iptalini istemektedir.

Bakılmakta olan dava, daha önce açılan boşanma davası sonucunda davacıya ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakasının artırılması davasıdır. Bu davada davacı lehine nafakaya hükmedilip hükmedilmeyeceği incelenemeyeceğinden, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinin birinci fıkrası davada uygulanacak kural değildir. Bu fıkra ile ilişkin başvurunun Mahkeme'nin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE...” ilgili kararın tam metni için bkz. (Çevrimiçi) <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/d50005eb-5ee0-48ed-86ce-c67e3d270d7f?highlightText=yoksulluk%20nafakas%C4%B1&excludeGercek=False&wordsOnly=False> Erişim Tarihi: 19.07.2018; Kurşat, a.g.m., s.220.

²⁵⁷ AYM 17.06.2015, 57/58 “...Anayasa'nın "Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi" başlığını taşıyan 152. maddesinin son fıkrasında, "Anayasa Mahkemesinin işin esasına girerek verdiği red kararının Resmî Gazetede yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz." ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Başvuruya engel durumlar" başlığını taşıyan 41. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, "Mahkemenin işin esasına girerek verdiği ret kararının Resmî Gazetede yayımlanmasından itibaren on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla itiraz başvurusu yapılamaz." hükümlerine yer verilmiştir.

Kanun'un 175. maddesinin birinci fıkrasında yer alan ".süresiz olarak." ibaresine yönelik olarak daha önce yapılan itiraz başvurusu, Anayasa Mahkemesinin 17.5.2012 tarihli ve E.2011/136, K.2012/72 sayılı kararıyla esastan reddedilmiş ve bu karar 26.6.2012 tarihli ve 28335 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Anayasa Mahkemesince işin esasına girilerek, Kanun'un 175. maddesinin birinci fıkrasında yer alan ".süresiz olarak." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına karar verildiğinden, bu konuda yeni bir başvurunun yapılabilmesi için kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı 26.6.2012 tarihinden başlayarak geçmesi gereken on yıllık süre henüz dolmamıştır.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kurala ilişkin itiraz başvurusunun, Anayasa'nın 152. maddesinin son fıkrası ve 6216 sayılı Kanun'un 41. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince esas incelemeye geçilmeksizin reddi gerekir.

Serruh KALELİ bu görüşe katılmamıştır.

2. Esas Yönünden Reddedilen 2011/136 Esas Sayılı Başvuru

Kestel Asliye Hukuk Mahkemesi(Aile Mahkemesi sıfatı ile) tarafından, TMK.'nun 175/I. hükmü ve özellikle hükümde yer alan "...süresiz olarak..." ibaresinin Anayasa'ya aykırılığı(Anayasa m.2²⁵⁸, m.10²⁵⁹ ve m.41²⁶⁰) iddiasıyla, itiraz yolu ile Anayasa Mahkemesi'ne iptal başvurusunda bulunulmuştur.

İtiraz gerekçesinde TMK.'nun 175. maddesinde yoksulluk nafakasına hangi hallerde hükmedileceği, davacı ve davalının ekonomik durumlarının ne şekilde dikkate alınacağı, tarafların yaşlarının, evli kaldıkları sürenin, çocuklarının olup olmamasının dikkate alınıp alınmayacağı ayrıntılı olarak açıklanmadığı için ve bunlara ek olarak kişinin boşandığı eşine sürekli yani ömür boyu nafaka ödemesinin kararlaştırılmasının insan haklarına aykırı olduğunu, bunu hüküm altına alan

IV- SONUÇ

22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesinin birinci fıkrasında yer alan ".süresiz olarak." ibaresinin iptaline karar verilmesi istemiyle yapılan itiraz başvurusunun, Anayasa'nın 152. maddesinin son fıkrası ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 41. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince REDDİNE, Serruh KALELİ'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA, 17.6.2015 tarihinde karar verildi." ilgili kararın tam metni için bkz. (Çevrimiçi) <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/2148d10f-98ef-401e-8c97-e47c5053d718?highlightText=yoksulluk%20nafakas%C4%B1&excludeGerekce=False&wordsOnly=False> Erişim Tarihi: 19.07.2018; Kaleli ise çoğunluk gerekçesine katılmayarak " ... Mahkememizin verdiği bir ret kararı ile denetlenmiş normun, yıllara sari toplum dinamiklerinin değişiminde uzunca bir süre olan 10 yıla kadar denetimsiz bir alan sınırı içinde kaldığı düşünüldüğünde, bunun sadece aynı Kanun hükmünün aynı Anayasa hükmüne aykırılık nedenleri ile sınırlı olması gerektiği, denetlenmemiş maddeler yönünden yasak kapsamında kalmış olmasının hukuka hizmet etmek olmayacağı ve yukarıda anlatılan nedenler ile aksi görüşteki çoğunluk gerekçesine katılmamıştır." şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Kaleli'nin karşıoy gerekçesinin tam metni için bkz. (Çevrimiçi) <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/2148d10f-98ef-401e-8c97-e47c5053d718?highlightText=yoksulluk%20nafakas%C4%B1&excludeGerekce=False&wordsOnly=False> Erişim Tarihi: 19.07.2018.

²⁵⁸ "II. Cumhuriyetin nitelikleri

Madde 2 – Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

²⁵⁹ "X. Kanun önünde eşitlik

Madde 10 – Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir."

²⁶⁰ "I. Ailenin korunması ve çocuk hakları

Madde 41 – Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar."

TMK.'nın 175. maddesinin Anayasa'nın devletin niteliklerini açıklayan ve devletimizin insan haklarına saygılı bir devlet olduğunu belirten Anayasa'nın 2. maddesine aykırılık teşkil ettiğini belirten başvuru mahkeme ayrıca; ilgili hükmün, sürekli nafaka yükümlülüğü ile sorumlu tutulmanın Anayasa'nın herkesin bir ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğunu açıklayan 10. maddesine aykırılık teşkil ettiğini, bunlar dışında ilgili hükmün nafaka yükümlüsünün yeniden evlenmesini engelleyici mahiyette olması sebebiyle de Anayasa'nın 41. maddesini aykırılık teşkil ettiğini ileri sürmüştür²⁶¹.

Sonuç olarak başvuru mahkeme, TMK.'nın 175. maddesinin yukarıda açıklanan gerekçelerle öncelikle tünden, bunun kabul edilmemesi halinde nafakanın sürekli olarak hükmedileceğini öngören 'süresiz olarak' ibaresinin iptaline karar verilmesini talep etmiştir.

Anayasa Mahkemesi, başvuru mahkemenin itiraz başvurusu sonucunda, TMK.'nın 175/I. hükmünde yer alan "...süresiz olarak..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve dolayısıyla itirazın reddine oyçokluğu ile karar vermiştir²⁶².

Anayasa Mahkemesi, oyçokluğu ile verdiği ret kararında görüşünü şu şekilde açıklamaktadır; "...Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan 'sosyal hukuk devleti', vatandaşlarına asgari bir yaşama düzeyi sağlamayı kendisine görev bilen ve bu yüzden devletin sosyal ve ekonomik yaşama aktif müdahalesini meşru ve gerekli gören bir anlayışı ifade eder.

...

İtiraz konusu 'süresiz olarak' ibaresi, nafaka alacaklısının her zaman ölünceye kadar yoksulluk nafakası alacağı anlamına gelmemektedir. Kanun koyucunun 4721

²⁶¹ İtiraz gerekçesinin tamamı için bkz. AYM 17.05.2012, (2011)136/72, (Çevrimiçi) <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/64f47314-a60b-448e-8ea0-1c645f3a4b73?highlightText=yoksulluk%20nafakas%C4%B1&excludeGerekce=False&wordsOnly=False> Erişim Tarihi: 19.07.2018.

²⁶² AYM 17.05.2012, (2011)136/72, (Çevrimiçi) <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/64f47314-a60b-448e-8ea0-1c645f3a4b73?highlightText=yoksulluk%20nafakas%C4%B1&excludeGerekce=False&wordsOnly=False> Erişim Tarihi: 19.07.2018.

sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinde 'süresiz olarak' ibaresine yer vermesinin amacı, boşanmadan dolayı yoksulluğa düşecek olan eşin diğer eş tarafından, şartları bulunduğu sürece ekonomik yönden desteklenmesi ve asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanmasıdır.

Evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devamı niteliğinde olan yoksulluk nafakasının özünde, ahlaki değerler ve sosyal dayanışma düşüncesi yer almaktadır. Yoksulluk nafakasının amacı nafaka alacaklısını zenginleştirmek değildir. Yoksulluk nafakasıyla, boşanma sonucunda yoksulluk içine düşen eşin asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanması düşünülmüştür. Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka talep eden eşin boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olmasının yanı sıra, nafaka talep edilen eşin de nafaka ödeyebilecek ekonomik gücünün bulunması gerekmektedir.

İtiraz konusu kuralda, boşanma sebebiyle yoksulluğa düşen eşi korumak için diğer eşin, koşulları bulunduğu sürece, herhangi bir süre sınırı olmaksızın yoksulluk nafakası vermesi düzenlenmiş olup bu yükümlülüğün sosyal hukuk devleti ilkesinin gereği olarak getirildiği kuşkusuzdur.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 2. maddesine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 10. ve 41. maddesi ile ilgisi görülmemiştir.”

Mahkeme, kararında; itirazın Anayasa'nın 10. ve 41. maddeleri ile ilgili olmaması nedeniyle itirazı bu hükümler açısından incelememiştir. Anayasa Mahkemesi'ne göre Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan sosyal hukuk devleti kavramı ile anlaşılması gereken; devletin, vatandaşlarına asgari bir yaşama düzeyi sağlamayı görev bilmesi ve bu görevi ifa ederken devletin sosyal ve ekonomik yaşama müdahalesini meşru ve gerekli olduğunun kabulüdür. Sosyal hukuk devletinin sosyal adaleti sağlamak ve toplumsal dengeleri gözetmek gibi

yükümlülükleri olduğunu vurgulayan Anayasa Mahkemesi, toplumsal dayanışmanın sağlanması ve güçlünün karşısında güçsüzün korunması gibi önem arz eden konuların da sosyal hukuk devleti tarafından önemle ele alınması gereken konular olduğunu belirtmektedir. Anayasa Mahkemesi, TMK.'nın 175/I. hükmünde yer alan yoksulluk nafakası yükümlülüğünün, yukarıda açıklanan ölçütler gereği sosyal hukuk devleti ilkesine aykırı olmadığını, bu nedenle ilgili hükmün Anayasa'nın 2. maddesine aykırılık teşkil etmediğine karar vermiştir.

Mahkeme ayrıca; "...süresiz..." ibaresinin, alacaklının ölünceye dek nafaka alacağı manasına gelmediğini, bu ibare ile amaçlananın olgunun mevcut koşullar devam ettiği sürece sadece mali yönden desteklenerek zenginleşmesinin değil asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanması olduğunu ifade etmiştir.

Mahkemenin oyçokluğu ile aldığı karara muhalif olan üye ise karşı oy gerekçesinde²⁶³ özetle; hukuk devleti olmanın bir sonucu olarak kanun koyucunun

²⁶³ İtiraz isteminin reddine karar verilen incelemede çoğunluğun görüşüne katılmayan üye Hicabi Dursun, karşı oy gerekçesinde şunları ifade etmiştir: "...Türk Medenî Kanunu'nda yardım nafakası için herhangi bir süre şartı öngörülmemişken, bakım nafakasının bir türü olan yoksulluk nafakasının kanunda belirlenen şartlar dâhilinde süresiz talep edilebileceğinin öngörülmesi Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan 'sosyal hukuk devleti' ilkesine aykırıdır.

Evlilik hukuku ve daha da geniş olan aile hukuku, diğer hukuk kurallarından büyük çapta bağımsız bir alanı düzenlemeye yönelik kurallar içermektedir. Yoksulluk nafakasını düzenleyen 4721 sayılı Kanun'un 175. maddesi evliliğin süresi, nafaka alacak eşin yaşı, çalışma gücünün niteliği gibi özel şartlar aramamıştır. İnsanların boşanarak aralarındaki hukuki ilişkiyi bitirmiş olmalarına rağmen evlilik birliğinde var olan sorumluluklarının ömür boyu devam etmesi, hem insaflı değil, hem de hakkaniyete aykırıdır. Boşanmadan kaynaklanan bir nafaka alacağının varlığının belli koşullar altında, nafaka borçlusunun veya nafaka alacaklısının yaşamı boyunca, sanki mülkiyet hakkıymış gibi sürekli olması, hak düşürücü süre ve zaman aşımı kavramlarının kabul edildiği bir hukuk sisteminde adalet duygusunu zedelemektedir.

Yoksulluk nafakasının süresiz olması, ileride nafakanın artırılması, nafakanın azaltılması veya nafakanın kaldırılması davalarının açılmasına neden olacaktır. Bu durumda nafaka yükümlüsü eski eşin nafaka alan tarafın kanunda yazılı şartları taşıyıp taşımadığını kontrol amacıyla, onun özel hayatına müdahale anlamına gelebilecek davranışlara ve onun üzerinde psikolojik baskı kurmasına neden olabilecektir. Yoksulluk nafakasının süresiz olması bu nafakayı alan tarafın, karşı tarafı ömür boyu cezalandırmak amacıyla gelir getirici bir işte çalışmama ve evlilik yapmadan birlikte yaşama gibi davranışlara itebilecektir. Bu haller yoksulluk nafakasının süresiz de olsa bir ceza olmadığını savunan görüşleri haksız çıkarmaktadır.

Kültürümüzden kaynaklanan yardımsever eğilimlerinin, aile dayanışmasının, hayır kurumları ve vakıflar gibi geleneksel kurumların yoksullukla mücadele bağlamındaki faaliyetleri sık sık övgüyle anılmaktadır. Ancak, aynı zamanda toplumsal bir olgu olan ve Devletin aktif olarak mücadele etmesi gereken yoksulluğun sorumluluğunun, boşanan taraflardan birisinin üzerine

hukuki düzenlemelerde kendisine tanınan takdir yetkisini anayasal sınırlar içinde hakkaniyet ölçütünü göz önünde tutarak kullanması gerektiğini, anılan hükümde özel şartlar(evliliğin süresi, talep eden eşin yaşı, çalışma gücünün vasfı) getirilmediğini, tarafların aralarındaki hukuki ilişkinin bir nevi mülkiyet hakkı hüviyetine bürünen nafaka nedeniyle ömür boyu devam etmesinin adalet duygusunu zedelediğini ve hakkaniyete aykırı olduğunu, süresizliğin ömür boyu ceza niteliğine erişebileceğini ve özel hayata müdahale sonuçlarına neden olabileceğini, nafaka alacaklısını çalışma hayatına atılma arayışı yerine tembelliğe ya da evlilik akdinden kaçınmaya sevk edebileceğini, tarih boyunca hiçbir hukuk sisteminin süresiz nafakayı öngörmediğini ve bu nedenle bu nafakanın ahlaki ve sosyal gerekçelere dayandırılmayacağını, devletin aktif olarak mücadele etmesi gereken yoksulluğun yükümlülüğünün boşanan tarafa ömür boyu yüklenmesinin sosyal devlet ilkesine ve hakkaniyete aykırı olduğunu, ilgili hükmün Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olduğu için iptal edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

İtiraz yoluna başvuran mahkemenin; TMK.'nın 175. maddesi hükmünün, yoksulluk nafakasını ayrıntılı düzenlemediği ve bu nafakanın hangi hallerde kaldırılacağını belirtmediği için, Anayasa'ya aykırılığı iddiasını ileri sürmesi ve anılan hükmün tümünden iptalini istemesi²⁶⁴ yerinde değildir. Çünkü herhangi bir hükmün ayrıntılı düzenlemeleri içermemesinin uygulamada aksamalara neden olması, tek başına

ömür boyu yüklenmesi, kanımca, sosyal devlet ilkesine, hakkaniyete ve mantığa da uygun bir çözüm değildir.

Açıkladığım nedenlerle; itiraz istemine konu kural Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olduğundan iptali gerekir. Bu nedenle çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.” Karşı oy yazısının tamamı için bkz. bkz. AYM 17.05.2012, (2011)136/72, (Çevrimiçi) <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/64f47314-a60b-448e-8ea0-1c645f3a4b73?highlightText=yoksulluk%20nafakas%C4%B1&excludeGerekce=False&wordsOnly=False> Erişim Tarihi: 19.07.2018.

²⁶⁴ “...Özet olarak açıkladığımız düşüncemiz dikkate alınarak Anayasamızın 152. maddesi gereğince inceleme yapılarak 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesinin nafaka yükümlülüğünün hangi hallerde ve ne şekilde hükmedileceğini hangi hallerde kaldırılmasının istenebileceğini, tarafların özürlerinin mali güçlerinin yaşlarının evlilik süresinin etkisinin ne olacağını ayrıntılı olarak düzenlememesi sebebi ile **öncelikle tümünden**, bunun kabul edilmemesi halinde nafakanın sürekli olarak hükmedileceğini öngören 'süresiz olarak' ibaresinin iptaline karar verilmesini talep ederiz.” AYM 17.05.2012, (2011)136/72, (Çevrimiçi) <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/64f47314-a60b-448e-8ea0-1c645f3a4b73?highlightText=yoksulluk%20nafakas%C4%B1&excludeGerekce=False&wordsOnly=False> Erişim Tarihi: 19.07.2018.

Anayasa’ya aykırılık sorununu doğurmaz²⁶⁵. Zaten Anayasa Mahkemesi, tümten iptal talebini kararında hiç tartışmamış, başvuruyu “...süresiz...” ibaresinin Anayasa aykırılığını konu alarak tartışmıştır. Ayrıca TMK.’nun 175. maddesinde sadece yoksulluk nafakasının genel koşulları düzenlenmiş, itiraz gerekçesinde anılan hükümde yer almadığı belirtilen yoksulluk nafakasının kaldırılma halleri ise TMK.’nun 176/III. hükmünde kaleme alınmıştır. Bu vesileyle itiraz yoluna başvuran mahkemenin, yoksulluk nafakasının kaldırılması hallerine ilişkin gerekçesinin de yersiz olduğu söylenebilecektir. Bizce yoksulluk nafakası ile ilgili hükümdeki sorun, Anayasa Mahkemesi’nin iptal kararıyla çözülebilecek bir sorun değildir. Zira Anayasa Mahkemesi de süresiz nafakanın, ömür boyu kesin bir borç olmadığını TMK.’nun 176/III. hükmünün gerçekleştiği anda sona ereceğini belirtmektedir. Mevcut düzenlemedeki sorun, Yargıtay’ın süre konusunda hâkime takdir yetkisi vermemesinden ileri gelmektedir²⁶⁶. Zira kanun hükmünün içerdiği(*de lege lata*²⁶⁷) fakat Yargıtay’ın reddettiği şekilde hâkime takdir yetkisi verilirse, hâkim zorunlu olarak süresiz nafakaya değil, talep edenin yoksulluğu ortadan kalkana kadar süre ile yoksulluk nafakasına hükmedebilir. Mevcut durumda kanaatimizce çözüm bu iken olması gereken(*de lege ferenda*²⁶⁸), yoksulluk nafakası hükmünün mehz İMK.’nun 125. maddesinde olduğu gibi; ölçütlerin ve hakkaniyet kayıtlarının yer aldığı bir düzenlemenin yasalaştırılmasıdır.

V. YOKSULLUK NAFAKASI SÜRESİNİN DAHA İYİ TAKDİR EDİLEBİLMESİ İÇİN ÖNERİLERİMİZ

Yoksulluk nafakası süresi ile ilgili daha sağlıklı değerlendirmelerin yapılabilmesi için çalışmanın üçüncü bölümünde ilk olarak yoksulluk nafakasının süresine ilişkin yasal düzenlemelerin tarihsel gelişimine değinilmiştir. Sonrasında İsviçre ve Alman hukukları ile CEFL prensiplerinde yoksulluk nafakasına muadil

²⁶⁵ Yıldırım, **a.g.m.**, s.81.

²⁶⁶ Yargıtay 2. HD. 11.07.2012, 14283/19487 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1280-1281.

²⁶⁷ Yürürlükteki kanun hükmü bakımından çözüm önerimiz bu şekildedir.

²⁶⁸ Olması gereken kanun hükmü bakımından çözüm önerimiz ise bu şekildedir.

kurum; yoksulluk nafakası ölçütleri ve koşulları bakımından incelenmiş ve Türk hukukundaki uygulama ile farklılıkları üzerinde durulmuştur. Daha sonra kısaca yoksulluk nafakasının süresine değinilerek bu hususta hâkimin takdir yetkisi Yargıtay'ın görüşü etrafında tartışılmış, yoksulluk nafakasının süresi bakımından doktrinde dile getirilen eleştirilere ve Anayasa Mahkemesi'ne yapılan başvurulara yer verilmiştir.

Yoksulluk nafakasına süresiz hükmedilebilmesi hususunda kanaatlerimize geçmeden önce; süresiz nafakanın Türk hukukunda kabul edilmesi sürecine kısaca değinmekte fayda görüyoruz. 1988'den itibaren²⁶⁹ süresiz olarak istenebileceği pozitif düzenlemesi getirilen yoksulluk nafakası bu tarihten önce, ancak 1 yıl süre ile istenilebiliyordu. Bu tarihe kadarki süreçte ülkemizde sosyal yardım kuruluşlarının yetersizliği ve imkânlar çerçevesinde sosyal devlet gereklerinin tam olarak yerine getirilemiyor olması nedeniyle 1 yıllık sınırlı süreli yoksulluk nafakası, uygulamada mağduriyetlere yol açması nedeniyle doktrinde haklı olarak eleştiriliyordu²⁷⁰. Bu duruma ek olarak mevcut düzenleme, o dönem mehzaz İMK.'nda yoksulluk nafakasının süre bakımından sınırlandırılmadığından hareketle yoksulluk nafakasının amacına uygun olarak süre bakımından sınırlandırılmaması, süre takdirinin hâkime bırakılması gerektiği doktrinde neredeyse görüş birliği ile savunulmuştur²⁷¹.

1988'de gelen düzenlemenin; yoksulluk nafakasına sadece süresiz hükmedilebileceği anlamına gelmediğini özellikle belirten Tekinay, yoksulluk nafakasının süre takdirine ilişkin olarak şunları ifade etmiştir: "...3444 sayılı Kanun, bir senelik süre kaydını kaldırmış ve süresiz olarak yoksulluk nafakası istenebilmesini mümkün kılmıştır. Bununla beraber yoksulluk nafakası her zaman, yaşam boyunca ödenecek değildir. Hâkim, boşanma yüzünden yoksul kalan eşin yeteneklerini, iş bularak çalışabilme gücünü göz önünde tutarak yoksulluk halinin ne kadar devam edeceğini kararında belirtip nafakayı bu süre ile sınırlayabileceği gibi, nafaka alacaklısı olan eşin mali ve sosyal durumundaki değişiklikler ve özellikle bu

²⁶⁹ 3444 sayılı Kanun ile.

²⁷⁰ Tekinay, 1982, s.274; Saymen/ Elbir, a.g.e., s.467; Velidedeoğlu, a.g.e., s.262; Feyzioğlu, a.g.e., s.399.

²⁷¹ Schwarz, a.g.e., s.175; Velidedeoğlu, a.g.e., s.262; Akıntürk, a.g.m., s.193; Feyzioğlu, a.g.e., s.399.

*eşin yeniden evlenmesi veya önemli bir fırsat menfaati elde etmesi üzerine yoksulluk nafakasını sonradan da kaldırılabılır.”²⁷². Yazar, süresiz nafakanın Türk hukukuna girdiği o dönemde, yoksulluk nafakasının süresinin ne olacağı hususunda takdir yetkisinin hâkime ait olduğunu, hâkimin somut olayın özelliklerine göre yoksulluğun ne kadar süreceğini tespit edip nafakayı bu süre ile sınırlayabileceğini belirtmiştir. Esasında kanaatimizce o günden bu güne değin yoksulluk nafakasının süresi hususunda tartışmalara ve mağduriyetlere neden olan nokta, bizim de katıldığımız *Tekinay*’ın ortaya koyduğu takdir ölçüsünden farklı olarak Yargıtay’ın süre bakımından takdir yetkisi konusunda hâkime söz hakkı tanımamasıdır²⁷³. Zira Yargıtay, hâkimin yoksulluk nafakası talebinde nafakanın süresini belirleyebilme konusunda takdir yetkisinin olmadığını, aksi halde bu durumun kanuna açık aykırılık teşkil edeceğini içtihadında vurgulamaktadır²⁷⁴. Bizce yoksulluk nafakasının süresi bakımından mağduriyetlerin ve eleştirilerin dindirilmesi ile sosyal adaletin sağlıklı dağıtılması bakımından da değişime en çok ihtiyaç duyulan husus, yoksulluk nafakasının süresi hususunda hâkime takdir yetkisi verilmesinin pozitif bir düzenlemeye kavuşturulmasıdır.*

Yoksulluk nafakasının süresi, yoksulluk nafakası hükmü ve miktarı konuları ile birlikte anlamlı bir bütünlük oluşturmaktadır. Zira yoksulluk nafakasına karar verilirken göz önünde bulundurulan kıstaslar küçük farklılıklar dışında süre ve miktar bakımından da uygulanabilir olmalıdır. Hâkimin, yoksulluk nafakasının miktarı bakımından taleple bağlılık ilkesi ile bağlantılı olarak takdir yetkisine sahipken süresi konusunda bu yetkiyi haiz olmaması bizce yoksulluk nafakasının amacına aykırı bir uygulamadır.

Daha sağlıklı değerlendirme yapılabilmesi açısından; yoksulluk nafakasına hükmedilmesi, süre ve miktarının kararlaştırılması bakımından yalnızca Türk hukuku incelenmemiş, mehzaz İsviçre Medeni Kanunu hükümleri, Alman Medeni Kanunu

²⁷² Tekinay, **1990**, s.264.

²⁷³ Yargıtay 2. HD. 17.11.2009, 14788/19943 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1205; Daire bir başka kararında da 2 yıl süreyle yoksulluk nafakası talep edilmesine karşın bu süreyle bağlı kalınmaksızın yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin isabetsiz olduğunu içtihat etmiştir. Yargıtay 2. HD. 11.05.2004, 3009/6100 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1280.

²⁷⁴ Yargıtay 2. HD. 11.07.2012, 14283/19487 ilgili karar için bkz. Gençcan, **a.g.e.**, s.1280-1281.

hükümleri ile CEFL prensipleri ile de karşılaştırılmıştır. İsviçre ve Alman hukuklarındaki²⁷⁵ ayrıntılı düzenlemeler ele alındığında, Türk hukukunda pozitif düzlemde bir ölçüt düzenlemesine ihtiyaç duyulduğu kanaatindeyiz. Mevzuatın 125/II. hükmünde ve AlmMK.'nın 1570 vd. paragraflarında yer alan ölçütlerin, Türk Medeni Kanunu'na da uygulanabildiği ölçüde kazandırılmasının yoksulluk nafakasının daha sağlıklı bir şekilde takdir edilebilmesine hizmet edeceğini düşünüyoruz²⁷⁶.

Bunun dışında Türk hukukunda yer almayan; mevzuatın 125/III. hükmünde ve AlmMK.'nın 1579. paragrafında sayılan hakkaniyet kayıtları hususunda da bir düzenleme yapılması, özellikle kendi tembelliğinden ötürü yoksulluğa düşen ve yoksulluk nafakasına kanaat etmeyi tercih ederek bu yoksulluk durumunu sürdüren kişiler bakımından hakkın kötüye kullanılmasının önüne geçebilecektir.

Türk boşanma hukukunda hâkim ilke evlilik sonrası dayanışma ilkesi iken, İsviçre²⁷⁷ ve Alman hukukları ile CEFL prensiplerinde ise hâkim ilke evlilik sonrası kişisel sorumluluk ilkesidir. 2000 revizyonu ile İsviçre'de, 2008 reformu ile Almanya'da oldukça sınırlı bir alana hapsedilen evlilik sonrası dayanışma ilkesinin, bizim hukukumuzda da modern hukuk sistemlerine uyum çerçevesinde sınırlandırılmasının şart olduğunu düşünüyoruz. Zira ancak bu ilke değişimi gerçekleştiğinde adeta bir temel kurulmuş olacak, ardından bu temelin üstüne boşanma sonrası kişisel sorumluluğun hâkim olduğu bir boşanma hukuku sistemi sağlıklı bir şekilde inşa edilebilecektir²⁷⁸.

Bu ilke değişiminin gerçekleşmesi durumunda incelenen diğer hukuklarda olduğu gibi Türk hukukunda da boşanma ve nafaka kusurdan arındırılabilir, bununla bağlantılı olarak kusura dayalı boşanma sebepleri ortadan kalkacak bunun yerine “evliliğin başarısızlığı” tek boşanma sebebi olarak kaleme alınabilecektir.

²⁷⁵ Çerçeve hükümlere sahip CEFL prensiplerinde ruhu gereği ayrıntılı düzenlemelere yer verilmemiştir.

²⁷⁶ Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s.43, dn.32 ; Yağcı, **a.g.m.**, s.348 vd..

²⁷⁷ Clean Break ilkesi hâkim olmakla beraber bu ilke, ufak farklar dışında kişisel sorumluluk ilkesine benzemektedir.

²⁷⁸ Yağcı, **a.g.m.**, s.342

Ayrıca boşanma sonrasında kişilerin kendi kişisel sorumluluklarını üstlenmeleri esas olacağından şu anda kural olan ve yoğun eleştiriler ile mağduriyetlere neden olan süresiz nafaka istisna haline gelecektir.

Bu açıklamalar ışığında yoksulluk nafakası düzenlemesi ve süresi bakımından önerilerimizi maddeler halinde sıralarsak;

- Öncelikle tüm boşanma hukukunu kapsar şekilde hâkim ilkenin incelenen diğer hukuk sistemlerinde olduğu gibi evlilik sonrası kişisel sorumluluk ilkesi olmalıdır. Kişisel sorumluluk ilkesinin Türk boşanma hukukuna egemen olması halinde, evlilik sonrası dayanışma ilkesine de hakkaniyet ölçüsünde sınırlı olarak verilebilir.
- Evlilik sonrası kişisel sorumluluk ilkesi ile beraber kusur ilkesinin en azından²⁷⁹ yoksulluk nafakası alanında terk edilmesi tartışılabilir²⁸⁰. Zira Türk hukukunda sosyal adalet ve dayanışma amacı güdülerek yer bulan yoksulluk nafakasının, yoksulluğa düşen kişiye sırf talep edilen daha kusurlu diye verilmemesi cezalandırıcı bir nitelik taşımaktadır. Evlilik sonrası kişiyi düşeceği yoksulluktan kurtarması amaçlanan yoksulluk nafakasının, kusuru nedeniyle kişiye verilmemesi bizce yoksulluk nafakasının sosyal amacına aykırıdır.

²⁷⁹ Kusur ilkesi eğer Türk boşanma hukukunun tümünden kaldırılırsa bu halde TMK.'nın 161 vd. maddelerinde yer alan kusura dayalı boşanma sebepleri de ortadan kalkabilecek, tek boşanma sebebi olarak İsviçre ve Alman hukuklarında olduğu gibi “ evliliğin başarısızlığı” kalacaktır. Bu durumda kusur tartışması yapılmayacağı için evliliğin doğası gereği içerdiği “özel hayatın”, mahkeme belgelerine taşınmasına gerek kalmayacaktır. Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s.33-35; Kocabaş, **a.g.m.**, s.370, dn.50.

²⁸⁰ Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s.36. *Oktay Özdemir - yoksulluk nafakasını da içeren - Türk boşanma hukukunda yapılması gereken değişiklikleri: “...1. Kusur ilkesinden vazgeçilerek evliliğin sarsılması prensibi hayata geçirilmelidir.*

a) Özel sebepler kaldırılmalıdır. b) Bu çerçevede “anlaşmalı boşanma” teşvik edilmeli, ancak taraf iradelerinin sağlıklı tespitine imkân veren hükümler eklenmelidir. c) Fiili ayrılığın olduğu durumlarda ek şart aranmadan evliliğin temelden sarsıldığı kabul edilmelidir.

2. Çocukların menfaatleri özel olarak korumaya alınmalıdır.

3. Boşanmanın sonuçları adil bir şekilde düzenlenmelidir.

4. Nafakanın ödenmemesi Devletin mağduriyetleri giderici bir müdahalesi olmalıdır.” şeklinde sıralamaktadır. Yazar boşanma hukukundaki hâkim ilke tartışmasını açıkça anmamakla beraber, mehz İMK.'nu ve AlmMK.'nu da içeren Kıta Avrupası hukukunun esas alınması yönünde görüş belirterek dolaylı olarak boşanma sonrası kişisel sorumluluk ilkesinin kapısının aralanmasına işaret etmektedir.

- Bu ilkeler ışığında yoksulluk nafakası düzenlemesi açısından bir başka önerimiz pozitif düzenleme ile ölçütlerin getirilmesi hususundadır. Bilindiği üzere Türk hukukunda yoksulluk nafakasının takdiri, miktarı ve süresi bakımından dikkate alınan ölçütler konusunda pozitif bir düzenleme bulunmamakla birlikte kanun koyucu bu ölçütlerin belirlenmesini doktrin²⁸¹ ve uygulamaya²⁸² bırakmıştır. Buna karşın mehz İMK.'nın 125/II. hükmünde ise sınırlı sayıda olmamak kaydıyla, boşanma sonrası nafakanın takdiri, süresi ve miktarı hususunda dikkate alınacak hususlar sayılmıştır. Bizce de TMK.'nın 175. maddesine ölçütler bakımından pozitif bir düzenleme eklenmesi konusunda bir ihtiyaç mevcuttur. Dolayısıyla sosyal amacı olan yoksulluk nafakası kurumunu belirleyen ölçütler konusunda kanun koyucu farklı uygulamalara fırsat vermemeli, kamu düzenini ilgilendiren bu konuda pozitif düzenleme getirmeyi tartışabilmelidir. Bize göre bu ölçütler; evliliğin süresi, eşlerin sosyo-ekonomik durumları, evlilik sırasındaki yaşam düzeyi, eşlerin yaşları ve sağlık durumları, aile hukukundan doğan yükümlülüklerin ne şekilde paylaşıldığı, eşlerin gelir ve malvarlıkları, bakmakla yükümlü olunan çocukların bakım kapsamı ve süresi, eşlerin mesleki durumları, yoksulluk nafakasının kaldırarak mahiyette hastalık veya engellilik gelirleri ile somut olayın önem arz eden diğer verileri olmalıdır. Yoksulluk nafakasının takdiri, miktarı ve süresi bakımından yapılan

²⁸¹ Özüğür, a.g.e., 514-520.

²⁸² "...Yoksulluk durumu; günün ekonomik koşulları ile birlikte tarafların sosyal ve ekonomik durumları, yaşam tarzları, evlilik süreleri, evlilik boyunca ve boşanma sonrası oluşacak yaşam düzeyleri birlikte değerlendirilerek takdir edilmelidir." Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 11.03.2009, 2-73/118 ilgili karar için bkz. (Çevrimiçi) <https://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=193&t=33162> Erişim Tarihi: 13.07.2018; "...Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 07.10.1998 gün ve 1998/2-656-688; 28.02.2007 gün ve 2007/3-84-95; 16.05.2007 gün ve 2007/2-275-275; 11.03.2009 gün ve 2009/2-73-118 sayılı kararlarında; 'yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür, eğitim' gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanların 'yoksul' kabul edilmesi gerektiği benimsenmiştir. Yoksulluk durumu günün ekonomik koşulları ile birlikte, tarafların sosyal ve ekonomik durumları ve yaşam tarzları değerlendirilerek takdir edilmelidir." Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 10.11.2010, 2-614/597 ilgili karar için bkz. (Çevrimiçi) <https://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=193&t=33679> Erişim Tarihi: 13.07.2018.

değerlendirme, ancak bu ölçütlerin birlikte yorumlanması ile anlam kazanabilecektir.

- Kanun koyucu, -kusur ilkesinin kaldırıldığı varsayımında- bu ölçütleri pozitif düzenlemeye taşırken mehz İMK.'nun 125/III. hükmünde yer aldığı gibi hakkaniyet kaydı da getirebilir. Zira bu durumda kusur araştırması yapılmayan yoksulluk nafakası hakkının sırf bu durumdan faydalanmak adına, özellikle kişinin tembelliği nedeniyle kendi yoksulluğunu yaratması gibi durumlarda kötüye kullanılmasının önüne geçilebilecektir. Mehz İMK.'nun 125/III. hükmünde(sınırlı sayıda olmamak kaydıyla); talepte bulunanın aile geçimini sağlama yükümlülüğünü ağır biçimde ihlal etmesi, kendisini bilerek ve isteyerek yoksulluğa düşürmesi, talep edilenin kendisi veya yakınlarına ağır bir suç işlemesi gibi hakkaniyet kayıtları getirilmiştir. Türk hukukunda da mehz İMK. hükmüne benzer şekilde bir hakkaniyet ölçütü getirilebileceği kanaatindeyiz. Zira ülkemizde, yoksulluk nafakasına tamah edip iş hayatına katılmaktan geri duran ve buna heves etmeyen, makro anlamda da ülke ekonomisine katkıda bulunmak yerine bu nafaka ile geçinmeyi yeterli gören bir kesim olduğu aşikârdır. Bu konu esasında yoksulluk nafakasının süresinde hâkimin takdir yetkisi ile de yakından alakalıdır. Zira Yargıtay, *Tekinay*'ın da belirttiği gibi yoksulluğun sona ereceği sürenin tespiti ve takdiri hususunda hâkime takdir yetkisi vermiş olsaydı, bugün halk nezdinde tepki oluşturan süresiz yoksulluk nafakası sorunu belki de hiç ortaya çıkmayacaktı. Yargıtay'ın nafakanın süresi konusunda içtihatlarıyla hâkime takdir yetkisi vermemesinin bir sonucu olarak, yoksulluk nafakasına kanaat eden kendi tembelliğinden faydalanan bir kesim ortaya çıkmıştır. Bize göre bu sorunun çözümü için, ölçütlerle beraber hakkaniyet kaydının getirilmesi gereklidir.
- Tezin amacını ve esasını teşkil eden yoksulluk nafakasının süresi konusunda düşüncemiz, bu nafakanın mutlaka bir süre sınırlandırılması yönünde değildir. Sürenin sınırlandırılması, bir kesimi rahatlatacak bir

düzenleme olsa da başka bir kesimi – özellikle 20 yıl üstü evlilik süresi geçirmiş, ev hanımlığı yapmış ve iş gücünü katılımı zor olacak kadınlar bakımından – mağdur edebilecek sonuçlar yaratabilir. Bu yüzden doktrinde yoksulluk nafakası süresinin mutlaka sınırlandırılması yönündeki görüşe²⁸³ katılmıyoruz. Kanaatimizce yoksulluk nafakasının süresi konusunda olması gereken, *Tekinay*'ın da belirttiği üzere²⁸⁴, süresiz de verilebilecek olan yoksulluk nafakasının süresinin takdirini hâkime bırakmaktır. Süre konusunda hâkime takdir yetkisinin verilmesi, yoksulluk nafakasının süresi hususunda bir uygulama esnekliği yaratacak, bu halde hakim somut olayın özelliklerine göre yoksulluğun ortadan kalkacağı süreyi tespit edip buna göre süreli yoksulluk nafakasına hükmedebilecektir. Bu sayede hem nafaka borçlusu için yıllara yayılan ağır bir yükümlülüğün sürmesi engellenecek hem de nafaka alacaklısının -yoksulluğun kalkacağı süre dikkate alınmak suretiyle- iş hayatına katılımı teşvik edilecektir. Bu düzenleme ile özelde bireylerin sonunu bildikleri bir borç nedeniyle sosyo-ekonomik hayatları zedelenmeyecek, genelde de yoksulluk nafakası alacaklılarının iş hayatına katılımı sağlanarak ülke ekonomisine katkı vermeleri sağlanabilecektir. Hâkime süre konusunda takdir yetkisi verilmesinden sonra, yoksulluk nafakasının ölçütleri bakımından karineler geliştirilebilecektir. İsviçre ve Alman hukuklarında, özellikle evliliğin süresinin ve evliliğin gelir modelinin(modern ve geleneksel evlilikler), nafakanın süresine karar verilmesi aşamasında dikkate alınan karineler geliştirilmiştir²⁸⁵.

²⁸³ “...Boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre hâkimin takdirine bağlı olarak ve tarafların evli olarak kaldıkları süre dikkate alınarak bir yıldan üç yıla kadar bir süre ile sınırlandırılması yerinde olacaktır.” Ruhi, **İçtihatlı Nafaka**, s.46; Gençcan, **a.g.e.**, s.1281; Bu yazarlara ek olarak Demir de yoksulluk nafakasının süre bakımından bir üst sınırı olması gerektiği görüşündedir. “...Ortadaki sorunun çözümü, yoksulluk nafakasının belli bir süreye bağlanması ve hâkime sürenin miktarının belirlemek açısından takdir yetkisi verilmesi(ile ortadan kalkacaktır.)dir. Örneğin, bu sürenin üst sınırının 5 yıl olarak belirlenmesi halinde hâkim her olayın özelliğine, eşlerin sosyal ve ekonomik durumlarına göre süreyi belirleyebilecektir.” Demir, **a.g.e.**, s.66.

²⁸⁴ Tekinay, **1990**, s.264.

²⁸⁵ Kocabaş, **a.g.m.**, s.382-387.

Sonuç olarak, özellikle süresizliği mağduriyetlere²⁸⁶ ve eleştirilere neden olan yoksulluk nafakası düzenlemesinin gerek mehz İsviçre Medeni Kanunu, gerekse incelenen diğer hukuk sistemleri dikkate alınarak geliştirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Fakat bu konuda diğer değişiklikler yapılana değin, ilk yapılması gereken değişikliğin *Tekinay*'ın da belirttiği gibi²⁸⁷ yoksulluk nafakasının süresi konusunda, uygulamada hâkime takdir yetkisi verilmesi olmalıdır. Zira Yargıtay'ın bu içtihat değişikliğine gitmesi halinde hâkim; mevcut düzenleme ile dahi, yoksulluğun ne kadar süreceğini tespit ederek nafakanın süresine karar verebilecek, özellikle kısa sürmüş evliliklerin veya genç yaşta boşananların arasındaki yoksulluk nafakası taleplerini, evliliğin süresini veya çalışma güçlerini gerekçe göstererek reddedebilecektir.

²⁸⁶ Yıllardan beri artarak devam eden bu mağduriyetlerin akabinde TBMM'nde oluşturulan *Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu*'nun 14.05.2016 tarihli raporundan; "...Saha çalışmalarında görüldüğü üzere, çok kısa süren (birkaç gün), hatta fiili birliktelik gerçekleşmemiş ve/veya eşit kusurluluk halindeki boşanmalarda, eşlerden birinin süresiz olarak yoksulluk nafakası ödemesi, bu nafakayı ödeyen eş için orantısız bir ceza haline geldiği ifade edilmiştir. Yoksulluk nafakasının süresiz olarak verilmesi, bir sorun olarak belirtilmiştir. Bunun aynı zamanda kadının güçlenmesinin önünde bir engel olduğu da söylenmiştir.

Eşlerden birinin süresiz olarak yoksulluk nafakasını ödemesi, özellikle eşit kusur ve çok kısa süreli ve/veya fiili birliktelik olmadan sona eren evliliklerde, bu nafakanın yeni bir çatışmaya yol açmaması ve hakkaniyetli bir uygulama için, yoksulluk nafakasını ödeyecek eşin yükümlülüğünün süreli olması gerektiği, farklı ülkelerde görüldüğü gibi belirli bir sürede verilmesine ve akabinde de oluşturulacak bir fon üzerinden yoksulluk nafakasının ödenmesine yönelik ilgili kurumlarca çalışma yapılması önerilmektedir." kararı çıkmıştır. İlgili rapor için bkz. TBMM, Yasam Dönemi: 26, Yasama Yılı: 1, Sıra Sayısı: 399, (Çevrimiçi) <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss399.pdf> Erişim Tarihi:25.11.2018.

²⁸⁷ Tekinay, 1990, s.264.

SONUÇ

Bu yüksek lisans tez çalışmasında öncelikle, genelden özele; nafaka alacağı, yoksulluk nafakası ve yoksulluk nafakasının süresi konusunda pozitif düzenlemeler izah edilmeye çalışılmış, sonrasında ise özellikle yoksulluk nafakasının süresi hususunda mevcut düzenleme ve uygulamanın doğruluğu ve yanlışlığı, doktrin ve karşılaştırmalı hukuktan faydalanılarak dile getirilmeye çalışılmıştır. “Yoksulluk Nafakasının Süresi” konulu çalışmamız kapsamında 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, mehz İsviçre Medeni Kanunu, Alman Medeni Kanunu ve CEFL prensipleri ile ilgili diğer mevzuat hükümleri ışığında; doktrin görüşlerinin ve Yargıtay uygulaması ile Anayasa Mahkemesi’ne yapılan başvuruların incelenmesi neticesinde vardığımız sonuçlar şu şekildedir:

- I. Nafaka; yoksul durumda olan ve geçindirilmek zorunda olan kimselere, kanunda yükümlü olarak tanımlanan kimseler tarafından, kanunda öngörüldüğü hallerde verilmesi gereken para veya eşya şeklindeki yardımlar şeklinde tanımlanabilir. Nafaka alacağı, kişiye sıkı sıkıya bağlı olan kamu düzenine ilişkin bir alacak türüdür. Bu özelliklerinden ötürü nafaka alacağı kural olarak devre, rehne, hacze ve takasa konu olamaz. Ayrıca kişi, nafaka alacağı talep hakkından feragat edemez. Bu kuralın istisnası ise birikmiş nafaka alacakları için söz konusudur. Birikmiş nafaka alacağı, kişiye sıkı sıkıya bağlılık özelliğini yitirmesi ve dahası yöneldiği sosyal amacı yitirdiğinden alelade bir alacağa dönüşür. Bu durumda birikmiş nafaka alacağı; devir, ibra, rehin ve haciz işlemine konu edilebilecektir.

II. Türk hukukunda genel manada nafaka türleri; yardım nafakası ve bakım nafakası olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Yardım nafakası, akrabalar arası yardımlaşmayı hükme bağlayan bir kurum iken; bakım nafakası ise çekirdek ailenin içinde eşlerin birbirlerine ve çocuklarına karşı dayanışmasını konu edinmektedir. Yardım nafakası, altsoy ve üst soy hısımlar ile refah içindeki kardeşlerin, sayılan bu kişilerden birinin yardım edilmediği takdirde zarurete düşeceği durumda, diğerlerinin miras tertip sırası gözetilerek ödemekle yükümlü oldukları nafaka türüdür. Bakım nafakası ise çekirdek aile içindeki bakım ve geçim sorumluluğunun; evlilik birliğinin sekteye uğraması, tasfiyesi veya sona ermesi durumlarında devam etmesini sağlayan nafaka türüdür. Bakım nafakası kendi içinde yöneldiği kişi veya topluluk bakımından; tedbir, yoksulluk ve iştirak nafakası olarak sınıflandırılabilir. Tedbir nafakasının yöneldiği topluluk aile, yoksulluk nafakasının yöneldiği kişi eski eş, iştirak nafakasının yöneldiği kişi ise müşterek çocuktur. Bu çalışma kapsamında genel olarak yoksulluk nafakası anlatılmış, diğer nafaka türlerine ise yeri geldikçe değinilmiştir.

III. Çalışmanın ikinci bölümü; yoksulluk nafakasının süresini hariç tutmak suretiyle yalnızca yoksulluk nafakasına ayrılmıştır. TMK.'nın 175. maddesine göre yoksulluk nafakası, boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek eşin diğer eşten kusuru daha fazla olmamak şartı ile süresiz olarak isteyebildiği, kural olarak irat şeklinde ödenmesine karar verilen nafaka türü olarak tanımlanabilir. Yoksulluk nafakasına karar verilebilmesi için; mevcut bir talep, evliliğin sona ermesi, talep edilenden daha ağır kusurlu olmama ve boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olma koşulları mevcut olmalıdır. Bu koşulların mevcut olması ve kişinin talebinde süresiz yoksulluk nafakasını talep etmesi halinde, hâkim süresiz yoksulluk nafakasına hükmetmek zorundadır.

- IV.** Yoksulluk nafakasının başlangıcı; talebin boşanma davası ile beraber ya da boşanmadan sonra bağımsız biçimde yapılmasına göre değişir. Yoksulluk nafakası talebinin boşanma davası kapsamında ileri sürülmesi halinde yoksulluk nafakası, boşanma hükmünün kesinleşmesi ile başlar. Talebin boşanma hükmünün kesinleşmesinden sonra - TMK.'nın 178. maddesi uyarınca, boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren 1 yıl içerisinde - ileri sürülmesi ve yoksulluk nafakasına karar verilmesi durumunda ise nafakanın başlangıcı, dava tarihidir. Sosyal amacına uygun olarak genellikle yoksulluk nafakasının irat şeklinde ödenmesine karar verilir. Ancak somut olayın özellikleri gerektiriyorsa ve talep edilenin mali gücü yeterliyse, yoksulluk nafakasının toptan şekilde ödenmesine de karar verilebilir.
- V.** Yoksulluk nafakasının miktarını hâkim taleple bağlılık ilkesini(HMK m.26) gözeterek, somut olayın özelliklerini dikkate alarak belirleyebileceği gibi; davanın tarafları da bir sözleşme ile yoksulluk nafakası miktarını kararlaştırılabilir. Fakat taraflar arasında yapılan bu anlaşmanın geçerliliği, davayı gören hâkimin onayına bağlıdır(TMK m. 184/1.b-5). Yoksulluk nafakasının miktarının belirlenmesinde en önemli ölçüt, nafaka takdirinin nafaka talep edilenin mali gücü ile orantılı olması ölçütüdür. Hâkim, yoksulluk nafakasına hükmederken; nafaka talep edenin asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanmasını gaye edinir, nafakayı takdir ederken de nafaka talep edilen tarafın mali gücünü ve varsa özel durumunu göz önünde bulundurur. Ayrıca talep edilenin, yoksulluk nafakası talep edene maddi ya da manevi tazminat ödemesine karar verilmişse, bu nafaka miktarının tayininde bu ödemeler de göz önünde tutulur.
- VI.** TMK.'nın 176/IV. hükmü uyarınca yoksulluk nafakası miktarının değişen şartlara uyarlanmasına karar verilebilir. Uyarlamaya karar

verilebilmesi için; ekonomik durumda büyük bir değişiklik olması, bu değişikliğin süreklilik arz etmesi ve böyle bir değişikliğin ortaya çıkacağının boşanma kararı verilirken öngörülmesinin mümkün olmaması koşullarının birlikte bulunması gereklidir. Bu hususta bahsedilmesi gereken bir diğer önemli konu da TMK.'ndaki yeni düzenleme gereği hâkimin istem halinde, irat biçiminde ödenen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilmesi hususudur(TMK m.176/V).

VII. Yoksulluk nafakası kendiliğinden ya da mahkeme kararı ile sona erebilir. Yoksulluk nafakası, nafaka alacaklısının; evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması veya haysiyetsiz hayat sürmesi halinde mahkeme kararı ile kaldırılır. Öte yandan bu nafaka; süreli yoksulluk nafakasında sürenin bitimi, toptan ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakasının ödenmesi, nafaka alacaklısının evlenmesi veya borcun taraflarından birinin ölümünde ise kendiliğinden sona erer. Çalışmada AlmMK.'nun 1586b. paragrafında olduğu gibi yoksulluk nafakasının borçlunun ölümü ile sona ermemesi gerektiği hakkında görüşlere yer verilmiştir.

VIII. Yoksulluk nafakası davasında taraflar; istem boşanma davası içerisinde ileri sürüldüyse eşler, boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren 1 yıl içerisinde ileri sürüldü ise eski eşlerdir. Davada görevli mahkeme aile mahkemesi, aile mahkemesinin olmadığı yerlerde ise -aile mahkemesi sıfatıyla- asliye hukuk mahkemesidir. Yoksulluk nafakası; boşanma davası ile beraber talep edildiyse yetkili mahkeme boşanma davasını gören mahkeme iken, boşanma hükmünün kesinleşmesinden sonra açılan yoksulluk nafakası davasında ise talep edenin yerleşim yeri mahkemesidir. TMK.'nun 178. maddesine göre yoksulluk nafakası talebi, boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren 1 yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

- IX.** Nihayet çalışmanın üçüncü bölümünde çalışmanın özünü teşkil eden yoksulluk nafakasının süresi işlenmiştir. Yukarıda da bahsedildiği üzere TMK.'nın 175. maddesine göre yoksulluk nafakasının süresiz ödenmesine karar verilebilmektedir. Bu halde yoksulluk nafakası, TMK.'nın 176/III. hükmündeki sona erme halleri oluşmadığı takdirde süresiz olarak devam eder.
- X.** Yoksulluk nafakasının miktarı ve ödenme biçimi bakımından taleple bağlılık ilkesi çerçevesinde hâkimin takdir yetkisi mevcuttur. Fakat Yargıtay uygulamasında hâkimin yoksulluk nafakasının süresine karar verirken takdir yetkisinin olmadığı içtihat edilmektedir. Çalışmanın üçüncü bölümünde bu konu geniş olarak ele alınmış, Yargıtay uygulamasının yerinde olmadığı görüşüne ulaşılmış ve bu noktada doktrin görüşlerine yer verilmiştir.
- XI.** Çalışma kapsamında Türk hukukunda yoksulluk nafakasını ve özellikle süresini daha iyi tahlil edebilmek için İsviçre ve Alman hukukları ile CEFL prensiplerindeki yoksulluk nafakasına eşdeğer kurum da incelenmiştir. Yoksulluk nafakasının takdiri, süresi ve miktarı konuları bir bütünlük teşkil ettiğinden, incelenen hukuk sistemlerinde yoksulluk nafakası düzenlemeleri bütüncül şekilde ele alınmıştır. Sonrasında Türk hukuku ile incelenen bu üç hukuk sistemi, yoksulluk nafakası düzenlemeleri bakımından karşılaştırılmış ve farklılıklar üzerinde durulmuştur.
- XII.** Yoksulluk nafakası süre düzenlemesine doktrinde yapılan eleştiriler ele alınmıştır. Doktrinde eleştiriler büyük oranda yoksulluk nafakasının süresizliği ve Yargıtay içtihatlarınca hâkime takdir yetkisi tanınmaması konularında toplanmaktadır. Bu konuda olması gerekenin; yoksulluk nafakasının belirli kişileri mağdur etmemek amacıyla istisnai de olsa süresiz olabileceği ve fakat süre takdiri konusunda hâkime mutlaka takdir

yetkisi verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Sonrasında yoksulluk nafakasının süresizliğine ilişkin Anayasa Mahkemesi'ne yapılan başvurular ve ret gerekçeleri incelenmiştir.

XIII. Üçüncü bölümün son başlığı ise yoksulluk nafakasının süresine ilişkin değerlendirmeler ve önerilere ayrılmıştır. Yoksulluk nafakasının süresi; takdiri ve miktarına etki eden ölçütlerle yakından ilişkilidir ve bir bütünlük ihtiva etmektedir. Bu nedenle bu başlıkta yalnızca yoksulluk nafakasının süresine ilişkin değil, yoksulluk nafakası düzenlemesini tümüne yönelik öneriler getirilmeye çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

Akıncı, Şahin:

Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler,
Onuncu Baskı, Konya, Sayram Yayınları,
Ekim 2017.

Akıntürk, Turgut:

“Boşanmanın Hukuki Sonuçları”, **Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı 1925-1975**, Cilt: II, Boşanma Hukuku Haftası, Ankara, Sevinç Matbaası, 1977, s.175-205.

Akıntürk, Turgut/ Ateş, Derya:

Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku İkinci Cilt, Yenilenmiş 20. Bası, İstanbul, Beta Yayınevi, Eylül 2017.

Ardaleanu, Anca Monica:

“Principles of European Family Law Regarding Divorce – Special View over The Romanian Civil Code”, (Çevrimiçi)
<http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-of-European-Family-Law-Regarding-Divorce-Special-View-over-The-Romanian-Civil-Code.pdf>
Erişim Tarihi: 16.07.2018, s.51-61.

Arbek, Ömer:

“Boşanmanın Mali Sonuçları”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 54, Sayı: 1, Ankara, 2005, s.115-163.

Arkan Serim, Azra:

“Yoksulluk Nafakası”, **İÜHFMD**, Cilt:65, Sayı:1, 2007, s.287-302.

Atakan, Arda:

“Kamu Düzeni Kavramı”, **MÜHFHAD**, Cilt: 13, Sayı: 1-2, 2007, s.59-136.

Atar, Eray Aksın:

“Nafakadan Feragat”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi: Cevdet Yavuz’a Armağan**, Cilt: I, Özel Sayı, Cilt: 22, Sayı:3, Beta Yayınları, 2016, s.251-267.

Başaklar, Emin:

Nafaka Davaları, Ankara, Halkevleri Kültür Vakfı Basımevi, Haziran 1974.

Baygın, Cem:

“Tanzimat’tan Günümüze Aile Hukukunun Gelişim Sürecine Kısa Bir Bakış”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi: Cevdet Yavuz’a Armağan**, Cilt: I, Özel Sayı, Cilt: 22, Sayı:3, Beta Yayınları, 2016, s.453-462.

Bredtmann, Julia/ Vonnahme, Christina: “Less Alimony After Divorce – Spouses’ Behavioral Response to the 208 Alimony Reform in Germany”, **IZA – Institute of Labour Economics**, Discussion Paper No: 10864, Haziran 2017, s.1-31.

Boele Woelki, Katharina: “The Principles of European Family Law: Its Aims and Prospects”, **Utrecht Law Review**, Volume: 1, Issue: 2, December 2005, s.160-168.

Boele-Woelki, Katharina/ Pintens, Walter/ Ferrand, Frédérique/ González-Beilfuss, Cristina/ Jänterä-Jareborg, Maarit/ Lowe, Nigel/ Martiny, Dieter: **Principles Of European Family Law Regarding Divorce And Maintenance Between Former Spouses**, 1. Bası, Antwerp-Oxford, Intersentia, Kasım 2004.

Bozdağ, Gonca Gülfem: **Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Nafaka**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2015.

Bozovalı, Haluk: **Türk Medeni Hukukunda Bakım Nafakaları**, İstanbul, Kazancı Yayınevi, 1990.

Bulut, Harun:

Aile Hukukunda Velayet ve Nafaka Davaları, İstanbul, Beta Yayınları, 2007.

Burcuoğlu, Haluk:

“Alman Hukukunda Yeni Boşanma Sistemi ve Bu Sistem Işığında Türk Boşanma Hukukuna İlişkin Bazı Öneriler”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 48, Sayılar: 1-4, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1983, s.113-140.

Ceylan, Ebru:

Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları, İstanbul, Beta Yayınları, Ocak 2006.

Çitak, Burçak:

“Eşler Arasında Nafaka Yükümlülüğü”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul, 2016(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Darende, Yeliz:

“Asgari Ücretle Çalışıyor Olmak Yoksulluk Nafakası Bağlanmasına Engel Midir?” **Leges Hukuk Dergisi**, Yıl:4, Sayı:42, İstanbul, Yıldız Matbaacılık, Haziran 2013.

Demir, Mecit:

Türk Medeni Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası, Ankara, Seçkin Yayıncılık, Ocak 2018.

Develioğlu, Hüseyin Murat:

Takas, 2. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012.

Devellioğlu, Ferit:

Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara, Doğu Matbaası, 1970.

Dolu, Serhat:

“İştirak Nafakası”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul, 2010(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Dural, Mustafa/ Ögüz, Tufan:

Türk Özel Hukuku Cilt II: Kişiler Hukuku, 19. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2018.

Dural, Mustafa/ Ögüz, Tufan/ Gümüş, Mustafa Alper:

Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş 13. Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2018.

Dural, Mustafa/ Sarı, Suat:

Türk Özel Hukuku Cilt: I Temel Kavramlar ve Medeni Kanun'un Başlangıç Hükümleri, 12. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2017.

Egger, August(Çeviren: Tahir Çağa):

Aile Hukuku Birinci Kısım: Evlenme Hukuku, İkinci ve Tamamen Değişik Tabı, İstanbul, Kenan Matbaası, 1943.

Erdem, Mehmet:

Aile Hukuku, İstanbul, Seçkin Yayınevi, 2018.

Eren, Fikret:

Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 21. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2017.

Ergenekon, Yılmaz:

Türk Medeni Hukuku'nda Yardım Nafakaları, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1966.

Ergün, Zafer:

Boşanma Davaları: Nişanlanma-Evlenme-Butlan-Velayet-Kişisel İlişki- Nafaka-Maddi ve Manevi Tazminat Mal Rejimi(Yargıtay Kararları), Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 4. Bası, Ankara, Adalet Yayınevi, 2009.

Ertay, Œeref:

“ Œahsa Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar”, **Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi**, Sayı:106, 2000, s.1-13.

Ertürk, Erkan:

4721 Sayılı Yeni Medeni Kanuna Göre Uygulamada Nafaka Davaları, İstanbul, Kazancı Yayınevi, 2005.

Feyzioğlu, Necmeddin Feyzi:

Aile Hukuku, Bu Baskıyı Hazırlayanlar: Cumhuri Özakman/ Enis Sarıal, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1986.

Gençcan, Ömer Uğur:

Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku Yargıtay Uygulaması Bilimsel Açıklama ve En Son İctihatlar, 7.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2017.

Grassinger, Gülçin Elçin:

“Çocuğun Menfaati Gereği Görüşünün Alınmaması Gereken Durumlar”, **Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan**, Cilt:1, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, Eylül 2010.

Günther, Ursula/ Herzog, Martin/ Müssig, Stephanie: “Researching Mahr in Germany: A Multidisciplinary Approach”, **Review of Middle East Studies**, Cilt: 49, Sayı: 1, Ekim 2015, s.23-37.

Hamzaçebi, Mehmet: “Türk Medeni Kanununa Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası” , **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 3-4, Konya, 2002, s.23-48.

Hatemi, Hüseyin/ Serozan, Rona: **Aile Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1993.

Hatemi, Hüseyin/ Gökyayla, Emre: **Borçlar Hukuku Genel Bölüm**, 4.Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017.

Hausheer, Heinz(Çevirenler: Ali Çivi/ Denise Unkan): “Yeni İsviçre Boşanma Hukukunun Önemli Yenilikleri”, **İsviçre Medeni Kanunu Ve Borçlar Kanunu’nun Alınışının 80. Yılı Sempozyumu**, İstanbul, 2007, s.29-53.

Hausheer, Heinz/ Wolf, Stephan: “Switzerland”, **Grounds for Divorce and Maintenance Between Former Spouses**, Ekim 2002, s.1-51.

Helvacı, İlhan:

**Gerekçeli-Karşılaştırmalı-İçtihatlı-Notlu
Türk Medeni Kanunu Aile Hukuku**, Cilt: II,
B: 1, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2013.

Helvacı, Serap:

“Kişilik İşlemi Hakları(Münhasıran Şahsa
Bağlı Haklar)”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü**, 1993(Yayımlanmamış
Doktora Tezi), (Söz konusu yazar tez
kapsamında “**Serap Helvacı**” olarak
anılmıştır).

Kaçak, Nazif:

**Açıklamalı İçtihatlı Boşanma Nafaka Mal
Rejimleri Velayet**, Kartal Yayınevi, 2004.

Karakaş, Fatma Tülay:

Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar, Ankara,
Turhan Kitabevi, 2015.

Keskin, Alper:

Alper Keskin, **Boşanma Davaları**, Ankara,
Seçkin Yayıncılık, Ağustos 2017.

Kılıçoğlu, Ahmet M.:

Aile Hukuku, Genişletilmiş 3.Bası, Ankara,
Turhan Kitabevi, 2017.

Kocabaş, Gediz:

“Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt:18, Sayı:1, 2013, s.357-391.

Kömürcüoğlu, Halit / Ergüney, Hilmi:

Şahıs, Aile ve Miras Hukuku, Ankara, Güney Matbaacılık, 1951.

Köprülü, Bülent/ Kaneti, Selim:

Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş 2. Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1989.

Köseoğlu, Bilal:

Aile Mahkemelerinin İşleyişi, Ankara, Seçkin Kitabevi, 2005.

Köseoğlu, Bilal/ Kocaağa, Köksal:

Aile Hukuku ve Uygulaması, Bursa, Ekin Yayınları, 2011.

Kreidler-Pleus, Daniela:

Family Law in Germany, 01.11.2017, (Çevrimiçi)

[https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/8-575-0676?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&comp=pluk&bhcp=1](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/8-575-0676?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&comp=pluk&bhcp=1)

Erişim Tarihi: 09.07.2018, s.1-32.

Kurşat, Zekeriya:

"Anayasa Mahkemesinin Anlaşmalı Boşanma ve Nafakaya İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi", **Anayasa Mahkemesinin Medeni Hukuka İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumu(21 Mayıs 2012)**, İstanbul, Seçkin Yayıncılık, 2013, s.211-227.

Kuru, Baki:

İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2017.

Arslan, Ramazan/ Yılmaz, Ejder/
Taşpınar Ayvaz, Sema/ Hanağası,
Emel:

İcra ve İflas Hukuku, 4. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018.

Kutoğlu, Tuba:

Üvey Ailede Hukuki İlişkiler, Ankara, Seçkin Yayınları, Ocak 2018.

Martiny, Dieter/ Schwab, Dieter:

“Germany”, **Grounds for Divorce and Maintenance Between Former Spouses**, Ekim 2002, s.1-53.

Mutlu, Latif:

Hukuk Sözlüğü, İstanbul, Akademi-İstanbul
Yayıncılık, Nisan 2004.

Nomer, Haluk Nami/
Ergüne, Mehmet Serkan:

Eşya Hukuku, Gözden Geçirilmiş
Genişletilmiş 5. Bası, İstanbul, On İki Levha
Yayıncılık, Kasım 2017.

Oğuz, Cemal:

“Medeni Kanun Madde 174/I ile 175
Arasındaki Farklar”, (Çevrimiçi)
http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/4_3.pdf ,
Erişim Tarihi: 12.11.2014.

Oğuzman, M. Kemal/ Dural, Mustafa:

Aile Hukuku, 3. Bası, İstanbul, Filiz
Kitabevi, 2001.

Oğuzman, M. Kemal/ Öz, Turgut:

Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Gözden
Geçirilmiş 16. Bası, Cilt:1, İstanbul, Vedat
Kitapçılık, 2018.

Oğuzman, M. Kemal/ Seliçi, Özer/
Oktay Özdemir, Saibe:

Eşya Hukuku, Gözden Geçirilmiş 20. Bası,
İstanbul, Filiz Kitabevi, 2017.

Oktay Özdemir, Saibe:

“Türk Hukukunda Boşanma Sisteminde Revizyon İhtiyacı”, **Public and Private International Law Bulletin(Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni)**, Cilt: 35, Sayı:1, 2015, s.29-46.

Özdamar, Demet:

Türk Hukukunda Özellikle Türk Medeni Hukuku Hükümleri Karşısında Kadının Hukuki Durumu, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2002.

Özta, Bilge:

Aile Hukuku, 6. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, 2015.

Özta, Bilge:

“Batıl Evlenmelerde Eşlerin Durumu”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 26, Sayı:1, s.193-215.

Özüğür, Ali İhsan:

Gerekçeli- Açıklamalı İctihatlı Nafaka Hukuku, Güncellenmiş 6. Baskı, Ankara, Seçkin Kitabevi, 2015.

Pekcanitez, Hakan:

Yabancı Para Alacaklarının Tahsili, 3. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları, 1998.

Perktaş, Hatice:

“Boşanmada Yoksulluk Nafakası”, **Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2008.

Polater, Salih:

“İsviçre Medeni Kanunu İle Karşılaştırmalı Olarak Türk Hukukunda Emeklilikten Doğan Hakların Paylaştırılması”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 2, 2017, s.453-478.

Postacıoğlu, İlhan E./ Altay, Sümer:

İcra Hukuku Esasları, Güncelleştirilmiş Genişletilmiş 5. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010.

Ruhi, Ahmet Cemal:

Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, Ankara, Seçkin Kitabevi, 2010(Söz konusu eser tez kapsamında “**İçtihatlı Nafaka**” olarak anılmıştır).

Ruhi, Ahmet Cemal:

Türk Hukukunda Nafaka ve Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsili, Ankara, Seçkin Kitabevi, 2003(Söz konusu eser tez kapsamında “**Türk Hukukunda Nafaka**” olarak anılmıştır).

Sarı, Suat:

Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi Olarak Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, İstanbul, Beşir Kitabevi, Şubat 2007.

Saymen, Ferit H./ Elbir Halid K.:

Türk Medeni Hukuku Cilt III Aile Hukuku, 2. Bası, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1960.

Schaubert, Marianna:

"Do Alimony Regulations Matter inside Marriage? Evidence from the 2008 Reform of the German Maintenance Law," **EconStor Preprints 173193**, ZBW - German National Library of Economics, 2017, s.1-119.

Schwarz, Andreas(Çeviren: Bülent Davran):

Aile Hukuku I, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. Bası, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1946.

Schwenzer, Ingeborg/ Keller, Tomie:

"Recent Developments in Swiss Family Law", **Public and Private International Law Bulletin(Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni)**, Cilt: 35, Sayı: 1, 2015, s.1-28.

Serozan, Rona:

Çocuk Hukuku, Genişletilmiş 2. Basıdan
Tıpkı Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık,
2017(Söz konusu eser tez kapsamında
“**Çocuk**” olarak anılmıştır.).

Serozan, Rona:

**Medeni Hukuk Genel Bölüm/ Kişiler
Hukuku**, 7. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık,
Eylül 2017(Söz konusu eser tez kapsamında
“**Kişiler**” olarak anılmıştır.).

Şahin, Emin:

Aile Hukuku Davaları, Genişletilmiş 2.
Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2012.

Şener, Esat:

**Uygulama ve Teoride Her Yönüyle
Boşanma**, 2. Bası, Seçkin Yayınevi, Mayıs
1997.

Şeren Demirel, Esra:

“Yoksulluk Nafakası”, **Gazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Medeni Hukuk
Anabilim Dalı**, Ankara,
2007(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Şıpka, Şükran:

“Avrupa Birliği Aile Hukuku ve CEFL(Avrupa Birliği Aile Hukuku Komisyonu, Prensipleri, Amaçları ve Yapılan Çalışmalar)”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl: 5, Sayı: 10, Güz, 2006/2, s.163-172.

Şıpka, Şükran/ Özdoğan, Ayça:

Yargıtay Kararları Işığında Soru ve Cevaplarla Eşler Arasındaki Malvarlığı Davaları, 2. Bası, İstanbul, On İki Levha Yayınları, Aralık 2017.

Tekinay, Selahattin Sulhi:

Türk Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Dördüncü Bası, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1982(Söz konusu eser tez kapsamında “1982” olarak anılmıştır).

Tekinay, Selahattin Sulhi:

Türk Aile Hukuku, 7. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1990(Söz konusu eser tez kapsamında “1990” olarak anılmıştır)..

Tosun, Yalçın:

“Türk ve İsviçre Hukukunda Yoksulluk Nafakasının ve Doğurduğu Hukuki Sorunların İncelenmesi”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 129-130, İstanbul, Seçkin Yayıncılık, Mayıs-Haziran 2016, s.53-77.

Tuna, Sıla:

“Boşanmanın Mali Sonuçlarından İştirak ve Yoksulluk Nafakası”, **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt: 89, Sayı: 2015/3, Mayıs-Haziran 2015, s.291-306.

Tutumlu, Mehmet Akif:

Teorik ve Pratik Boşanma Yargılaması Hukuku Cilt II, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Bası, Ankara, Seçkin Yayınevi, Nisan 2009.

Uyar, Talih/ Uyar, Alper/ Uyar, Cüneyt:

Gerekçeli-İçtihatlı Türk Medeni Kanunu, Cilt:1, B:1, Ankara, Bilge Yayınevi, 2006.

Uzun, Mine:

Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2013.

Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet:

Türk Medeni Hukuku Cilt: II Aile Hukuku, 5. Bası, İstanbul, Nurgök Matbaası, 1965.

Yağcı, Kürşad:

“Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu”, **İÜHFM**, Cilt:76, Sayı:1, 2018, s.323-358.

Yalçınkaya, Namık/ Şahin Kaleli:

Yeni Boşanma Hukuku, 2.Cilt, 1988.

Yavuz, Nihat:

Öğretide ve Uygulamada; Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, Ankara, Turhan Kitabevi, 2008.

Yazıcı, Hilmi/ Atasoy, Hasan:

Şahıs, Aile Ve Miras Hukuku İle İlgili Yargıtay Tatbikatı 1952-1970, Ankara, Kardeş Matbaası, 1970.

Yeğin, Abdullah/ Badıllı, Abdulkadir/ İsmail, Hekimoğlu/ Çalım, İlhan:

Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat, İstanbul, Doğu Matbaası, 1978.

Yetik, Nurten:

Açıklamalı-İçtihatlı Nüfus Velayet Vesayet Nafaka, Ankara, Bilge Yayınevi, 2007.

Yıldırım, Abdülkerim:

“Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu”, **Legal Hukuk Dergisi**, Cilt:14, Sayı: 157, Ocak 2016, s.59-89.

Yılmaz, Ejder:

Hukuk Sözlüğü, Ankara, Seçkin Kitabevi, 1985.

Yücedağ, Nafiye:

“Kadının Talep Ettiği Yoksulluk Nafakası (Women’s Alimony)”, **6.Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali**, Editör: Prof. Dr. Adem Sözüer “Yoksulluk”, Tebliğler, İstanbul, On İki Levha Yayınları, Aralık 2017, s.509-531.

Zevkliler, Aydın/ Acabey, Mehmet Beşir/ Gökyayla, Emre:

Medeni Hukuk, 6. Bası, Ankara, Seçkin Yayınevi, Ekim 2000.

Zevkliler, Aydın/ Havutçu, Ayşe/ Ertaş, Şeref/ Gürpınar, Damla:

Yeni Medeni Kanuna Göre Medeni Hukuk, 9. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, 2015.

Wörz, Markus:

“Family Dissolution and Public Policies in Germany: Social Provisions and Institutional Changes Since the 1980s”, **WZB Discussion Paper**, SP I 2011-207, Nisan 2011, (çevrimiçi)
<https://www.econstor.eu/bitstream/10419/56794/1/689923112.pdf> Erişim Tarihi: 21.11.2018, s.1-31.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

www.turkhukuksitesi.com
www.legalbank.net
www.kararara.com
www.kazanci.com
www.hukuki.net
www.hukukmedeniyeti.org
<http://app.e-uyar.com>
<http://lxukesvygfcjiovntldslsv.palmiyeweb.com>
<http://kadininstatusu.aile.gov.tr>
<http://webftp.gazi.edu.tr>
<http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr>
<http://www.hukukitavsiyeler.com>
<https://www.admin.ch>
<http://relevancy.bger.ch>
<https://www.gesetze-im-internet.de/englisch>
<http://ceflonline.net>
<https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com>
<https://www.econstor.eu>
<https://www.tbmm.gov.tr>